

Raport z badania

**„Używanie alkoholu i narkotyków
przez młodzież szkolną
w Krakowie
w ocenie nauczycieli”**

na zlecenie:

Urzędu Miasta Krakowa

badanie wykonane przez:

**Instytut Psychologii Zdrowia
Polskiego Towarzystwa Psychologicznego
w Warszawie**

Warszawa, październik 2011 r.

I. WPROWADZENIE.	9
II. METODOLOGIA BADANIA.....	17
1. Osoby badane.....	18
1.1. Płeć i wiek	
1.2. Staż pracy w szkole	
1.3. Funkcja pełniona w szkole	
2. Metoda badawcza.....	23
3. Procedura badania.....	25
4. Analiza danych	26
 III. PREZENTACJA WYNIKÓW BADANIA	 28
1. Najpoważniejsze problemy wychowawcze - opinie wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych	 29
1.1. Problemy wychowawcze w klasie.....	30
1.2. Problemy wychowawcze w szkole.....	34
1.3. Ranking problemów wychowawczych	37
2. Doświadczenia uczniów z używaniem subst. psychoaktywnych w ocenie nauczycieli i pedagogów/psychologów szkolnych.....	 40
2.1. Rozpowszechnienie palenia papierosów wśród uczniów w klasie i w szkole	41
2.2. Rozpowszechnienie picia alkoholu przez uczniów w klasie i w szkole	44

2.3. Rozpowszechnienie upijania się uczniów w klasie i w szkole	47
2.4. Rozpowszechnienie używania narkotyków przez uczniów w klasie i w szkole	50
2.5. Rozpowszechnienie używania dopalaczy przez uczniów w klasie – porównanie roczników.....	53
2.6. Ocena rozpowszechnienia używania substancji przez uczniów w szkole.....	56
2.7. Ocena rozpowszechnienia używania substancji w szkole a staż pracy badanych.....	57
2.8. Rozpowszechnienie palenia papierosów, picia alkoholu i używania narkotyków w kontekście rozmów wychowawców i pedagogów z rodzicami	58
2.9. Wiedza wychowawców i pedagogów/psychologów na temat rozpowszechnienia picia alkoholu przez uczniów poza szkołą.....	61
2.10. Wiedza wychowawców nt. rozpowszechnienia używania narkotyków przez uczniów poza szkołą	62
2.11. Wiedza wychowawców nt. rozpowszechnienia używania dopalaczy przez uczniów poza szkołą	63
2.12. Wiedza wychowawców nt. udziału uczniów w bójce lub innym akcie przemocy poza szkołą	64

3. Dostępność substancji psychoaktywnych dla uczniów w środowisku lokalnym w ocenie nauczycieli, pedagogów i psychologów szkolnych	65
3.1. Ocena dostępności substancji psychoaktywnych w opinii pedagogów i wychowawców	66
3.2. Ocena dostępności substancji – porównanie: gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne	68
3.3. Ocena dostępności alkoholu i papierosów wg kryterium trudno, średnio i łatwo dostępne.....	70
3.4. Ocena dostępności narkotyków wg kryterium trudno, średnio i łatwo dostępne.....	72
3.5. Ocena dostępności substancji a ocena rozpowszechnienia ich używania przez uczniów.....	74
4. Rozpowszechnienie różnych form przemocy pomiędzy uczniami w oczach nauczycieli i pedagogów/psychologów szkolnych	75
4.1. Przemoc werbalna i psychiczna.....	76
4.2. Przemoc fizyczna.....	79
4.3. Nasilenie przemocy rówieśniczej w szkole w oczach wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych.....	81
4.4. Nasilenie przemocy w szkole a nasilenie rozpowszechnienia używania substancji psychoaktywnych wśród uczniów	82

5. Percepcja profilaktyki szkolnej wśród badanych wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych	83
5.1. Tematyka programów profilaktycznych realizowanych w klasie	84
5.2. Osoby prowadzące programy profilaktyczne w klasie.....	86
5.3. Przydatność realizowanych programów dla uczniów w ocenie badanych wychowawców	87
5.4. Ocena własnej wiedzy na temat wpływu substancji psychoaktywnych na zdrowie.....	89
5.5. Ocena własnej wiedzy na temat programów profilaktycznych	91
6. Klimat społeczny szkoły w ocenie nauczycieli, pedagogów i psychologów szkolnych.....	93
6.1. Szacunek okazywany przez uczniów nauczycielom w szkole.....	94
6.2. Szacunek okazywany przez uczniów innym pracownikom szkoły.....	95
6.3. Odczucia związane z pracą w szkole	96
6.4. Rozpowszechnienie różnych form agresji uczniów wobec nauczycieli	101
6.5. Poczucie braku wpływu i wsparcia w miejscu pracy	105
6.6. Ocena jakości klimatu społecznego szkoły w ocenie badanych.....	106

6.7. Jakość klimatu społecznego szkoły a ocena rozpowszechnienia używania substancji psychoaktywnych przez uczniów	108
7. Ocena współpracy z rodzicami	109
7.1. Rozpowszechnienie współpracy z rodzicami - wskaźnik ogólny.....	110
7.2. Postawy rodziców w kontekście współpracy z wychowawcami i pedagogami/psychologami szkolnymi.....	111
7.3. Jakość relacji z rodzicami w ocenie wychowawców, pedagogów i psychologów szkolnych.....	113
8. Kondycja zawodowa badanych.....	114
8.1. Rozpowszechnienie poczucie bezradności w związku z problemowymi zachowaniami uczniów w szkole	115
8.2. Poczucie bezradności w związku z postawami rodziców	116
8.3. Poczucie zwątpienia w znaczenie swojej pracy	117
8.4. Poczucie emocjonalnego wyczerpania pracą	118
8.5. Przekonanie o dobrym wykonywaniu swojej pracy	119
8.6. Poczucie skuteczności w realizacji zadań zawodowych	120
8.7. Poczucie sensu pracy	121
8.8. Poczucie dokonania wielu wartościowych rzeczy w pracy	122
8.9. Przekonanie o umiejętności rozwiązywania problemów w pracy	123
8.10. Poczucie wypalenia zawodowego	124
8.11. Ocena klimatu społecznego szkoły a kondycja zawodowa badanych..	125
8.12. Ocena stopnia trudności w radzeniu sobie z sytuacjami problemowymi w szkole	126

9. Potrzeby szkoleniowe w zakresie wsparcia zawodowego i psychologicznego	132
9.1. Dostępność różnych form wsparcia dla wychowawców, pedagogów/psychologów szkolnych w środowisku lokalnym	133
9.2. Ocena osobistych potrzeb w zakresie wsparcia zawodowego	135
9.3. Ocena potrzeb innych nauczycieli w zakresie wsparcia zawodowego...	136
9.4. Potrzeby szkoleniowe wychowawców, pedagogów oraz psychologów szkolnych	137
9.5. Tematy szkoleń preferowane przez badanych.....	138
9.6. Czy dokonując raz jeszcze wyboru zawodu wybrałbyś ponownie zawód nauczyciela/pedagoga.....	140
IV. Podsumowanie wyników.....	141

Podstawowe dane o projekcie

Projekt badawczy pn:

„Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną w Krakowie w ocenie nauczycieli.”

Klient: Urząd Miasta Krakowa

**Wykonawca: Instytut Psychologii Zdrowia
Polskiego Towarzystwa Psychologicznego w Warszawie**

**Autor raportu: Instytut Psychologii Zdrowia
Polskiego Towarzystwa Psychologicznego w Warszawie**

**Konsultacja naukowa projektu: prof. n. dr hab. Jerzy Mellibruda,
Szkola Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie**

**Koordynacja i realizacja badań: Bogusław Prajsner,
Instytut Psychologii Zdrowia w Warszawie**

**Wnioski i rekomendacje: dr Jacek Pyżalski,
Instytut Medycyny Pracy im. Prof. J. Nofera w Łodzi**

**Metoda badawcza: badanie ilościowe w formie wywiadów
indywidualnych (z zapewnieniem anonimowości)**

Przewidywana wielkość próby badawczej: 130 osób

Próba badawcza: 202 osoby

Termin realizacji prac terenowych: maj/czerwiec 2011

I. Wprowadzenie

Jak pokazują wyniki badań (m.in. ESPAD), w latach 90. w Polsce bardzo nasiliło się zjawisko używania substancji psychoaktywnych przez dzieci i młodzież.

Projekty badawcze diagnozujące rozpowszechnienie zjawiska przemocy rówieśniczej w szkołach pokazały także nasilenia agresywnych zachowań wśród uczniów; niektóre ich przykłady, tragiczne w skutkach, odbiły się szerokim echem w mediach i były powodem podjęcia przez Ministerstwo Edukacji Narodowej szeroko zakrojonych programów zapobiegawczych i interwencyjnych w szkołach.

Jednym z rodzajów działań mających duży zasięg i służących przeciwdziałaniu uzależnieniom i innym szkodom związanym z substancjami, a także przemocą rówieśniczą są tzw. **szkolne programy profilaktyczne**.

Przygotowanie i realizacja programów profilaktycznych adekwatnych do potrzeb odbiorców oraz możliwości lokalnej społeczności wymaga m.in. dogłębnej diagnozy zachowań problemowych dzieci i młodzieży.

Wśród takich zachowań szczególnym wyzwaniem dla profilaktyki jest picie alkoholu i upijanie się, sięganie po narkotyki i dopalacze, palenie papierosów, używanie leków bez zalecenia lekarza, a także podejmowanie zachowań agresywnych (stosowanie przemocy) w środowisku rówieśniczym. Określenie rozpowszechnienia używania substancji wśród młodzieży szkolnej uczącej się na terenie miasta Krakowa oraz odbiór zajęć profilaktycznych dotyczących tego problemu było jednym z zasadniczych celów projektu badawczego pn: ***Picie alkoholu i używanie narkotyków przez młodzież szkolną na terenie Krakowa***. Badanie to było w pełni porównywalne z międzynarodowym projektem badań wśród młodzieży szkolnej znanych pod nazwą ESPAD. Opierało się na kwestionariuszu ww. badań poszerzonym o kilka dodatkowych bloków pytań opracowanych przez Instytut Psychologii Zdrowia Polskiego Towarzystwa Psychologicznego. Badanie takie zrealizowano na terenie miasta Krakowa w czerwcu 2011 roku na reprezentatywnej próbie młodzieży szkolnej z klas 3 gimnazjum i drugih klas szkół ponadgimnazjalnych (zgodnie z metodologią ESPAD). Równolegle do wspomnianego badania (w tym samym czasie) przeprowadzono badania pn: ***Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną w Krakowie w ocenie nauczycieli***. Badanie to zrealizowano wśród wychowawców klas 3 gimnazjum oraz klas 2 szkół ponadgimnazjalnych.

Dodatkowo **do badanej populacji włączono pedagogów i psychologów szkolnych** pracujących w wylosowanych szkołach.

Przyjęto, że taki sposób diagnozowania skali zachowań problemowych uczniów oraz oceny realizowanych w szkołach zajęć profilaktycznych pozwoli przyjrzeć się im z dwóch perspektyw - nie tylko uczniów (co robi się zazwyczaj), ale także ich wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych.

Szkolny program profilaktyki

Od kilku lat jednym z zadań szkoły jest skonstruowanie i realizacja tzw. szkolnego programu profilaktyki. Przygotowanie takiego programu dla zespołu pracującego w szkole stało się szansą na samodzielne kreowanie planu działań profilaktycznych, ale i poważnym wyzwaniem. Jak pokazują analizy takich programów (m.in. J. Szymańska, Program profilaktyki w praktyce szkolnej, CMPPP, 2005) w części szkół zadanie to realizowane jest w sposób profesjonalny, w wielu jednak program stał się tylko dokumentem zawierającym deklaracje i życzenia. Szkolne programy profilaktyki najczęściej zawierają działania adresowane do uczniów, przeważają w nich zajęcia informacyjno-edukacyjne, a tematem jest zdrowy styl życia, uzależnienia, agresja i przemoc oraz stres.

Nie zawsze taka oferta jest adekwatna do problemów i potrzeb. Utrudnieniem w stworzeniu oferty, która spełniałaby ten warunek jest zbyt mała wiedza nauczycieli na temat metod diagnozy, ewaluacji, psychologii rozwoju oraz brak umiejętności stosowania aktywnych form pracy z grupą, brak wsparcia ze strony specjalistów spoza szkoły, niesprzyjający klimat w zespole nauczycielskim, brak wsparcia ze strony samorządów. Warto podkreślić, że jednym z najistotniejszych powodów takiego stanu rzeczy jest lęk pracowników szkoły przed ujawnianiem poważnych problemów w szkole.

Dlatego zajęcia profilaktyczne prowadzone w ramach szkolnego programu (zarówno przez nauczycieli, jak i osoby spoza szkoły) spotykają się z różną oceną uczniów oraz wychowawców, dotyczy to zarówno ich tematyki, jak i korzyści wynoszonych przez młodzież, wreszcie przebiegu samej realizacji. Specjaliści z zakresu profilaktyki i wychowania (m.in. Z. Gaś, Profilaktyka w szkole, CMPPP, 2005) wskazują, że działania profilaktyczne realizowane w szkole powinny wykorzystywać kilka strategii: informacyjne, edukacyjne, alternatyw, wczesnej interwencji, a także zmian środowiskowych i zmian przepisów. Oznacza to, że powinny m.in. dostarczać pomocy w rozwiązywaniu trudności, dostarczać rzetelnych informacji, skupiać się na tworzeniu możliwości nabywania i rozwijania umiejętności konstruktywnego zaspokajania potrzeb oraz eliminowaniu/osłabianiu w środowisku wychowawczym dziecka czynników ryzyka i wprowadzaniu czynników chroniących takich jak np. rozwijanie kompetencji społecznych, emocjonalnych i moralnych.

Szkoła to niezwykle ważne miejsce z punktu widzenia realizacji profilaktyki zachowań problemowych młodzieży. To jedno z nielicznych środowisk, gdzie jest możliwy tak szeroki dostęp do młodych ludzi z różnych grup wiekowych, gdzie istnieje możliwość obserwacji ich zachowań i śledzenia przebiegu procesów rozwoju w różnych obszarach funkcjonowania. Szkoła oprócz tego, że jest miejscem realizacji działań profilaktycznych, jest także środowiskiem, gdzie pojawiają się różnorodne czynniki ryzyka. Wśród nich warto wymienić niskie osiągnięcia szkolne, brak współpracy z rodzicami, niesprzyjający klimat społeczny, depersonalizację uczniów, słabe więzi osób pracujących w szkole z uczniami. **Oznacza to, że profesjonalna profilaktyka prowadzona w środowisku szkolnym wymaga zarówno wdrażania dobrych jakościowo programów, odpowiadających potrzebom i skali problemów w szkole, jak również działań służących polepszeniu klimatu szkoły oraz podnoszeniu kompetencji osobistych i zawodowych grona pedagogicznego.**

Planowanie i realizacja takiej profilaktyki wymaga więc nie tylko zdiagnozowania rozpowszechnienia zachowań problemowych wśród uczniów, ale również diagnozy funkcjonowania środowiska szkolnego, w tym zwłaszcza stopnia radzenia sobie przez grono pedagogiczne z trudnymi zachowaniami uczniów, identyfikacji potrzeb szkoleniowych nauczycieli w zakresie podnoszenia kompetencji zawodowych i osobistych, podnoszenia jakości współpracy zespołu nauczycielskiego w szkole oraz współpracy pomiędzy nauczycielami i rodzicami uczniów.

Miejsce profilaktyki szkolnej w oddziaływaniach lokalnych

Warto podkreślić, że oddziaływania prowadzone w szkole powinny stanowić tylko jeden z elementów pracy w obszarze zapobiegania zachowaniom problemowym młodzieży.

Szkoła funkcjonuje w określonym środowisku lokalnym. Dlatego nowoczesne strategie profilaktyczne polegają na łączeniu edukacji szkolnej z oddziaływaniami w społeczności lokalnej.

Jak pokazują doświadczenia innych krajów (m.in. przykład projektu *Midwest Prevention Project* realizowanego w USA) w nowoczesnych wszechstronnych programach profilaktycznych dołącza się do działań skierowanych bezpośrednio do uczniów szereg nowych elementów, takich jak:

- angażowanie rodziców oraz angażowanie i promocja liderów rówieśniczych,
- kampanie edukacyjne i informacyjne w mediach,
- organizowanie ciekawych pozaszkolnych form spędzania wolnego czasu,
- nawiązywanie i/lub poprawa współpracy pomiędzy różnymi sektorami funkcjonującymi w społeczności lokalnej – policją, służbą zdrowia, oświatą.

W tak wszechstronnie planowanych działaniach profilaktycznych nie chodzi już tylko o zmianę zachowań jednostki, ale również o modyfikację systemu społecznego, w którym uczy się lub mieszka określona populacja (np. młodzież).

Bardzo ważne miejsce zajmuje w nich komponent oddziaływań szkolnych, ale obok niego również tworzenie lokalnej koalicji instytucji i organizacji działających na rzecz rozwiązywania lokalnych problemów społecznych. Równolegle obok działań w szkole budowany jest więc w społeczności lokalnej klimat jednoznacznie niesprzyjający używaniu substancji przez uczniów - interwencje w sytuacji łamania prawa (także tego dotyczącego sprzedaży uczniom papierosów i alkoholu), motywowanie dorosłych do reagowania w sytuacji, gdy są świadkami picia, palenia przez uczniów itp. Chodzi o to by w społeczności funkcjonował jednoznaczny przekaz mówiący o braku akceptacji dla picia, palenia i używania narkotyków przez uczniów oraz dowody na to, że jeśli ta zasada nie jest respektowana - zawsze wyciągane są konsekwencje, a reakcje dorosłych członków społeczności - jednoznaczne (brak przyzwolenia). Tak jak wspomniano na początku, aby takie działania planować i realizować konieczne jest określenie potrzeb i zasobów lokalnych, między innymi tych, które dotyczą funkcjonowania instytucji na co dzień pracujących z młodzieżą.

W badaniu pn: ***Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną w Krakowie w ocenie nauczycieli***, wychowawcy klas oraz pedagodzy/psychologowie szkolni stanowili bardzo ważne źródło wiedzy w procesie takiej diagnozy. W związku z tym **celem zaprojektowanych badań** była identyfikacja opinii wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych nt. rozpowszechnienie zachowań problemowych wśród uczniów (takich jak agresja, picie, palenie, używanie narkotyków), a także ich ocena codziennego funkcjonowania szkoły i jej klimatu społecznego. **Celem badań było także** poznanie opinii badanych na temat zajęć profilaktycznych realizowanych wśród uczniów 3 klas gimnazjum oraz 2 klas szkół ponadgimnazjalnych w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem.

W badaniu scharakteryzowane zostały takie obszary jak:

- Rozpowszechnienie zachowań problemowych wśród młodzieży szkolnej w ocenie nauczycieli i pedagogów/psychologów szkolnych
- Najpoważniejsze zachowania problemowe uczniów z punktu widzenia codziennej pracy nauczycieli : przemoc rówieśnicza, używanie alkoholu, narkotyków, palenie papierosów oraz rozpowszechnienie agresywnych zachowań wobec wychowawców;
- Dostępność substancji psychoaktywnych dla młodzieży w środowisku lokalnym
- Najpoważniejsze problemy i deficyty w zakresie współpracy z rodzicami uczniów,
- Relacje i współpraca pomiędzy osobami tworzącymi grono pedagogiczne w szkole, a także relacje pomiędzy nauczycielami i uczniami;
- Percepcja profilaktyki szkolnej wśród badanych - m.in. ocena korzyści wnoszonych przez uczniów uczestniczących w programach profilaktycznych w szkole
- Wiedza i kompetencje w radzeniu sobie z trudnymi zachowaniami uczniów oraz w tzw. sytuacjach kryzysowych w szkole, ze szczególnym wskazaniem obszarów deficytowych w tym zakresie m.in. poczucie bezradności w związku z problemowymi zachowaniami uczniów w szkole,
- Zapotrzebowanie na wsparcie zawodowe w środowisku lokalnym oraz potrzeby szkoleniowe badanych.

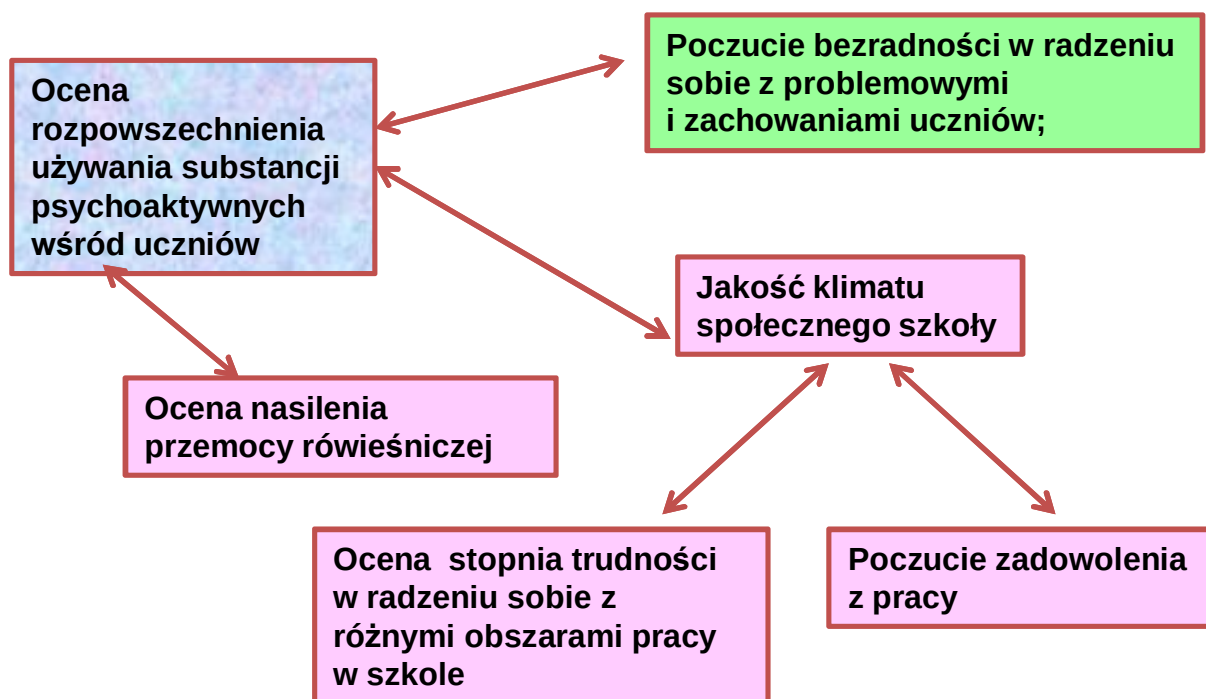

Wprowadzenie 7/7

W badaniu pytano także o związki pomiędzy wymienionymi obszarami problemowymi m.in. pomiędzy:

- Oceną klimatu społecznego szkoły a oceną rozpowszechnienia używania substancji psychoaktywnych wśród uczniów ;
- Oceną klimatu społecznego szkoły a poczuciem bezradności badanych w radzeniu sobie z problemowymi zachowaniami uczniów;
- Poczuciem bezradności badanych w radzeniu sobie z problemowymi zachowaniami uczniów a oceną rozpowszechnienia używania substancji psychoaktywnych wśród uczniów
- Oceną stopnia trudności w radzeniu sobie z różnymi obszarami pracy w szkole a oceną klimatu społecznego szkoły

Rys.1 Związki pomiędzy wybranymi obszarami analizowane w badaniu.

II. Metodologia badania

1. Osoby badane

1/2

Badanie przeprowadzono na łącznej próbie 201 wychowawców i pedagogów/psychologów z losowo wybranych szkół znajdujących się na terenie miasta Krakowa (lista wszystkich szkół została przekazana przez Zleceniodawcę). W badaniu wzięli udział wychowawcy trzecich klas gimnazjum (65 osób) oraz drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (101 osób) a także pedagodzy/psychologowie szkolni pracujący w tych szkołach (16 osób w gimnazjach i 20 w szkołach ponadgminazjalnych). Były to te same szkoły, które wylosowano do badania dotyczącego uczniów, przy czym w badaniu wzięli także udział wychowawcy innych równoległych klas z wybranych roczników.

Tabela 1: Liczebności poszczególnych grup badanych.

Badani	Liczba badanych	Odsetek wszystkich badanych
Wychowawcy 3 klas gimnazjum	65	32%
Wychowawcy 2 klas szkół ponadgimnazjalnych	101	50%
Pedagodzy/psychologowie pracujący w gimnazjach	16	8%
Pedagodzy/psychologowie ze szkół ponadgimnazjalnych	20	10%
Razem	202	100%

1. Osoby badane

2/2

Podczas zapoznawania się z wynikami warto zwrócić uwagę, że niektóre analizy prowadzono w odniesieniu do wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych, inne z uwagi na treść zadawanych pytań tylko w odniesieniu do wychowawców klas. Informują o tym szczegółowo liczebności podane przy każdym z wykresów.

Z uwagi na małą liczebność próby (i absencję kilku wychowawców wylosowanych klas), aby zmniejszyć błąd oszacowania zdecydowano rozszerzyć liczbę badanych nauczycieli. Podjęto decyzję o podwojeniu zaplanowanej na wstępie liczby badanych wychowawców klas. W każdej ze szkół objętych badaniem wylosowano dodatkowych wychowawców (trzecich klas gimnazjalnych i drugich klas ponadgimnazjalnych) wręczając im ankiety w kopertach z prośbą o ich wypełnienie i pozostawienie w zaklejonej kopercie w pokoju pedagoga/psychologa szkolnego.

Warto również podkreślić, iż badania cieszyły się dużym zainteresowaniem zwłaszcza wśród nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych. W wyniki podjętych działań udało nam się podwoić liczbę badanych wychowawców uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych a w przypadku wychowawców gimnazjalistów zwiększyć liczebność próby o jedną trzecią.

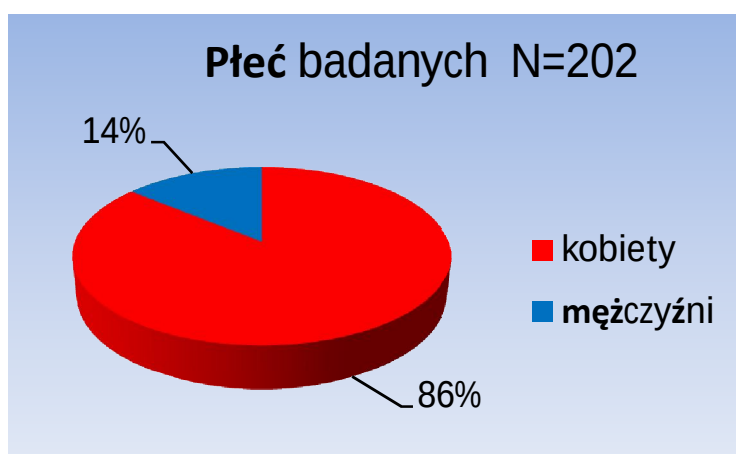
W kilku badanych szkołach (zespołach szkół) pracowało po dwóch pedagogów szkolnych stąd w próbie badawczej znalazło się również więcej niż pierwotnie zakładano pedagogów i psychologów szkolnych.

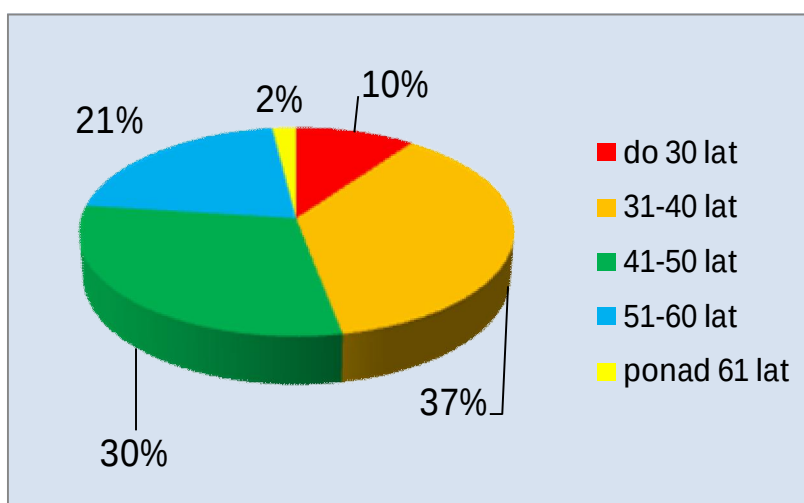

1.1. Płeć i wiek badanych

86% badanej populacji stanowiły kobiety, a jedynie 14% mężczyźni. Z uwagi na małą liczebność mężczyzn wśród badanych, zrezygnowano w toku dalszych analiz z przedstawiania wyników w podziale na płeć. Średni wiek badanych nauczycieli w gimnazjach wynosił 42,64 lat (SD = 9,10), a w szkołach ponadgimnazjalnych 42,85 lat (SD = 9,54). Najmłodszy badany miał 26 lat, zaś najstarszy 67 lat. Największy odsetek stanowiły osoby w wieku 31-40 lat (37%), w następnej kolejności badani w wieku 41-50 lat (30%). Średnio co dziesiąty badany wychowawca i pedagog miał nie więcej niż 30 lat (10%). Respondenci w wieku powyżej 51-60 lat stanowili 21% badanych.

Wykres 1:
Płeć badanych N=202

Wykres 2:
Wiek badanych N=202

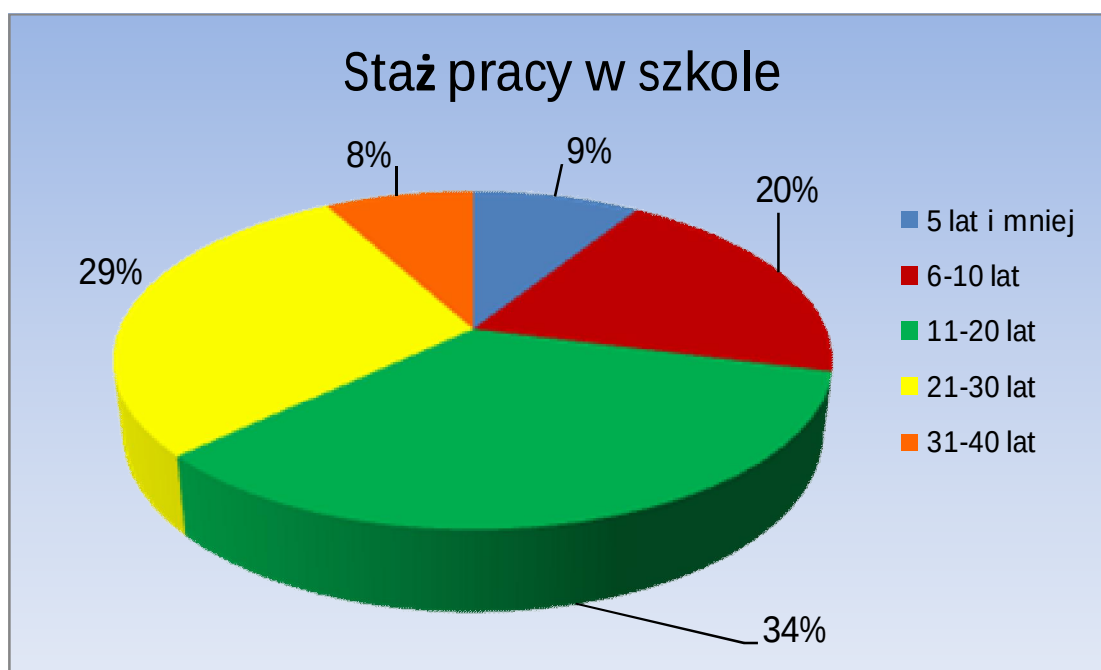

1.2. Staż pracy w szkole

Średni staż pracy wychowawców pracujących w gimnazjach wynosił 17,06 lat (SD=9,13) a w szkołach ponadgimnazjalnych 17,56 lat (SD=9,33). Najkrótszy odnotowany staż to jeden rok, zaś najdłuższy 40 lat. Co dziesiąty badany wychowawca i pedagog (9%) przepracował w szkole 5 lat lub krócej. 20% stanowiły osoby pracujące w szkole od 6 do 10 lat. Średnio co trzeci badany wychowawca i pedagog (34%) uczestniczący w badaniu ma za sobą 11-20 lat doświadczeń związanych z pracą w środowisku szkolnym. 29% respondentów przepracowało w szkole ponad 21-30 lat a 8% ponad 31 lat.

Oznacza to, że zdecydowaną większość badanych stanowią osoby, które pracują w szkole ponad 10 lat (71% badanych).

Wykres 3: Staż pracy w szkole, N=202

1.3. Funkcja pełniona w szkole

Wykres 4: Funkcja pełniona w szkole, N=202

Jak pokazuje **wykres 4** zdecydowana większość badanych to wychowawcy klas (82%). Około 1/5 uczestników projektu stanowili pedagodzy/psychologowie szkolni.

Wykres 5: Typ szkoły, w której pracują osoby badane, N=202

Jak pokazuje **wykres 5** 2/5 respondentów uczestniczących w badaniu pracowało w gimnazjach (40%) pozostałe 3/5 w różnych typach szkół ponadgimnazjalnych (60%).

W badaniu zastosowano autorski kwestionariusz składający się z 33 pytań; większość stanowiły pytania zamknięte (z możliwością wyboru jednej lub kilku odpowiedzi zgodnie z instrukcją zawartą w każdym pytaniu). Pierwszą część kwestionariusza stanowiła metryczka, w której uczestnicy badania określali swoją płeć, wiek, staż pracy w szkole oraz to jaką funkcję pełnią w miejscu pracy (wychowawcy czy pedagoga/psychologa szkolnego).

Pierwszy blok składał się z 12 pytań dotyczących rozpowszechnienia zachowań problemowych wśród uczniów w ocenie badanych. Znalazły się tam pytania o to, jak poważnym problemem w skali klasy i szkoły jest używanie przez uczniów substancji psychoaktywnych, wagarowanie, wulgarne zachowania, zaburzenia odżywiania itp., które z nich wydają się badanym najpoważniejsze, jaka część uczniów w klasie i szkole używa substancji, jaka była w ostatnich 12 miesiącach częstotliwość różnych form przemocy rówieśniczej w szkole.

W kolejnym bloku zamieszczono 3 pytania o to, jak często konieczne były rozmowy badanych z rodzicami w związku z używaniem przez uczniów substancji psychoaktywnych (alkoholu, papierosów, narkotyków i dopalaczy).

Na trzeci blok złożyły się pytania o częstotliwość w ost. 12 miesiącach zachowań agresywnych uczniów wobec badanych wychowawców i pedagogów, częstotliwość przypadków picia alkoholu przez uczniów poza szkołą, a także dostępność różnych substancji psychoaktywnych dla uczniów w środowisku lokalnym. W bloku tym zapytano badanych także o ocenę ich wiedzy na temat programów profilaktycznych dla młodzieży szkolnej oraz na temat wpływu różnych substancji na zdrowie człowieka. Czwarty blok pytań poświęcono realizacji w szkole w ostatnich 12 miesiącach (a więc de facto w bieżącym roku szkolnym 2010/2011) programów profilaktycznych wśród uczniów wybranych roczników. Pytano o tematykę programów, osoby prowadzące zajęcia, a także o ocenę przydatności zajęć dla uczniów.

Blok piąty dotyczył poczucia bezradności nauczycieli w związku z problemowymi zachowaniami uczniów, a także jakości współpracy rodziców oraz wychowawców/pedagogów szkolnych. Badanym zadano m.in. pytanie o ocenę stopnia radzenia sobie w codziennej pracy w szkole z różnymi sytuacjami np. zachowaniami problemowymi uczniów, pracą z uczniami mającymi problemy w nauce, współpracą z rodzicami oraz gronem pedagogicznym. Blok składał się z pięciu pytań.

W szóstym bloku znalazły się pytania na temat potrzeb szkoleniowych badanych dotyczących różnych obszarów ich funkcjonowania zawodowego. Pytano także o to, czy mogą liczyć na wsparcie ze strony innych osób pracujących w szkole oraz o dostępność specjalistycznego wsparcia dla nauczycieli w środowisku lokalnym. Ankietę zamykały pytania o potrzeby badanych w zakresie takiego wsparcia oraz potrzeby innych osób z grona pedagogicznego w szkole. Wspomniany blok składał się z ośmiu pytań.

3. Procedura badawcza

Badanie poprzedził pilotaż, który pokazał m.in. że czas realizacji jednego wywiadu wynosi od 20-30 minut.

Realizację badania prowadzili przeszkoleni ankieterzy, którzy za zgodą dyrektorów szkół, po ich uprzednim zawiadomieniu pismem przesłanym przez Urząd Miasta Krakowa, osobiście przekazywali wychowawcom oraz pedagogom/psychologom szkolnym ankietę w kopercie, którą po wypełnieniu badani zwracali ankieterowi (w zaklejonej kopercie).

Osoby uczestniczące w badaniu były poinformowane, iż służy ono poznaniu ich opinii na temat problemów ważnych w kontekście codziennej pracy w szkole oraz działań profilaktycznych skierowanych do młodzieży, a także ich oczekiwań w zakresie możliwości pogłębiania ich kompetencji zawodowych i osobistych ważnych z punktu widzenia pracy wychowawcy i pedagoga/psychologa szkolnego.

Badani nie kontaktowali się między sobą podczas wypełniania ankiety i nie mieli możliwości zapoznania się z kwestionariuszem wypełnionym przez inną osobę. Badanie miało charakter całkowicie anonimowy. Warto podkreślić, że nikt z badanych nie odmówił udziału w projekcie.

Kilku wychowawców nie uczestniczyło w badaniu z powodu choroby, ważnych obowiązków zawodowych lub nieobecności w szkole związanej z wyjazdami na wycieczki itp.

Projekt został przeprowadzony za wiedzą, zgodą i przy współpracy Urzędu Miasta Krakowa.

Zebrane dane zostały zakodowane, utworzono komputerową bazę danych pozwalającą na dokonywanie zarówno prostych jak i zaawansowanych analiz statystycznych. Każda z ankiet w trakcie procesu kodowania była poddana indywidualnej analizie pod kątem spójności odpowiedzi na pytania logicznie ze sobą powiązane.

W pierwszym etapie przeprowadzono analizę danych pozwalającą na poznanie rozkładów procentowych odpowiedzi na poszczególne pytania ankiety (frekwencje).

W analizach zastosowano pakiet statystyczny SPSS 18.0.

Dalszym krokiem było grupowanie odpowiedzi na kilka pytań i tworzenie wskaźników zmiennych w oparciu o sumę punktów wyliczoną na podstawie odpowiedzi na poszczególne pytania. Analiza statystyczna pokazała, że odpowiedzi na pewne grupy pytań charakteryzuje wysoka spójność wewnętrzną, dlatego możliwe było utworzenie skal do pomiaru zmiennych takich jak: klimat szkoły, przemoc rówieśnicza w szkole, jakość współpracy z rodzicami, rozpowszechnienie używania substancji przez uczniów. **Wszystkie utworzone skale charakteryzują się wysoką rzetelnością (Alfa Cronbacha równa co najmniej 0,7).** Przykładowo: tworząc wskaźnik zmiennej o nazwie: **jakość klimatu społecznego szkoły**, zsumowano punkty na podstawie odpowiedzi na poszczególne pytania wchodzące w skład skali. Podobnie postępowano w przypadku tworzenia wskaźnika zmiennej: **jakość współpracy z rodzicami oraz rozpowszechnienie używania substancji psychoaktywnych wśród uczniów w ocenie badanych**. Opis tworzenia wskaźników innych zmiennych został przedstawiony w poszczególnych rozdziałach raportu. Po utworzeniu wskaźników, analizie poddano związki pomiędzy wybranymi zmiennymi.

W opisie wykresów i tabel przedstawiających wyniki badania stosowano następujące symbole:

- **3 G** - klasy trzecie gimnazjum (15 lat)
- **2 PG** – klasy drugie szkół ponadgimnazjalnych (17 lat)
- **G** - gimnazja
- **PG** – szkoły ponadgimnazjalne
- **p<0,001; p<0,01, p<0,05** – różnica istotna statystycznie na poziomie 0,001; 0,01; 0,05.
- **n.i.**- różnica nieistotna statystycznie
- **CHI²**- wynik testu Chi kwadrat – do oceny istotności różnic
- **Test Fischera**- do oceny istotności różnic przy liczebności przypadków <30.
- **ANOVA**- jednoczynnikowa analiza wariancji – do oceny istotności różnic pomiędzy średnimi wartościami zmiennych.
- **N** - podstawa procentowania - **może zmieniać się w każdym z roczników w zależności od liczby badanych, którzy udzielili odpowiedzi na określone pytanie (pomijano braki danych-na ogół pojedyncze przypadki oraz tzw. systemowe braki danych). Analizując kolejne wykresy warto każdorazowo zwracać uwagę na podstawy procentowania.**

III. Prezentacja wyników badania

1. Najpowaźniejsze problemy wychowawcze - opinie wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych

1.1. Problemy wychowawcze w klasie 1/4

Z uwagi na specyfikę środowiska szkoły gimnazjalnej oraz ponadgimnazjalnej, a także fakt, iż młodzież ucząca się w tych szkołach znajduje się w różnych momentach rozwojowych, **analizy dotyczące zachowań problemowych uczniów w ocenie badanych przeprowadzono w podziale na typ szkoły (gimnazja vs. szkoły ponadgimnazjalne).** W pierwszej kolejności, badanych **wychowawców** zapytano o to, czy wymienione w kwestionariuszu zachowania uczniów są **poważnym problemem w klasie**, w której pracują. **Jak pokazują wykresy 6 i 7, jako poważny problem w skali klasy wychowawcy najczęściej wskazywali wagarowanie (40% w gimnazjach oraz 46% w szkołach ponadgimnazjalnych).** Drugim w kolejności **poważnym problemem w klasie**, na który zwracają uwagę zarówno wychowawcy w gimnazjach, jak i w **szkołach ponadgimnazjalnych** jest **palenie papierosów przez uczniów (28% w gimnazjach oraz 38% w szkołach PG).**

Trzecią pozycję na liście poważnych problemów w klasie - w opinii nauczycieli krakowskich **gimnazjów** zajmuje **wulgarne zachowanie i braku kultury osobistej uczniów (27%).** Kolejne dwa miejsca – z wyraźnie niższym odsetkiem wskazań – zajmują: **przemoc i agresja pomiędzy uczniami (12%)** oraz **agresywne zachowania przemocowe pomiędzy uczniami w tzw. cyberprzestrzeni** (przy użyciu Internetu i telefonów komórkowych) – 12%.

W szkołach ponadgimnazjalnych wychowawcy klas najczęściej, jako poważny problem w klasie – oprócz wagarów, na które wskazała prawie połowa badanych i palenia papierosów, o którym wspominało prawie 2/5 respondentów (38%) deklarowali:

- **wulgarne zachowanie i braku kultury osobistej uczniów (16%),**
- **picie alkoholu przez uczniów (12%),**
- **zaburzenia odżywiania – bulimia, anoreksja (9%),**
- **niszczenie mienia szkolnego (9%)**

Porównując wyniki wychowawców klas gimnazjalnych z wychowawcami nieco starszej młodzieży ze szkół ponadgimnazjalnych należy podkreślić, że:

- w obu typach szkół respondenci równie często (na pierwszym miejscu) wymieniali jako poważny problem wychowawczy w klasie **wagarowanie uczniów;**
- **przemoc i agresja pomiędzy uczniami** – w opinii wychowawców – **ponad 2-krotnie częściej jest wskazywana jako problem wśród młodzieży gimnazjalnej (12%), niż w grupie uczniów ze szkół ponadgimnazjalnych (5%);**
- **brak kultury osobistej i wulgarne zachowania młodzieży** – to problem wskazywany prawie 2-krotnie częściej przez wychowawców i pedagogów w gimnazjach niż w szkołach PG (odpowiednio: 27% nauczycieli gimnazjalistów i 16% nauczycieli ze szkół PG);

1.1. Problemy wychowawcze w klasie 2/4

- wśród wychowawców gimnazjalistów częściej niż w grupie wychowawców starszej młodzieży, jako poważny problem w klasie wymieniany jest **wandalizm czyli niszczenie mienia szkolnego** – na ten rodzaj zachowania wskazywał co ósmy badany pracujący w gimnazjum (13%) i **2-krotnie niższy odsetek respondentów ze szkół ponadgimnazjalnych (6%)**;
- problem **picia alkoholu przez młodzież** jest prawie 2-krotnie **częściej wskazywany przez wychowawców szkół ponadgimnazjalnych (12%)**, niż przez respondentów pracujących w gimnazjach (5%).
- niewielką różnicę pomiędzy badanymi z obu typu szkół odnotowano w zakresie rozpowszechnienia **przemocy elektronicznej wśród młodzieży (realizowanej za pomocą Internetu lub telefonu komórkowego)** – zjawisko to wskazuje, jako poważny problem w klasie co ósmy wychowawca z gimnazjum (12%) i tylko 8% wychowawców pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych;
- **zaburzenia odżywiania (bulimia, anoreksja)** wskazuje jako problem w klasie **5%** wychowawców ze szkół gimnazjalnych i **9%** wychowawców starszej badanej młodzieży uczącej się w szkołach ponadgimnazjalnych;
- w obu typach szkół odnotowano zbliżony odsetek badanych, którzy stwierdzili, iż **przemoc i agresja w stosunku do nauczycieli** jest poważnym problemem w ich klasie – odpowiednio: 3% w gimnazjach i 7% w szkołach PG;
- tylko 2% wychowawców z krakowskich liceów, techników i szkół zawodowych przyznało, iż poważnym problemem w ich klasie jest **używanie narkotyków przez uczniów**; w gimnazjach na problem ten nie zwraca uwagi ani jeden wychowawca;
- jedynie 2% wychowawców pracujących w gimnazjum i 5% ze szkół ponadgimnazjalnych stwierdziło, że poważnym problemem w ich klasie jest **używanie przez młodzież dopalaczy**;

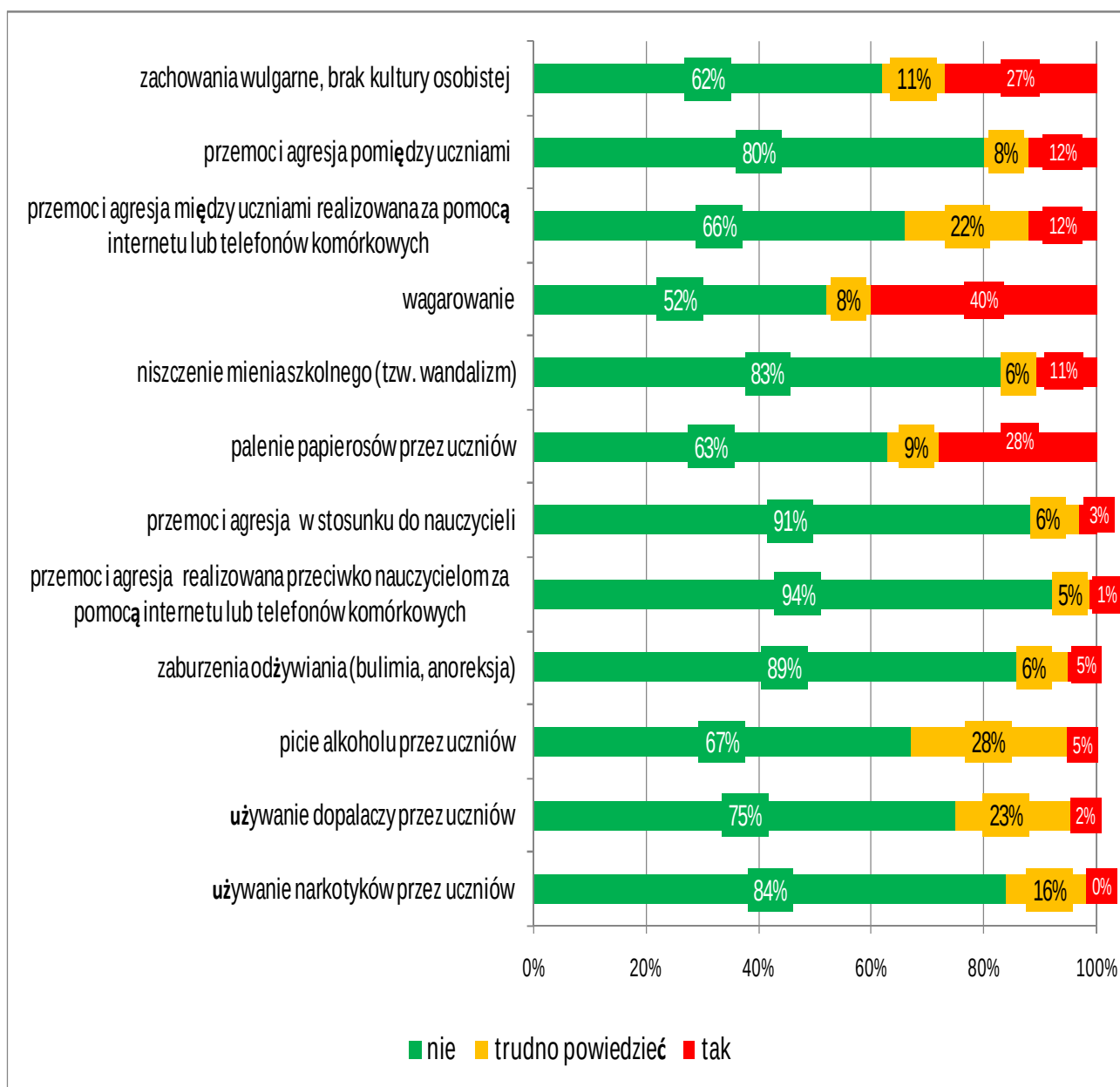

1.1. Problemy wychowawcze w klasie - wychowawcy klas III gimnazjum

3/4

Wychowawcy trzecich klas gimnazjów. N=64

Wykres 6: Poważne zachowania problemowe uczniów w klasie - ocena wychowawców trzecich klas gimnazjów. N=64

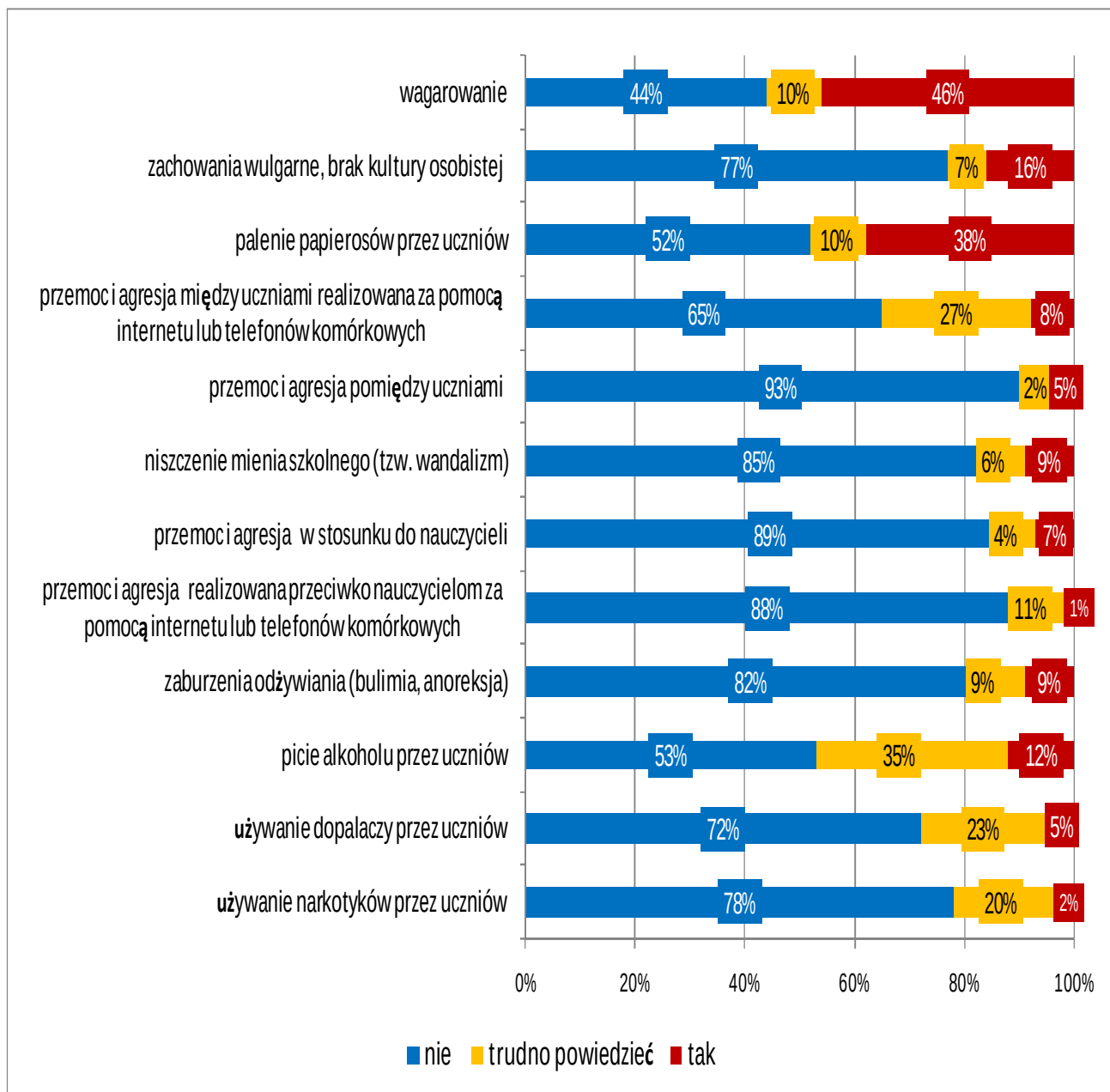

1.1. Problemy wychowawcze w klasie

- wychowawcy kl. II szkół ponadgimnazjalnych 4/4

Wychowawcy drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. N=91

Wykres 7: Poważne zachowania problemowe uczniów w klasie - ocena wychowawców drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. N=91

1.2. Problemy wychowawcze w szkole 1/3

Badanych wychowawców, a także pedagogów szkolnych zapytano również o to, czy wymienione w kwestionariuszu zachowania problemowe są poważnym problemem w szkole, w której pracują (wcześniej bowiem pytano o kontekst klasy).

Jak pokazują wykresy 8 i 9, jako poważny problem **W SKALI SZKOŁY** badani wychowawcy oraz pedagodzy/psychologowie pracujący w gimnazjum najczęściej wskazywali wagarowanie (61%), zaś w szkołach ponadgimnazjalnych – palenie papierosów przez uczniów (71%).

Drugim problemem najczęściej wymienianym przez respondentów z krakowskich gimnazjów jest **wulgarne zachowanie i brak kultury osobistej uczniów**. Zwraca na to uwagę ponad połowa badanych nauczycieli w tej kategorii szkół (53%). Trzecim najpoważniejszym problemem w gimnazjach jest palenia papierosów przez uczniów (51%).

Ponad 2/3 nauczycieli z krakowskich liceów, techników oraz szkół zawodowych (68%), jako drugi najpoważniejszy problem wskazuje **wagarowanie** uczniów. Na kolejnej pozycji badani wymieniają problem niszczenia mienia szkolnego czyli wandalizm. Zwraca na to uwagę co trzeci badany pedagog i wychowawca w tej grupie (35%).

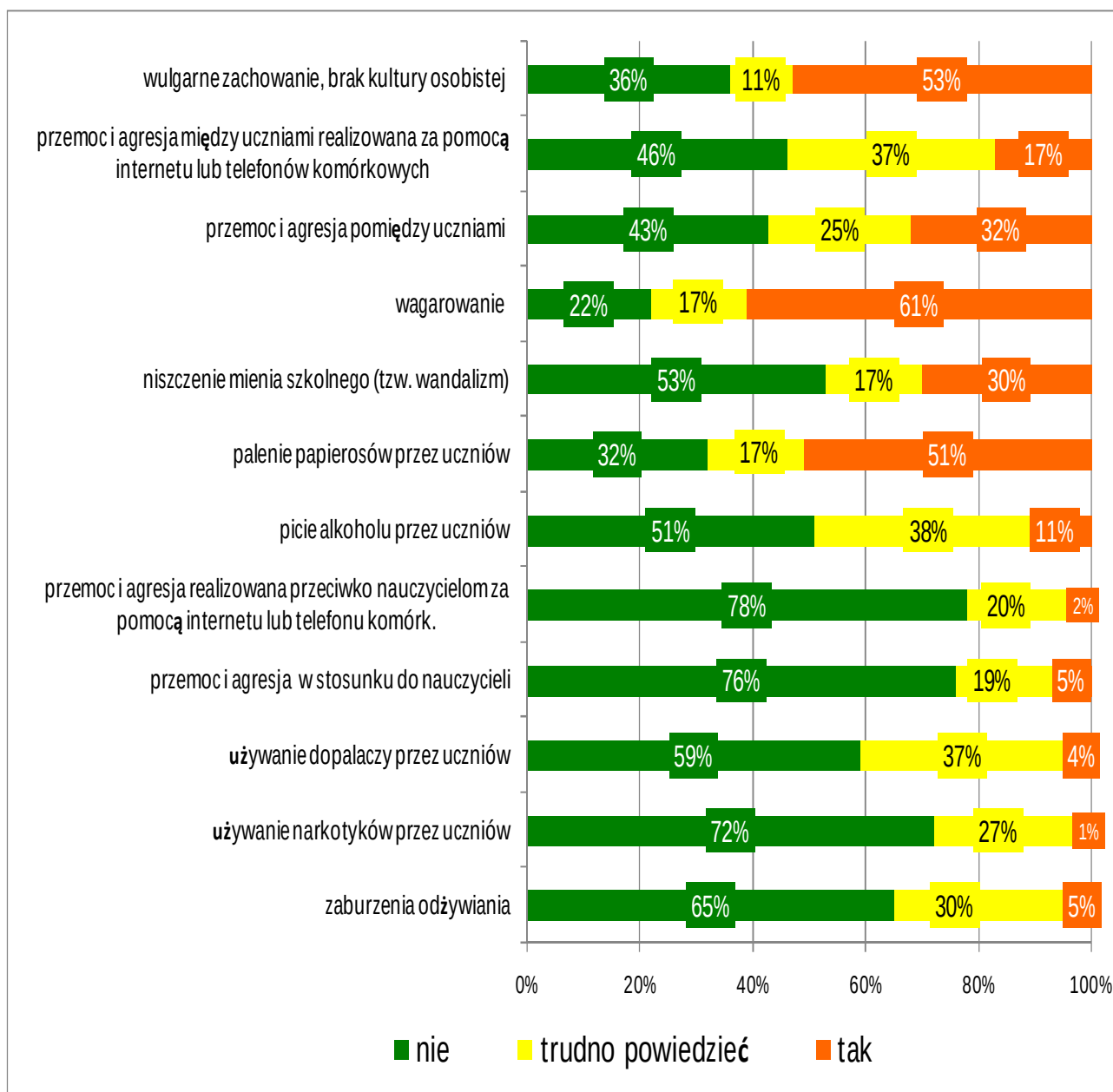
21% respondentów pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych i o połowę mniej w gimnazjach (11%) podkreśla również, iż istotnym problemem w „ich szkole” jest – **picie alkoholu przez uczniów**. Co szósty badany wskazuje także na kwestię **przemocy i agresji pomiędzy uczniami** (16%) oraz **agresję realizowaną w cyberprzestrzeni realizowaną za pomocą Internetu i telefonu komórkowego** (14%). Warto również podkreślić, iż ten rodzaj agresji w podobnym nasileniu występuje również w gimnazjach (17%).

1.2. Problemy wychowawcze w szkole 2/3

Wychowawcy oraz pedagodzy/psychologowie szkolni z gimnazjum. N=81

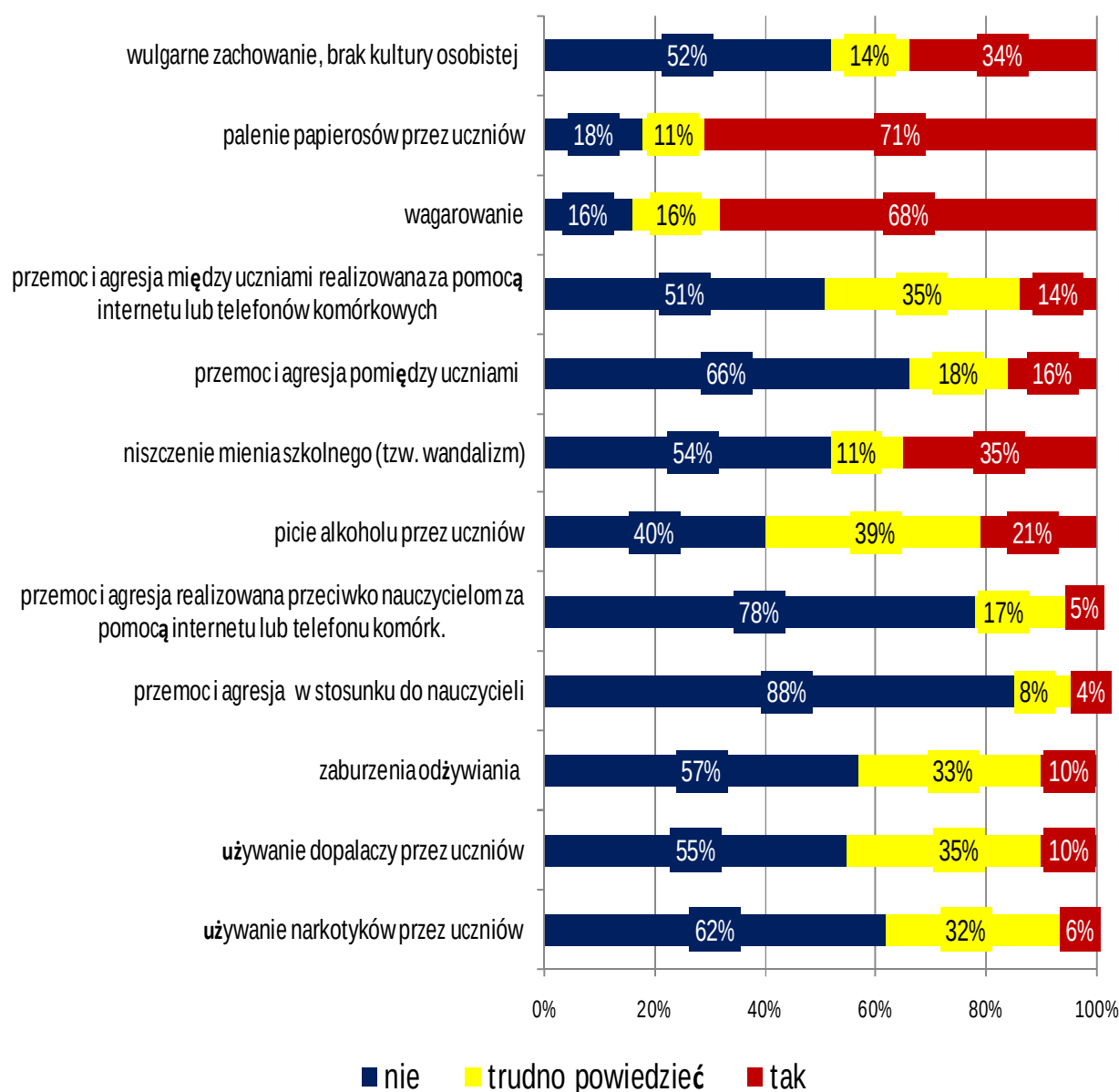
Wykres 8: Poważne zachowania problemowe uczniów w szkole - ocena wychowawców oraz pedagogów/psychologów szkolnych z gimnazjum. N = 81

1.2. Problemy wychowawcze w szkole 3/3

Wychowawcy i pedagodzy/psychologowie ze szkół ponadgimnazjalnych. N=121

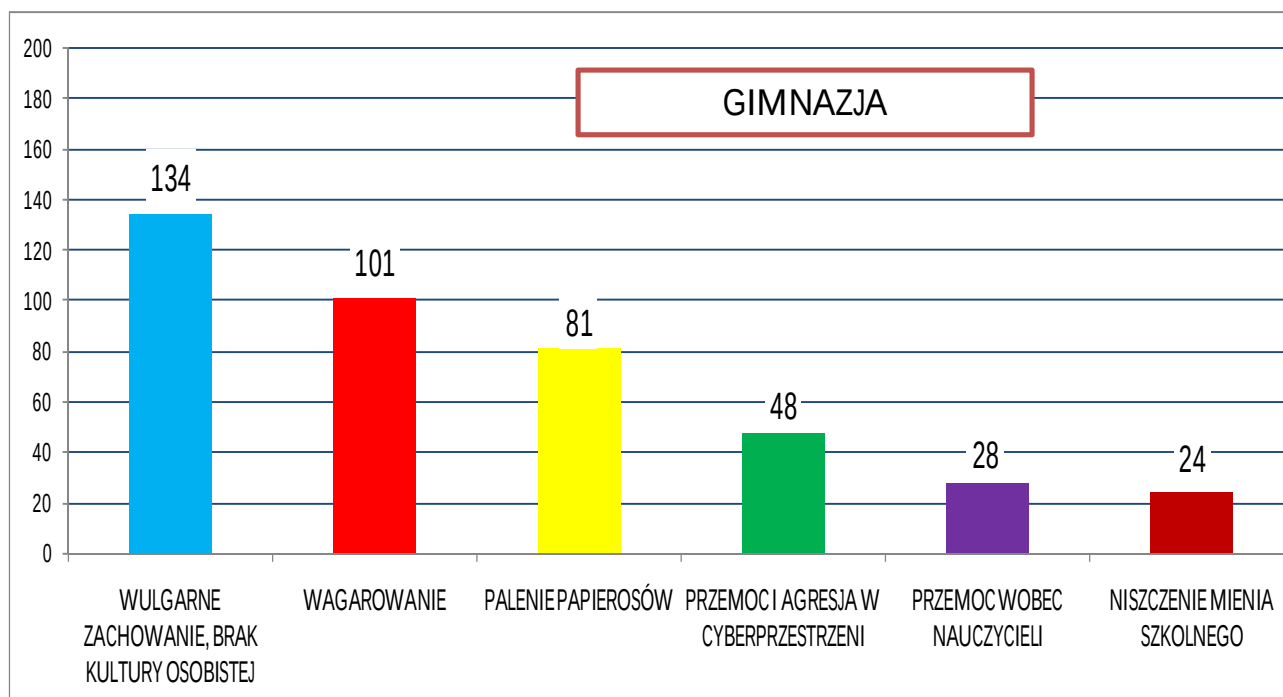
Wykres 9: Poważne zachowania problemowe uczniów w szkole - ocena wychowawców i pedagogów/psychologów ze szkół ponadgimnazjalnych. N = 121

1.3. Ranking problemów wychowawczych w gimnazjach

1/3

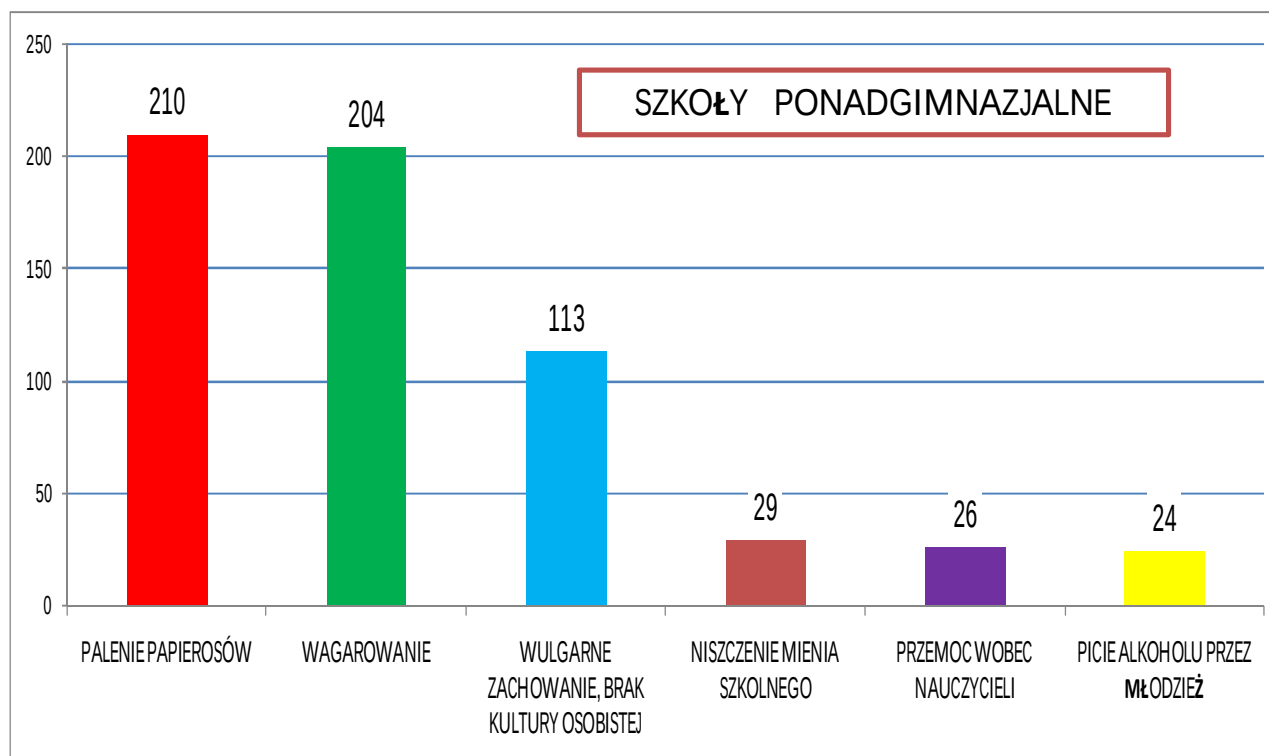
Wykres 10: Ranking najpoważniejszych zachowań problemowych wśród uczniów w szkole. Ocena wychowawców i pedagogów/psychologów z gimnazjów. N=81

W badaniu zapytano wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych o to, które z zachowań uczniów, wymienionych w ankiecie (lista na stronie 36 niniejszego raportu) **stanowi według nich najpoważniejszy problem w szkole, w której pracują**. Badani mogli wymienić 3 takie zachowania, przy czym wpisanie określonego zachowania na pierwszym miejscu oznaczało, że stanowi ono najpoważniejszy problem. W toku analiz zachowaniom, które wymieniono na pierwszej pozycji przypisano 3 punkty, na drugim - 2 punkty, zaś na trzecim - 1 punkt. Następnie zsumowano punkty dla każdego z zachowań. W ten sposób powstał ranking najpoważniejszych zachowań problemowych, który przedstawia **wykres 10**.

Jak widać w ocenie osób badanych pracujących w gimnazjach, największym problemem jest **wulgarne zachowanie i brak kultury osobistej uczniów** (134 punkty). Na drugim miejscu pojawił się problem **wagarowania** (101 pkt) a następnie **palenie papierosów przez uczniów** (81 pkt). Kolejną pozycję w tym rankingu zajmuje problem **przemocy i agresji pomiędzy uczniami** (48 pkt) a następnie - co wydaje się pewnym zaskoczeniem - **przemoc i agresja wobec nauczycieli** (28 pkt).

1.3. Ranking problemów wychowawczych w szkołach ponadgimnazjalnych 2/3

Wykres 11: Ranking najpoważniejszych zachowań problemowych wśród uczniów w szkole. Ocena wychowawców, pedagogów/psychologów ze szkół PG. N=121

W taki sam sposób, jak opisano na stronie 37, analizowano również odpowiedzi wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych.

Jak pokazuje **wykres 11**, w ich ocenie **najważniejszym problemem w szkole jest palenie papierosów (210 pkt)**. Na drugim miejscu respondenci postavili problem **wagarowania (204 pkt)**. Trzecim w kolejności najpoważniejszym problemem w tych szkołach – w opinii badanych nauczycieli - jest **wulgarne zachowanie uczniów i brak kultury osobistej (113 pkt)**. Czwartą pozycję w rankingu zajmuje problem **niszczenia mienia szkolnego przez uczniów**. Kolejny problem, podobnie oceniany zarówno przez respondentów z gimnazjów, jak i ze szkół ponadgimnazjalnych to **przemoc wobec nauczycieli (26 pkt)**. Na piątej pozycji w rankingu utworzonym na podstawie opinii wychowawców i pedagogów pracujących w krakowskich szkołach ponadgimnazjalnych znalazł się problem **picia alkoholu przez młodzież (24 pkt)**. Należy przy tym podkreślić, iż problem ten w ogóle nie pojawił się w rankingu najpoważniejszych problemów wskazywanych przez nauczycieli krakowskich gimnazjów.

1.3. Ranking problemów wychowawczych w szkole – podsumowanie 3/3

Wśród zachowań stanowiących problem w szkole nie pojawiają się na „czołowych pozycjach” picie alkoholu (w gimnazjach) i używanie narkotyków. Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy może być fakt, iż palenie przez uczniów papierosów to problem dokuczliwy i łatwy do zaobserwowania na co dzień – uczniowie palą w szkolnych toaletach lub przed budynkiem szkolnym, natomiast picie i sięganie po narkotyki to zachowania, które mają miejsce głównie poza szkołą (wyjątkiem mogą być wycieczki szkolne, ale są to stosunkowo rzadkie wydarzenia). Potwierdzają to kolejne wykresy, które pokazują rozpowszechnienie używania substancji psychoaktywnych wśród uczniów w szkole w ocenie badanych wychowawców i pedagogów. Skala rozpowszechnienia picia alkoholu jest oceniana podobnie jak skala palenia papierosów, a jednak to drugie zachowanie jest wymieniane znacznie częściej jako poważny problem w szkole.

2. Doświadczenia uczniów z używaniem substancji psychoaktywnych w ocenie nauczycieli i pedagogów/psychologów szkolnych

2.1. Rozpowszechnienie palenia papierosów przez uczniów - w klasie i w szkole

W badaniu poproszono wychowawców, aby oszacowali, jak wielu uczniów w ich klasie pali papierosy, pije alkohol, upija się, spróbowało już narkotyków oraz używa narkotyków. Jak pokazuje wykres 12 jedynie **co dziesiąty wychowawca (9%) trzecich klas gimnazjum** stwierdził, iż w jego klasie nie ma palących uczniów. Prawie 90% badanych w tej kategorii (89%) przyznało, że w klasie pali papierosy **kilku uczniów** a jedynie 2% stwierdziło, iż sięga po nie **mniej więcej połowa klasy**. Żaden z badanych nauczycieli nie uznał, że papierosy pali większość uczniów w ich klasie.

Nieco inaczej wygląda to **w szkołach ponadgimnazjalnych**. Szczegółowo ilustruje tę sytuację wykres nr 13. Odnotowano tu podobny, jak w gimnazjach odsetek wychowawców, którzy stwierdzili, że w „ich klasie” nie ma palących uczniów. Tylko 6% nauczycieli pracujących w tego typu szkołach (licea, technika, ZSZ) uważa, że w klasie, w której są wychowawcami żaden z uczniów nie pali papierosów. Tak jak w gimnazjach najliczniejsza jest grupa badanych, którzy są zdania, że w klasie pali jedynie kilku uczniów (79%). **Co dziesiąty badany nauczyciel (10%) uważa, iż pali mniej więcej połowa klasy**. Odsetek ten jest 5-krotnie wyższy niż w grupie wychowawców pracujących w gimnazjach. 5% badanych uznało, że w klasie pali większość młodzieży.

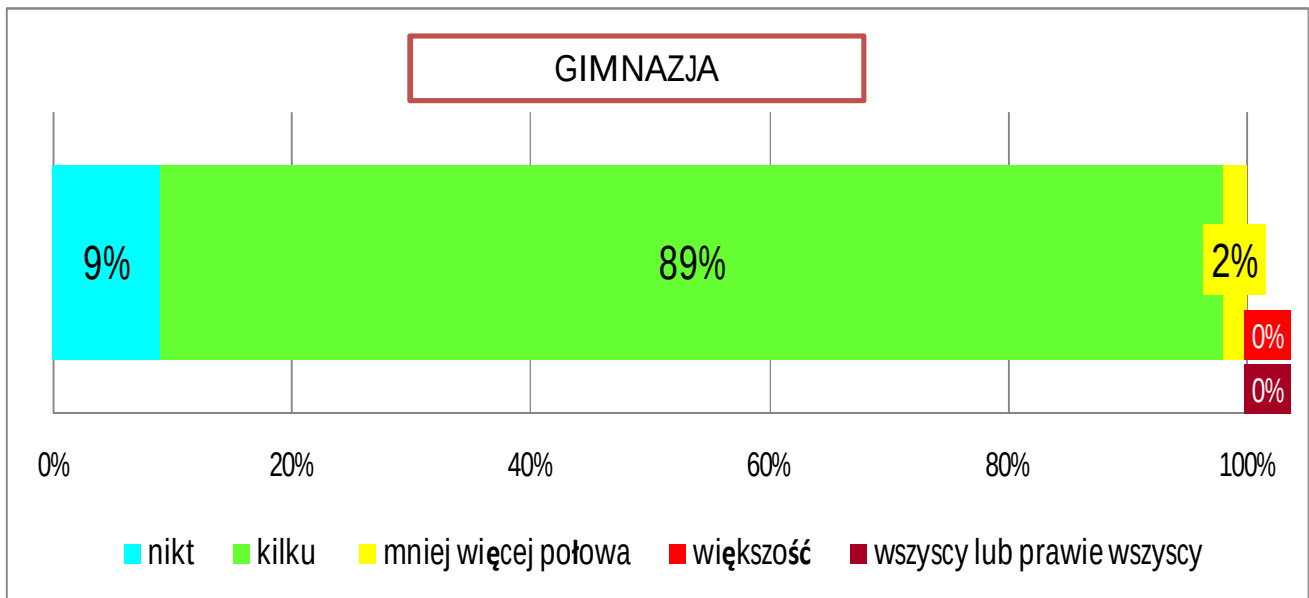
W opinii **nauczycieli krakowskich gimnazjów** rozpowszechnienie palenia papierosów **przez uczniów w szkole**, w której pracują (wykres 14) **jest zbliżone do tego**, jakie występuje w „ich klasie” (w której są wychowawcami). Ani jeden z badanych nauczycieli nie stwierdził, że w „jego szkole” żaden z uczniów nie pali papierosów. Co czwarty badany (27%) przyznał, iż papierosy pali jedynie **kilku uczniów w szkole**. Prawie 2/3 wychowawców i pedagogów z gimnazjów (63%) wyraziło przekonanie, że w ich szkole jest **kilkudziesięciu uczniów palących papierosy**. Co czternasty badany nauczyciel krakowskich gimnazjalistów (7%) uważa, że papierosy pali **mniej więcej połowa uczniów w szkole**, a 3% twierdzi, że robi to **większość** uczniów.

Znacznie wyższe wyniki odnotowano w grupie **wychowawców i pedagogów pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych**. Niemal co ósmy spośród nich przyznał, iż w jego szkole pali papierosy **większość uczniów** (13%), a co czwarty stwierdził, że robi to **mniej więcej połowa młodzieży** (23%). 57% badanych jest zdania, że po papierosy sięga **kilkudziesięciu** uczniów w szkole, a kolejne 6% uważa, że **problem ten dotyczy tylko kilku uczniów w szkole**.

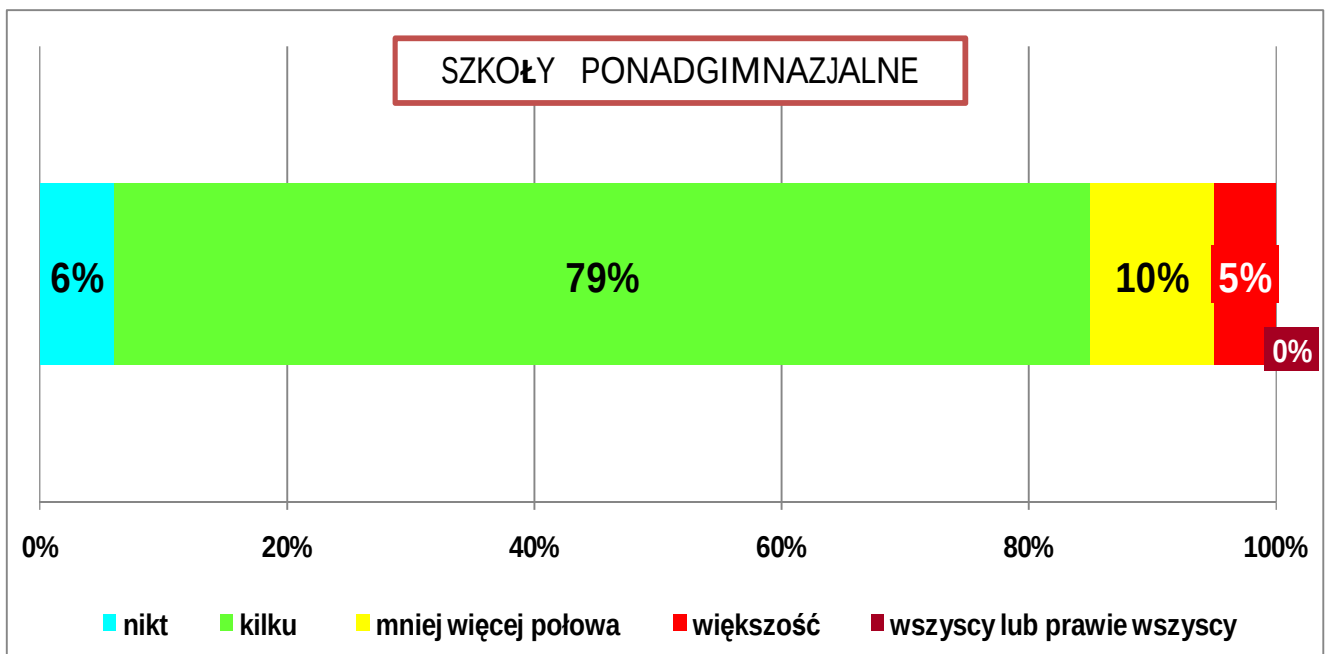

2.1. Rozpowszechnienie palenia papierosów **W**śród uczniów - w klasie

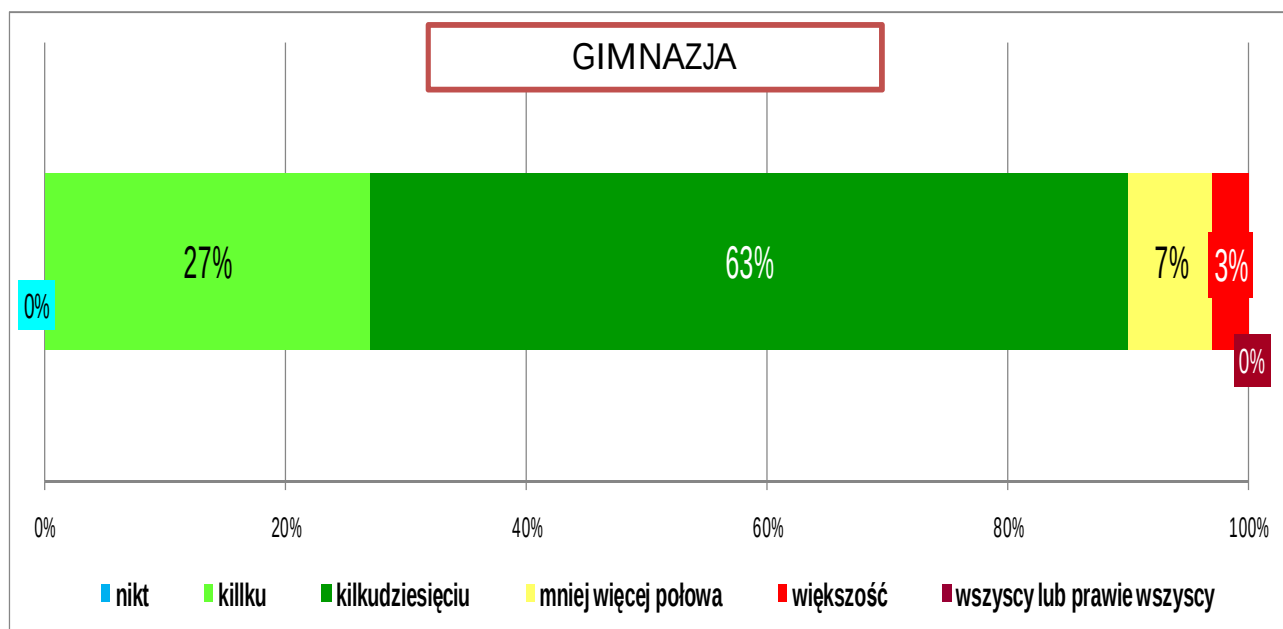
Wykres 12: Rozpowszechnienie **palenia papierosów** wśród uczniów **w klasie** w ocenie wychowawców 3 klas gimnazjum. N=65

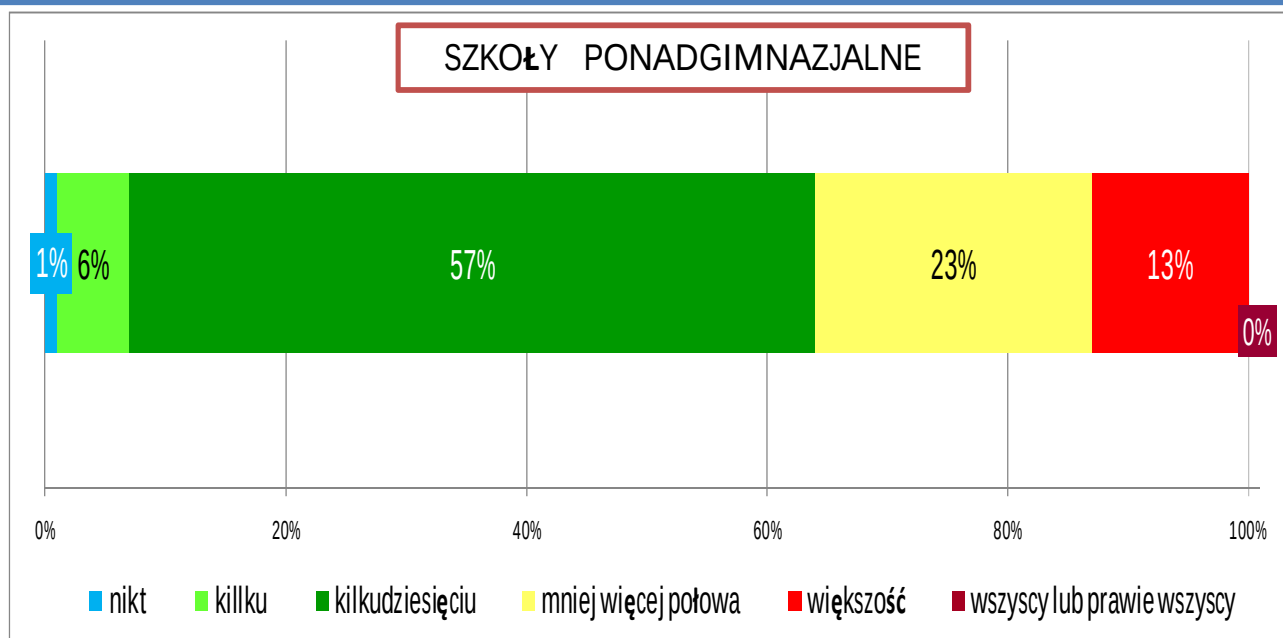
Wykres 13: Rozpowszechnienie **palenia papierosów** wśród uczniów **w klasie** w ocenie wychowawców 2 klas szkół ponadgimnazjalnych. N=101

2.1. Rozpowszechnienie palenia papierosów wśród uczniów - w szkole

Wykres 14: Rozpowszechnienie palenia papierosów wśród uczniów **w szkole** w ocenie wychowawców 3 klas gimnazjum i pedagogów/psychologów szkolnych w gimnazjach. N=81

Wykres 15: Rozpowszechnienie palenia wśród uczniów **w szkole** w ocenie wychowawców 2 klas szkół PG i pedagogów/psychologów szkolnych z ww. szkołach. N=121

2.2. Rozpowszechnienie picia alkoholu przez uczniów - w klasie i w szkole

Nauczyciele uczestniczący w badaniu zostali również poproszeni o oszacowanie rozpowszechnienia picia napojów alkoholowych przez młodzież. Jak pokazuje wykres 16 **co piąty badany wychowawca z gimnazjum** (21%) stwierdził, iż **w jego klasie żaden z uczniów nie pije napojów alkoholowych**. $\frac{3}{4}$ respondentów w tej kategorii (74%) przyznało, że w klasie sięga po alkohol tylko kilku uczniów a 5%, że pije go **mniej więcej połowa klasy**.

Nieco inaczej wygląda to **w szkołach ponadgimnazjalnych**. Szczegółowo ilustruje to wykres 17. Tylko 6% wychowawców drugich klas tego typu szkół (liceum, technikum, ZSZ) uważa, że w „jego klasie” żaden z uczniów nie pije alkoholu. Podobnie jak w gimnazjach najliczniejsza jest grupa badanych, którzy są zdania, że w „ich klasie” pije jedynie **kilku** uczniów (55%). Średnio **co piąty badany** (21%) wyraził przekonanie, iż **w klasie pije połowa uczniów**, a co siódmy (15%) stwierdził, że robi to **większość młodzieży**. 3% badanych przyznało, że po alkohol sięgają **wszyscy lub prawie wszyscy** uczniowie w klasie.

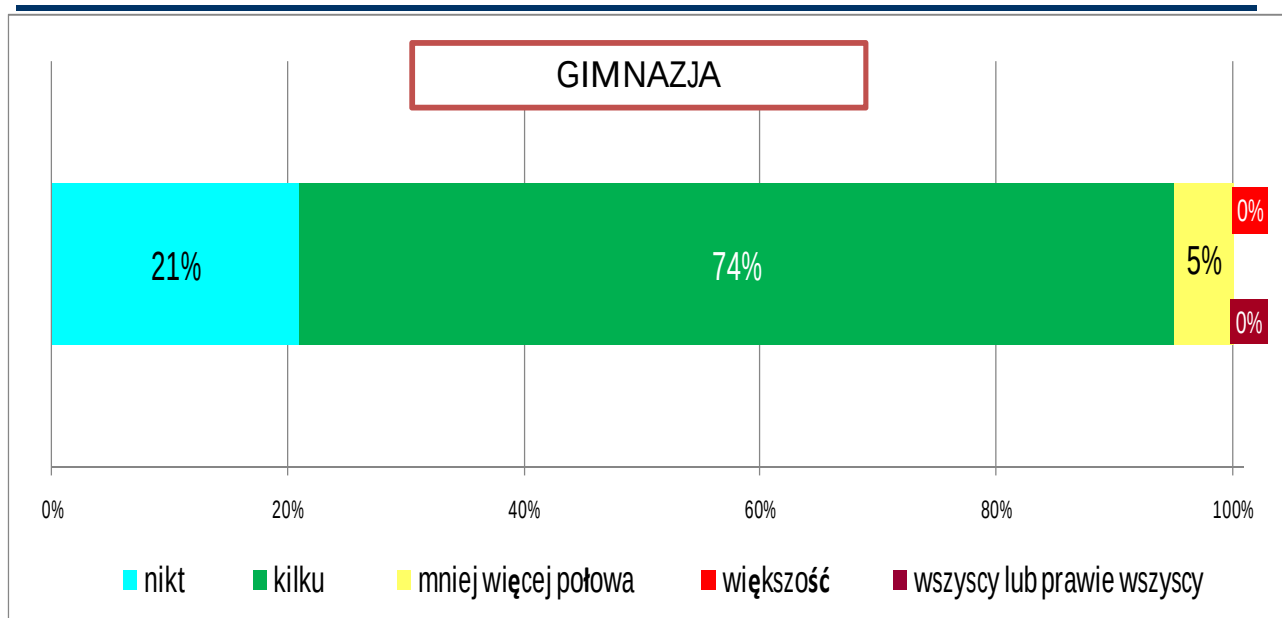
W opinii **nauczycieli z gimnazjum** rozpowszechnienie picia alkoholu **przez uczniów szkoły**, w której pracują (wykres 18) **jest nieco większe** niż w klasie, w której są wychowawcami. Jedynie 2% respondentów stwierdziło, że w „ich szkole” **nikt z uczniów nie pije alkoholu**. 46% uważa, że po alkohol sięga **kilku uczniów w szkole**, a niemal identyczny odsetek badanych jest zdania, że w „ich szkole” jest **kilkudziesięciu uczniów** pijących alkohol (47%). Jedynie 4% badanych w tej kategorii respondentów wyraziło opinię, że napoje alkoholowe pije **mniej więcej połowa uczniów w szkole**, a 1% stwierdziło że robi to **większość**.

W grupie wychowawców i pedagogów ze szkół ponadgimnazjalnych odnotowano prawie **8 razy więcej nauczycieli**, niż w gimnazjach, według których po napoje alkoholowe sięga **mniej więcej połowa uczniów** w szkole. Jeszcze większe różnicowania dotyczyły grupy respondentów, według których **pije alkohol większość uczniów w szkole**. Taką opinię wyraził **co siódmy wychowawca i pedagog** pracujący w szkole ponadgimnazjalnej (14%) i tylko 1% w gimnazjach.

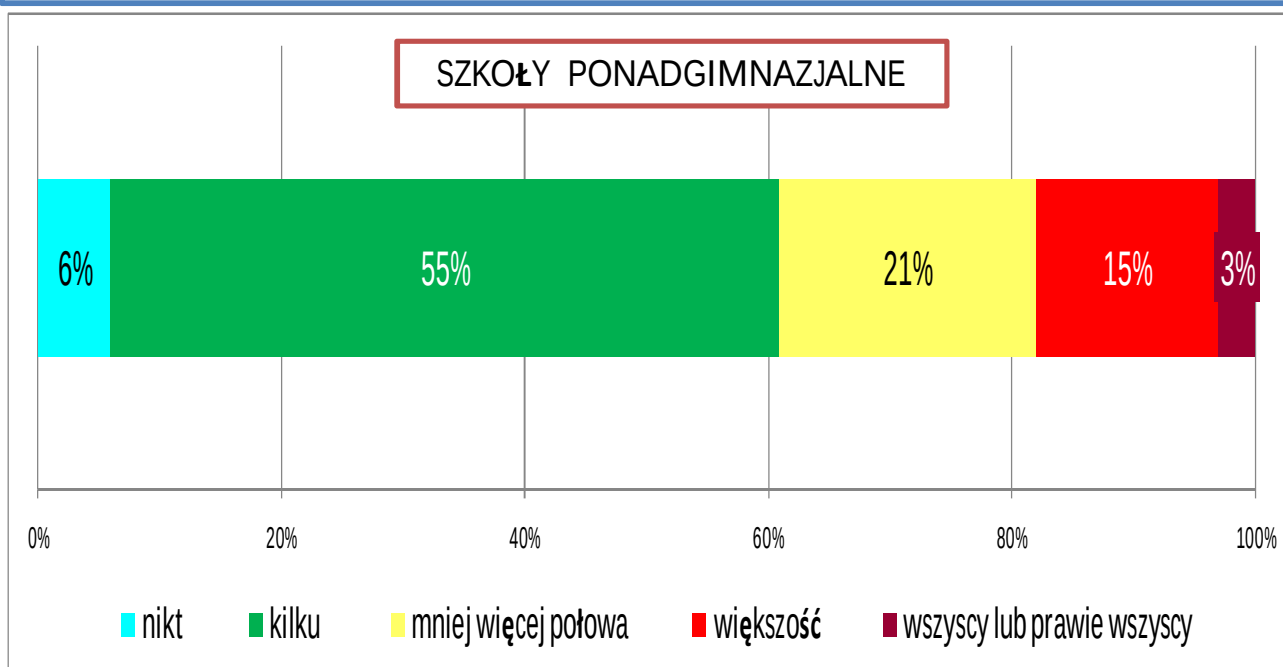
3% nauczycieli badanych w krakowskich liceach, technikach i ZSZ stwierdziło, że po alkohol sięgają wszyscy uczniowie z ich szkoły.

2.2. Rozpowszechnienie picia alkoholu wśród uczniów - w klasie

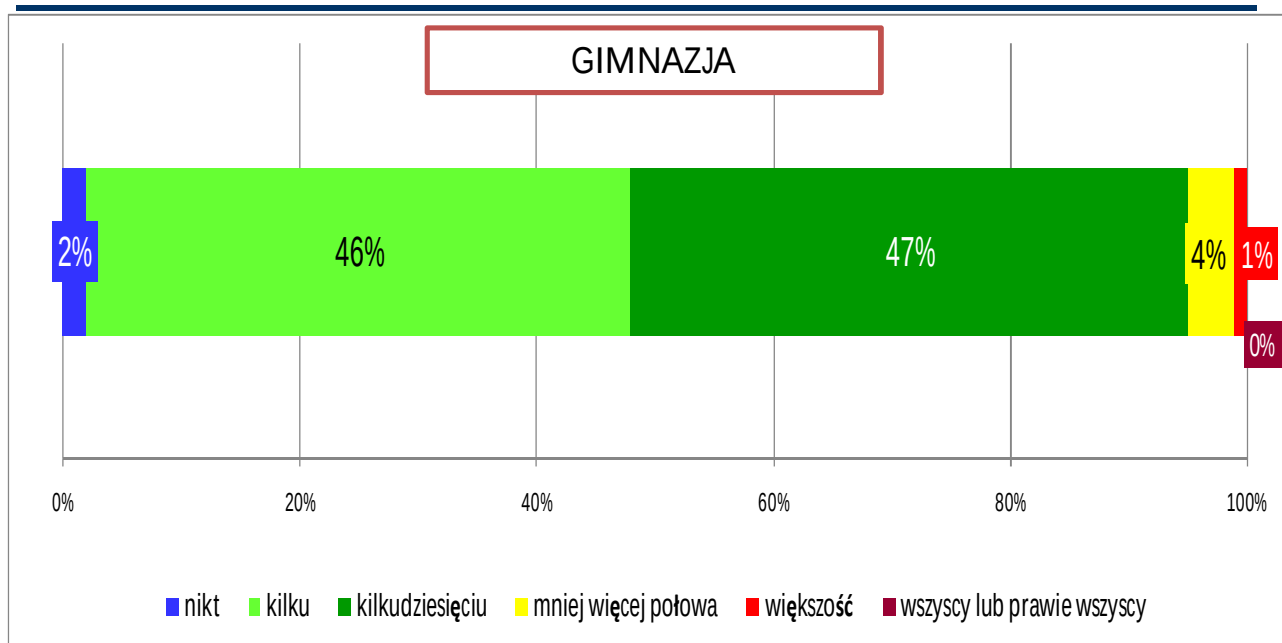
Wykres 16: Rozpowszechnienie picia alkoholu wśród uczniów **w klasie** w ocenie wychowawców 3 klas gimnazjum. N=65

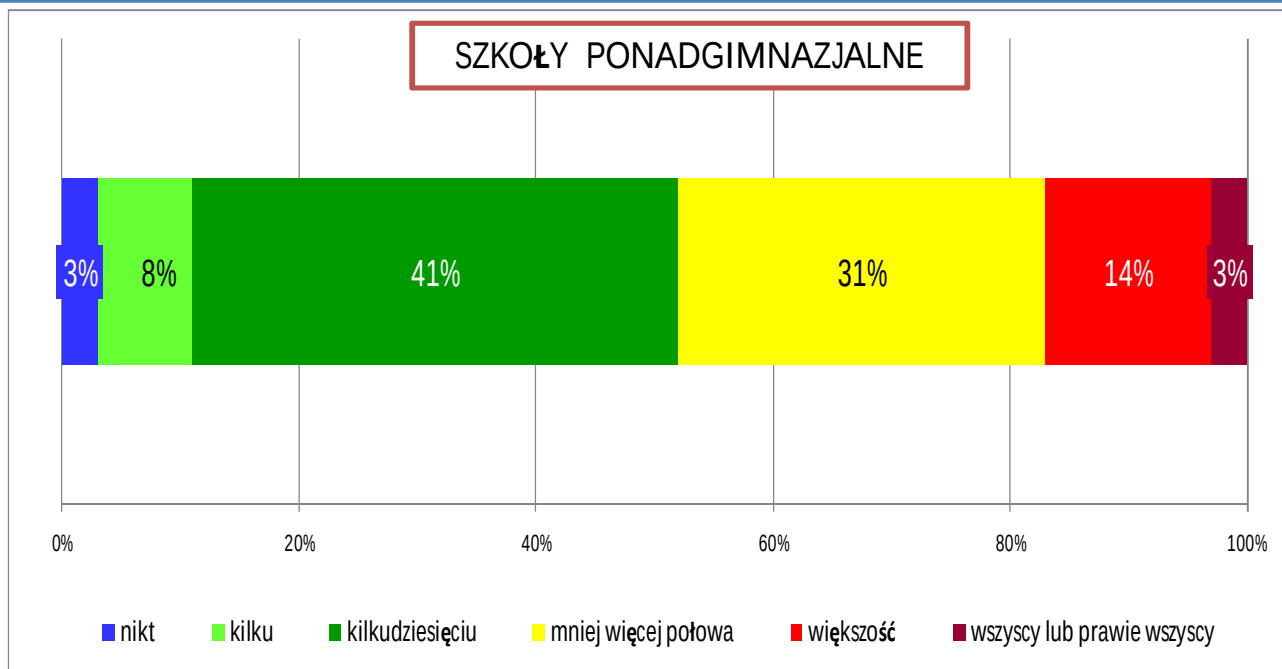
Wykres 17: Rozpowszechnienie picia alkoholu wśród uczniów **w klasie** w ocenie wychowawców 2 klas szkół ponadgimnazjalnych. N=101

2.2. Rozpowszechnienie picia alkoholu wśród uczniów - w szkole

Wykres 18: Rozpowszechnienie **picia alkoholu** wśród uczniów **w szkole** w ocenie wychowawców 3 klas gimnazjum i pedagogów/psychologów szkolnych w gimnazjach. N=81

Wykres 19: Rozpowszechnienie **picia alkoholu** wśród uczniów **w szkole** w ocenie wychowawców 2 klas szkół PG i pedagogów/psychologów szkolnych z ww. szkół. N=121

2.3. Rozpowszechnienie upijania się uczniów - w klasie i w szkole

Kolejnym obszarem analizowanym w badaniu była **ocena rozpowszechnienia upijania się młodzieży**. Jak pokazuje wykres 20 ponad $\frac{3}{4}$ **wychowawców trzecich klas gimnazjum** (77%) stwierdziło, iż w ich klasie żaden z uczniów nie upija się alkoholem. **Co czwarty badany w tej kategorii (23%) przyznał**, że w jego klasie upija się *kilku* uczniów.

W opinii **wychowawców drugich klas szkół ponadgimnazjalnych rozpowszechnienie zjawiska upijania się uczniów** jest wyższe niż w gimnazjach. Nieco ponad połowa nauczycieli pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych (54%) stwierdziła, że w ich klasie nikt się nie upija, a **dwie piąte badanych (43%) przyznała**, że **zdarza się to kilku uczniom**. Tylko 2% wychowawców pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych stwierdziło, że w „ich klasie” **upija się połowa uczniów** a 1% przyznał, że robi to **większość**.

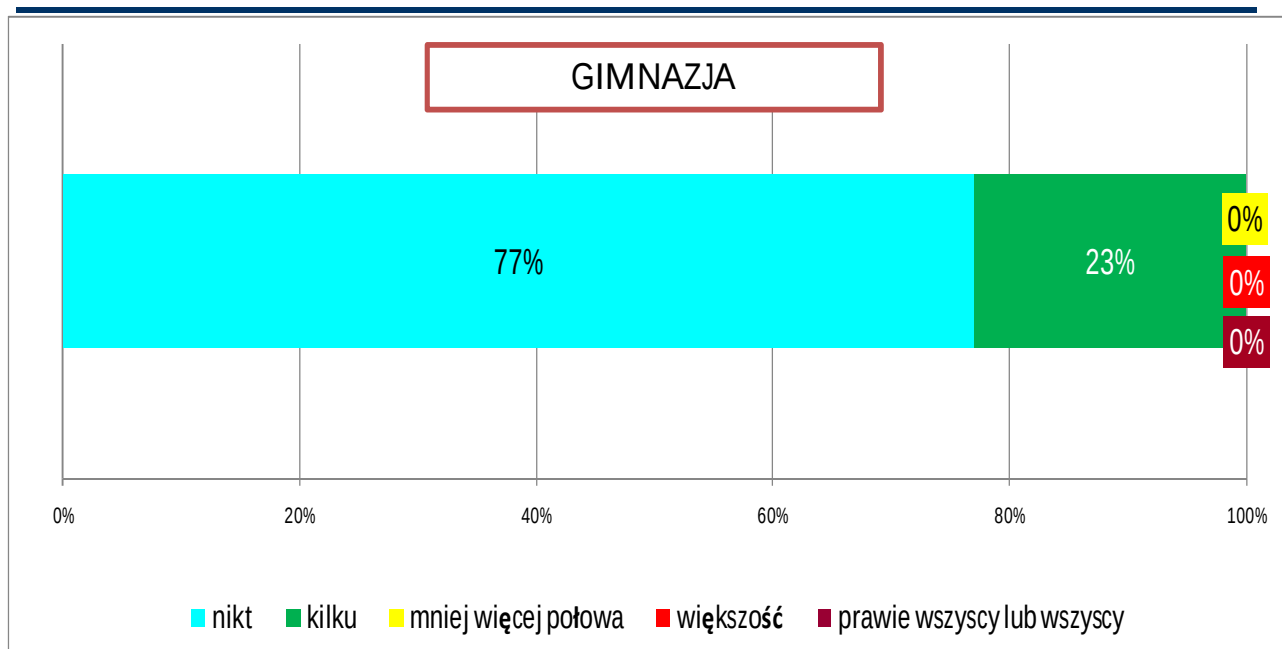
Analizując ten problem **z perspektywy całej szkoły** możemy zauważyć kilka istotnych różnic pomiędzy opiniami wychowawców pracujących w gimnazjach oraz ich starszych kolegów i koleżanek ze szkół ponadgimnazjalnych.

W krakowskich liceach, technikach i szkołach zawodowych (ZSZ) odnotowano ponad 2-krotnie wyższy odsetek nauczycieli niż w gimnazjach, którzy stwierdzili że „w ich szkole” upija się kilkudziesięciu uczniów (odpowiednio: 13% i 33%). 6% badanych nauczycieli przyznało, iż w ich szkole upija się **mniej więcej połowa uczniów** a 2% wyraziło opinię, iż upija się **większość uczniów**.

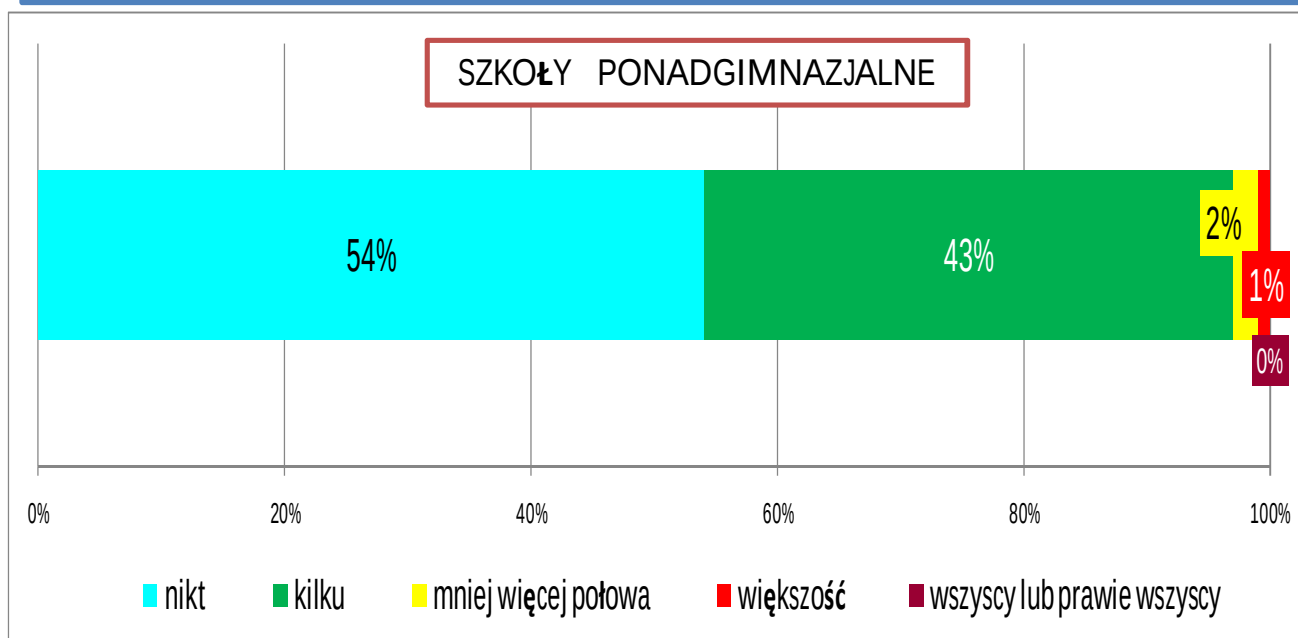

2.3. Rozpowszechnienie zjawiska upijania się uczniów - w klasie

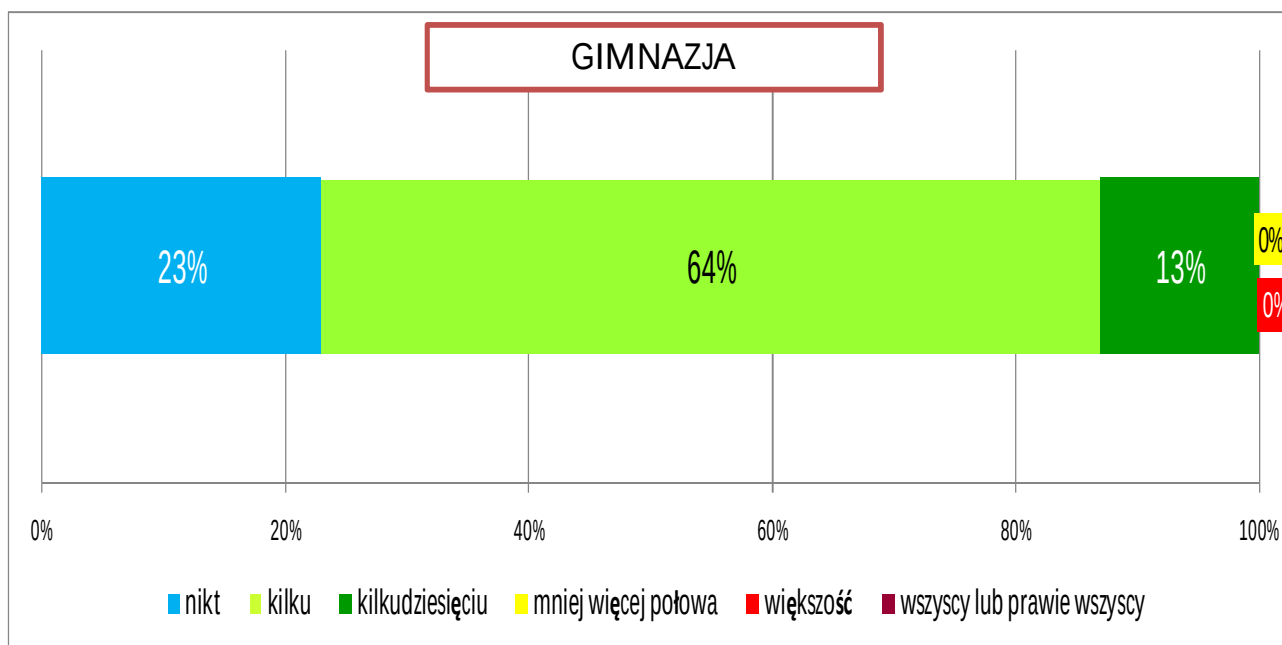
Wykres 20: Rozpowszechnienie upijania się wśród uczniów **w klasie** w ocenie wychowawców 3 klas gimnazjum. N=65

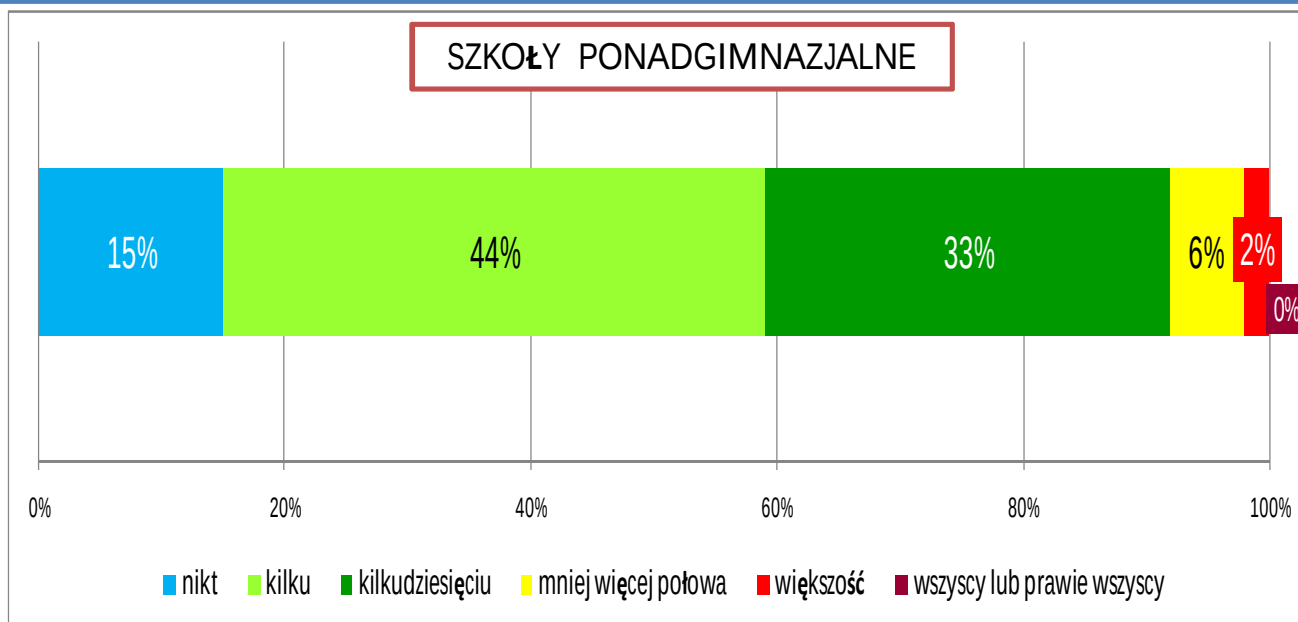
Wykres 21: Rozpowszechnienie upijania się wśród uczniów **w klasie** w ocenie wychowawców 2 klas szkół ponadgimnazjalnych. N=101

2.3. Rozpowszechnienie zjawiska upijania się uczniów - w szkole

Wykres 22: Rozpowszechnienie upijania się wśród uczniów **w szkole** w ocenie wychowawców 3 klas gimnazjum i pedagogów/psychologów szkolnych w gimnazjach. N=77

Wykres 23: Rozpowszechnienie upijania się wśród uczniów **w szkole** w ocenie wychowawców 2 klas szkół PG i pedagogów/psychologów z ww. szkół. N=114

2.4. Rozpowszechnienie używania narkotyków przez uczniów - w klasie i w szkole

85% wychowawców trzecich klas gimnazjum - jak pokazuje wykres 24 - stwierdziło, iż w ich klasie nie ma uczniów używających narkotyków. Co siódmy badany w tej kategorii (15%) przyznał, że **w jego klasie sięga po narkotyki kilku uczniów**. Identyczne wyniki odnotowano również wśród wychowawców drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. **Co siódmy badany nauczyciel krakowskich liceów, techników i szkół zawodowych przyznał, że w klasie w której jest wychowawcą kilku uczniów używa narkotyków (15%).**

Warto zauważyć, iż w momencie, gdy pytamy o skalę problemów narkotykowych w szkole (a nie w klasie) pojawia się **wyraźne zróżnicowanie wyników pomiędzy opiniami wychowawców i pedagogów szkolnych nt. rozpowszechnienia używania narkotyków w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych**. Dla części badanych przyznanie się do tego, iż w „ich klasie” niektórzy uczniowie mają problemy narkotykowe – wydaje się zbyt trudne i nieco ryzykowne. Dużo łatwiej mówić o tym zjawisku z perspektywy całej szkoły, kiedy odpowiedzialność za podejmowanie działań (albo ich zaniechanie) rozkłada się na całe grono pedagogiczne oraz dyrekcję szkoły.

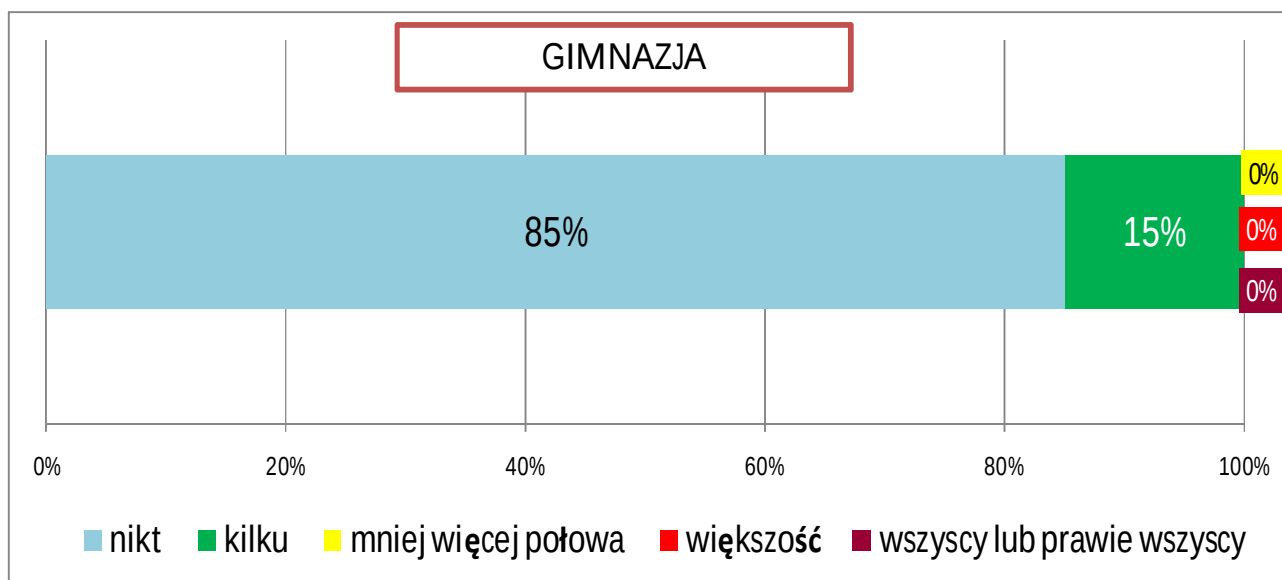
W grupie nauczycieli pracujących w gimnazjach odsetek tych, którzy uważają, w ich szkole żaden z uczniów nie używa narkotyków jest ponad 2 razy niższy niż wtedy, gdy to samo pytanie dotyczyło problemu narkotykowego w „ich klasy”. Ponad połowa badanych (53%) uważa, że w ich szkole sięga po narkotyki kilku uczniów a 5% stwierdziło, że problem ten dotyczy kilkunastu uczniów w szkole.

W szkołach ponadgimnazjalnych skala tego problemu jest znacznie poważniejsza. **Aż 70% respondentów przyznało, że w szkole są uczniowie używający narkotyków** (z perspektywy klasy takie problemy dostrzegało jedynie 15% respondentów), a co dziesiąty badany stwierdził, że jest ich nawet kilkunastu (9%).

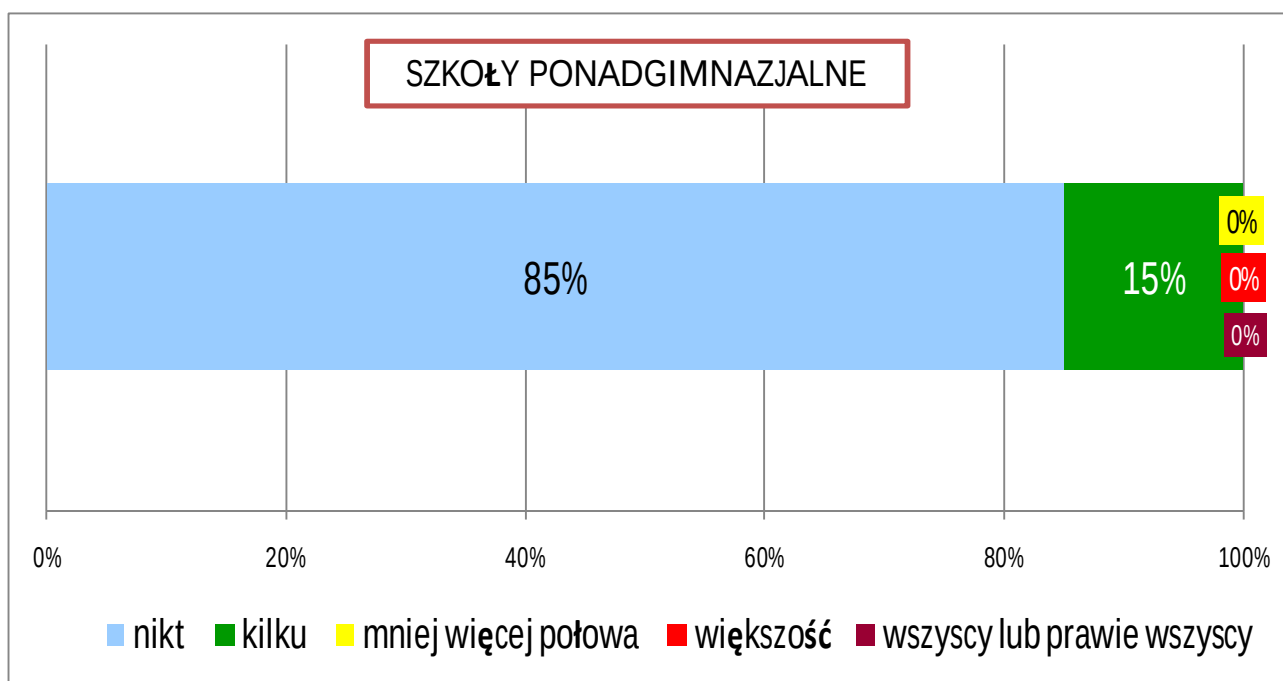

2.4. Rozpowszechnienie używania narkotyków przez uczniów - w klasie

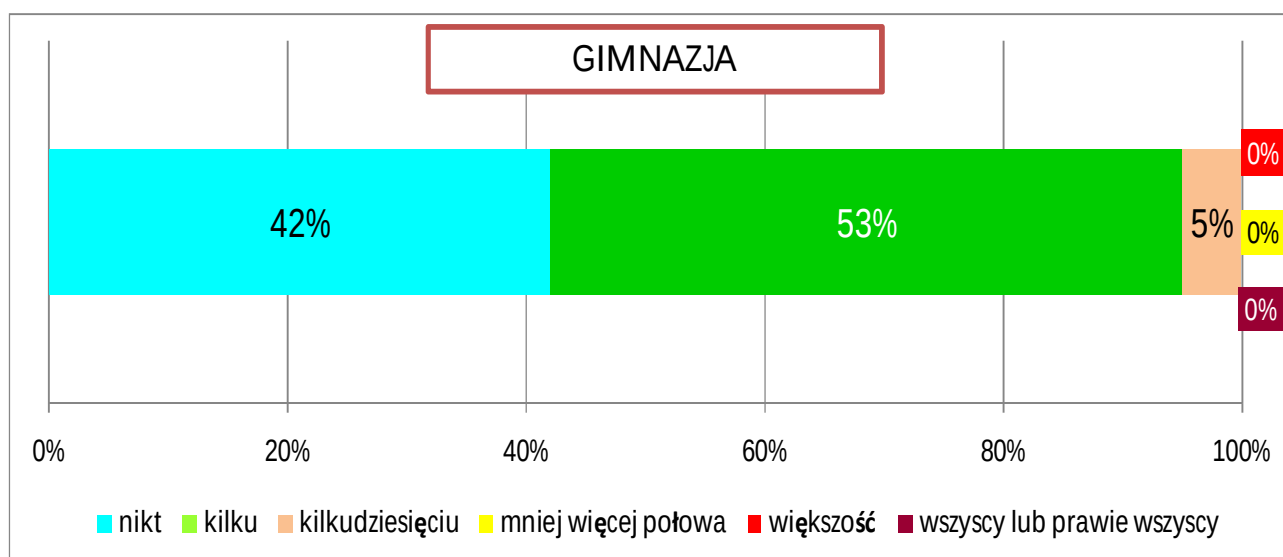
Wykres 24: Rozpowszechnienie używania narkotyków wśród uczniów w klasie w ocenie wychowawców 3 klas gimnazjum. N=65

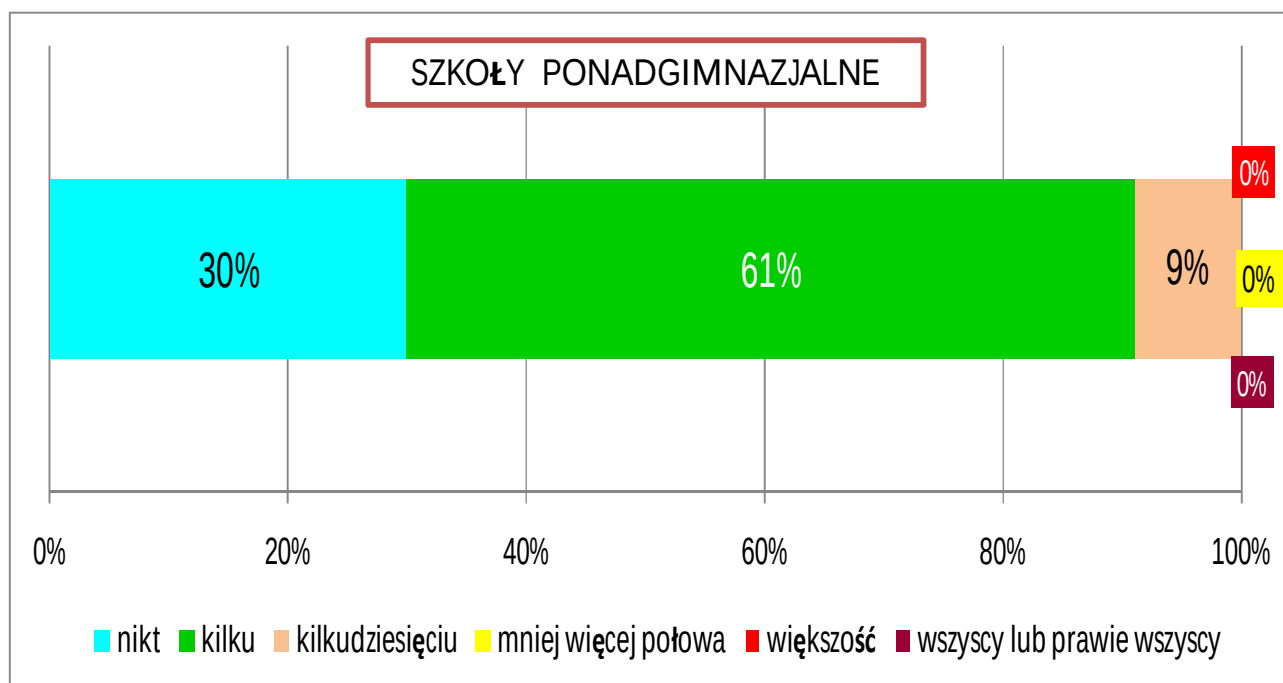
Wykres 25: Rozpowszechnienie używania narkotyków wśród uczniów w klasie w ocenie wychowawców 2 klas szkół ponadgimnazjalnych. N=101

2.4. Rozpowszechnienie używania narkotyków przez uczniów - w szkole

Wykres 26: Rozpowszechnienie **używania narkotyków** wśród uczniów **w szkole** w ocenie wychowawców 3 klas gimnazjum i pedagogów/psychologów szkolnych w gimnazjach. N=77

Wykres 27: Rozpowszechnienie **używania narkotyków** wśród uczniów **w szkole** w ocenie wychowawców 2 klas szkół PG i pedagogów/psychologów ww. szkół. N=115

2.5. Rozpowszechnienie używania dopalaczy przez uczniów - w klasie i w szkole

W opinii wychowawców gimnazjalistów **poziom rozpowszechnienia używanie dopalaczy przez młodzież jest niemal taki sam, jak w przypadku narkotyków**. Jak pokazuje wykres 28 **co siódmy wychowawca trzecich klas gimnazjum (14%) przyznał, iż w „jego klasie” kilku uczniów używa dopalaczy**. W szkołach ponadgimnazjalnych skala tego zjawiska jest znacznie większa. **Co czwarty badany wychowawca drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych (27%) stwierdził, że ma w klasie kilku uczniów sięgających po dopalacze**. **Warto podkreślić, iż odsetek ten jest prawie dwukrotnie wyższy niż w przypadku używania narkotyków (15% wychowawców deklarowało, że w ich klasie są uczniowie sięgający po narkotyki)**.

Zdecydowana większość badanych – w obu kategoriach szkół - jest zdania, iż w „ich klasie” **żaden z uczniów się sięga po dopalacze** (86% w gimnazjach i 73% w szkołach PG).

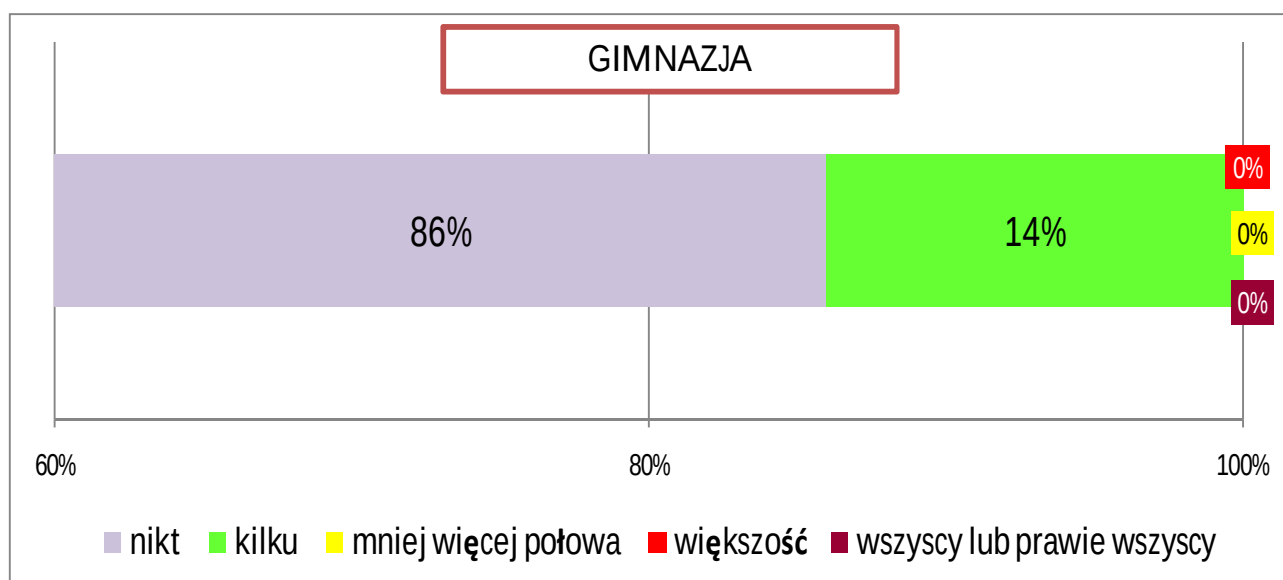
Inaczej kwestia ta wygląda z perspektywy szkoły. W tym przypadku skala rozpowszechnienia używania dopalaczy wydaje się zdecydowanie większa. W badaniu odnotowano wyraźne zmniejszenie się odsetka respondentów, którzy uważają, że żaden z uczniów (w ich szkole) nie używał dopalaczy (odpowiednio: 34% i 22%). Około 60% nauczycieli - w obydwu kategoriach szkół - przyznało, iż w ich ocenie w szkole, w której pracują jest **kilku** uczniów używających dopalaczy. (odpowiednio: 58% w gimnazjach i 61% w szkołach ponadgimnazjalnych).

8% nauczycieli pracujących w krakowskich gimnazjach oraz co szósty pracujący w szkole ponadgimnazjalnej (16%) przyznał, że w jego szkole po dopalacze sięga **kilkudziesięciu uczniów**.

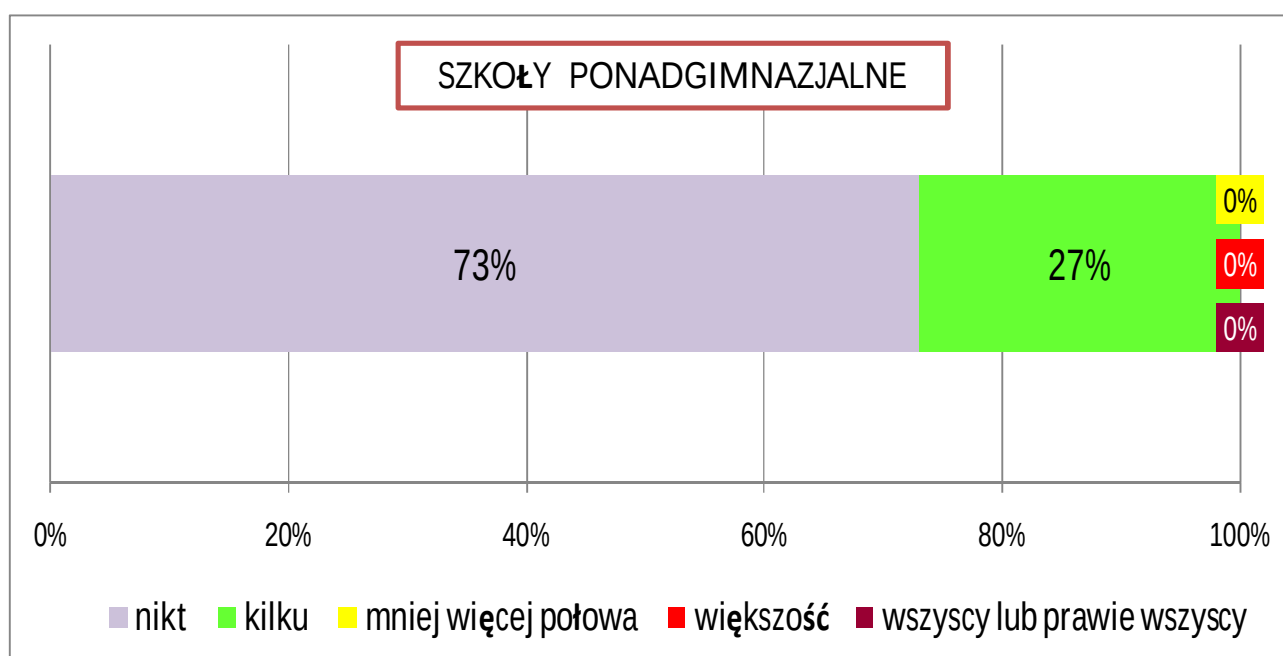

2.5. Rozpowszechnienie używania dopalaczy przez uczniów – w klasie

Wykres 28: Rozpowszechnienie **używania dopalaczy** przez uczniów **w klasie** w ocenie wychowawców 3 klas gimnazjum. N=65

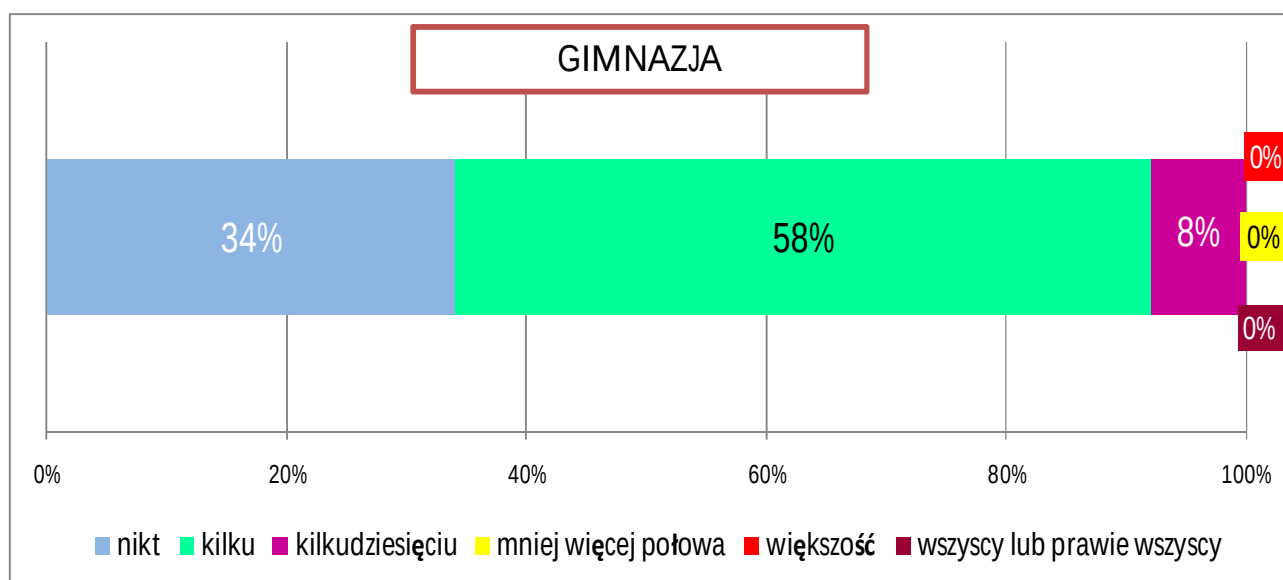

Wykres 29: Rozpowszechnienie **używania dopalaczy** przez uczniów **w klasie** w ocenie wychowawców 2 klas szkół ponadgimnazjalnych. N=101

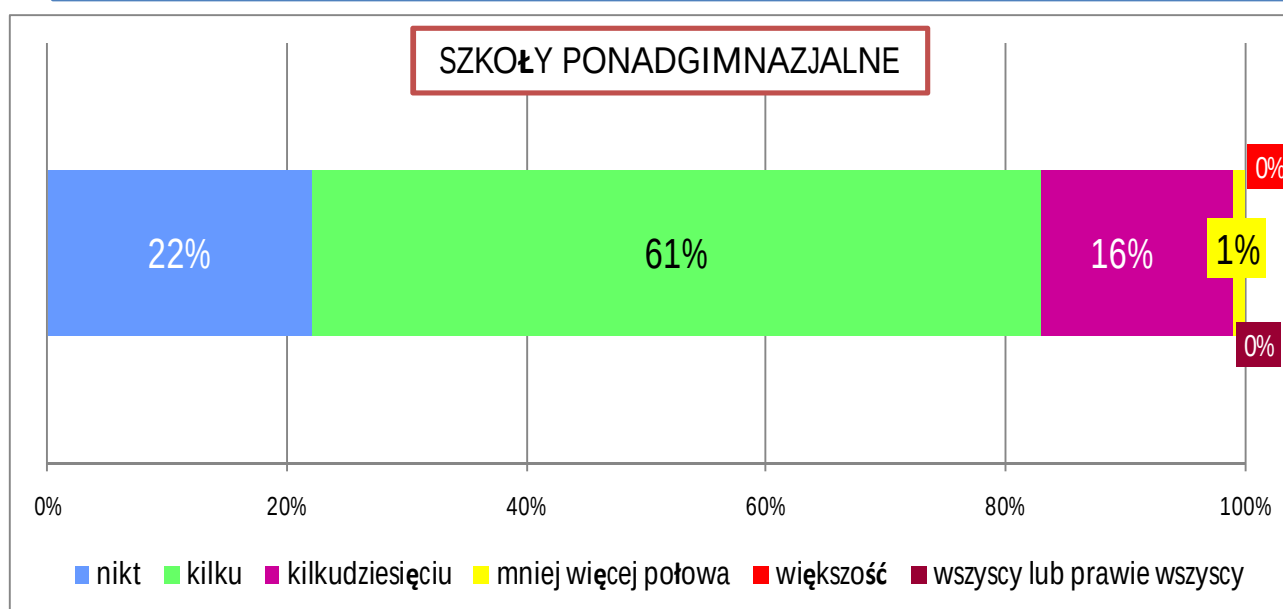

2.5. Rozpowszechnienie używania dopalaczy przez uczniów - w szkole

Wykres 30: Rozpowszechnienie **używania dopalaczy** przez uczniów **w szkole** w ocenie wychowawców 3 kl. gimnazjum i pedagogów/psychologów szkolnych w gimnazjach. N=77

Wykres 31: Rozpowszechnienie **używania dopalaczy** przez uczniów **w szkole** w ocenie wychowawców 2 kl. szkół PG i pedagogów/psychologów szkolnych z ww. szkół. N=115

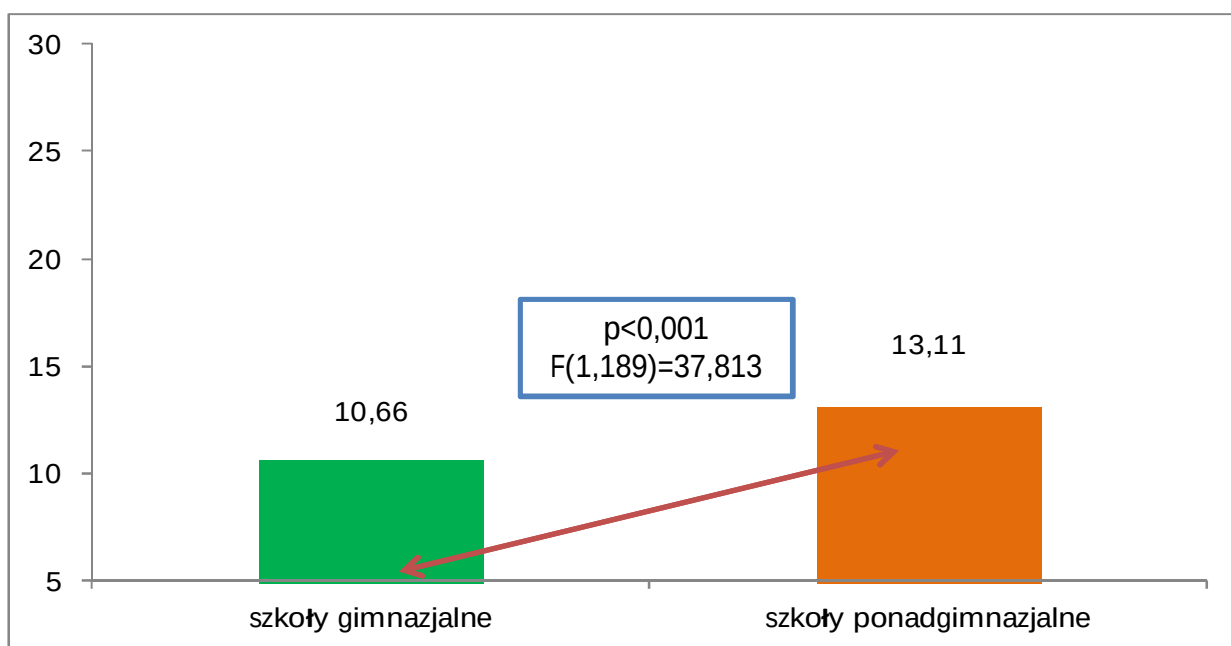
2.6. Ocena rozpowszechnienia używania substancji przez uczniów w szkole

- wychowawcy i pedagodzy

Analizy wykazały, że wskaźnik **sumaryczny z 5 skal dotyczących postrzegania rozpowszechnienia używania substancji w szkole stanowi dobrą, samodzielną skalę**. Utworzono więc zmienną pn. **Ocena rozpowszechnienia używania substancji przez uczniów w szkole**, sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na pytania 9A - 9E ankiety. **Współczynnik Alfa Cronbacha dla skali wynosił w gimnazjach 0,802, w szkołach ponadgimnazjalnych: 0,776**. Zmienna może przyjmować wartości od 5 - 30. Średnia wartość wyniosła w klasach III G **M=10,66, SD=2,27**, a w klasach II PG: **M=13,11, SD=2,60**. Analizowano związek pomiędzy oceną rozpowszechnienia używania substancji przez uczniów a typem szkoły, w jakiej pracują badani. Analizy wykazały, że rozpowszechnienie używania substancji przez uczniów w szkole **jest oceniane wyżej wśród badanych pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych niż w gimnazjach (wykres 32)**.

Ocena rozpowszechnienia używania substancji przez uczniów w szkole według wychowawców i pedagogów – wartości średnich

Wykres 32: Ocena rozpowszechnienia używania substancji przez uczniów w szkole – porównanie średnich: wychowawcy i pedagodzy z gimnazjów vs. wychowawcy i pedagodzy ze szkół ponadgimnazjalnych.

2.7. Ocena rozpowszechnienia używania substancji przez uczniów a staż pracy badanych w szkole

Tabela 2: Macierz korelacji pomiędzy zmiennymi: „ocena rozpowszechnienia używania substancji wśród uczniów” w oczach wychowawców i pedagogów/psychologów a „staż pracy w szkole”.

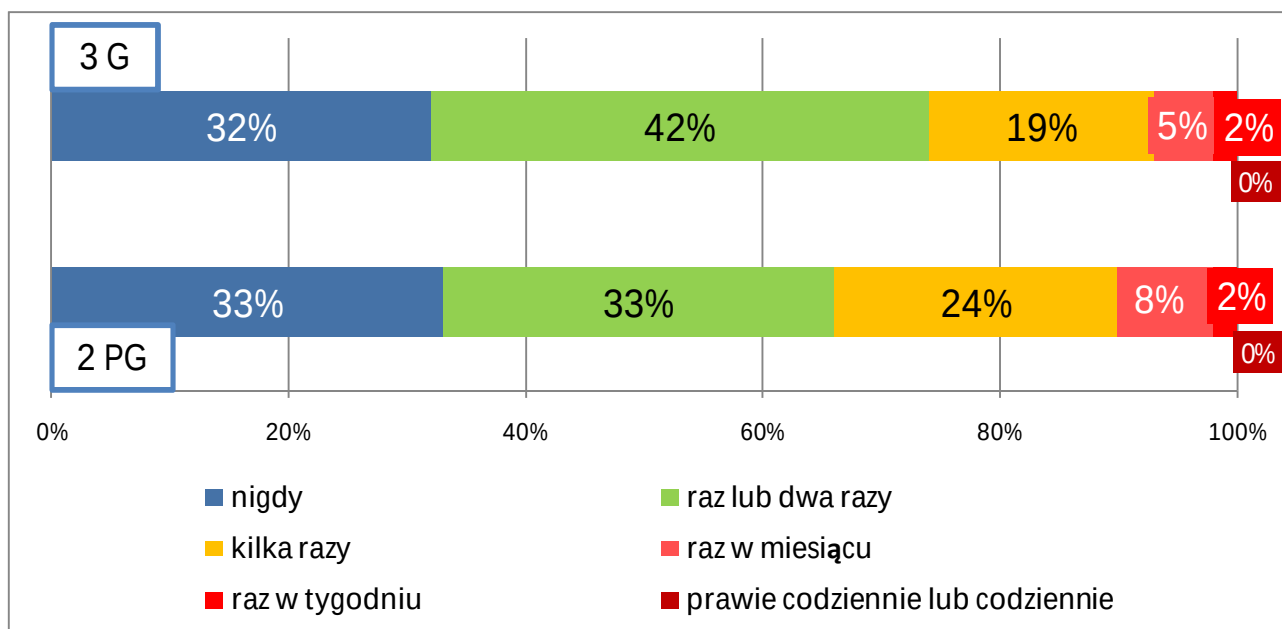
TYP SZKOŁY			Staż pracy	Ocena rozpowszechnienia używania substancji w szkole
GIMNAZJUM	staż pracy	Korelacja Pearsona	1	-,016
		Istotność (dwustronna)		,888
	Ocena rozpowszechnienia używania substancji w szkole	Korelacja Pearsona	80	77
		Istotność (dwustronna)	-,016	1
PONADGIMNAZJALNA	staż pracy	Korelacja Pearsona	77	77
		Istotność (dwustronna)	1	-,258
	Ocena rozpowszechnienia używania substancji w szkole	Korelacja Pearsona	119	112
		Istotność (dwustronna)	-,258	1

*Korelacje istotna statystycznie

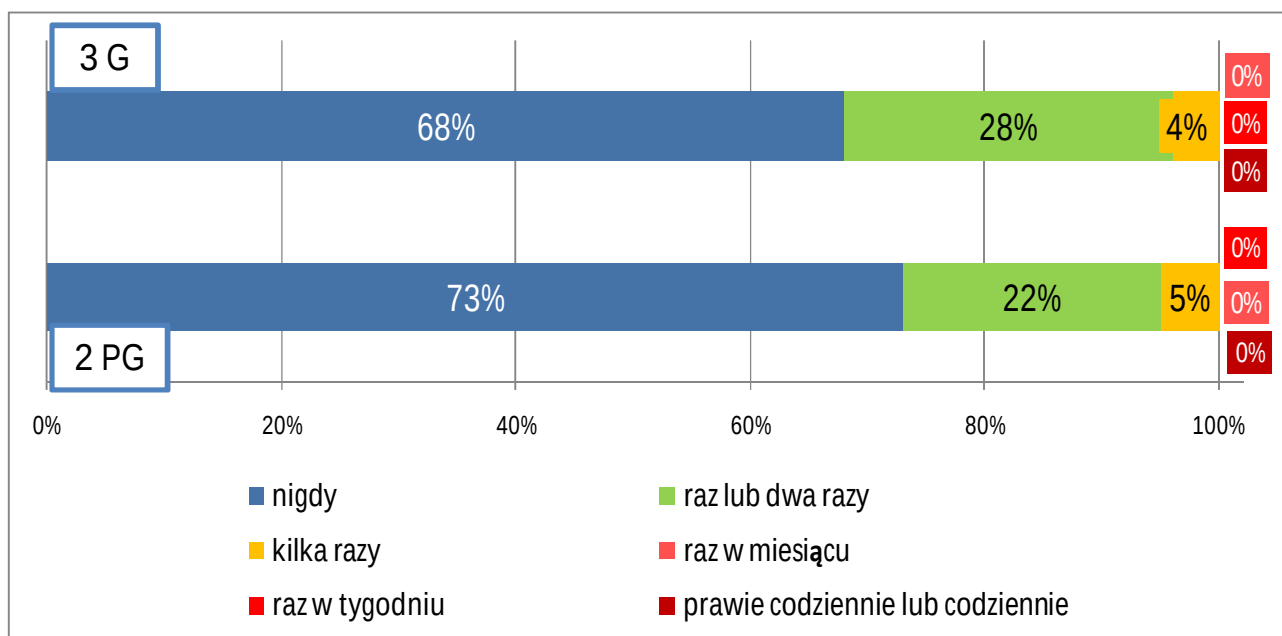
W badaniu stwierdzono istotną ujemną korelację pomiędzy oceną rozpowszechnienia używania substancji wśród uczniów w szkole a stażem pracy badanych w szkołach ponadgimnazjalnych. Oznacza to, że im krótszy staż pracy w szkole, tym wyżej wychowawcy i pedagodzy/psychologowie szkolni oceniali rozpowszechnienie używania substancji wśród uczniów. W gimnazjach związek ten był także ujemny, ale nieistotny statystycznie.

2.8. Rozpowszechnienie palenia papierosów, picia alkoholu i używania narkotyków przez uczniów w kontekście rozmów wychowawców i pedagogów z rodzicami 1/2

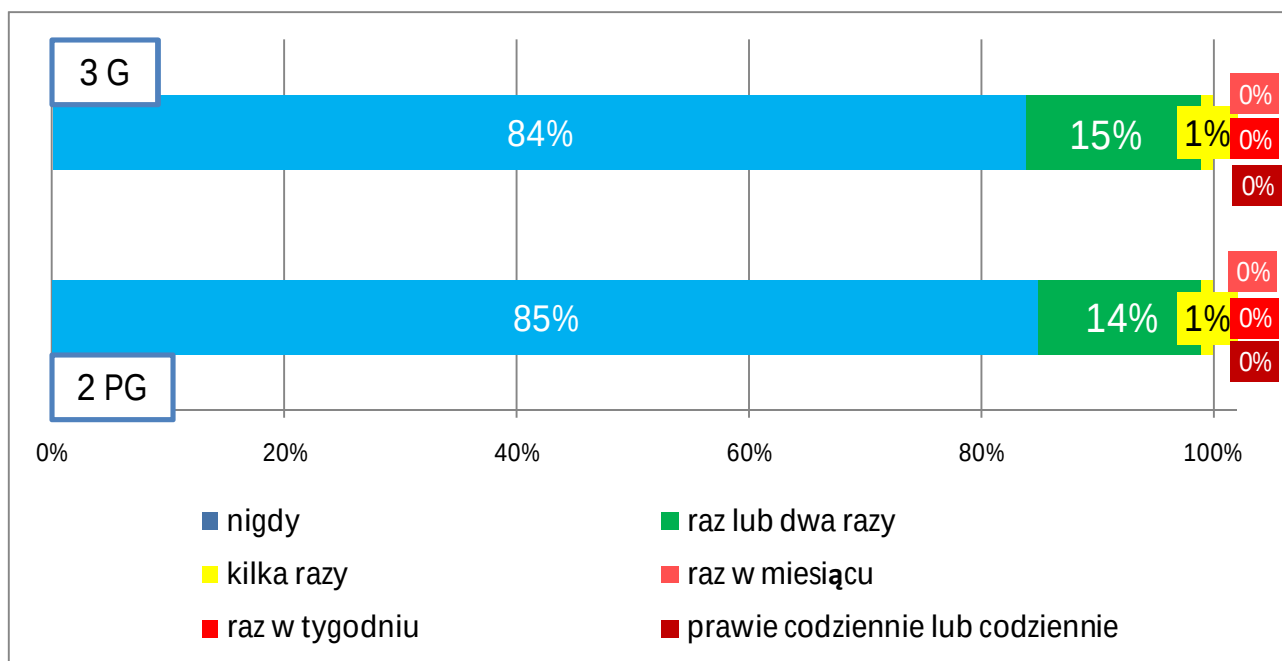
Wykres 33: Częstotliwość rozmów z rodzicami uczniów w szkole z powodu palenia przez nich papierosów – w ostatnich 12 miesiącach. G=79, PG=120

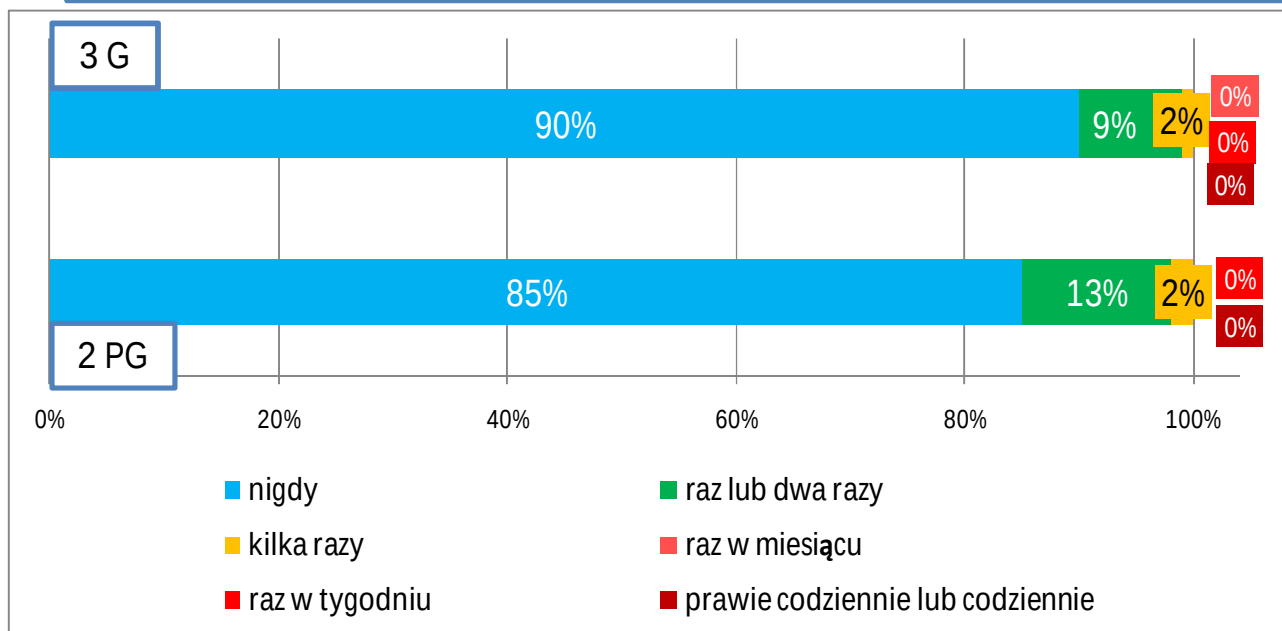
Wykres 34: Częstotliwość rozmów z rodzicami uczniów w szkole z powodu picia przez nich alkoholu – w ostatnich 12 miesiącach. G=79 PG=119

2.8. Rozpowszechnienie palenia papierosów, picia alkoholu i używania narkotyków przez uczniów w kontekście rozmów wychowawców i pedagogów z rodzicami 2/2

Wykres 35: Częstotliwość rozmów z rodzicami uczniów w szkole z powodu używania przez nich narkotyków – w ostatnich 12 miesiącach. G=81 PG=119

Wykres 36: Częstotliwość rozmów z rodzicami uczniów w szkole z powodu używania przez nich dopalaczy – w ostatnich 12 miesiącach. G=81 PG=121

2.8. Rozpowszechnienie palenia papierosów, picia alkoholu i używania narkotyków przez uczniów w kontekście rozmów wychowawców i pedagogów z rodzicami

Analiza danych przedstawionych na **wykresach 33-36** wskazuje, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy **rozmowy z rodzicami na temat palenia przez uczniów papierosów musiało przeprowadzić 2/3 wychowawców i pedagogów oraz psychologów w obu typach szkół (odpowiednio: 68% w gimnazjach i 67% w szkołach PG)**. Ponad 2/5 nauczycieli z gimnazjum (42%) i co trzeci ze szkoły ponadgimnazjalnej (33%) podejmował takie rozmowy **raz lub dwa razy w roku**. Nieco częściej tj. **kilka razy w roku** rozmawiał na ten temat z rodzicami uczniów **co piąty wychowawca i pedagog z gimnazjum (19%) oraz co czwarty nauczyciel z liceum, technikum lub szkoły zawodowej (24%)**. **Co najmniej raz w miesiącu lub częściej** na temat palenia papierosów przez młodzież rozmawiało z rodzicami uczniów 7% nauczycieli z gimnazjów i 10% ze szkół ponadgimnazjalnych.

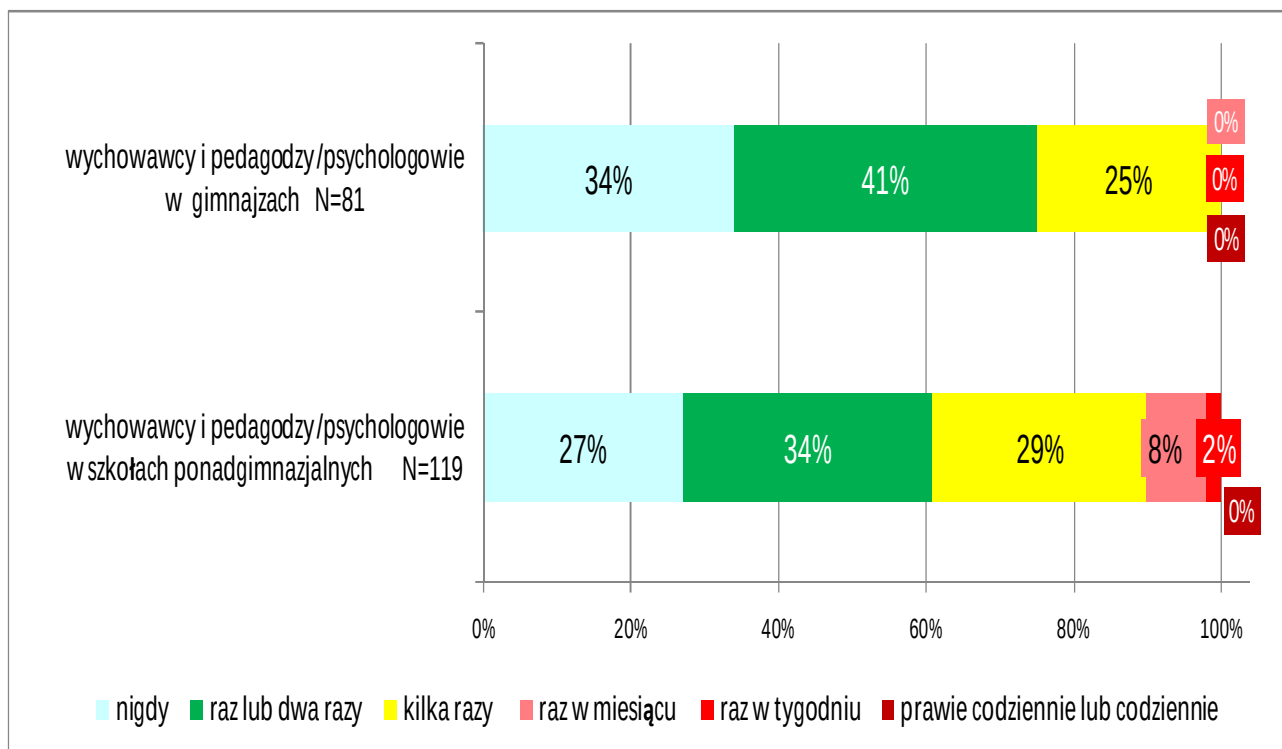
Rzadziej do podobnych rozmów z rodzicami dochodziło z powodu picia alkoholu przez młodzież. Częściej prowadzili je nauczyciele pracujący w gimnazjach. **Średnio co czwarty z nich (28%) przyznaje, iż w ostatnim roku odbył 1-2 razy rozmowy z rodzicami uczniów w związku z piciem przez nich alkoholu**. W grupie respondentów pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych, **co piąty badany (22%) zadeklarował, iż jeden lub dwa razy przeprowadził podobne rozmowy z rodzicami**. Zaledwie kilku nauczycieli w obu badanych typach szkół stwierdziło, iż odbyło kilka takich rozmów w ciągu roku - 4% w gimnazjach i 5% w szkołach PG.

Co szósty badany nauczyciel – zarówno w gimnazjum, jak i w szkole ponadgimnazjalnej – przyznał, iż **w ostatnim roku zmuszony był przeprowadzić rozmowę z rodzicami ucznia (-ów) na temat używania przez niego narkotyków** (odpowiednio: 16% w gimnazjach i 15% w szkołach PG).

Podobne odsetki badanych odnotowano również w kontekście rozmów nauczycieli z rodzicami w sprawie **używanie przez uczniów dopalaczy**. **Co siódmy nauczyciel z liceum, technikum lub szkoły zawodowej** stwierdził, iż w ciągu ostatniego roku odbył raz lub dwa razy tego typu **rozmowę z rodzicami uczniów (15%)**. W gimnazjach odnotowano nieznacznie niższy odsetek respondentów, którzy stwierdzili, że rozmawiali z rodzicami uczniów sięgających po dopalacze (11%).

2.9. Wiedza wychowawców na temat rozpowszechnienia picia alkoholu przez uczniów poza szkołą

Wykres 37: Ile razy wychowawcy i pedagodzy w ciągu ost. 12 miesięcy dowiadywali się o przypadkach picia alkoholu przez uczniów poza szkołą?

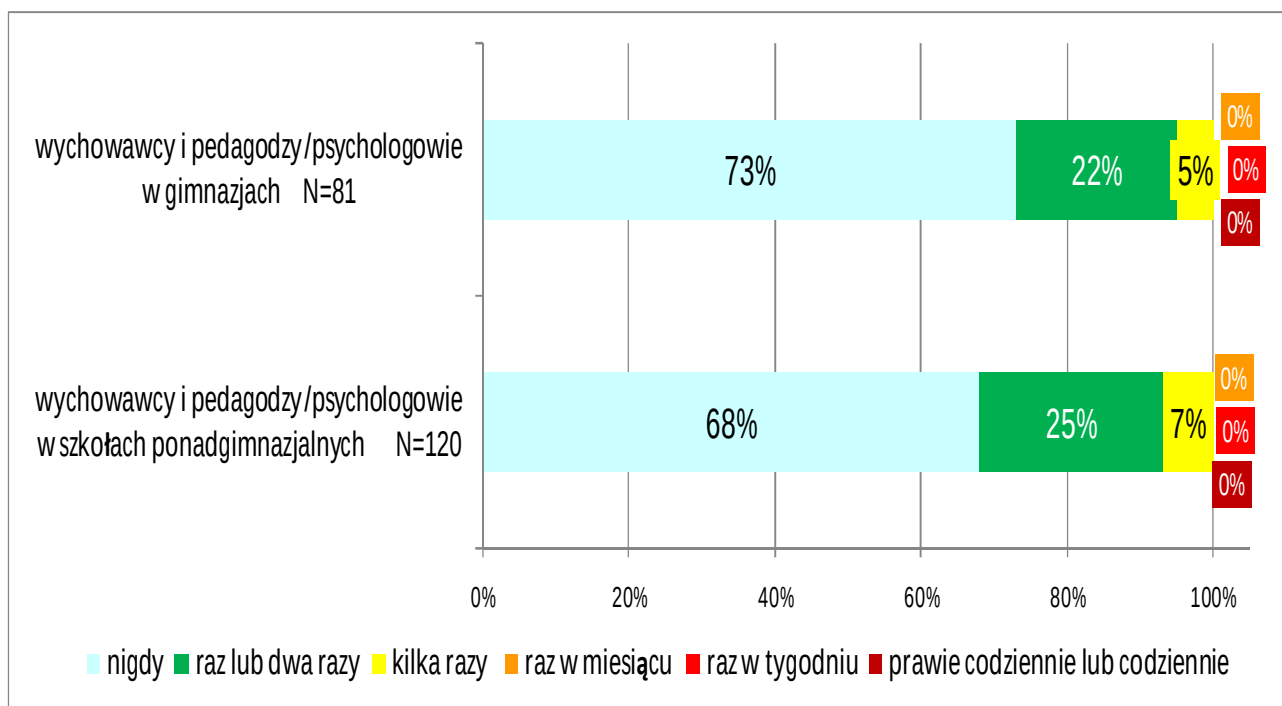
W badaniu analizowano także, jak często wychowawcy i pedagodzy a także psychologowie szkolni dowiadywali się o przypadkach picia alkoholu przez uczniów poza szkołą np. w takich miejscach jak pub, park, ulica, prywatka czy dyskoteka.

Taką sytuację odnotowało 2/3 nauczycieli pracujących w gimnazjach (66%) i 73% ze szkół ponadgimnazjalnych. Częściej o takich zdarzeniach wspominali wychowawcy licealistów, uczniów techników i szkół zawodowych. Co trzeci spośród nich (34%) słyszał o takich sytuacjach **raz lub dwa razy w roku** a kolejne 29% nieco częściej - **kilka razy**. Co dziesiąty badany w tej grupie przyznał, iż **co najmniej raz w miesiącu lub częściej** dowiadywał się o piciu alkoholu przez uczniów poza szkołą (10%)

41% nauczycieli pracujących w gimnazjach potwierdziło, iż dowiedziało się o takich przypadkach picia alkoholu przez uczniów raz lub dwa razy a co czwarty (25%) zetknęło się z nimi nieco częściej – kilka razy.

2.10. Wiedza wychowawców na temat rozpowszechnienia używania narkotyków przez uczniów poza szkołą

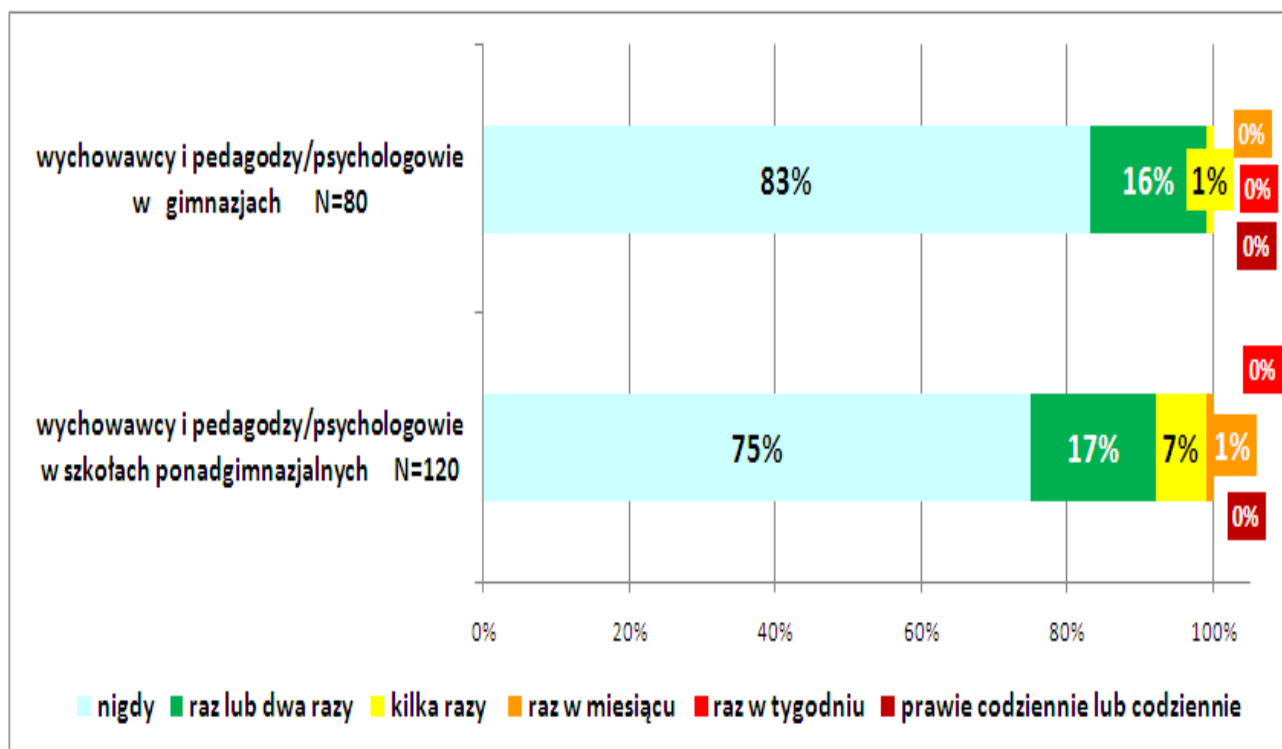
Wykres 38: Ile razy wychowawcy i pedagodzy w ciągu ost. 12 miesięcy dowiadywali się o przypadkach używania narkotyków przez uczniów poza szkołą?

Znacznie rzadziej niż w przypadku picia alkoholu przez uczniów poza szkołą do badanych nauczycieli docierały informacje na temat **używania narkotyków przez młodzież szkolną**. Co czwarty badany wychowawca pracujący w gimnazjum (27%) i co trzeci ze szkoły ponadgimnazjalnej (32%) stwierdził, iż w okresie ostatnich 12 miesięcy dowiedział się o tego typu sytuacjach. Większość badanych przyznaje, iż były to pojedyncze zdarzenia (raz lub dwa razy) a co dwudziesty stwierdził, że miały one miejsce kilkakrotnie (odpowiednio: 5% w gimnazjach i 7% w szkołach PG).

W badaniu nie odnotowano istotnych różnic w zakresie **częstotliwości uzyskiwania tego typu informacji przez nauczycieli młodzieży gimnazjalnej oraz ponadgimnazjalnej**.

2.11. Wiedza wychowawców na temat rozpowszechnienia używania dopalaczy przez uczniów poza szkołą

Wykres 39: Ile razy wychowawcy i pedagodzy w ciągu ostatnich 12 miesięcy dowiadywali się o przypadkach używania dopalaczy przez uczniów poza szkołą?

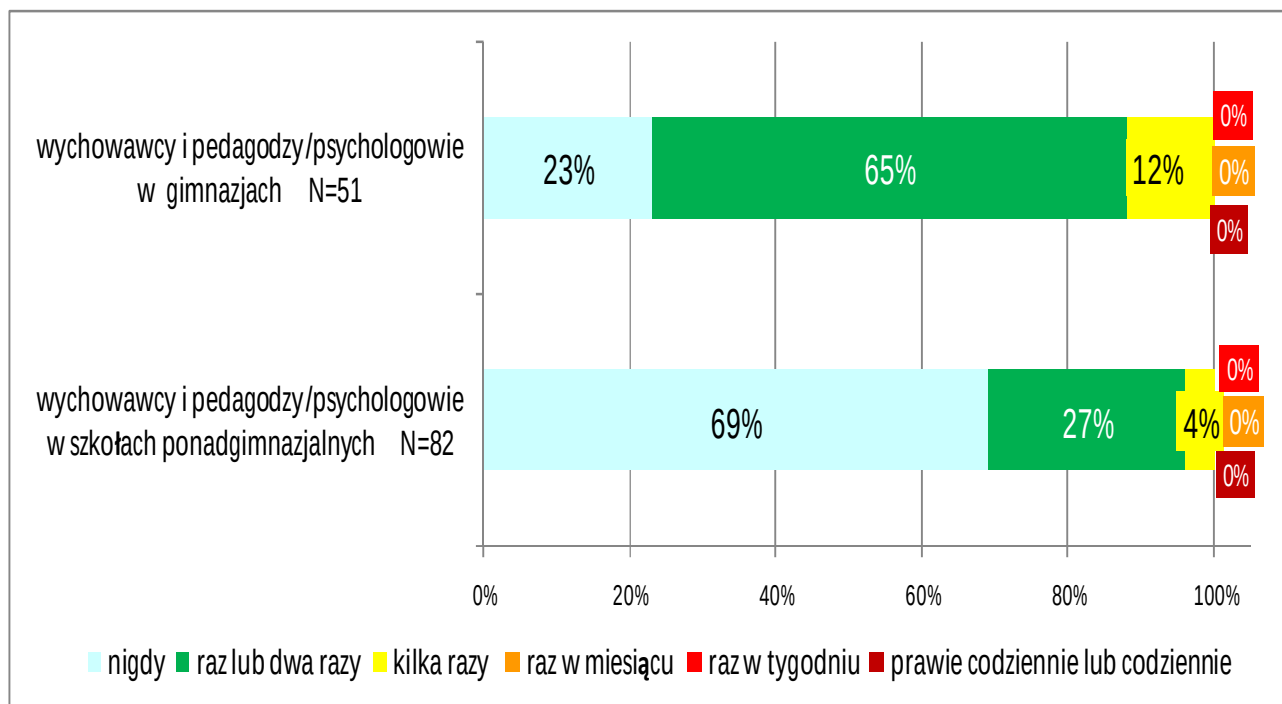
Co szósty wychowawca z gimnazjum i co czwarty ze szkoły ponadgimnazjalnej (odpowiednio: 17% i 25%) przyznał, iż w ciągu ostatniego roku dowiedział się o przypadkach używania dopalaczy przez uczniów, poza terytorium szkoły.

Zdecydowanie częściej informacje na ten temat docierały do nauczycieli pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych. 17% badanych w tej grupie wychowawców oraz pedagogów/psychologów szkolnych przyznało, iż dowiedziało się o takiej sytuacji kilka razy w ciągu roku.

8% respondentów w gronie nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych stwierdziło, iż kilka razy w roku docierały do nich informacje na temat używania dopalaczy przez uczniów.

2.12. Wiedza wychowawców na temat udziału uczniów w bójce lub innym akcie przemocy poza szkołą

Wykres 40: Ile razy wychowawcy i pedagodzy w ciągu ostatnich 12 miesięcy dowiadywali się o udziale uczniów w bójce lub innym akcie przemocy poza szkołą?

W badaniu analizowano także, jak często wychowawcy i pedagodzy oraz psychologowie szkolni **dowiadywali się o przypadkach przemocy pomiędzy uczniami np. bójce lub innych, podobnych wydarzeniach**, do których dochodziło poza szkołą.

Wśród wychowawców pracujących w gimnazjach odnotowano zdecydowanie wyższy odsetek badanych niż w grupie nauczycieli ze szkół ponadgimnazjalnych, którzy w okresie ostatnich 12 miesięcy dowiedzieli się o bójce lub innym akcie przemocy rówieśniczej, w którym uczestniczyli ich uczniowie. **Ponad ¾ wychowawców i pedagogów z krakowskich gimnazjów (77%) i co trzeci ze szkoły ponadgimnazjalnej (31%) przyznał, iż w ostatnim roku dowiedział się o różnych aktach przemocy, w których uczestniczyli uczniowie z jego szkoły.**

Prawie 2/3 badanych pracujących w gimnazjach (65%) przyznało, iż takie informacje docierały do nich raz lub dwa razy w ciągu roku, a 12% stwierdziło, że zdarzały się nieco częściej – kilka razy w roku.

W szkołach ponadgimnazjalnych co czwarty nauczycieli zetknął się z taką sytuacją raz lub dwa razy w okresie ostatnich 12 miesięcy (27%) a 4% nieco częściej - kilka razy w roku.

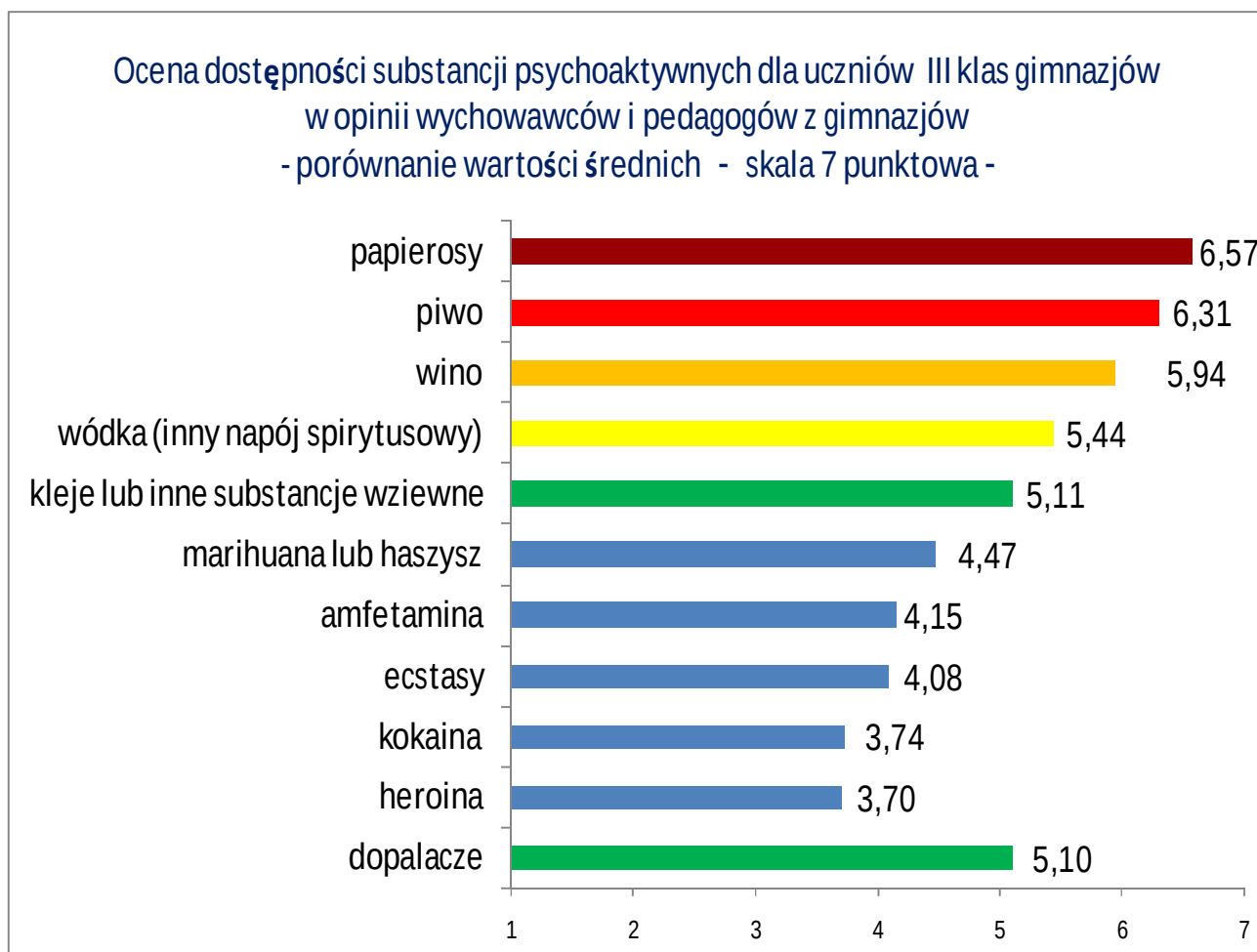

3. Dostępność substancji
psychoaktywnych dla uczniów
w środowisku lokalnym
w ocenie nauczycieli
i pedagogów/psychologów szkolnych

3.1. Ocena dostępności substancji psychoaktywnych - w opinii pedagogów i wychowawców III kl. gimnazjum

Wykres 41: Ocena dostępności substancji psychoaktywnych dla młodzieży w Krakowie w opinii nauczycieli gimnazjów - porównanie średnich; N=81

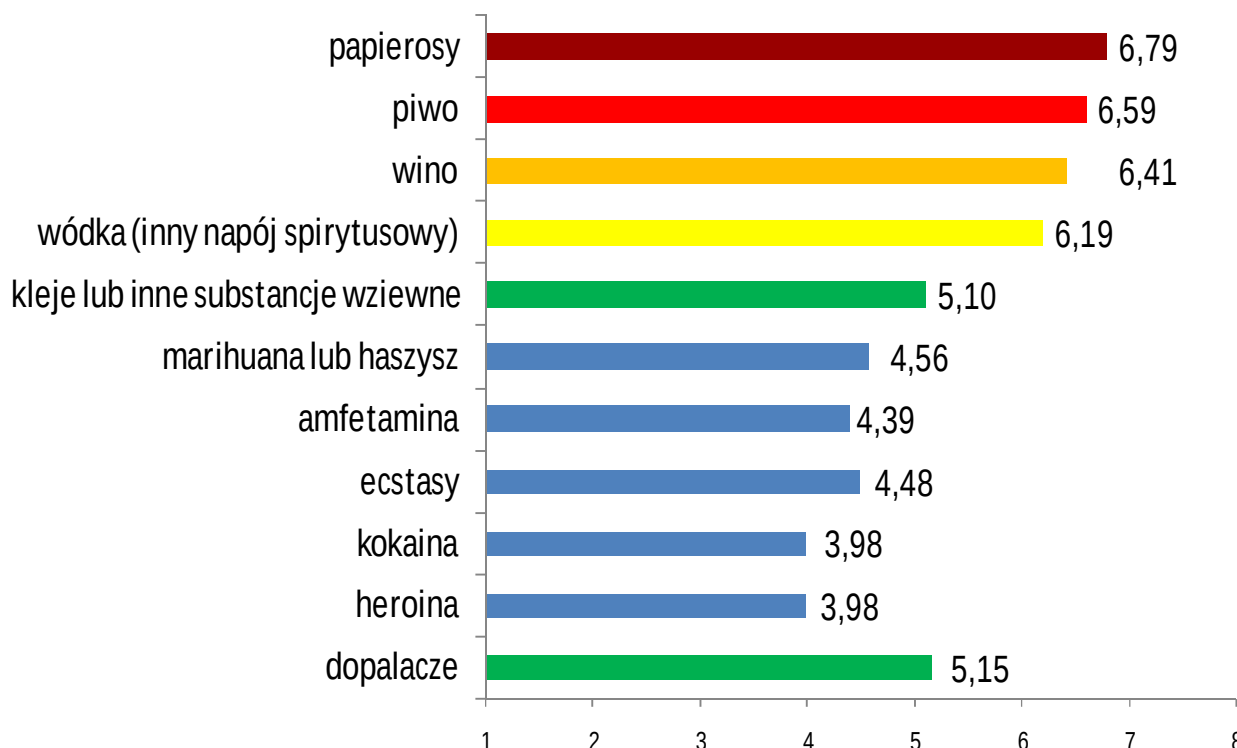
Wychowawcy i pedagodzy/psychologowie z krakowskich gimnazjów uznali, że **najłatwiej dostępne dla młodzieży są papierosy, a następnie piwo i wino**. Nieco trudniej w ocenie badanych jest zdobyć młodemu ludziom wódkę oraz kleje (lub substancje wziewne), a także dopalacze. **Najtrudniejszy w ocenie badanych jest dostęp do narkotyków, zwłaszcza kokainy i heroiny**. Nieco łatwiej – w ocenie nauczycieli pracujących w gimnazjach – młodzież może zdobyć marihuanę lub haszysz, a także ecstasy i amfetaminę.

3.1. Ocena dostępności substancji psychoaktywnych - w opinii pedagogów i wychowawców II kl. szkół ponadgimnazjalnych

Ocena dostępności substancji psychoaktywnych dla uczniów II klas szkół ponadgimnazjalnych w opinii wychowawców i pedagogów z gimnazjów
- porównanie wartości średnich - skala 7 punktowa -

Wykres 42:

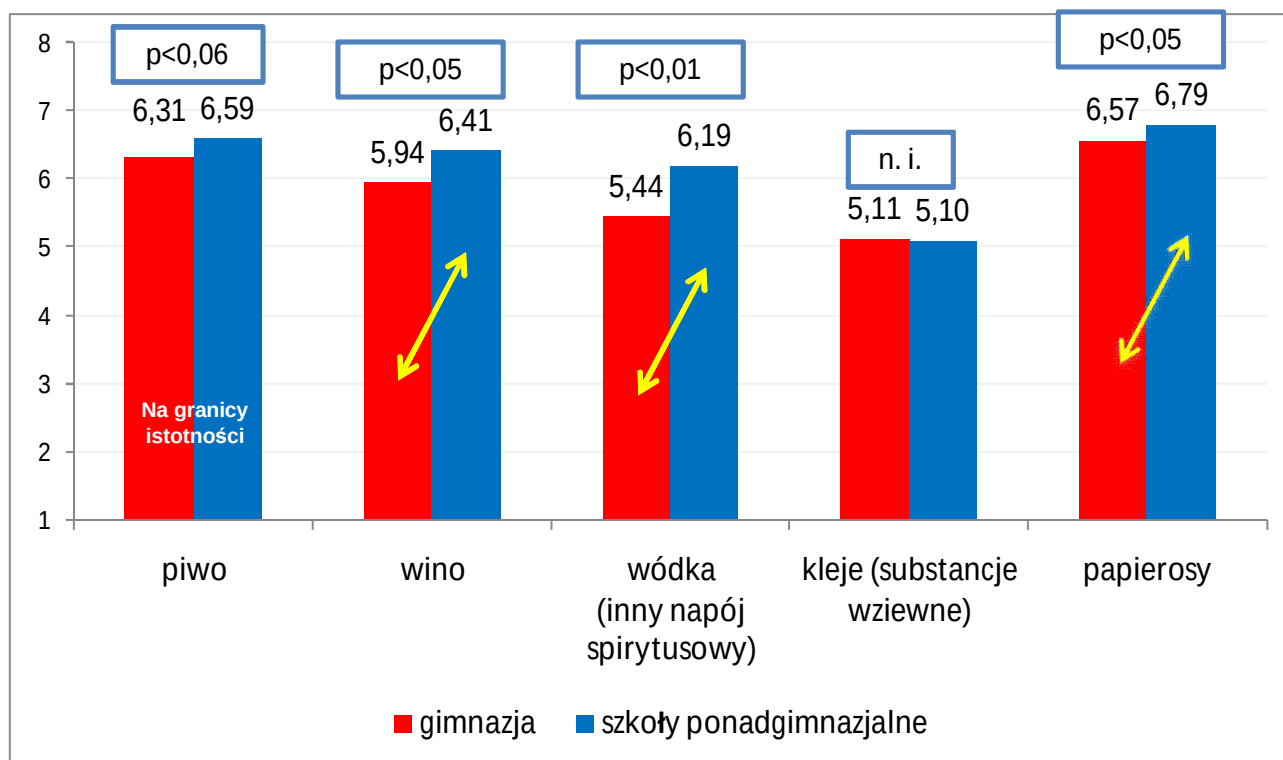
Ocena dostępności substancji psychoaktywnych dla młodzieży w Krakowie w opinii nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych - porównanie średnich; N=121

Wychowawcy i pedagodzy/psychologowie pracujący w krakowskich szkołach ponadgimnazjalnych – podobnie jak w gimnazjach - stwierdzili, że **najłatwiej dostępne dla młodzieży - są papierosy, a następnie piwo, wino oraz napoje spirytusowe** (wódka). Wyraźnie trudniej – w opinii badanych – jest zdobyć dopalacze i kleje (substancje wziewne). **Najtrudniejszy natomiast jest dostęp do narkotyków - zwłaszcza kokainy i heroiny a także ecstasy i amfetaminy.** Nieco łatwiej, w porównaniu z ww. substancjami można zdobyć – według badanej grupy nauczycieli – marihuanę lub haszysz.

3.2. Porównanie ocen dot. dostępności substancji wśród wychowawców i pedagogów w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych

Wykres 43: Ocena dostępności substancji psychoaktywnych dla młodzieży w Krakowie w opinii wychowawców i nauczycieli - porównanie średnich ocen pomiędzy typami szkół. G=81, PG=121.

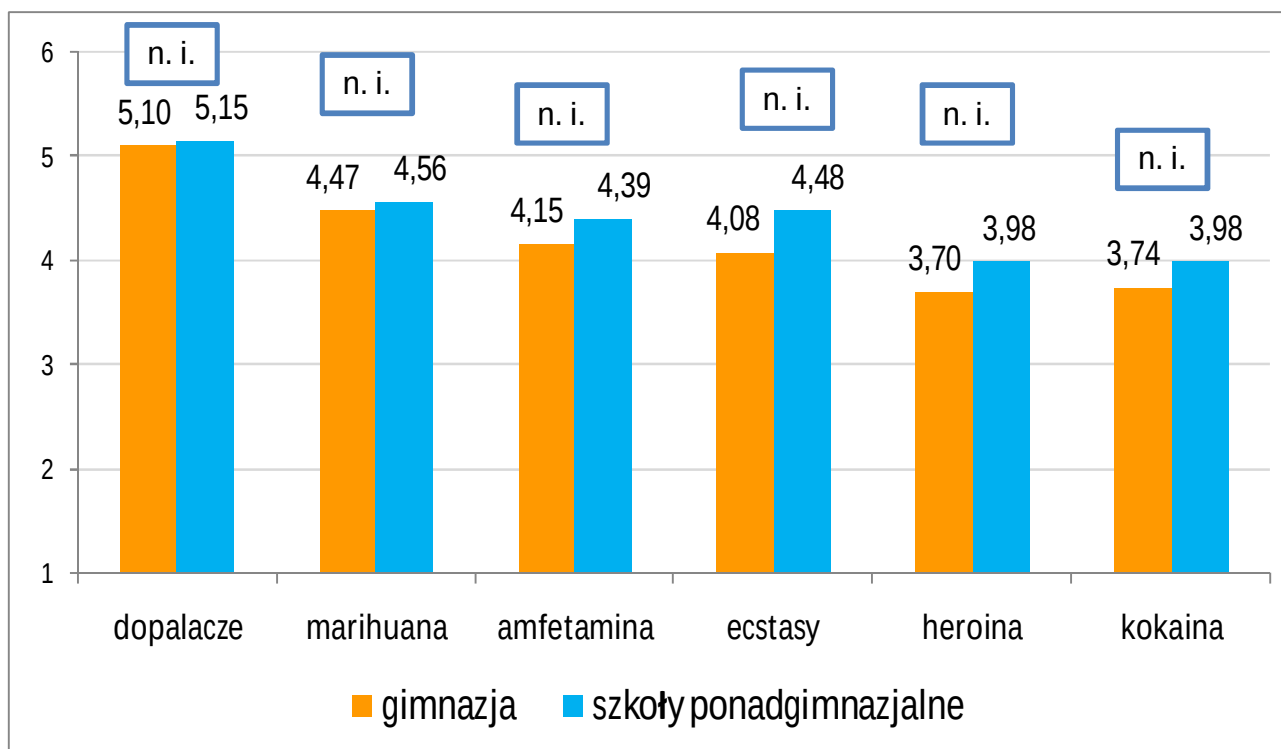
Wychowawcy i pedagodzy/psychologowie ze szkół ponadgimnazjalnych istotnie wyżej niż nauczyciele pracujący w krakowskich gimnazjach ocenili dostępność dla młodzieży wszystkich legalnych substancji psychoaktywnych, takich jak: piwo, wino, wódka a także papierosy (w przypadku piwa odnotowane zróżnicowanie jest na granicy istotności statystycznej).

Jedynie w przypadku kleju i innych substancji wziewnych ocena dostępności wyrażona przez nauczycieli w obu badanych grupach była na podobnym poziomie.

3.2. Porównanie dostępności substancji psychoakt. w ocenie wychowawców i pedagogów w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych

Wykres 44: Ocena dostępności nielegalnych substancji psychoaktywnych dla młodzieży w Krakowie w opinii wychowawców i nauczycieli - porównanie średnich ocen pomiędzy typami szkół. G=81, PG=121

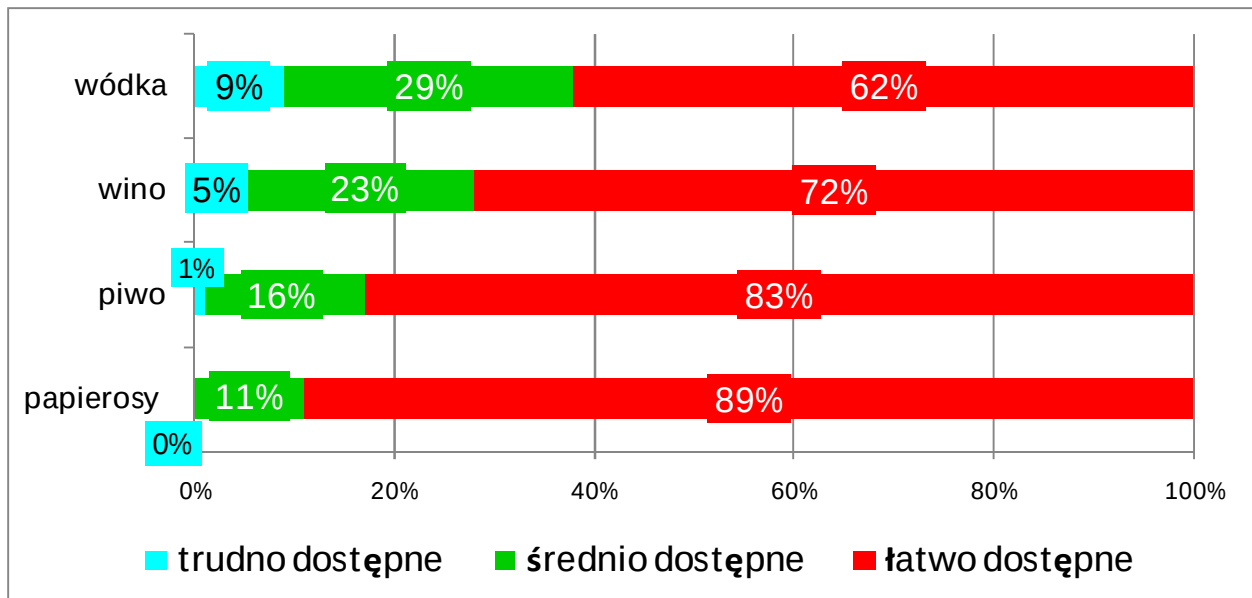
Co ciekawe w badaniu nie stwierdzono żadnych istotnych statystycznie różnic w ocenie dostępności dla młodzieży niektórych narkotyków. Pedagodzy i wychowawcy pracujący w szkołach ponadgimnazjalnych **w podobny sposób, jak ich koledzy i koleżanki pracujące w gimnazjach ocenili dostępność dla młodzieży dopalaczy oraz marihuany.** Amfetamina oraz ecstasy są w opinii nauczycieli **nieco łatwiej dostępne dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych niż dla gimnazjalistów, jednak różnice te nie są istotne statystycznie.** Również w przypadku tzw. twardych narkotyków tj. kokainy i heroiny nie odnotowano istotnych różnic w opiniach nauczycieli, które pozwalałyby jednoznacznie stwierdzić, że ich dostępność do młodzieży w obu typach szkół wyraźnie się różni.

Zarówno gimnazjaliści, jak i uczniowie krakowskich liceów, techników i szkół zawodowych, w opinii pracujących tam nauczycieli równie łatwo może zdobyć wszystkie nielegalne narkotyki.

3.3. Ocena dostępności alkoholu i papierosów wg kryterium - łatwo, średnio i trudno dostępne

Wykres 45: Dostępność papierosów i alkoholu – w ocenie wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych pracujących w **gimnazjum**, N=81.

W dodatkowych analizach przyjęto, że oceny badanych mieszczące się na skali w przedziale 1-2 oznaczają, że określone substancje są **trudno dostępne**, oceny 3-5, że są **średnio dostępne**, zaś oceny 6-7 – **łatwo dostępne**.

Jak pokazuje wykres 45, **niemal 90% badanych wychowawców i pedagogów pracujących w gimnazjach uznało, że dla 15-letniej młodzieży (gimnazjalnej) w Krakowie łatwo dostępne są papierosy**. Co dziesiąty nauczyciel stwierdził, że są one średnio dostępne (11%). Żaden z badanych wychowawców nie uznał, iż krakowskim gimnazjalistom trudno jest zdobyć papierosy.

83% respondentów stwierdziło również, że dla gimnazjalistów łatwo dostępne jest piwo. Tylko 1% nauczycieli pracujących w gimnazjach było innego zdania. Co szósty badany nauczyciel (16%) określił poziom jego dostępności dla tej grupy młodzieży, jako średni.

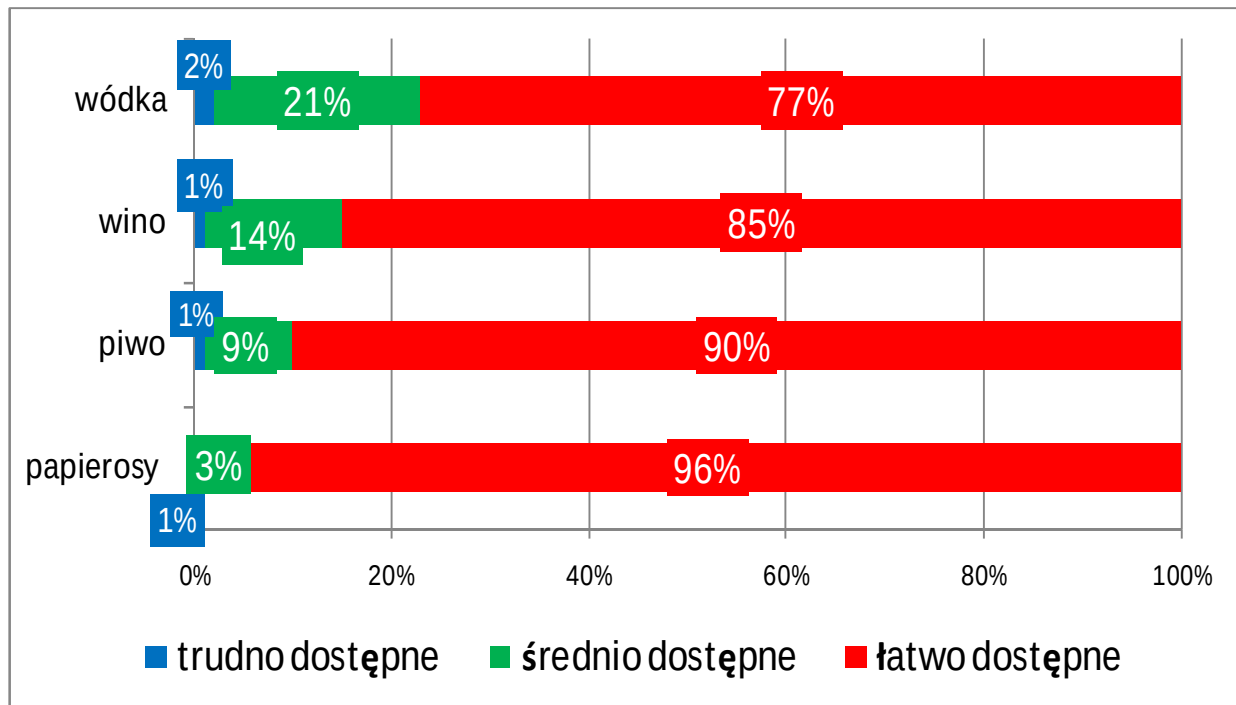
Wino, jako łatwo dostępne dla gimnazjalistów uznało niemal 3/4 badanych wychowawców i pedagogów (72%). Przeciwną opinię w tej sprawie miało jedynie 5% respondentów.

Spośród legalnych substancji psychoaktywnych, w opinii badanych nauczycieli najtrudniej dostępna dla młodzieży gimnazjalnej jest wódka. Jednak i w tym przypadku odnotowano zaskakująco wysoki odsetek nauczycieli – aż 62% !!! - którzy przyznali, że dla uczniów krakowskich gimnazjów jest ona łatwo dostępna. Innego zdania był co dziesiąty badany nauczyciel (9%) a co trzeci uważał wódkę za średnio dostępną dla 15-letniej młodzieży.

3.3. Ocena dostępności alkoholu i papierosów wg kryterium - łatwo, średnio i trudno dostępne

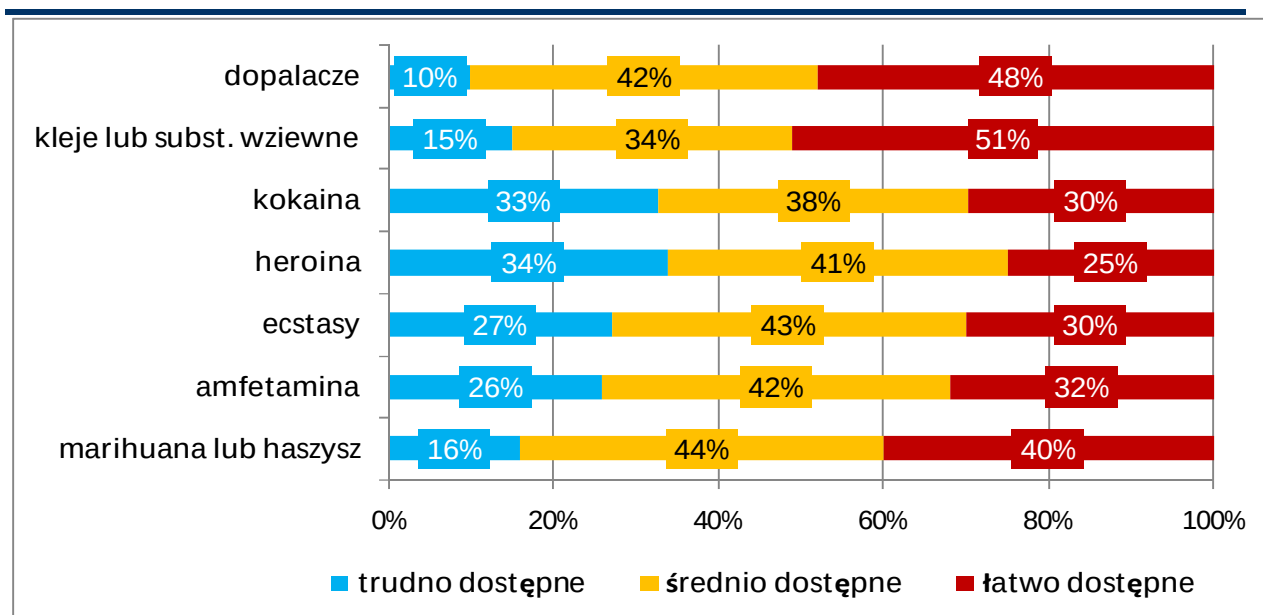
Wykres 46 : Ocena dostępności papierosów i alkoholu dokonana przez wychowawców i pedagogów/psychologów ze szkół ponadgimnazjalnych. N=121

Jak wynika z wykresu 46, tylko 1% badanych nauczycieli z krakowskich szkół ponadgimnazjalnych uznało, iż dla młodzieży uczącej się w tych szkołach papierosy, piwo i wino są trudno dostępne. W przypadku wódki podobną opinię wyraziło 2% badanych. Zdecydowana większość wychowawców i pedagogów pracujących w tych szkołach uważa, że wszystkie to substancje są łatwo dostępne dla 17-letniej młodzieży (odpowiednio: papierosy – 96%, piwo – 90%, wino – 85%). Wyniki te jednoznacznie wskazują, iż poziom dostępności niskoprocentowych napojów alkoholowych oraz papierosów dla niepełnoletniej młodzieży z krakowskich szkół ponadgimnazjalnych jest prawie nieograniczony.

W przypadku wódki odnotowano nieco niższy odsetek nauczycieli, którzy uznali, że jest ona łatwo dostępna dla młodzieży, niż w przypadku piwa, czy wina. Opinię taką wyraziło ponad $\frac{3}{4}$ respondentów w tej grupie badanych (77%) a co piąty stwierdził, że wódka jest średnio dostępna (21%).

3.4. Ocena dostępności narkotyków wg kryterium - łatwo, średnio i trudno dostępne

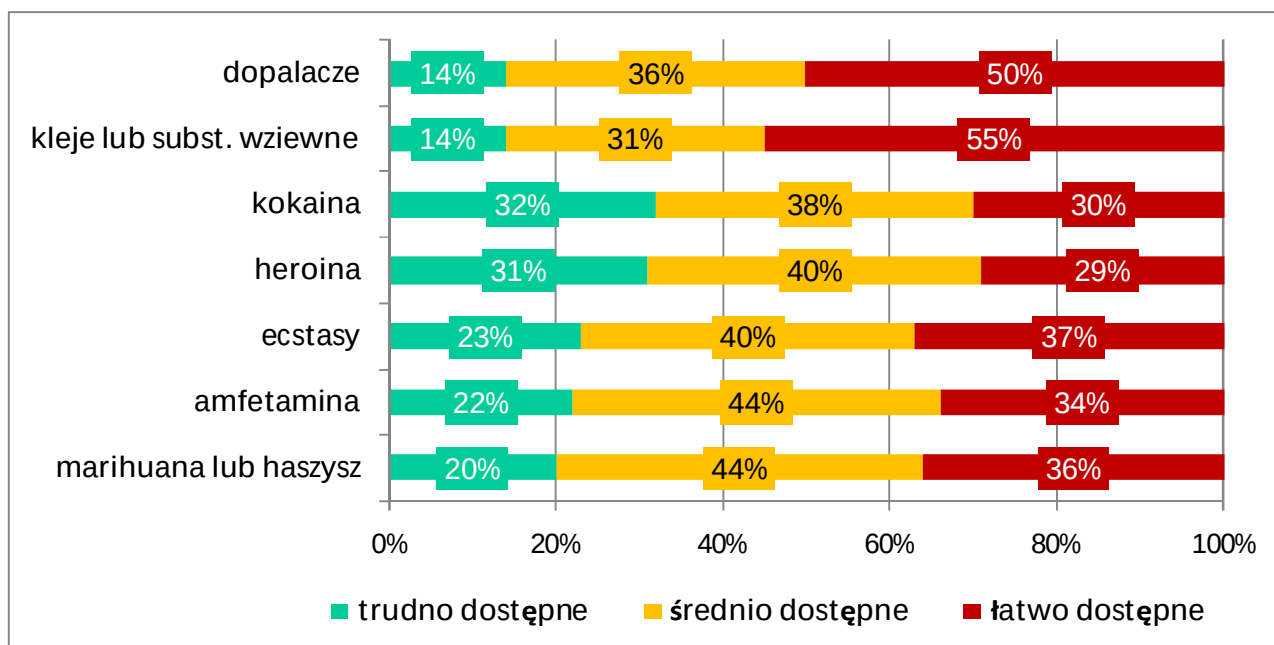
Wykres 47: Ocena dostępności narkotyków i dopalaczy dokonana przez wychowawców i pedagogów/psychologów z gimnazjów. N=81.

Niemal połowa wychowawców i pedagogów pracujących w krakowskich gimnazjach (48%) uznała, iż dopalacze są łatwo dostępne dla młodzieży gimnazjalnej. Tylko 10% nauczycieli w tej grupie było przeciwnego zdania, uznając iż substancje te są trudno dostępne. W kontekście wprowadzonych w ubiegłym roku regulacji prawnych, które faktycznie zdelegalizowały oficjalny handel dopalaczami w Polsce i doprowadziły do likwidacji tysięcy sklepów zajmujących się ich sprzedażą, tak wysoka ocena dostępności dopalaczy przez nauczycieli wydaje się bardzo niepokojąca. W badaniu odnotowano także wysoki poziom dostępności klejów i innych substancji wziewnych (używanych w celu odurzania się). Ponad połowa badanych nauczycieli przyznała, że są one łatwe do zdobycia (51%).

Aż 40% badanych w tej grupie respondentów wyraził opinię, że dla krakowskich gimnazjalistów łatwo dostępna jest marihuana. Co trzeci nauczyciel pracujący w gimnazjum (32%) stwierdził, że łatwo dostępna dla uczniów jest także amfetamina (32%). Przeciwnego zdania był co czwarty badany w tej grupie (26%), a 42% uznało ten narkotyk za średnio dostępny. Podobnie jak amfetaminę oceniano także dostępność ecstasy. 30% badanych nauczycieli z gimnazjów przyznało, że młodzież łatwo może zdobyć ten narkotyk. Najtrudniej dostępna dla krakowskich gimnazjalistów – w opinii ich wychowawców i nauczycieli – jest heroina i kokaina. Uważa tak co trzeci badany nauczyciel gimnazjum (34% i 33%). Warto jednak zauważyć wysokie odsetki nauczycieli, którzy uznali, że również te narkotyki są łatwo dostępne dla młodzieży (30% w przypadku kokainy i 25% w przypadku heroiny).

3.4. Ocena dostępności narkotyków wg kryterium - łatwo, średnio i trudno dostępne

Wykres 48: Ocena dostępności narkotyków i dopalaczy dokonana przez wychowawców i pedagogów/psychologów ze szkół ponadgimnazjalnych. N=118

Odsetki nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych, którzy stwierdzili, że dopalacze oraz narkotyki są łatwo dostępne dla nastolatków są zbliżone do wyników odnotowanych w grupie nauczycieli gimnazjów. **Połowa badanych wychowawców i pedagogów z krakowskich liceów, techników i szkół ponadgimnazjalnych uznała, że dopalacze są łatwo dostępne dla młodzieży (50%).** W grupie nauczycieli z gimnazjów podobną opinię miało 48% respondentów.

W przypadku marihuany i amfetaminy co trzeci badany wychowawca (36% i 34%) uznał, że są one łatwo dostępne dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Podobnie jak w gimnazjach odnotowano również wysoki poziom dostępności substancji wziewnych (klej). Taką opinię wyraziła ponad połowa badanych nauczycieli.

W badaniu **odnotowano także podobny, jak w gimnazjach odsetek pedagogów, według których łatwo dostępne dla młodzieży ponadgimnazjalnej są tzw. twarde narkotyki (kokaina i heroina).** Co trzeci nauczyciel w tej grupie miał tego typu opinię (29% w przypadku heroiny i 30% w przypadku kokainy).

Dostępność ecstasy była oceniana na podobnym poziomie, jak dostępność marihuany. Co trzeci badany nauczyciel (37%) szkoły ponadgimnazjalnej stwierdził, iż narkotyk ten jest łatwo dostępny dla krakowskiej młodzieży.

3.5. Ocena dostępności substancji a ocena rozpowszechnienia ich używania przez uczniów w szkole

Analizy wykazały, że wskaźnik **sumaryczny z 11 skal dotyczących postrzegania dostępności substancji psychoaktywnych dla młodzieży w Kaliszu, stanowi dobrą, samodzielną skalę**. Utworzono więc zmienną pn. **Ocena dostępności substancji dla młodzieży**, sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na pytania 15-1 do 15-11 ankiety. **Współczynnik Alfa Cronbacha dla skali wynosił w klasach III G: 0,936, a w II PG: 0,941**. Analizowano związek pomiędzy oceną rozpowszechnienia używania substancji przez uczniów a oceną dostępności substancji dla młodzieży w Krakowie. **Analizy wykazały, że pomiędzy wymienionymi zmiennymi istnieje pozytywny związek (im wyższa była ocena dostępności substancji formułowana przez badanych, tym wyższa także ocena rozpowszechnienia używania tych substancji przez uczniów) – związek ten nie jest jednak istotny statystycznie**. Średnia wartość zmiennej w klasach III G wynosiła $M=54,97$, zaś w klasach II PG $M=57,65$. Nie odnotowano istotnej różnicy pomiędzy oceną dostępności substancji formułowaną przez badanych z gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych.

Tabela 3: Macierz korelacji pomiędzy zmiennymi: ocena rozpowszechnienia używania substancji wśród uczniów w oczach wychowawców i pedagogów/psychologów a ocena dostępności substancji dla młodzieży w Krakowie.

TYP SZKOŁY			Ocena dostępności substancji psychoaktywnych	Ocena rozpowszechnienia używania substancji w szkole
GIMNAZJUM	Ocena dostępności substancji psychoaktywnych	Korelacja Pearsona	1	,018
		Istotność (dwustronna)		,883
	Ocena rozpowszechnienia używania substancji w szkole	N	72	69
		Korelacja Pearsona	,018	1
PONADGIMNAZJALNA	Ocena dostępności substancji psychoaktywnych	Istotność (dwustronna)	,883	
		N	69	77
	Ocena rozpowszechnienia używania substancji w szkole	Korelacja Pearsona	1	,154
		Istotność (dwustronna)		,111
	Ocena dostępności substancji psychoaktywnych	N	114	108
		Korelacja Pearsona	,154	1
	Ocena rozpowszechnienia używania substancji w szkole	Istotność (dwustronna)	,111	
		N	108	114

Korelacje nieistotne statystycznie

4. Rozpowszechnienie różnych form przemocy pomiędzy uczniami w ocenie nauczycieli i pedagogów/psychologów szkolnych

4.1. Przemoc werbalna i psychiczna wśród uczniów w oczach wychowawców i pedagogów/psychologów

Uczniowie używali wobec siebie słów obraźliwych, wulgarnych	nigdy	raz lub dwa razy	kilka razy	raz w miesiącu	raz w tygodniu	prawie codziennie lub codziennie
gimnazja	2%	9%	30%	8%	14%	37%
szkoły ponadgimnazjalne	11%	21%	29%	7%	9%	23%

Uczniowie wyśmiewali się z innego ucznia	nigdy	raz lub dwa razy	kilka razy	raz w miesiącu	raz w tygodniu	prawie codziennie lub codziennie
gimnazja	3%	19%	31%	16%	20%	11%
szkoły ponadgimnazjalne	12%	26%	36%	6%	14%	6%

Uczniowie zastraszali innego ucznia lub grozili mu	nigdy	raz lub dwa razy	kilka razy	raz w miesiącu	raz w tygodniu	prawie codziennie lub codziennie
gimnazja	23%	42%	23%	9%	2%	1%
szkoły ponadgimnazjalne	60%	28%	9%	3%	0%	0%

Uczniowie zmuszali innego ucznia do oddania cennego przedmiotu	nigdy	raz lub dwa razy	kilka razy	raz w miesiącu	raz w tygodniu	prawie codziennie lub codziennie
gimnazja	51%	35%	12%	1%	1%	0%
szkoły ponadgimnazjalne	87%	10%	3%	0%	0%	0%

Tabela 4: Częstotliwość występowania przemocy werbalnej i psychicznej wśród uczniów w ost. 12 miesiącach, w opinii wychowawców i pedagogów/psychologów – 3 klas gimnazjum oraz 2 klas szkół ponadgimnazjalnych (G=79, PG=116).

4.1. Przemoc werbalna i psychiczna wśród uczniów w oczach wychowawców i pedagogów/psychologów

Analizując rozpowszechnienie zjawiska przemocy wśród uczniów wyróżniono jej dwie kategorie: **przemoc werbalną i psychiczną oraz przemoc fizyczną.**

W ramach przemocy werbalnej i psychicznej w badaniu analizowano częstotliwość takich zachowań jak: używanie przez uczniów wulgarnych słów, wyśmiewanie się z innych uczniów, zastraszanie oraz zmuszanie innego ucznia do oddania cennego przedmiotu.

Jak pokazuje **tabela 4, najbardziej rozpowszechnioną formą przemocy wśród uczniów w opinii badanych wychowawców i pedagogów jest używanie przez uczniów wulgaryzmów i obraźliwych słów.** 37% nauczycieli pracujących w gimnazjum i co czwarty ze szkoły ponadgimnazjalnej (23%) stwierdził, iż takie zachowania zdarzyły **codziennie lub prawie codziennie**. Nauczyciele ze szkół ponadgimnazjalnych nieco rzadziej niż ich koledzy z gimnazjów oceniają częstotliwość tego typu zachowań wśród młodzieży. Co piąty pedagog badany w gimnazjum (22%) jest zdania, iż wulgarne zachowania wobec kolegów/koleżanek w szkole zdarzają się **co najmniej raz w miesiącu** a nawet **raz w tygodniu**. Podobną opinię w grupie nauczycieli ze szkół ponadgimnazjalnych miało 16% respondentów.

Drugą w kolejności najbardziej rozpowszechnioną zdaniem badanych formą przemocy wśród uczniów jest **wyśmiewanie się**. W grupie nauczycieli pracujących w gimnazjach co dziesiąty (11%) przyznał, że do takich zachowań dochodzi **prawie codziennie lub codziennie**, a co trzeci (36%) że zdarzają się **raz w miesiącu** a nawet **raz w tygodniu**. W szkołach ponadgimnazjalnych rozpowszechnienie tego typu zachowań jest zdecydowanie mniejsze. Tylko 6% badanych przyznało, że zdarzają się one niemal codziennie a co piąty (20%) stwierdził, iż dochodzi do nich **raz w miesiącu** a nawet **raz na tydzień**. Prawie 2/3 nauczycieli badanych w tej grupie wyraziło opinię, że tego typu zachowania zdarzyły się jedynie raz, dwa lub kilka razy (62%).

Kolejną poważną formą przemocy, jednak znacznie rzadziej rozpowszechnioną w krakowskich gimnazjach jest **zastraszanie lub grożenie innemu uczniowi**. Co ósmy nauczyciel pracujący w tego typu szkołach (12%) stwierdził, że takie zachowania zdarzają się **przynajmniej raz w miesiącu lub częściej** (raz w tygodniu lub prawie codziennie). W szkołach ponadgimnazjalnych podobną opinię wyraziło tylko 3% nauczycieli. 60% badanych w tej grupie uznało, że nigdy nie spotkało się w taką sytuacją a co czwarty (28%) że zdarzyła się raz lub dwa razy.

Prawie połowa nauczycieli z krakowskich gimnazjów (47%) przyznała, iż raz lub kilka razy w ostatnim roku zdarzało się, że uczniowie zmuszali innego ucznia do oddania jakiejś wartościowej rzeczy. W szkołach ponadgimnazjalnych zjawisko to jest znacznie rzadsze – aż 87% badanych wyraziło przekonanie, iż taka sytuacja nigdy nie zdarzyła się w ich szkole, a co dziesiąty (10%), że wystąpiła raz lub dwa razy.

4.1. Przemoc werbalna i psychiczna wśród uczniów w oczach wychowawców i pedagogów/psychologów

Uczniowie byli agresywni wobec innego ucznia za pomocą internetu, telefonu komórkowego	nigdy	raz lub dwa razy	kilka razy	raz w miesiącu	raz w tygodniu	prawie codziennie lub codziennie
gimnazja	41%	38%	17%	1%	3%	0%
szkoły ponadgimnazjalne	63%	30%	7%	0%	0%	0%

Tabela 5: Częstotliwość występowania przemocy psychicznej wśród uczniów w ostatnich 12 miesiącach, w tzw. cyberprzestrzeni, w opinii wychowawców i pedagogów/psychologów – 3 kl. G oraz 2 kl. szkół PG. (G=79, PG=116).

Jedną z form przemocy psychicznej coraz częściej pojawiającą się wśród młodzieży jest agresja w tzw. cyberprzestrzeni (wyśmiewanie, rozpowszechnianie nieprawdziwych lub poufnych informacji dot. przede wszystkim życia prywatnego oraz relacji interpersonalnych). Podstawowym urządzeniami wykorzystywanymi w ramach tego typu zachowań jest Internet i telefon komórkowy.

Jak pokazuje tabela 5 rozpowszechnienie tego typu zachowań jest zróżnicowane i uzależnione od typu szkoły. Prawie 3/5 wychowawców i pedagogów pracujących w gimnazjach (59%) przyznaje, iż w ciągu ostatniego roku zetknęło się ze zjawiskiem przemocy w „cyberprzestrzeni”. Prawie 2/3 spośród wspomnianej grupy (38%) uważa, że tego typu zdarzenia były incydentalne i zdarzyły się najwyżej raz lub dwa razy. Co szósty badany nauczyciel stwierdził, że takie sytuacje miały miejsce co najmniej kilka razy w roku, a 3% przyznało, iż dochodziło do nich co najmniej raz w tygodniu.

Poziom rozpowszechnienia tego typu form przemocy w szkołach ponadgimnazjalnych jest wyraźnie niższy. Co trzeci nauczyciel z krakowskiego liceum, technikum lub szkoły zawodowej (37%) stwierdził, iż w jego szkole pojawiły się tego typu zachowania przemocowe, przy czym zdecydowana większość (30%) podkreśliła ich incydentalny charakter.

4.2. Przemoc fizyczna wśród uczniów w oczach wychowawców i pedagogów/psychologów

Uczniowie popychali się lub szarpali	nigdy	raz lub dwa razy	kilka razy	raz w miesiącu	raz w tygodniu	prawie codziennie lub codziennie
gimnazja	6%	8%	39%	8%	20%	19%
szkoły ponadgimnazjalne	23%	30%	27%	8%	7%	5%

Uczniowie bili się	nigdy	raz lub dwa razy	kilka razy	raz w miesiącu	raz w tygodniu	prawie codziennie lub codziennie
gimnazja	21%	33%	33%	8%	4%	1%
szkoły ponadgimnazjalne	59%	34%	6%	0%	1%	0%

Tabela 6: Częstotliwość występowania przemocy fizycznej wśród uczniów w ost. 12 miesiącach, w opinii wychowawców i pedagogów/psychologów – III klas gimnazjum oraz II klas szkół ponadgimnazjalnych (N=79, N=116).

Jak pokazuje tabela 6 aż 94% wychowawców i pedagogów/psychologów pracujących w gimnazjach w ciągu ostatnich 12 miesięcy odnotowało przypadki **popychania się i szarpania wśród uczniów**. Co piąty badany w tej grupie nauczyciel (19%) przyznał, iż **do tego typu zachowań dochodzi niemal codziennie**. Kolejne 20% stwierdziło, iż do takich sytuacji w szkole dochodzi przynajmniej **raz w tygodniu**. W szkołach ponadgimnazjalnych skala tego typu zachowań jest zdecydowanie mniejsza. Jedynie 12% badanych nauczycieli z krakowskich liceów, techników i szkół zawodowych uważa, że przypadki popychania się lub szarpania przez uczniów zdarzają się w „ich szkołach” co najmniej raz w tygodniu lub częściej (w grupie nauczycieli gimnazjalnych podobną opinię ma 39% badanych).

Bójki pomiędzy uczniami odnotowało 79% nauczycieli w gimnazjach i 41% w szkołach ponadgimnazjalnych. Co ósmy nauczyciel pracujący w gimnazjum (13%) stwierdził, iż był świadkiem takich sytuacji co najmniej raz w miesiącu lub częściej. W grupie nauczycieli ponadgimnazjalnych tylko jeden z respondentów zetknął się w tym czasie z tego typu zachowaniami uczniów (1%). Częstotliwość przemocy fizycznej pomiędzy uczniami w szkołach ponadgimnazjalnych jest wyraźnie niższa. Jedynie 6% badanych przyznało, iż kilkakrotnie w ciągu roku zetknęło się z takimi aktami przemocy. W grupie nauczycieli gimnazjalnych podobną opinię wyraziło ponad 5 razy więcej badanych nauczycieli (33%).

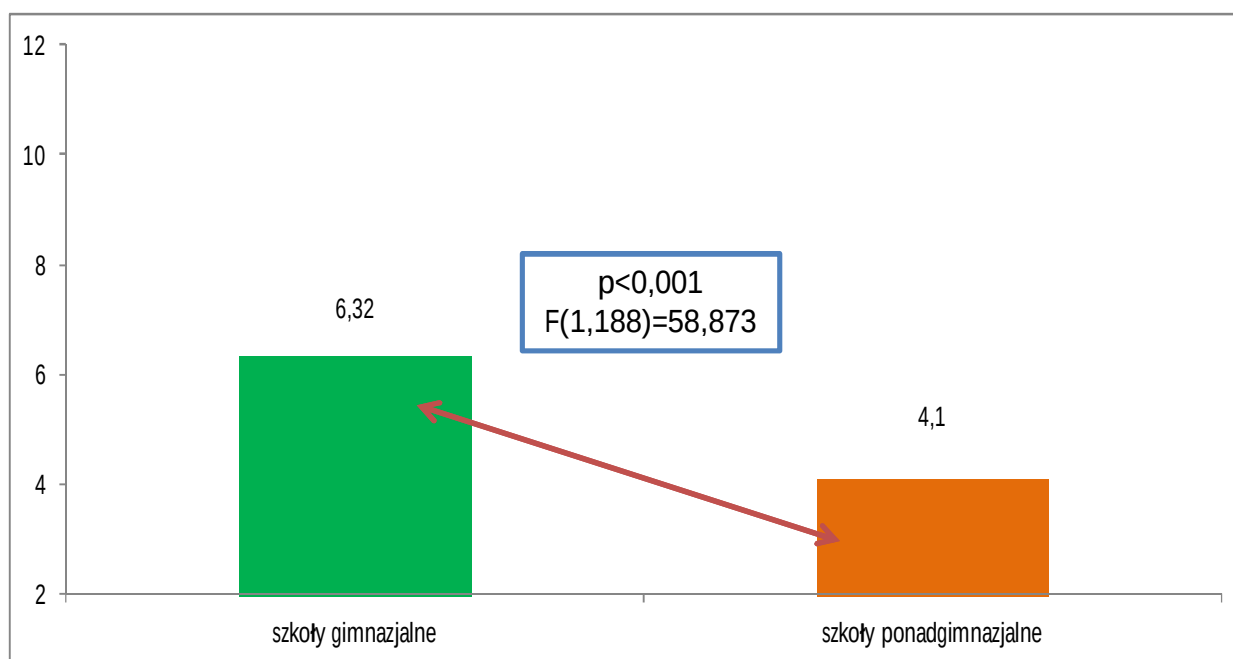

4.2. Przemoc fizyczna wśród uczniów w oczach wychowawców i pedagogów/psychologów

Współczynnik Alfa Cronbacha dla skali na którą złożyły się pytania o częstotliwość przemocy fizycznej wśród uczniów wyniosła 0,716.

Zmienna może przyjmować wartości od 2-12. Średnia wartość zmiennej wyniosła w gimnazjach 6,32 (SD=2,33), w szkołach ponadgimnazjalnych 4,10 (SD=1,85).

Analizowano związek pomiędzy nasileniem przemocy fizycznej a typem szkoły, w której pracują badani. **Odnotowano istotną różnicę, co oznacza, że średnia wartość zmiennej była wyższa w gimnazjach niż w szkołach ponadgimnazjalnych ($p < 0,001$).**

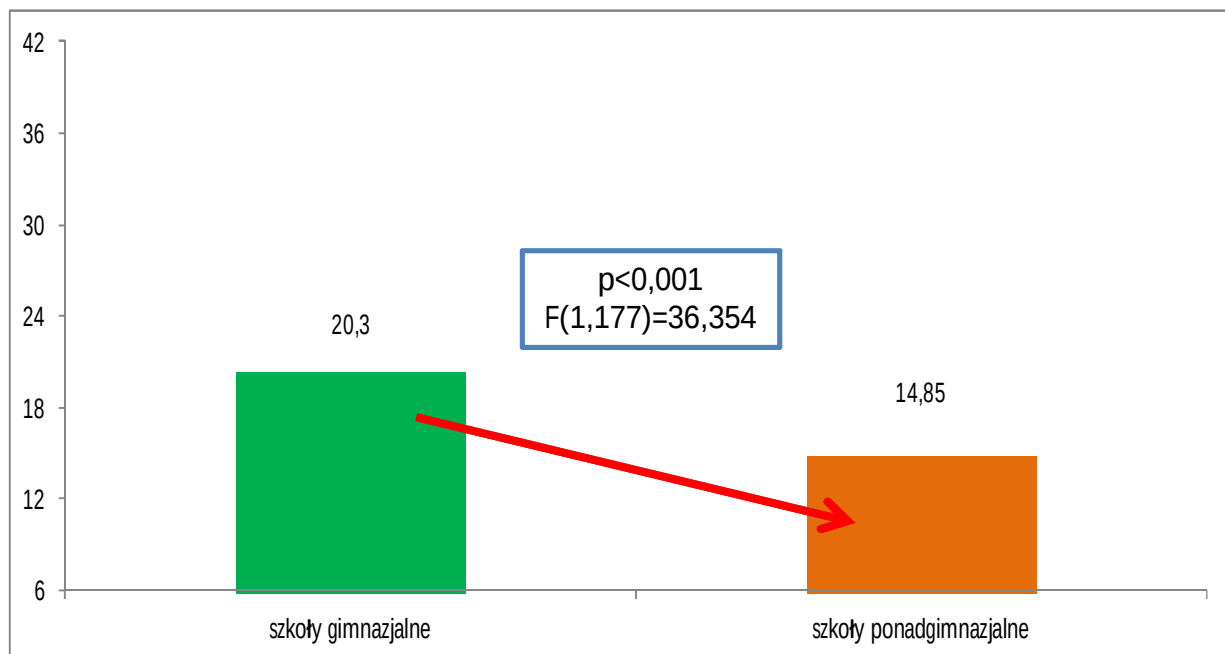
Wykres 49 A: Nasilenie **przemocy fizycznej** wśród uczniów a typ szkoły - porównanie średnich w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych.

4.3. Nasilenie przemocy rówieśniczej w szkole w ocenie wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych

Analizy wykazały także, że wskaźnik **sumaryczny z 7 skal dotyczących częstotliwości stosowania przemocy przez uczniów w szkole (w ost. 6 mies.) stanowi dobrą, samodzielną skalę**. Utworzono więc zmienną pn. **Nasilenie przemocy w szkole w ocenie wychowawców i pedagogów/psychologów**, sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na pytania 16A-16F ankiety.

Współczynnik Alfa Cronbacha dla skali w szkołach gimnazjalnych wynosił 0,886 a w szkołach ponadgimnazjalnych 0,823. Zmienna może przyjmować wartości od 7-42. Średnia wartość zmiennej wyniosła w szkołach gimnazjalnych $M=20,30$ $SD=6,72$, w ponadgimnazjach: $M=14,85$ $SD=5,35$. Analizowano związek pomiędzy nasileniem przemocy wśród uczniów w szkole w ocenie badanych wychowawców i pedagogów/psychologów a typem szkoły, w jakiej pracują. Analizy wykazały, że nasilenie przemocy wśród uczniów w szkole jest oceniane istotnie wyżej w szkołach gimnazjalnych niż w szkołach ponadgimnazjalnych (odnotowana różnica jest istotna statystycznie na poziomie $p<0,001$).

Wykres 49 B: Nasilenie **przemocy** wśród uczniów a typ szkoły - porównanie średnich w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych.

4.4. Nasilenie przemocy w szkole a nasilenie rozpowszechnienia używania substancji wśród uczniów - w ocenie wychowawców i pedagogów

Tabela 7: Macierz korelacji pomiędzy zmiennymi: nasilenie przemocy w szkole w oczach wychowawców i pedagogów/psychologów a ocena rozpowszechnienia używania substancji wśród uczniów .

TYP SZKOŁY			Ocena rozpowszechnienia używania substancji w szkole	Nasilenie przemocy wśród uczniów w ocenie nauczycieli/pedagogów
GIMNAZJUM	Ocena rozpowszechnienia używania substancji w szkole	Korelacja Pearsona	1	,473
		Istotność (dwustronna) N	77	,000 70
	Nasilenie przemocy wśród uczniów w ocenie nauczycieli/pedagogów	Korelacja Pearsona	,473	1
		Istotność (dwustronna) N	,000 70	73
PONADGIMNAZJALNA	Ocena rozpowszechnienia używania substancji w szkole	Korelacja Pearsona	1	,537
		Istotność (dwustronna) N	114	,000 104
	Nasilenie przemocy wśród uczniów w ocenie nauczycieli/pedagogów	Korelacja Pearsona	,537	1
		Istotność (dwustronna) N	,000 104	106

Korelacja istotna na poziomie $p < 0,01$

Jak pokazuje Tabela 7, w szkołach ponadgimnazjalnych w badaniu odnotowano istotny związek pomiędzy nasileniem przemocy w szkole w ocenie badanych a oceną rozpowszechnienia używania substancji przez uczniów. Oznacza to, że im wyższa ocena rozpowszechnienia używania substancji wśród uczniów, tym większe nasilenie przemocy wśród uczniów w percepcji badanych (związek był dodatni, ale nieistotny w szkołach gimnazjalnych).

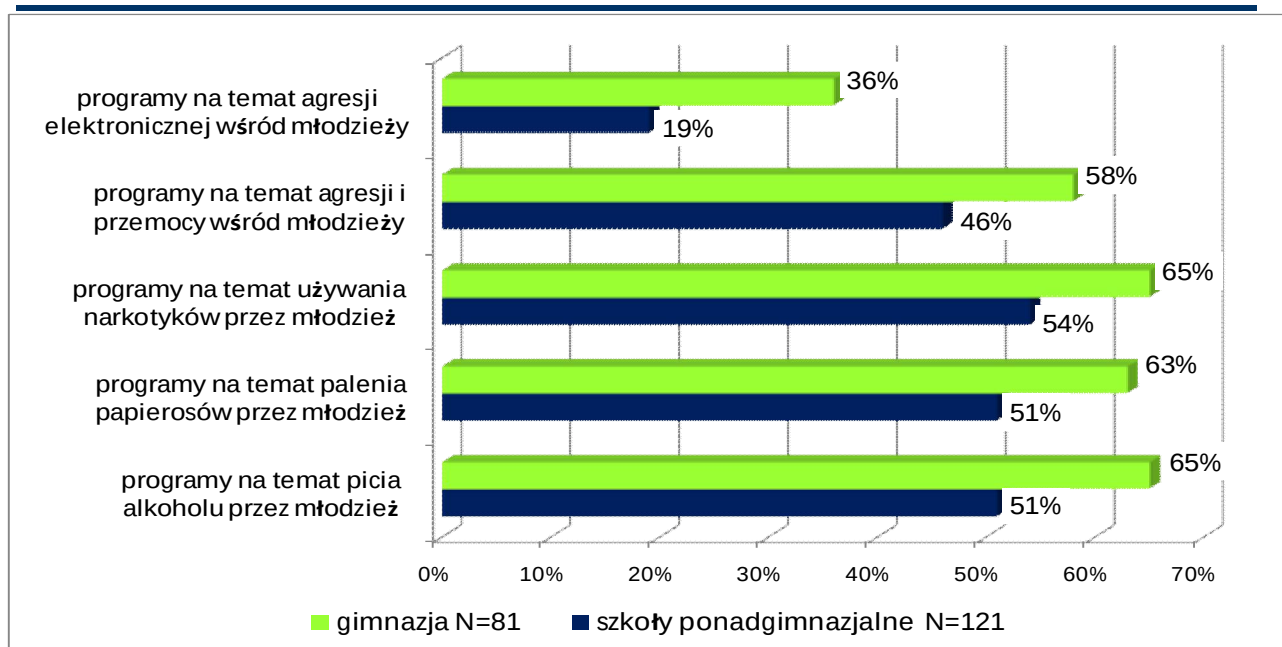

5. Percepcja profilaktyki
szkolnej wśród badanych
wychowawców
i pedagogów/psychologów
szkolnych

5.1. Tematyka programów profilaktycznych realizowanych w klasie - ost. 12 miesięcy

Wykres 50: Tematy programów profilaktycznych realizowanych w szkołach - wskazania wychowawców kl. III gimnazjów i kl. II szkół ponadgimnazjalnych.

Jak pokazuje **Wykres 50** zgodnie z deklaracjami badanych wychowawców, w kl. III gimnazjum w ciągu ostatnich 12 miesięcy najczęściej realizowane były **programy profilaktyczne dotyczące używania narkotyków i picia napojów alkoholowych przez młodzież**. Wskazało je **po 65% badanych nauczycieli** w tej grupie respondentów. Minimalnie niższy odsetek badanych wymienił także programy nt. **palenia papierosów przez młodzież** (63%). W szkołach ponadgimnazjalnych - w opinii wychowawców badanych klas - najczęściej realizowano programy profilaktyczne dot. tych samych co w gimnazjach ryzykownych zachowań młodzieży, związanych z używaniem narkotyków, piciem alkoholu i paleniem papierosów. **Wskazało je nieco zdecydowanie mniej nauczycieli niż w gimnazjach (odpowiednio: 54%, 51% i 51%).**

Analizując te dane warto zwrócić uwagę na istotne **deficyty w zakresie szkolnej profilaktyki**, zarówno w gimnazjach, jak i szkołach ponadgimnazjalnych. **Co trzeci badany nauczyciel z gimnazjum (35-37%) przyznał, iż w ciągu ostatniego roku w klasie, w której jest wychowawcą nie były realizowane programy profilaktyczne dotyczące ryzykownych zachowań młodzieży związanych z piciem alkoholu, paleniem papierosów, czy używaniem narkotyków.** Ponad 40% nauczycieli stwierdziło także, iż nie były realizowane programy dot. **przeciwdziałania przemocy i agresji rówieśniczej wśród młodzieży**. Jeszcze większe braki odnotowano w szkołach ponadgimnazjalnych. **Niemal połowa badanych w tej grupie nauczycieli (46-49%) przyznała, że w ich klasie nie były prowadzone ww. zajęcia profilaktyczne.**

5.1. Tematyka programów profilaktycznych realizowanych w klasie w ciągu ostatniego roku

Uczniowie krakowskich szkół sporadycznie uczestniczyli także w programach profilaktycznych dot. agresji elektronicznej wśród młodzieży (wykorzystującej m.in. Internet i telefony komórkowe). **Tylko co trzeci wychowawca w gimnazjum (36%) i co piąty w szkole ponadgimnazjalnej (19%) potwierdza realizację takich programów w swojej klasie.**

Tylko kilku nauczycieli pracujących w gimnazjum stwierdziło, iż w ramach zajęć profilaktycznych realizowanych w ich klasie poruszano także inne ważne tematy np. zagrożenia związane z **używaniem dopalaczy**.

Wśród nauczycieli ze szkół ponadgimnazjalnych odsetek badanych, którzy zwrócili uwagę na inne działania profilaktyczne prowadzone w klasie był znacznie większy. Kilkunastu badanych wychowawców podkreśliło, że w ich klasie w ramach zajęć profilaktycznych poruszano również następujące tematy:

- ABC kulturalnego zachowania,
- zagrożenia związane z używaniem dopalaczy,
- problemy związane z HIV i AIDS,
- rak szyjki macicy i rak piersi,
- uzależnienie od Internetu,
- zagrożenia związane z używaniem tabaki,

5.2. Osoby prowadzące programy profilaktyczne w klasie

nt. picia napojów alkoholowych

Tabela 8: Osoby prowadzące zajęcia profilaktyczne na temat picia alkoholu przez młodzież, dane w liczbach bezwzględnych - WYCHOWAWCY KLAS

	gimnazja	szkoły ponadgimnazjalne
tak	45	46
nie	8	16
ogółem	53	62

Tabela 9: Osoby prowadzące zajęcia profilaktyczne na temat picia alkoholu przez młodzież, dane w liczbach bezwzględnych – INNE OSOBY PRACUJĄCE W SZKOLE

	gimnazja	szkoły ponadgimnazjalne
tak	3	14
nie	50	48
ogółem	53	62

Tabela 10: Osoby prowadzące zajęcia profilaktyczne na temat picia alkoholu przez młodzież, dane w liczbach bezwzględnych – OSOBY ZAPROSZONE SPOZA SZKOŁY

	gimnazja	szkoły ponadgimnazjalne
tak	12	10
nie	41	52
ogółem	53	62

W badaniu pytano również wychowawców, kto prowadził zajęcia profilaktyczne na temat picia alkoholu przez młodzież realizowane w obu badanych grupach uczniów. **W przypadku takich programów zdecydowanie najczęściej badani deklarowali, że prowadzili je wychowawcy klas. Dotyczy to zarówno gimnazjów, jak i szkół ponadgimnazjalnych.** Rzadziej zajęcia były prowadzone przez inne osoby pracujące w szkole (nauczyciele, pedagodzy/psychologowie szkolni). W kilkunastu przypadkach odnotowano prowadzenie zajęć na temat picia alkoholu wśród uczniów przez osobę zaproszoną spoza szkoły (12 w gimnazjach oraz 10 w szkołach ponadgimnazjalnych). UWAGA: zajęcia dotyczące danego tematu mogły być prowadzone przez kilku prowadzących.

5.3. Przydatność realizowanych programów dla uczniów w ocenie badanych wychowawców

Analizy dotyczące osób prowadzących inne programy profilaktyczne (tj. programy poruszające inne tematy) wskazują, że:

- programy dot. szkód związanych z **paleniem papierosów przez uczniów najczęściej były prowadzone przez wychowawców (90% w gimnazjach i 82% w szkołach PG)**; co dziesiąty badany wychowawca gimnazjalistów (10%) i co czwarty nauczyciel ze szkoły ponadgimnazjalnej (23%) stwierdził, że w jego klasie działania te realizowała inna osoba pracująca w szkole (psycholog/pedagog). Z kolei co szósty nauczyciel pracujący w gimnazjum (17%) i 10% w szkołach PG jako realizatorów działań profilaktycznych w tym zakresie wskazywało na osoby spoza szkoły.

- również **programy profilaktyczne na temat używania narkotyków przez młodzież w większości przypadków były prowadzone przez wychowawców klas (76% w gimnazjach i 62% w szkołach PG)**. Jedynie co trzeci nauczyciel z gimnazjum (30%) i co czwarty ze szkoły ponadgimnazjalnej (28%) przyznał, iż tego typu zajęcia w ich klasach były realizowane przez specjalistów spoza terenu szkoły;

- **programy na temat agresji i przemocy wśród młodzieży najczęściej były prowadzone przez wychowawców (72% w gimnazjach i 67% w szkołach PG) oraz specjalistów spoza szkoły (40% w gimnazjach i 18% w szkołach PG)**;

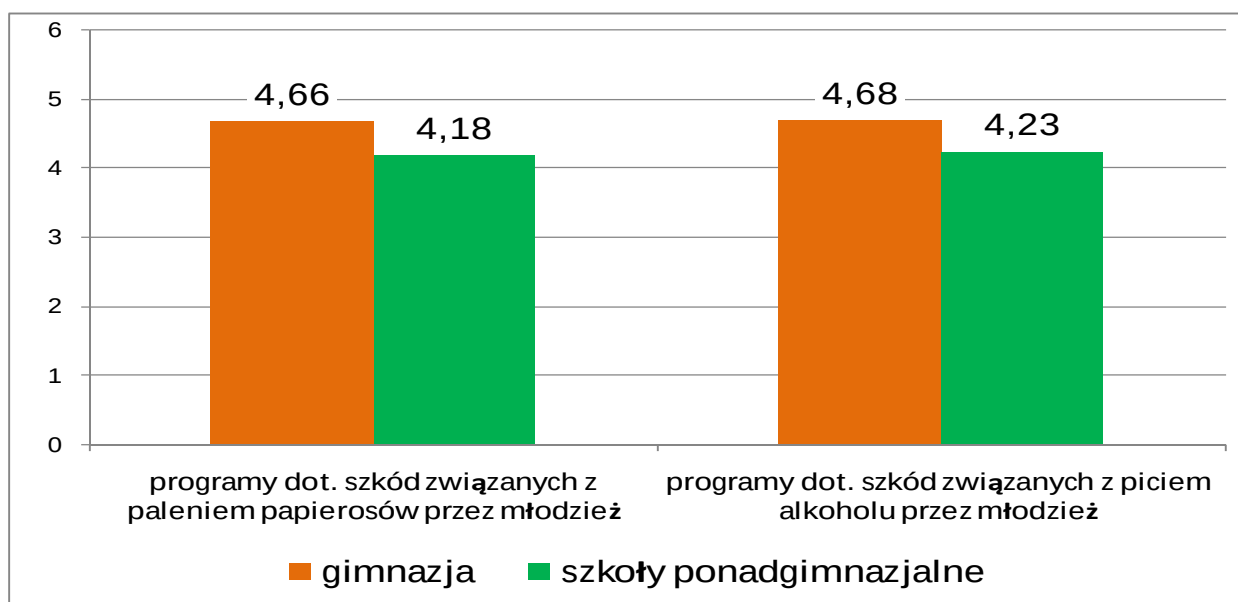
- także **programy na temat agresji elektronicznej wśród młodzieży najczęściej były realizowane przez wychowawców klas (86% w gimnazjach i 65% w szkołach PG)**;

Badanych, którzy deklarowali, że w ich klasie były w danym roku szkolnym prowadzone zajęcia profilaktyczne poproszono, aby ocenili przydatność określonych typów zajęć dla uczniów. Wychowawcy oceniali ją mając do dyspozycji 6 stopniową skalę (gdzie 1 oznaczało ocenę najniższą, a 6 najwyższą. Jak pokazują wykresy 51 i 52, nie odnotowano istotnej różnicy pomiędzy średnią oceną przydatności dla uczniów programów dot. palenia papierosów formułowaną przez badanych z gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych.

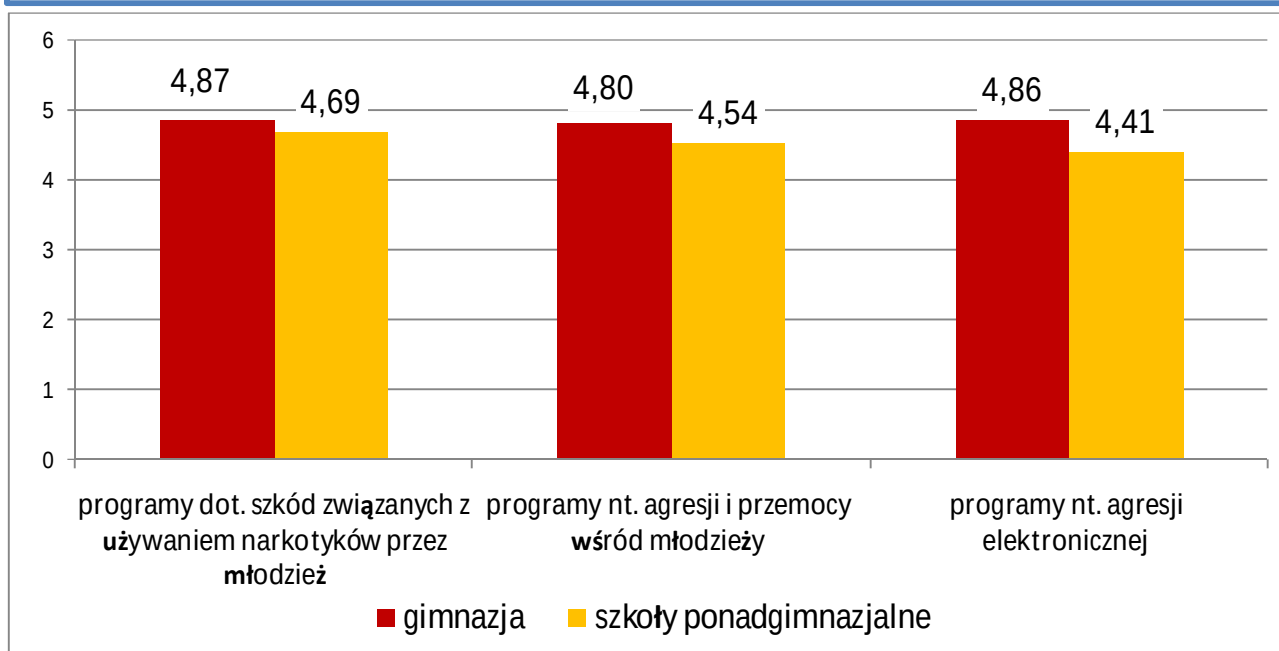
Taką samą sytuację (brak różnic) odnotowano w przypadku ocen programów dotyczących picia alkoholu przez młodzież, przemocy rówieśniczej oraz agresji elektronicznej, tu również wychowawcy III klas gimnazjum oraz wychowawcy II klas szkół ponadgimnazjalnych podobnie szacowali ich przydatność dla uczniów. W przypadku zajęć na temat używania narkotyków i zajęć na temat agresji i przemocy wśród młodzieży średnie oceny przydatności formułowane przez wychowawców w obu typach szkół były także zbliżone.

5.3. Przydatność realizowanych programów dla uczniów w ocenie badanych wychowawców

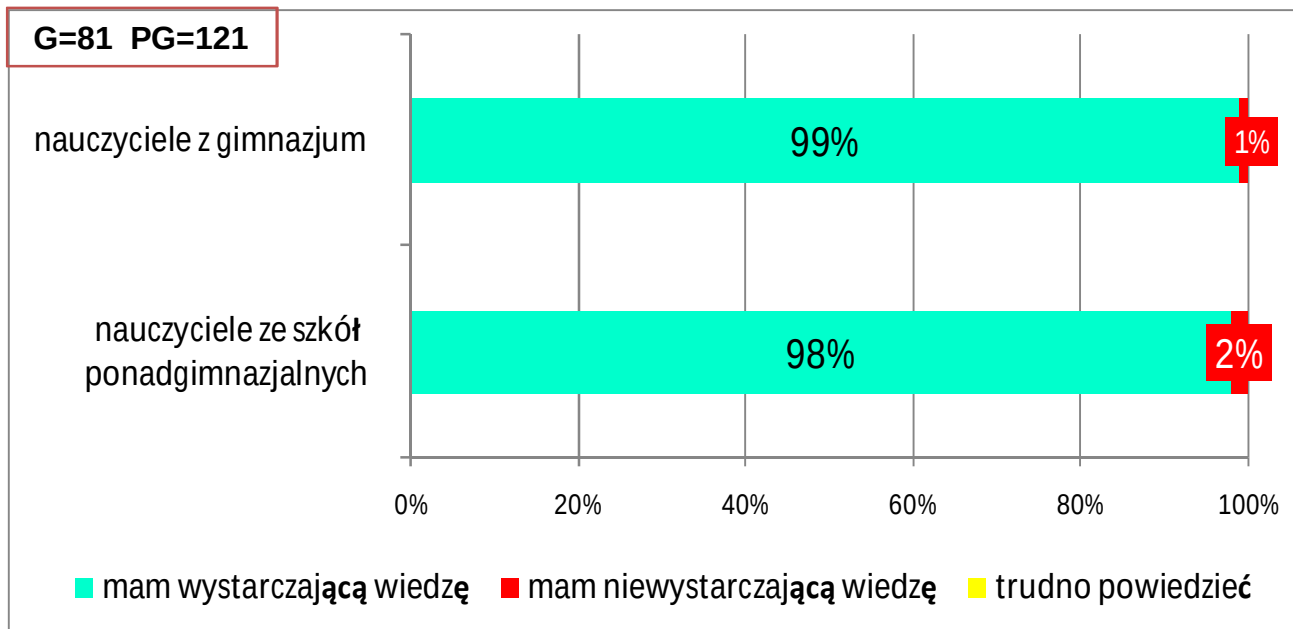
Wykres 51: Przydatności programów profilaktycznych dot. palenia papierosów i picia alkoholu dla uczniów w oczach wychowawców klas. G=53 PG=61

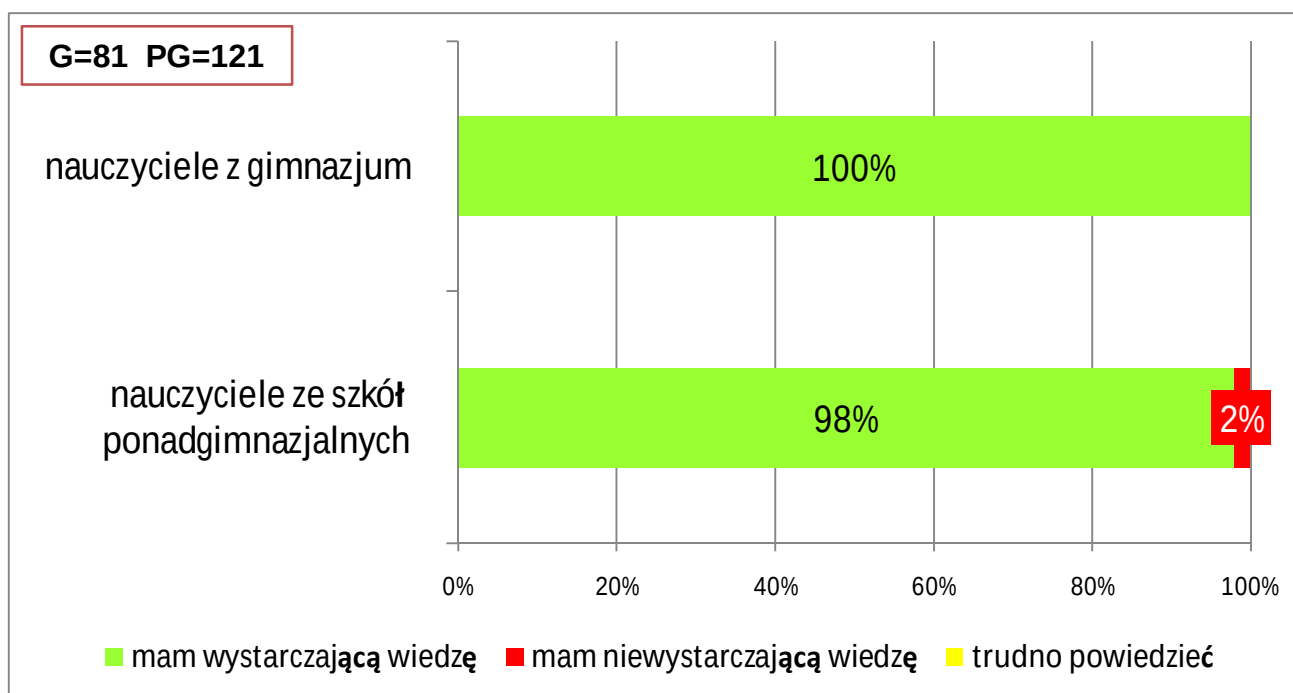
Wykres 52 : Przydatność dla uczniów programów profilaktycznych dot. używania narkotyków, agresji oraz przemocy wśród młodzieży oraz agresji elektronicznej w oczach ich wychowawców z gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych. G=53 PG=61

5.4. Ocena własnej wiedzy nt. wpływu substancji psychoaktywnych na zdrowie

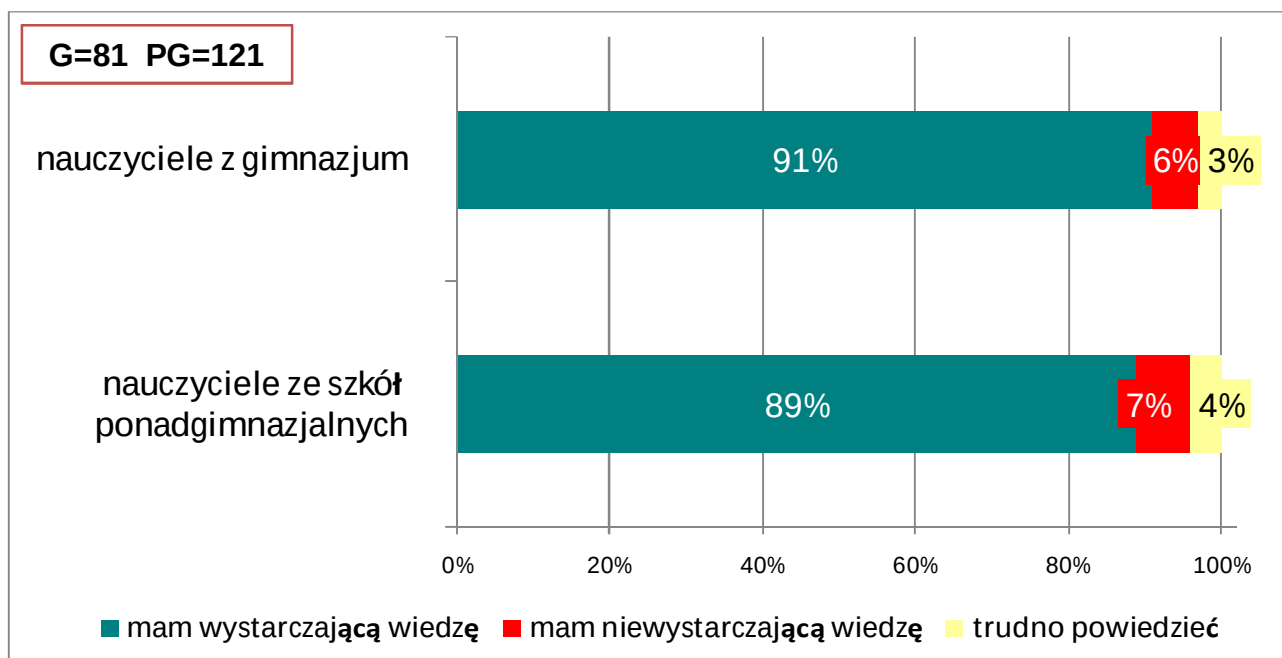
Wykres 53: Ocena własnej wiedzy na temat wpływu picia alkoholu na zdrowie.

Wykres 54: Ocena własnej wiedzy na temat wpływu palenia papierosów na zdrowie.

5.4. Ocena własnej wiedzy nt. wpływu substancji psychoaktywnych na zdrowie

Wykres 55: Ocena własnej wiedzy na temat wpływu używania narkotyków na zdrowie.

Wychowawców III klas gimnazjum oraz II klas szkół ponadgimnazjalnych zapytano także, jak oceniają swoją wiedzę na temat wpływu picia alkoholu, palenia papierosów oraz używania narkotyków na zdrowie.

W przypadku picia alkoholu oraz palenia papierosów niemal wszyscy badani zadeklarowali, że ich wiedza na ten temat jest wystarczająca. Jedynie 2% wychowawców krakowskich liceów, techników i szkół zawodowych uznało, iż nie ma w tym zakresie dostatecznej wiedzy.

W przypadku **oceny wiedzy na temat wpływu używania narkotyków na zdrowie** pojawiają się minimalne różnicowania w odpowiedziach respondentów.

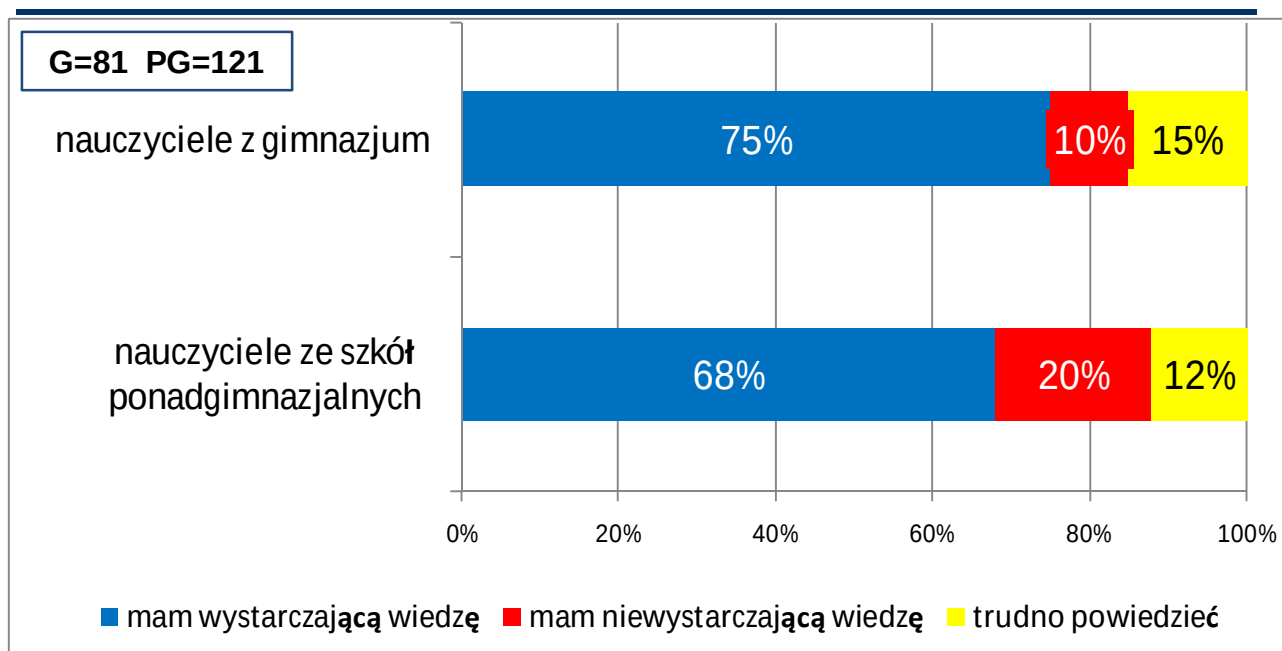
Wśród wychowawców szkół ponadgimnazjalnych 89% badanych pozytywnie oceniło swoją wiedzę na ten temat, 7% przyznało, iż nie ma w tym zakresie wystarczającej wiedzy, a 4% nie miało na ten temat jednoznacznej opinii.

Wśród wychowawców gimnazjum przekonanie o niewystarczającej wiedzy nt. wpływu narkotyków na zdrowie wyraziło 6% badanych a 3% miało w tym zakresie wątpliwości. Odsetki te były zbliżone do tych jakie odnotowani w grupie nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych.

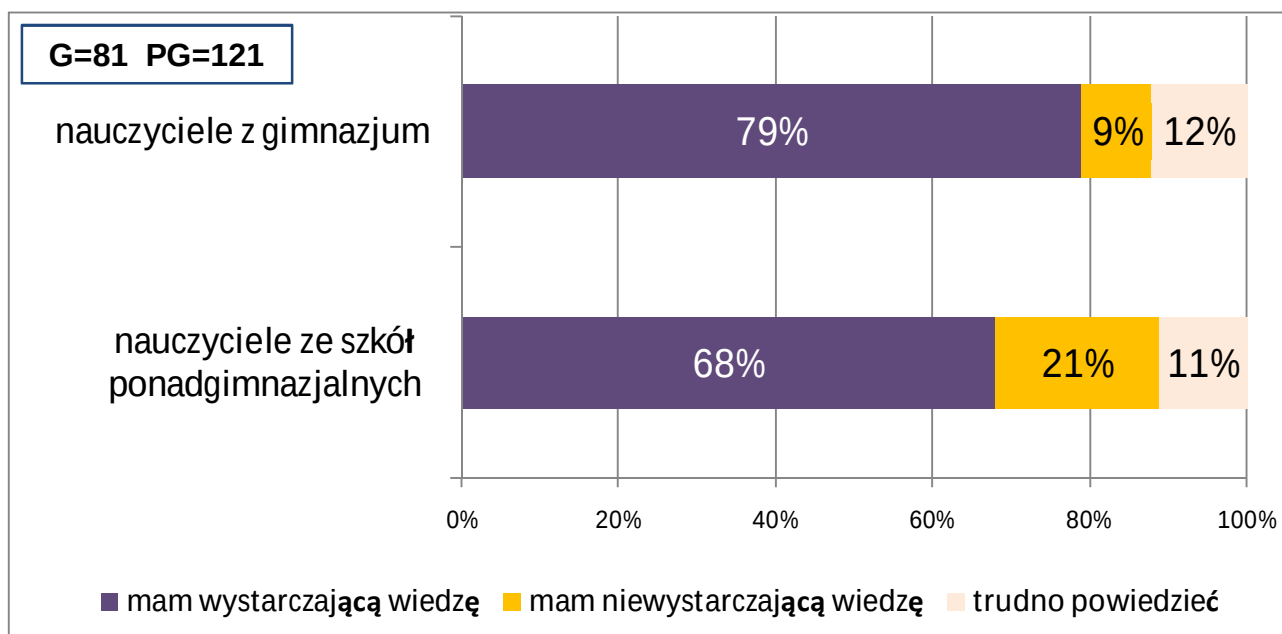

5.5. Ocena własnej wiedzy na temat programów profilaktycznych

1/2

Wykres 56: Ocena własnej wiedzy na temat programów profilaktycznych dla młodzieży dot. picia alkoholu.

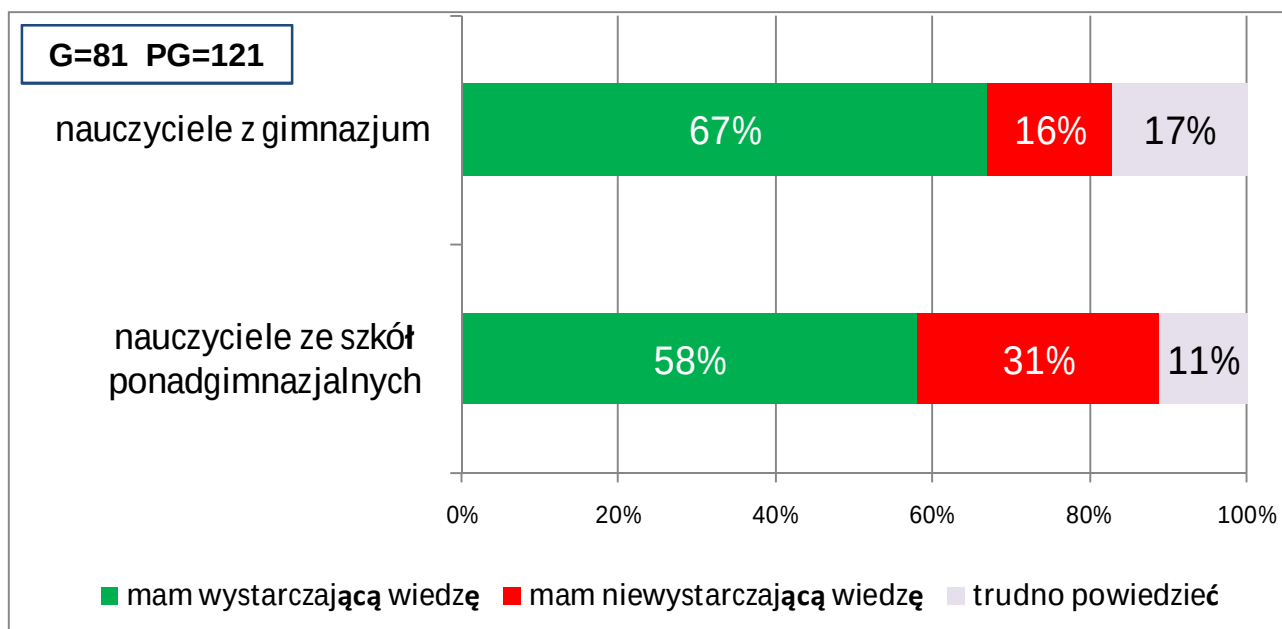

Wykres 57: Ocena własnej wiedzy na temat programów profilaktycznych dla młodzieży dot. palenia papierosów.

5.5. Ocena własnej wiedzy na temat programów profilaktycznych

2/2

Wykres 58: Ocena własnej wiedzy na temat programów profilaktycznych dla młodzieży dot. używania narkotyków.

Obok pytania o ocenę wiedzy na temat wpływu substancji psychoaktywnych na zdrowie, badanym wychowawcom zadano także pytanie, **jak oceniają swoją wiedzę na temat programów profilaktycznych dla młodzieży szkolnej dotyczących używania różnych substancji psychoaktywnych.**

W grupie wychowawców gimnazjalistów ponad $\frac{3}{4}$ badanych wyraziło przekonanie, że ma wystarczającą wiedzę na temat programów profilaktycznych dot. picia alkoholu i palenia papierosów (odpowiednio: 75% i 79%). Co dziesiąty badany w gimnazjum (9-10%) i co piąty w szkole ponadgimnazjalnej (20-21%) stwierdził, że jego wiedza w tym zakresie jest niewystarczająca. W przypadku programów dot. problemów i szkód związanych z używaniem narkotyków odsetek ten był wyraźnie mniejszy. Co szósty nauczyciel gimnazjum (16%) przyznał, iż jego wiedza w tym zakresie jest niewystarczająca. W grupie pedagogów i wychowawców ze szkół ponadgimnazjalnych odsetek badanych mających podobną opinię był 2-krotnie wyższy (31%).

Tylko 67% badanych wychowawców pracujących w gimnazjach i 58% ze szkół ponadgimnazjalnych stwierdziło, że ma wystarczającą wiedzę na temat programów profilaktycznych dla młodzieży dot. problemu używania narkotyków.

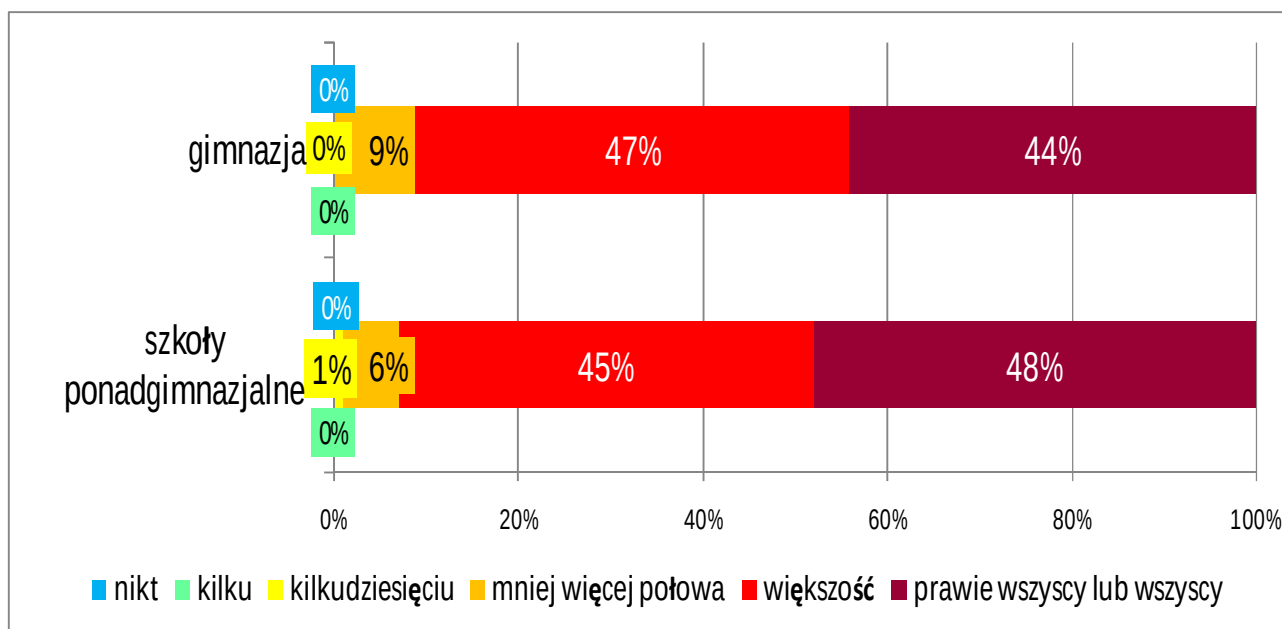

6. Klimat społeczny szkoły w ocenie nauczycieli i pedagogów/psychologów szkolnych

6.1. Szacunek okazywany przez uczniów nauczycielom w szkole

Wykres 59: Szacunek okazywany nauczycielom w szkole. G=81 PG=121

Jednym z ważnych obszarów badawczych było poznanie oceny klimatu społecznego szkoły. W projekcie uwzględniono m.in. taki jego element jak okazywanie szacunku nauczycielom przez uczniów. Jak pokazuje wykres 59, zdecydowana większość badanych uznała, że przeważająca liczba uczniów w taki właśnie sposób odnosi się do swoich nauczycieli. Zarówno w gimnazjach, jak i szkołach ponadgimnazjalnych takie przekonanie wyraziło ponad 90% respondentów (91% w gimnazjach i 93% w szkołach PG).

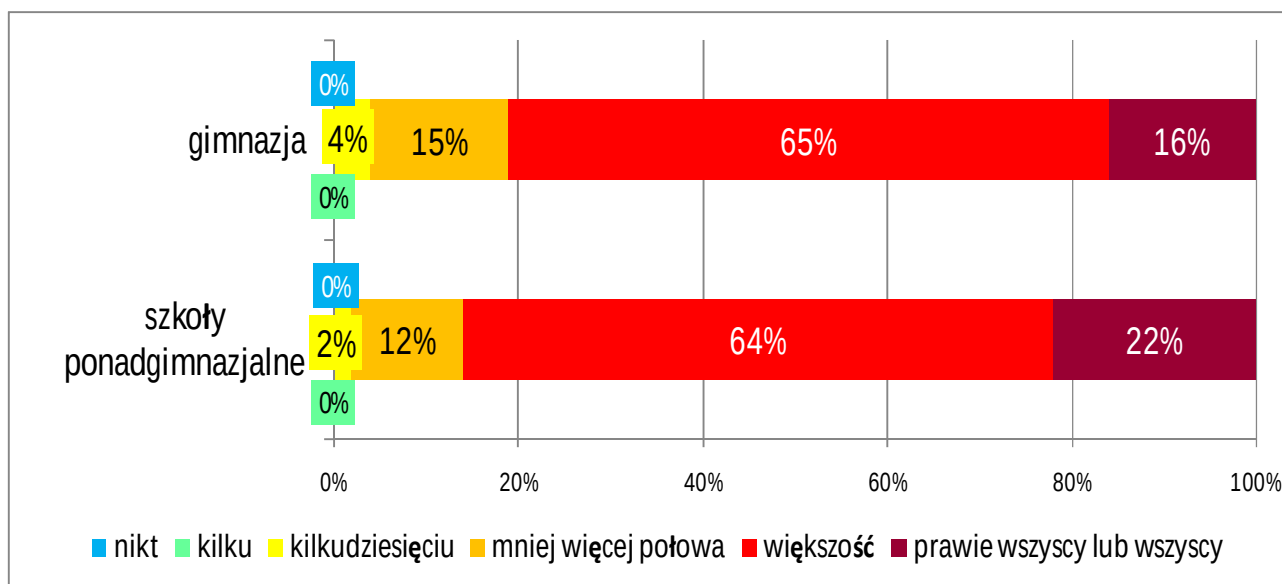
Jedynie 9% badanych w gimnazjach i 6% w szkołach ponadgimnazjalnych - uznało, że taka jest postawa *mniej więcej połowy uczniów*.

Nie odnotowano w tym zakresie istotnych różnic pomiędzy ocenami respondentów w obu typach szkół.

6.2. Szacunek okazywany przez uczniów innym pracownikom szkoły

Wykres 60 : Szacunek okazywany przez uczniów innym osobom pracującym w szkole. G=81 PG=121

Analizując deklaracje badanych nauczycieli dotyczące liczby uczniów, którzy okazują szacunek **innym pracownikom szkoły** można zauważyć **wyraźne zróżnicowania pomiędzy obydwooma typami szkół**.

Jak pokazuje wykres 60, w **szkołach ponadgimnazjalnych** odnotowano **nieznacznie wyższy** odsetek badanych, którzy uważają, że przeważająca liczba uczniów z szacunkiem odnosi się do wspomnianych osób. W gimnazjach takie przekonanie wyraziło 81% respondentów, a w szkołach ponadgimnazjalnych 86%.

Średnio co siódmy badany wychowawca w krakowskim gimnazjum (15%) i co ósmy w szkole ponadgimnazjalnej (12%) przyznał, że szacunek pracownikom szkoły okazuje **mniej więcej połowa uczniów**. Zaledwie 4% badanych w gimnazjach i 2% w szkołach ponadgimnazjalnych oceniło, że takie zachowania prezentuje mniejszość uczniów w szkole (kilkudziesięciu).

6.3. Odczucia związane z pracą w szkole

Moi współpracownicy w szkole nie wspierają mnie	nigdy	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
gimnazja	22%	35%	17%	20%	2%	4%
szkoły ponadgimnazjalne	31%	31%	17%	13%	6%	2%

Czuję się przeciążona/-y liczbą obowiązków w pracy	nigdy	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
gimnazja	9%	10%	16%	39%	20%	6%
szkoły ponadgimnazjalne	9%	17%	13%	34%	18%	8%

Moi przełożeni w pracy nie wspierają mnie	nigdy	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
gimnazja	37%	24%	20%	13%	5%	1%
szkoły ponadgimnazjalne	43%	22%	9%	14%	9%	3%

Mam zbyt mały wpływ na to, co realizuję w szkole	nigdy	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
gimnazja	21%	22%	19%	28%	9%	1%
szkoły ponadgimnazjalne	17%	28%	21%	22%	7%	5%

Moi współpracownicy rywalizują ze mną	nigdy	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
gimnazja	37%	26%	12%	21%	3%	1%
szkoły ponadgimnazjalne	45%	21%	17%	12%	5%	0%

Tabela 11: Odczucia nauczycieli związane z pracą w szkole. G=81, PG=121

6.3. Odczucia związane z pracą w szkole

Mój przełożony krytykuje moją pracę nie dając wskazówek, jak poprawić błędy	nigdy	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
gimnazja	72%	16%	8%	4%	0%	0%
szkoły ponadgimnazjalne	67%	16%	9%	6%	1%	1%

Koleżanka/kolega z pracy podważa moje zdanie w sprawach, na których się znam	nigdy	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
gimnazja	60%	23%	11%	6%	0%	0%
szkoły ponadgimnazjalne	63%	23%	9%	3%	2%	0%

Jestem obiektem złośliwych uwag i dowcipów ze strony koleżanki/kolegi z pracy	nigdy	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
gimnazja	82%	11%	4%	3%	0%	0%
szkoły ponadgimnazjalne	80%	15%	2%	3%	0%	0%

Mój przełożony stosuje wobec mnie wyjątkowo trudne wymagania, których nie stawia wobec innych	nigdy	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
gimnazja	76%	19%	5%	0%	0%	0%
szkoły ponadgimnazjalne	77%	13%	5%	3%	1%	1%

Czuję się osamotniony w pracy, zdany tylko na siebie	nigdy	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
gimnazja	58%	26%	2%	8%	5%	1%
szkoły ponadgimnazjalne	60%	22%	5%	11%	1%	1%

Tabela 12: Odczucia nauczycieli związane z pracą w szkole. G=81, PG=121

6.3. Odczucia związane z pracą w szkole

- 6% nauczycieli pracujących w krakowskich gimnazjach deklaruje, że **często lub bardzo często** nie otrzymuje wsparcia od swoich współpracowników w szkole. Co piąty badany w tej grupie (20%) przyznaje, że taka sytuacja zdarza się **czasami**. Wśród nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych średnio co dwunasty (8%) zwraca uwagę, iż **często lub bardzo często brakuje mu** wsparcia ze strony współpracowników w szkole. 13% badanych w tej frakcji przyznaje, że taka sytuacja zdarza się **czasami**.
- Około 91% badanych nauczycieli gimnazjalnych czuje się przeciążona liczbą obowiązków w szkole. Co czwarty z nich ma takie poczucie **często lub bardzo często** (26%), a niemal 40% **czasami**. Problem ten w równym stopniu dotyczy także nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych. Podobnie jak w gimnazjach, co czwarty z respondentów (26%) pracujących w liceum, technikum lub szkole zawodowej, **często lub bardzo często czuje się przeciążony obowiązkami, jakie ma w swojej pracy**, a co trzeci (34%) przyznaje, że ma takie poczucie **czasami**.
- Prawie 2/3 nauczycieli gimnazjalnych (63%) i ponad połowa pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych (57%) uważa, że przełożeni w pracy nie wspierają ich. Problem ten w większym stopniu dotyka nauczycieli pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych. Bez takiego wsparcia trudno wyobrazić sobie prawidłowy rozwój zawodowy i poszukiwanie nowych, twórczych form pracy pedagogicznej z młodzieżą. Czasami, często lub bardzo często taką sytuację odnotował co czwarty nauczyciel pracujący w szkole ponadgimnazjalnej (26%) i co piąty zatrudniony w gimnazjum (19%).
- Kolejną ważną kwestią poruszoną w badaniu była częstotliwość krytycznych ocen dotyczących pracy nauczycieli w szkole - wyrażanych przez przełożonych (dyrektorów szkół) - i jednocześnie brak wskazówek z ich strony, pokazujących jak poprawić błędów. Co czwarty nauczyciel gimnazjum (28%) i co trzeci ze szkoły ponadgimnazjalnej (33%) spotkał się z tego typu sytuacją. Większość z nich – w obu badanych grupach - podkreślała, iż miała takie odczucia **rzadko lub bardzo rzadko** (24% w gimnazjach i 25% w szkołach PG), a tylko kilka procent doświadczyło ich nieco częściej (4% w gimnazjach i 8% w szkołach PG; suma: **czasami, często i bardzo często**).

6.3. Odczucia związane z pracą w szkole

- Aż 79% nauczycieli pracujących w gimnazjach i 83% pedagogów i wychowawców ze szkół ponadgimnazjalnych ma poczucie, że **ich wpływ na to co realizują w szkole jest zbyt mały**. Konieczność wypełnienia tzw. nowej podstawy programowej z jednej strony standaryzuje tematy i treści nauczania, z drugiej zaś istotnie ogranicza inwencję nauczycieli redukując do minimum czas, który mogliby przeznaczyć na rozwijanie oryginalnych pomysłów, także w zakresie profilaktyki i redukcji szkód. Co dziesiąty nauczyciel w gimnazjum (10%) i 12% w szkołach ponadgimnazjalnych **często lub bardzo często ma poczucie bardzo ograniczonego wpływu na kształt i zakres działań, które mógłby realizować w swojej szkole**.
- Niemal 2/3 respondentów pracujących w gimnazjach (63%) i ponad połowa ze szkół ponadgimnazjalnych (55%) przyznała, iż **spotyka się w szkole z rywalizacją ze strony innych nauczycieli**. W niektórych momentach taka rywalizacja może negatywnie wpływać na relacje pomiędzy kadrą pedagogiczną w szkole a także podejmowane przez nauczycieli działania wychowawcze adresowane do uczniów. Co piąty nauczyciel pracujący w gimnazjum (21%) stwierdził, iż takie sytuacje zdarzają mu się **czasami** a 4% uznała je za częste. W szkołach ponadgimnazjalnych rywalizacja w gronie pedagogicznym jest zjawiskiem nieco mniej rozpowszechnionym. Co ósmy badany respondent w tej grupie (12%) przyznał, iż **czasami** doświadczał takiej sytuacji, a 5% stwierdziło, że zdarza się ona dość **często**.
- Ważnym elementem wpływającym na kondycję psychiczną nauczycieli są wzajemne relacje pomiędzy dyrektorem szkoły (przełożonym) i nauczycielami. Miarą tych relacji była odpowiedź na jedno z pytań zawartych w kwestionariuszu ankiety. Nauczyciele mieli odnieść się do stwierdzenia, iż **przełożony stosuje wobec nich wyjątkowo trudne wymagania, których nie stawia innym pracownikom szkoły** i zaznaczyć, jak często mają podobne odczucia. **Średnio co czwarty badany nauczyciel z gimnazjum oraz szkoły ponadgimnazjalnej ma podobne doświadczenia ze swojej pracy** (odpowiednio: 24% i 23%). Większość badanych przyznaje, iż takie sytuacje zdarzają się sporadycznie (rzadko lub bardzo rzadko), a jedynie 5% uważa że występują często lub czasami (w szkołach ponadgimnazjalnych).
- Co piąty nauczyciel w obu badanych grupach (odpowiednio: 18% w gimnazjach i 20% w szkołach PG) stwierdził, iż jest w szkole **obiektem złośliwych uwag i dowcipów ze strony innych nauczycieli** (kolegów i koleżanek w pracy). Z reguły tego typu zdarzenia występują **rzadko lub bardzo rzadko**, a tylko 3% respondentów – w obu typach szkół – zadeklarowało, iż spotyka się z nimi **czasami**.

6.3. Odczucia związane z pracą w szkole

Niemal 40% nauczycieli, zarówno z gimnazjum, jak i szkół ponadgimnazjalnych przyznało, iż **doświadczyło w pracy przykrych sytuacji ze strony innych nauczycieli, którzy podważali ich opinie i kompetencje w sprawach, na których dobrze się znali**. Co trzeci z nich z nich stwierdził, że wspomniane sytuacje zdarzały **rzadko** lub **bardzo rzadko** (34% w gimnazjach oraz 32% w szkołach PG). Kilka procent badanych respondentów spotkało się z tego typu zdarzeniami wiele razy, na co wskazuje zaznaczona przez nich odpowiedź - **często** lub **czasami** (6% w gimnazjach oraz 5% w szkołach PG). Chociaż takie sytuacje zazwyczaj zdarzają się rzadko lub bardzo rzadko to z pewnością mają one wpływ na jakość relacji społecznych w szkole i otwartość w podejmowaniu różnych nowych wyzwań, przed którymi często stają nauczyciele.

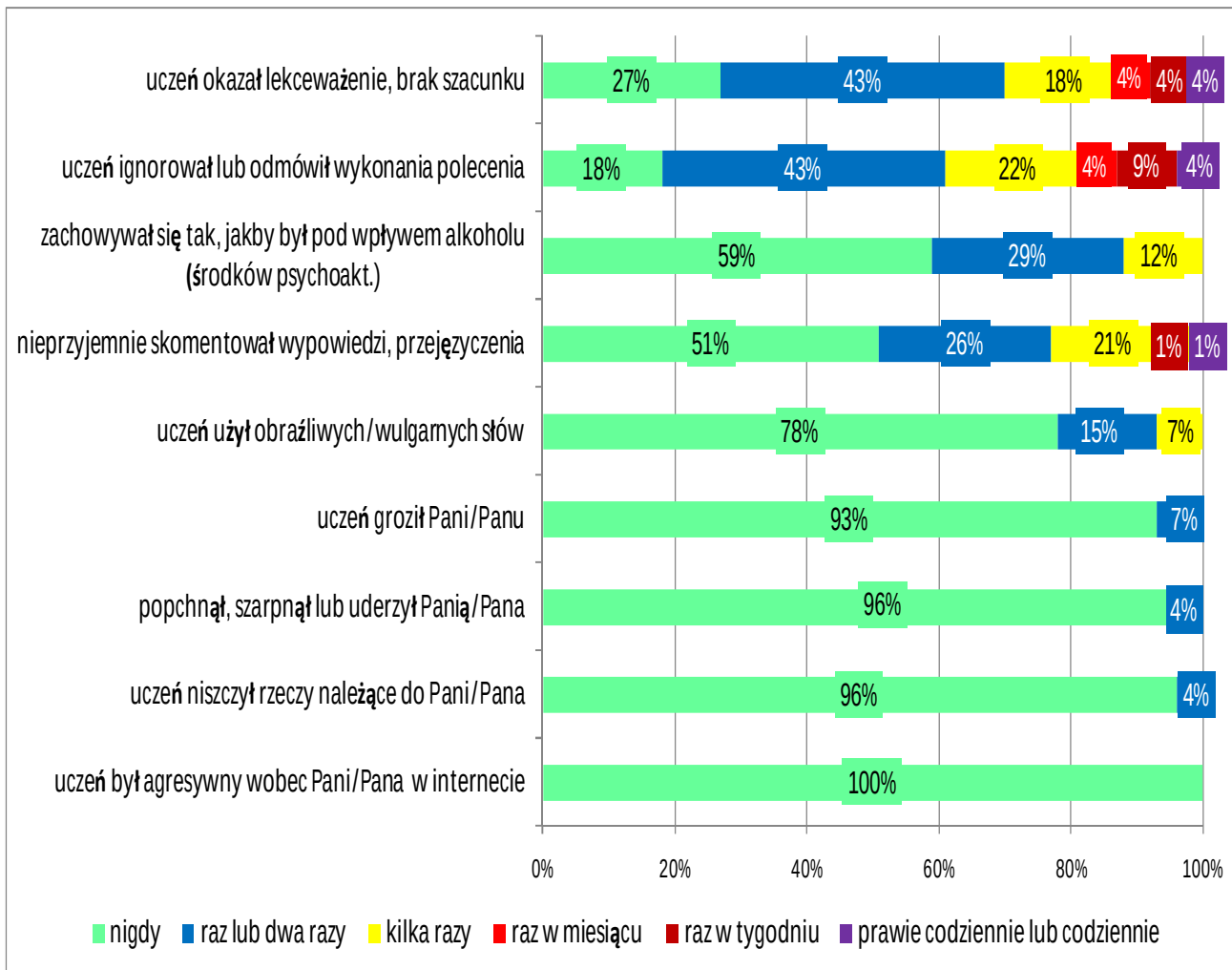
Ponad 2/5 nauczycieli pracujący w krakowskich gimnazjach (42%) i 40% ze szkół ponadgimnazjalnych czuje się osamotnionych i zdanych tylko na siebie. Co siódmy badany - w każdej z grup wychowawców i pedagogów - zwraca uwagę, iż nie jest to pojedyncza sytuacja ale przekonanie, które pojawia się **czasami** a nawet **często** lub **bardzo często** i co jakiś czas powraca (14% w gimnazjach i 13% w szkołach PG).

6.4. Rozpowszechnienie różnych form agresji uczniów wobec nauczycieli

- w gimnazjach

Wykres 61: Agresywne zachowania uczniów wobec badanych wychowawców pedagogów i psychologów szkolnych w gimnazjach. N=81.

Innym ważnym **elementem klimatu szkoły** analizowanym w niniejszym badaniu są **agresywne zachowania uczniów w stosunku do nauczycieli**. Jednym z przejawów takich zachowań jest **lekceważenie i brak szacunku wobec nauczyciela** a także **ignorowanie lub odmowa wykonania jego poleceń**. Jak pokazuje wykres 61 w ciągu ostatnich 12 miesięcy z **lekceważeniem i brakiem szacunku ze strony uczniów** spotkało się **prawie ¾ badanych nauczycieli w gimnazjach (73%)**.

8% doświadcza takich sytuacji raz w tygodniu lub częściej (prawie codziennie).

6.4. Rozpowszechnienie różnych form agresji uczniów wobec nauczycieli

- w gimnazjach

Jeszcze wyższy odsetek respondentów wskazał na **ignorowanie nauczyciela i odmowę wykonania jego polecenie przez ucznia**. Takich zachowań w ostatnim roku doświadczyło **ponad 80% wychowawców i pedagogów/psychologów pracujących w krakowskich gimnazjach** (82%). Co ósmy badany w tej grupie (13%) przyznaje, że zdarzały się one **co najmniej raz w tygodniu lub częściej**.

Niemal połowa nauczycieli pracujących w gimnazjach (49%) stwierdziła, iż **spotkała się z nieprzyjemnym komentarzem swoich wypowiedzi lub przejęzyczeń**. Co czwarty badany (23%) przyznał, że miał przynajmniej kilka takich sytuacji w ciągu ostatniego roku.

Średnio co piąty nauczyciel krakowskiego gimnazjum (22%) przyznał, iż w ciągu ostatniego roku **uczeń użył wobec niego wulgarnych lub obraźliwych słów**. Najczęściej były to pojedyncze wydarzenia (raz lub dwa razy), jednak 7% badanych w tej grupie stwierdziło, iż takich sytuacji było co najmniej kilka.

4% badanych nauczycieli gimnazjalnych przyznało, iż w ostatnim roku stali się **ofiarami fizycznej agresji ze strony uczniów** – szarpnięcia, popchnięcia lub uderzenia przez ucznia. Taki sam odsetek badanych potwierdził także inny rodzaj uczniowskiej agresji – **niszczenie rzeczy należących do nauczyciela**.

7% respondentów w tej grupie stwierdziło, iż w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyły im się takie sytuacje, podczas których **uczniowie wypowiadali wobec nich groźby**. Ani jeden z badanych nauczycieli nie stwierdził, że uczniowie byli wobec niego agresywni w Internecie.

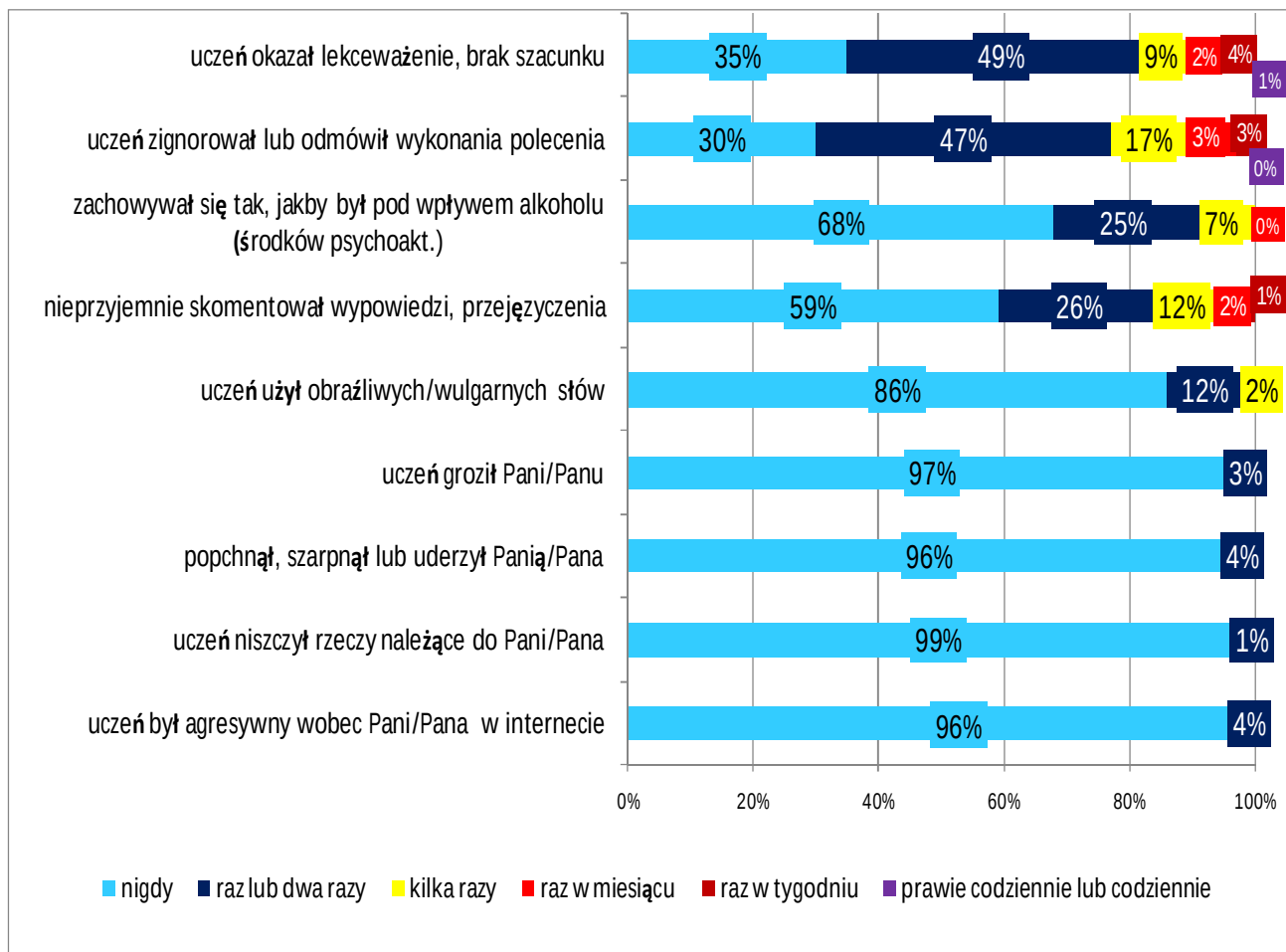
Szczególnie niepokojący wydaje się dość wysoki odsetek wychowawców i pedagogów pracujących w krakowskich gimnazjach, którzy stwierdzili, że **uczniowie zachowywali się wobec nich w taki sposób, jakby byli pod wpływem alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych**. Ponad 2/5 badanych nauczycieli pracujących w krakowskich gimnazjach (41%) w ciągu ostatniego roku znalazło się w takiej sytuacji, a co ósmy z nich (12%) miał kilka tego typu doświadczeń.

6.4. Rozpowszechnienie różnych form agresji uczniów wobec nauczycieli

- w szkołach ponadgimnazjalnych

Wykres 62: Agresywne zachowania uczniów wobec badanych wychowawców, pedagogów i psychologów szkolnych w szkołach ponadgimnazjalnych, N=121.

Analizując rozpowszechnienie agresywnych zachowań uczniów w stosunku do nauczycieli należy zauważyć kilka wyraźnych różnic pomiędzy deklaracjami pedagogów i wychowawców z gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych. Badanie pokazuje zdecydowanie mniejsze rozpowszechnienie niektórych agresywnych zachowań uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych. **Lekceważenie i brak szacunku wobec nauczyciela** deklarowało niemal 2/3 badanych w szkołach ponadgimnazjalnych (65%). W gimnazjach odsetek ten był nieco wyższy i wynosił 73%, przy czym aż 30% respondentów podkreślało, iż takie sytuacje zdarzały się kilka razy lub częściej. W krakowskich liceach, technikach i szkołach zawodowych częstotliwość takich wydarzeń była prawie 2-krotnie mniejsza. 16% badanych stwierdziło, iż zdarzyły się kilka razy lub częściej.

6.4. Rozpowszechnienie różnych form agresji uczniów wobec nauczycieli

- w szkołach ponadgimnazjalnych

Nauczyciele szkół ponadgimnazjalnych zdecydowanie częściej niż ich koleżanki i koledzy pracujący w gimnazjach przyznają, iż w okresie ostatniego roku nie zdarzyło im się aby uczeń **zignorował ich albo odmówił wykonania polecenia**. 30% badanych w tej kategorii respondentów stwierdziło, iż nie miało takich doświadczeń w ostatnim roku. W gimnazjach podobną opinię wyraził jedynie co piąty badany nauczyciel (18%). Warto także podkreślić znacznie mniejszą częstotliwość tego typu sytuacji w szkołach ponadgimnazjalnych. **Tylko 6% badanych przyznało, iż spotkało się z taką sytuacją raz w miesiącu lub częściej, w grupie nauczycieli gimnazjalnych podobną opinię wyraziło 17% respondentów.**

Odnotowano także nieco niższy niż w gimnazjach odsetek respondentów, którzy stwierdzili, że **spotkali się z nieprzyjemnymi komentarzami swoich wypowiedzi lub przejęzyczeń** (odpowiednio: 41% w szkołach PG i 49% w gimnazjach).

Podobną różnicę odnotowano również w zakresie rozpowszechnienia **używania obraźliwych i wulgarnych słów ze strony uczniów wobec nauczycieli**. W szkołach ponadgimnazjalnych z taką sytuacją spotkał się co siódmy nauczyciel (14%) zaś w gimnazjach co piąty (22%).

Podobnie jak w gimnazjach 4% nauczycieli w tej grupie badanych przyznało, iż w ciągu ostatniego roku **stało się ofiarami fizycznej agresji ze strony uczniów** (popchnięcia, szarpnięcia lub uderzenia).

3% badanych nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych stwierdziło, iż uczniowie **grozili im**, a 4% zadeklarowało, że byli ofiarami **agresji ze strony uczniów w Internecie**.

W badaniu odnotowano także nieco niższy niż w grupie nauczycieli gimnazjalnych odsetek nauczycieli, którzy stwierdzili, że uczniowie zachowywali się wobec nich tak, jakby byli pod wpływem alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych. W grupie nauczycieli gimnazjalnych odnotowano 41% takich respondentów, zaś w grupie nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych - 32%.

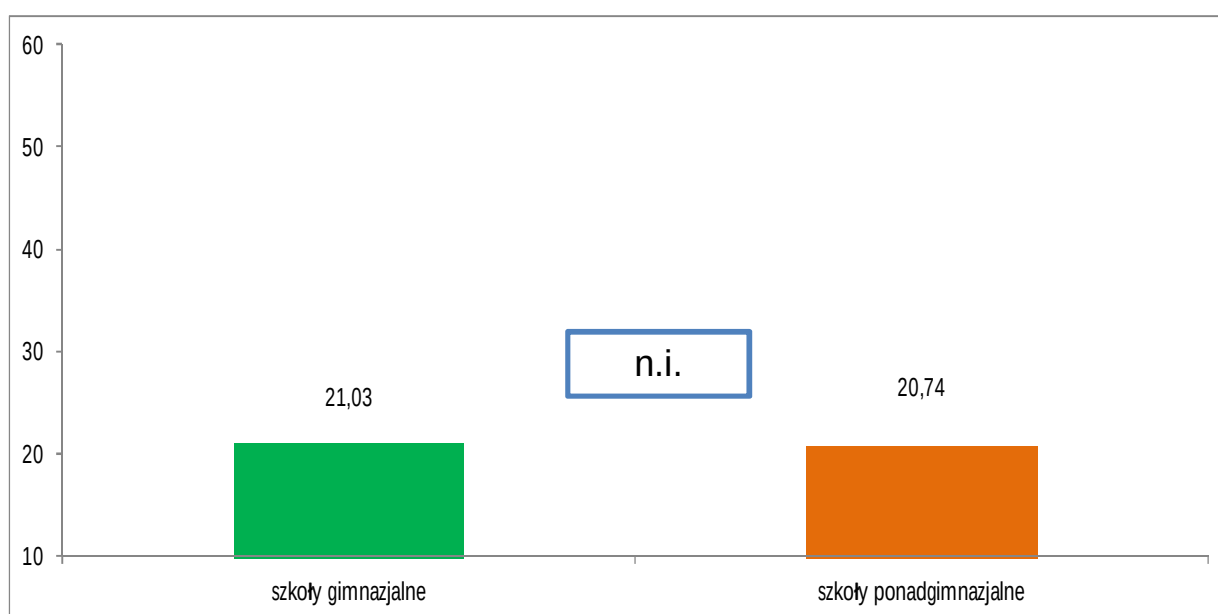
6.5. Poczucie braku wpływu i wsparcia w miejscu pracy

Analizy wykazały, że wskaźnik sumaryczny z 10 skal dotyczących poczucia braku wsparcia i wpływu w pracy stanowi dobrą, samodzielną skalę.

Utworzono więc zmienną pn. **Poczucie braku wpływu i wsparcia w miejscu pracy**, sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na pytanie 26 A- J.

Współczynnik Alfa Cronbacha dla skali wynosił 0,832 w gimnazjach i 0,850. Zmienna może przyjmować wartości od 10-60. Średnia wartość zmiennej wyniosła: w gimnazjach $M=21,03$, $SD=7,07$, a w szkołach ponadgimnazjalnych: $M=20,74$, $SD=7,64$.

Jak pokazuje wykres, nie odnotowano istotnej statystycznie różnicy pomiędzy poczuciem braku wsparcia i wpływu w miejscu pracy odnotowanym wśród badanych uczących w gimnazjach oraz szkołach ponadgimnazjalnych. Poczucie bezradności było podobnie nasilone wśród badanych w obu typach szkół.

Wykres 63: Poczucie braku wsparcia i wpływu w miejscu pracy- wartości średnich- gimnazja vs. szkoły ponadgimnazjalne.

6.6. Ocena jakości klimatu społecznego szkoły

Pozytywny klimat społeczny jest podstawowym warunkiem sprzyjającym bezpieczeństwu emocjonalnemu i wszechstronnemu rozwojowi wszystkich uczestników życia szkoły. Jest uznawany przez specjalistów w dziedzinie profilaktyki za jeden z najistotniejszych czynników decydujących o efektywności działań edukacyjnych. To także warunek powodzenia realizowanych w szkole programów i projektów.

W badaniu wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych uwzględniono kilka ważnych elementów składających się na klimat społeczny szkoły: relacje pomiędzy nauczycielami i uczniami, relacje pomiędzy uczniami, relacje pomiędzy nauczycielami i rodzicami oraz relacje w gronie pedagogicznym szkoły.

Analizy wykazały, że wskaźnik sumaryczny z 24 skal dotyczących:

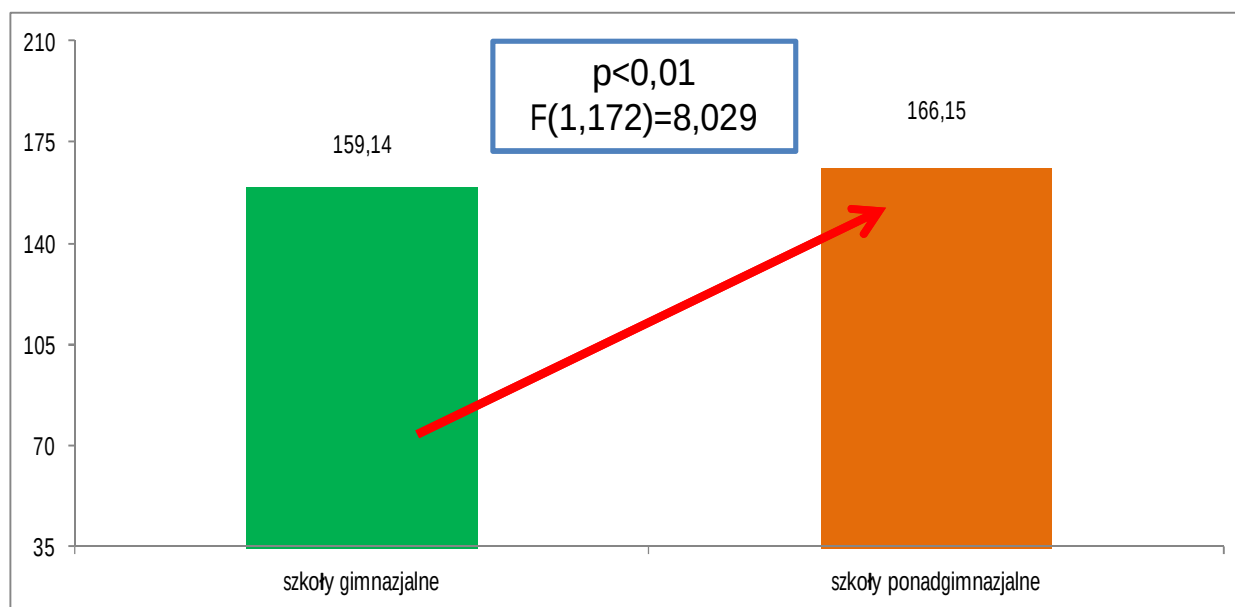
- częstotliwości stosowania przemocy przez uczniów w szkole (w ost. 12 mies.)
- częstotliwości zachowań agresywnych uczniów wobec wychowawców i pedagogów (w ost. 12 mies.)
- częstotliwości pozytywnych i negatywnych zachowań rodziców wobec wychowawców i pedagogów
- współpracy rodziców z badanymi oraz
- poczucia braku wsparcia badanych ze strony innych osób pracujących w szkole,

stanowi dobrą, samodzielną skalę. Utworzono więc zmienną pn. **Jakość klimatu społecznego w szkole w ocenie wychowawców oraz pedagogów i psychologów**, sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na pytania dotyczących wymienionych obszarów (po zrekodowaniu części skal).

Współczynnik Alfa Cronbacha dla skali wynosił w gimnazjach 0,889 a w szkołach ponadgimnazjalnych 0,879. Zmienna może przyjmować wartości od 35 - 209. Średnia wartość zmiennej wyniosła w przypadku nauczycieli z gimnazjów $M=159,14$ $SD=16,97$ w przypadku badanych ze szkół ponadgimnazjalnych $M=166,15$, $SD= 15,38$.

6.6. Jakość klimatu społecznego szkoły w ocenie badanych

Wykres 64: Klimat szkoły w ocenie wychowawców i pedagogów szkolnych - wartości średnich, porównanie - gimnazja vs. szkoły ponadgimnazjalne .

W badaniu odnotowano istotną różnicę w ocenach klimatu społecznego pomiędzy badanymi pracującymi w gimnazjum i szkołach ponadgimnazjalnych. Respondenci pracujący w szkołach ponadgimnazjalnych ocenili klimat społeczny ich szkoły lepiej niż nauczyciele/pedagodzy zatrudnieni w gimnazjach.

Jak pokazuje tabela 13 na kolejnej stronie raportu, w badaniu w obu typach szkół odnotowano silną istotną negatywną korelację pomiędzy oceną klimatu szkoły a oceną rozpowszechnienia używania substancji wśród uczniów.

6.7. Jakość klimatu społecznego szkoły a ocena rozpowszechnienia używania substancji przez uczniów

Tabela 13: Macierz korelacji pomiędzy zmiennymi: Jakość klimatu społecznego szkoły a oceną rozpowszechnienia używania substancji wśród uczniów.

TYP SZKOŁY			Ocena rozpowszechnienia używania substancji w szkole	Ocena klimatu społecznego szkoły
GIMNAZJUM	Ocena rozpowszechnienia używania substancji w szkole	Korelacja Pearsona	1	-,546
		Istotność (dwustronna) N	77	,000 68
	Ocena klimatu społecznego szkoły	Korelacja Pearsona	-,546	1
		Istotność (dwustronna) N	,000 68	71
PONADGIMNAZJALNA	Ocena rozpowszechnienia używania substancji w szkole	Korelacja Pearsona	1	-,461
		Istotność (dwustronna) N	114	,000 101
	Ocena klimatu społecznego szkoły	Korelacja Pearsona	-,461	1
		Istotność (dwustronna) N	,000 101	103

Korelacja istotna statystycznie na poziomie $p < 0,01$

Odnotowana zależność oznacza, że im niższa ocena rozpowszechnienia używania substancji psychoaktywnych wśród uczniów tym wyższa ocena klimatu szkoły wśród badanych (i odwrotnie).

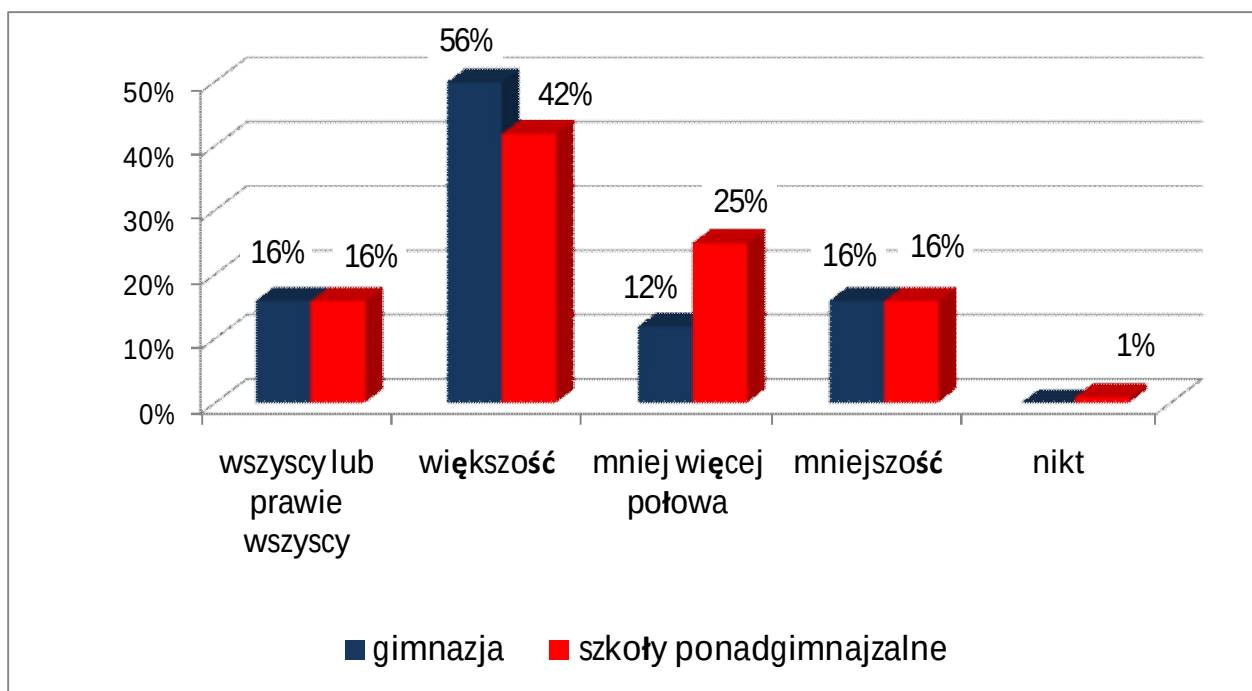

7. Ocena współpracy z rodzicami

7.1. Rozpowszechnienie współpracy z rodzicami - wskaźnik ogólny

Wykres 65: Rozpowszechnienie współpracy z rodzicami w ocenie wychowawców i pedagogów/psychologów. G=81, PG=121

W pierwszej kolejności analizowano kwestię relacji wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych z rodzicami w oparciu o dane dotyczące odpowiedzi na pytanie o to, ilu rodziców nawiązuje z nauczycielami zadowalającą współpracę przy rozwiązywaniu problemów wychowawczych uczniów.

Jak pokazuje wykres 65, prawie $\frac{3}{4}$ nauczycieli pracujących w gimnazjach (72%) i 58% respondentów pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych jest przekonana, że taką współpracę nawiązuje *większość lub wszyscy* rodzice.

Co ósmy nauczyciel gimnazjalny (12%) i co czwarty pracujący w szkole PG (25%) stwierdził, że taki rodzaj współpracy nawiązuje z nim *mniej więcej połowa* rodziców.

Jedynie co szósty (16%) badany nauczycieli – zarówno z gimnazjum, jak i szkoły ponadgimnazjalnej - przyznał, iż w sposób zadowalający współpracuje z nimi *mniejszość* rodziców.

7.2. Postawy rodziców w kontekście współpracy z wychowawcami i pedagogami/psychologami szkolnymi

Badanych pytano o różne aspekty ich codziennej współpracy z rodzicami, między innymi o to, jak często spotykali się z różnymi zachowaniami i reakcjami rodziców.

Jak pokazuje tabela 14 co dziesiąty wychowawca i pedagog/psycholog z gimnazjum (9%) i jedynie 2% nauczycieli ze szkół ponadgimnazjalnych **często lub bardzo często** odczuwało **lekceważenie ze strony rodziców** uczniów. Znacząca grupa badanych przyznała również, że miała takie odczucia **czasami** (odpowiednio: 17% w gimnazjach i 13% w szkołach PG). **Bardzo rzadko** lub **rzadko** z tego typu zachowaniami spotykała się w swojej szkole niemal połowa pedagogów i wychowawców gimnazjalistów (47%) i nico ponad połowa nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych (54%).

Co ósmy nauczyciel pracujący w gimnazjum oraz szkole ponadgimnazjalnej (12%) przyznaje, iż czasami spotykał się z **krytyką swojej pracy wyrażaną przez rodziców uczniów**. Zdecydowana większość respondentów – w obu badanych grupach – uznała, iż tego typu reakcje rodziców zdarzały się **rzadko** lub **bardzo rzadko**. Jednocześnie, co warto podkreślić, **prawie 2/5 nauczycieli pracujących w krakowskich liceach, technikach i szkołach zawodowych (38%) i co piąty pracujący w gimnazjum (22%) nigdy nie spotkał się z krytyczną oceną swojej pracy w szkole ze strony rodziców uczniów**.

Unikanie to zachowanie rodziców, z którym w swojej pracy **często** lub **bardzo często** stykał się średnio co szósty nauczyciel gimnazjum (15%) i tylko 6% respondentów pracujących w szkołach PG. Zdecydowana większość badanych przyznała, iż **czasami** spotykała się z **unikaniem ze strony rodziców swoich uczniów** (odpowiednio: 36% w gimnazjach i 41% w szkołach ponadgimnazjalnych). 7-8% badanych stwierdziło, iż jeszcze nigdy nie doświadczyło tego typu zachowań ze strony rodziców uczniów.

15% nauczycieli gimnazjalnych i co dziesiąty pracujący w szkole ponadgimnazjalnej (11%) przyznał, iż często lub bardzo często spotykał się z obojętnością ze strony rodziców swoich uczniów. Rzadko lub bardzo rzadko z takim stosunkiem rodziców do swojej osoby spotkała się niemal połowa badanych w gimnazjach (48%) oraz 41% ze szkół ponadgimnazjalnych.

Bardzo częstą lub częstą życzliwość ze strony rodziców odnotowało 89% nauczycieli pracujących w gimnazjach oraz 93% nauczycieli ze szkół ponadgimnazjalnych. 69% nauczycieli z gimnazjów i prawie $\frac{3}{4}$ ze szkół ponadgimnazjalnych (71%) przyznało, iż **często** lub **bardzo często** spotyka się z **gotowością współpracy z rodzicami swoich uczniów**. Zdecydowana większość nauczycieli w obu badanych grupach przyznaje, iż **często** lub **bardzo często** spotyka się z **szacunkiem** ze strony rodziców swoich uczniów. W gimnazjach takie przekonanie wyraziło 87% badanych zaś w szkołach PG – 93%.

7.2. Postawy rodziców w kontekście współpracy z wychowawcami klas i pedagogami oraz psychologami szkolnymi

Lekceważenie	nigdy	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
gimnazja	27%	35%	12%	17%	8%	1%
szkoły ponadgimnazjalne	31%	36%	18%	13%	2%	0%

Życzliwość	nigdy	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
gimnazja	0%	0%	0%	11%	54%	35%
szkoły ponadgimnazjalne	0%	1%	0%	6%	53%	40%

Gotowość współpracy	nigdy	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
gimnazja	0%	0%	9%	22%	52%	17%
szkoły ponadgimnazjalne	1%	6%	2%	20%	55%	16%

Krytyka Pana/Pani pracy	nigdy	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
gimnazja	22%	45%	20%	12%	1%	0%
szkoły ponadgimnazjalne	38%	40%	10%	12%	0%	0%

Szacunek	nigdy	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
gimnazja	0%	0%	1%	12%	58%	29%
szkoły ponadgimnazjalne	0%	0%	1%	6%	57%	36%

Unikanie	nigdy	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
gimnazja	7%	26%	16%	36%	10%	5%
szkoły ponadgimnazjalne	8%	27%	18%	41%	4%	2%

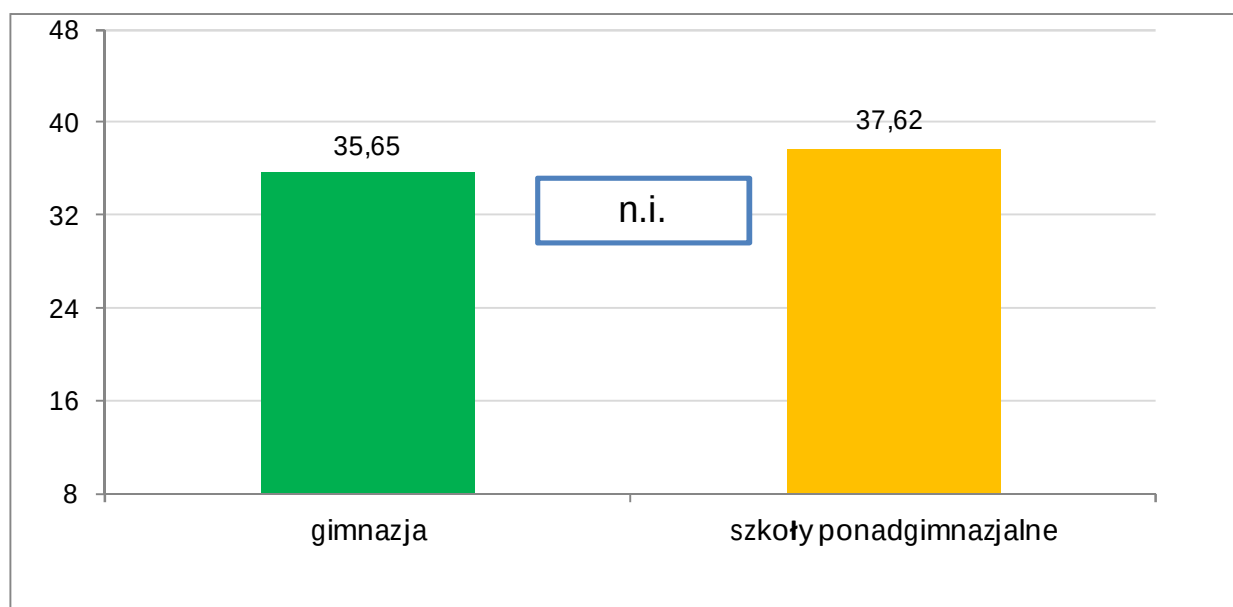
Uznanie dla Pani/Pana pracy	nigdy	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
gimnazja	0%	5%	2%	43%	36%	14%
szkoły ponadgimnazjalne	0%	2%	5%	35%	43%	15%

Obojętność	nigdy	bardzo rzadko	rzadko	czasami	często	bardzo często
gimnazja	11%	26%	22%	26%	11%	4%
szkoły ponadgimnazjalne	12%	18%	23%	36%	11%	0%

Tabela 14: Postawy rodziców wobec wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych. G=81, PG=121

7.3. Jakość relacji z rodzicami w ocenie wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych

Wykres 66: Jakość relacji z rodzicami w ocenie wychowawców i pedagogów/psychologów – porównanie (wartości średnich).

W toku analiz utworzono zmienną pn. jakość współpracy z rodzicami sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na pytania dotyczące sposobu odnoszenia się rodziców do nauczycieli. **W badaniu analizowano związek pomiędzy jakością relacji z rodzicami w ocenie wychowawców i pedagogów/psychologów a typem szkoły.**

Zmienna może przyjmować wartości od 8 - 48. Średnia wartość zmiennej wyniosła w przypadku nauczycieli z gimnazjów $M=35,65$ $SD=6,04$ w przypadku badanych ze szkół ponadgimnazjalnych $M=37,62$; $SD= 6,11$. Okazało się, że wychowawcy i pedagodzy/psychologowie z gimnazjów oceniają jakość relacji z rodzicami tak samo jak respondenci z gimnazjów.

Najczęściej trudności w nawiązywaniu efektywnej współpracy z rodzicami badani zgłaszali w przypadku takich obszarów problemowych jak: problemy w nauce, wagarowanie, przemoc i agresja pomiędzy uczniami oraz palenie papierosów przez uczniów.

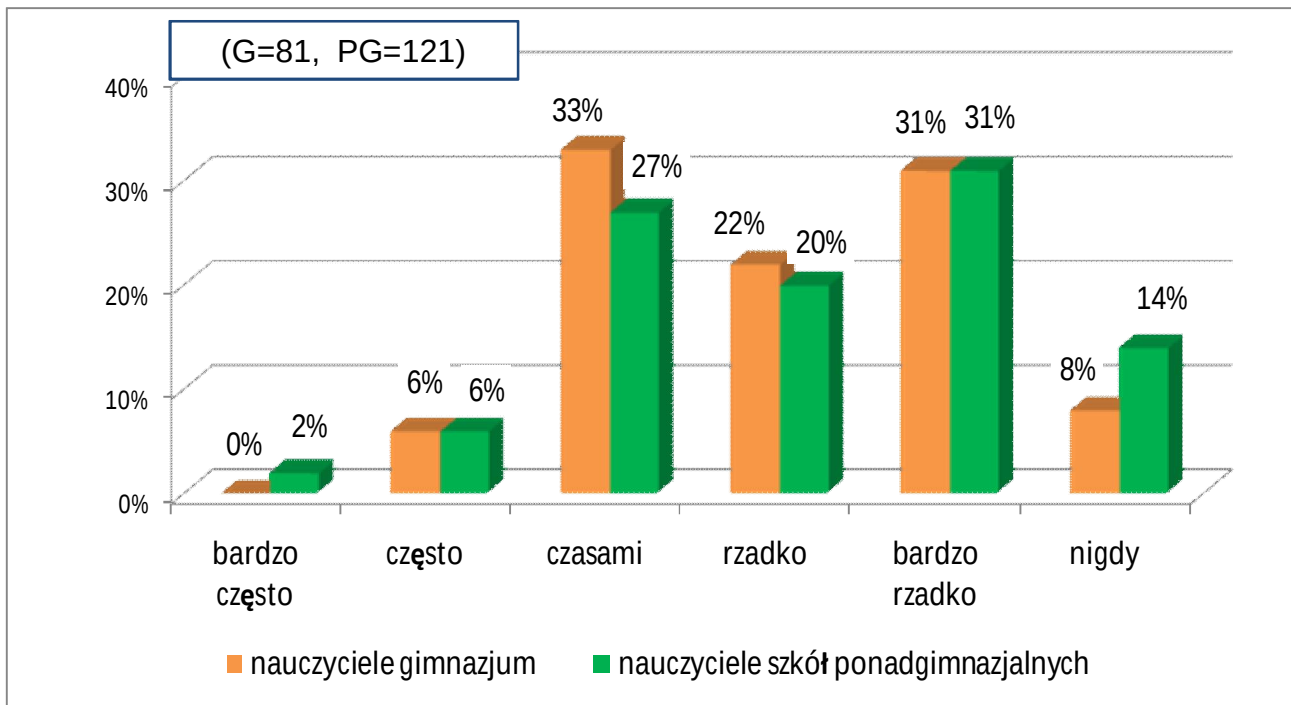

8. Kondycja zawodowa badanych

8.1. Rozpowszechnienie poczucie bezradności w związku z problemowymi zachowaniami uczniów

Wykres 68: Częstotliwość odczuwania bezradności w związku z problemowymi zachowaniami uczniów w szkole, wśród wychowawców i pedagogów szkolnych pracujących w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych.

Oceniając kondycję zawodową badanych zapytano ich m.in. o to jak często czują się bezradni w związku z problemowymi zachowaniami uczniów w szkole.

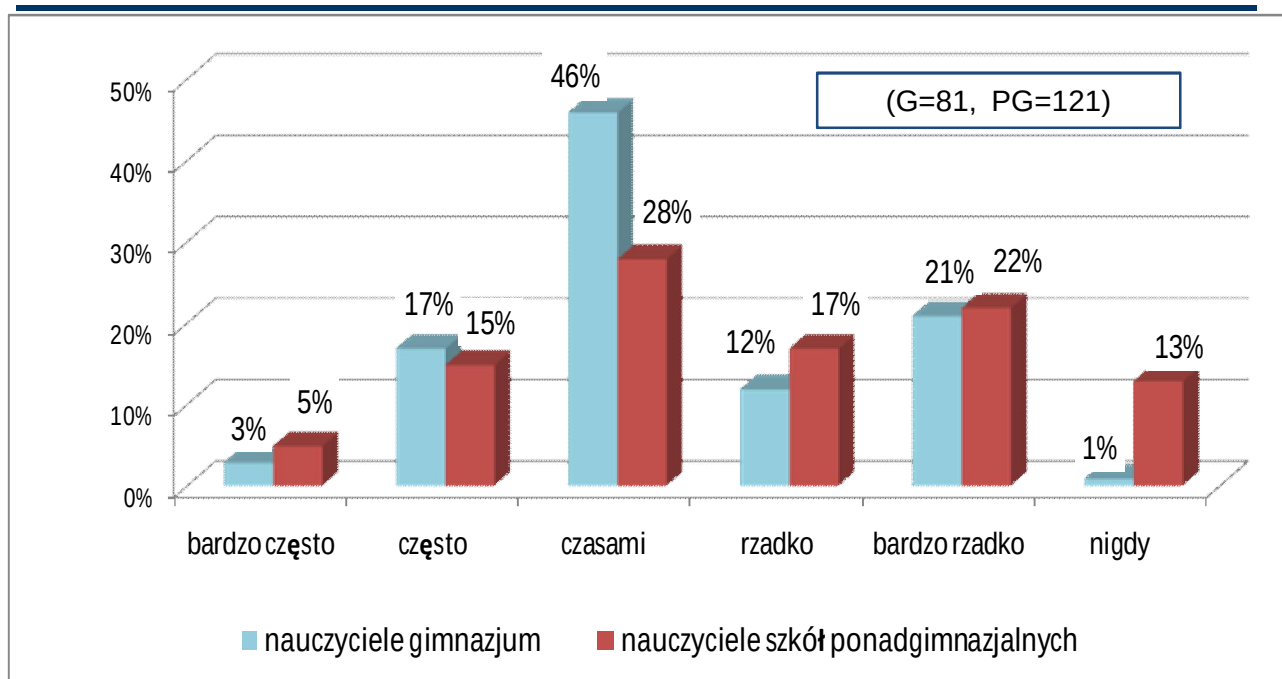
Często lub **bardzo często**, jak pokazuje wykres 68, takie uczucie przeżywa 6% nauczycieli ze szkół gimnazjalnych i 8% pracujących w liceach, technikach i szkołach zawodowych.

Więszą grupę wychowawców, którzy przyznają iż **czasami** towarzyszyło im poczucie bezradności związanej z problemowymi zachowaniami uczniów - odnotowano wśród nauczycieli gimnazjów. **Co trzeci spośród nich (33%) stwierdził, iż miał takie odczucia.** W grupie wychowawców i pedagogów pracujących w szkołach PG odsetek ten był nieco niższy. **Co czwarty nauczyciel w tej frakcji badanych (27%) przyznał, iż czasami** towarzyszyły mu w pracy takie emocje.

Ponad połowa nauczycieli i pedagogów pracujących w obydwu kategoriach szkół (53% w gimnazjach i 51% w szkołach ponadgimnazjalnych) stwierdziło, że **takie sytuacje zdarzały się rzadko lub bardzo rzadko.** Tylko 8% wychowawców i pedagogów pracujących w gimnazjum i 14% ze szkół ponadgimnazjalnych **nigdy nie miało uczucia bezradności w związku z problemowymi zachowaniami swoich uczniów.**

8.2. Poczucie bezradności w związku z postawami rodziców uczniów sprawiających problemy wychowawcze

Wykres 69: Częstotliwość odczuwania bezradności w związku z postawami rodziców uczniów sprawiających problemy wychowawcze - wśród wychowawców i pedagogów szkolnych pracujących w gimnazjach oraz szkołach ponadgimnazjalnych.

Analizując kondycję zawodową badanych nauczycieli zapytano ich również o to, jak często czują się bezradni w związku z postawami rodziców uczniów sprawiających problemy wychowawcze w szkole. Współpraca z rodzicami jest jednym z kluczowych elementów mających istotny wpływ na całokształt podjętych oddziaływań pedagogicznych.

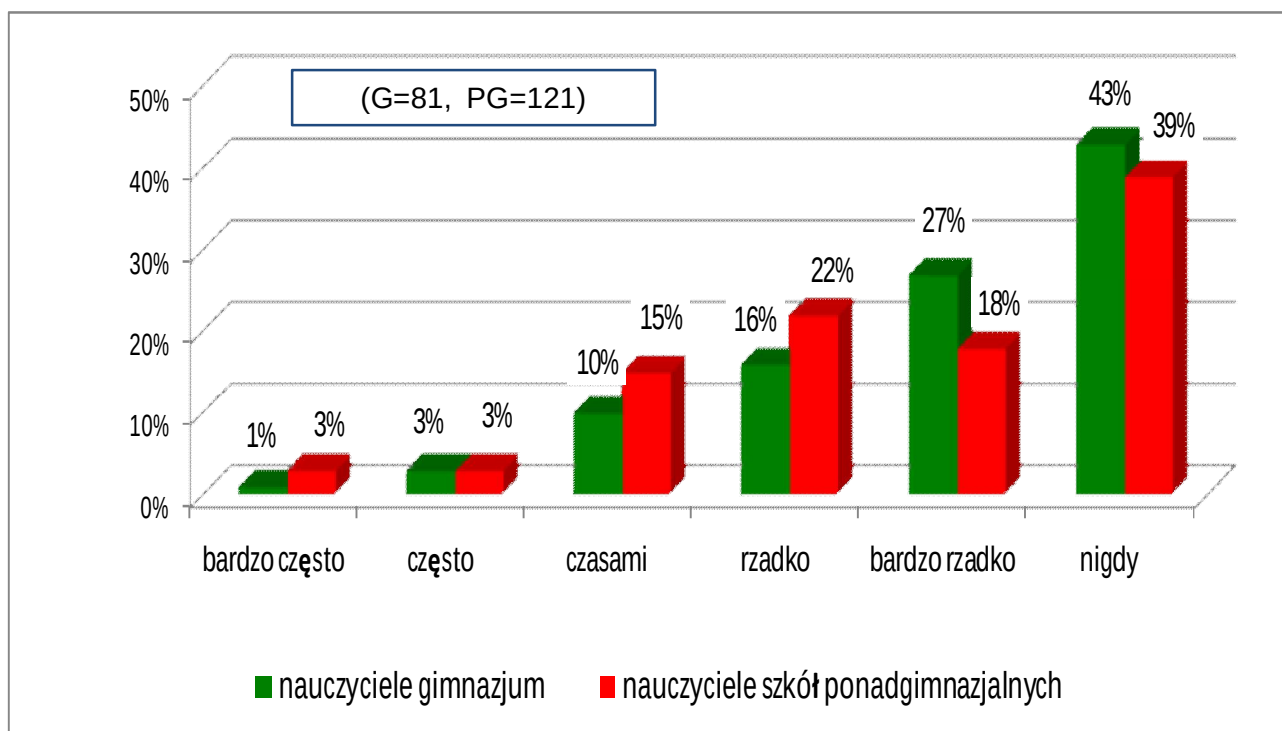
Jak pokazuje wykres 69 **częste** lub **bardzo częste** poczucie bezradności w kontekście wspomnianych postaw i zachowań rodziców uczniów odczuwa co piąty badany wychowawca i pedagog – w obu kategoriach szkół (20% w gimnazjum i 20% w szkołach PG).

Prawie połowa respondentów z gimnazjów (46%) i co czwarty ze szkoły PG (28%) - przyznał, iż **czasami** takie odczucia towarzyszyły mu w codziennej pracy.

Tylko co trzeci nauczyciel z gimnazjum (33%) i 2/5 pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych (39%) przyznało, że **dość pewnie** czuje się w trudnych kontaktach z rodzicami uczniów sprawiających problemy wychowawcze i **rzadko** lub **bardzo rzadko** czuje się bezradni w takich sytuacjach.

8.3. Poczucie zwątpienia w znaczenie swojej pracy

Wykres 70: Częstotliwość poczucia zwątpienia w znaczenie swojej pracy - wśród wychowawców i pedagogów szkolnych pracujących w gimnazjach oraz szkołach ponadgimnazjalnych.

Poczucie zwątpienia w sens swojej pracy jest jednym z istotnych elementów decydujących o kondycji zawodowej badanych nauczycieli.

Ponad połowa wychowawców i pedagogów pracujących w gimnazjach (57%) i 61% nauczycieli ze szkół ponadgimnazjalnych przyznaje, iż co jakiś czas ma poczucie zwątpienia w znaczenie swojej pracy.

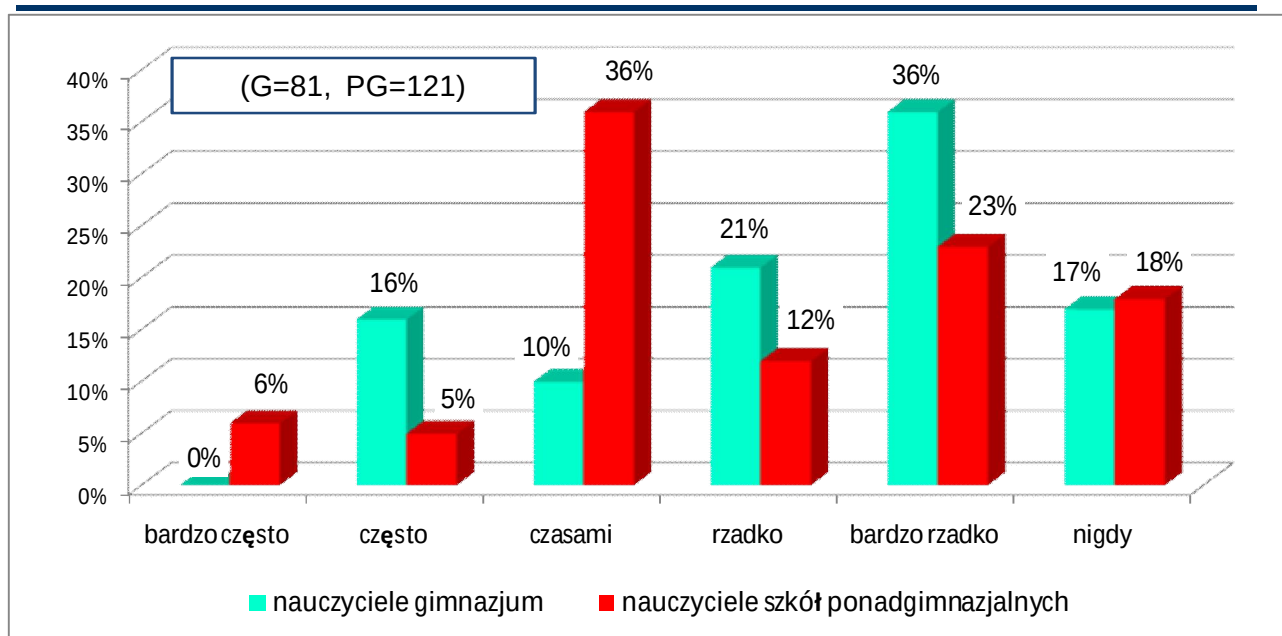
Często lub **bardzo często** wątpi w znaczenie swojej pracy ok. 4% nauczycieli z gimnazjów oraz 6% respondentów pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych. **Co dziesiąty** badany wychowawca i pedagog z krakowskiego gimnazjum (10%) i **co siódmy** nauczyciel ze szkoły ponadgimnazjalnej przyznaje, iż **czasami** towarzyszy mu poczucie zwątpienia w znaczenie swojej pracy.

43% respondentów z gimnazjów i 40% ze szkół PG stwierdziło, iż miało tego typu uczucia **rzadko** lub **bardzo rzadko**.

8.4. Poczucie emocjonalnego wyczerpania pracą

Wykres 71: Częstotliwość poczucie emocjonalnego wyczerpania pracą wśród nauczycieli pracujących w gimnazjach oraz szkołach ponadgimnazjalnych.

Badanych zapytano także, czy mają poczucie **emocjonalnego wyczerpania swoją pracą**. Większość nauczycieli miała już w swoim życiu takie trudne doświadczenie (83% w gimnazjach i 82% w szkołach ponadgimnazjalnych).

Co szósty wychowawca pracujący w gimnazjum (16%) i co dziesiąty nauczyciel szkoły ponadgimnazjalnej (11%) przyznał, iż **często** lub **bardzo często** miał poczucie emocjonalnego wyczerpania swoją pracą.

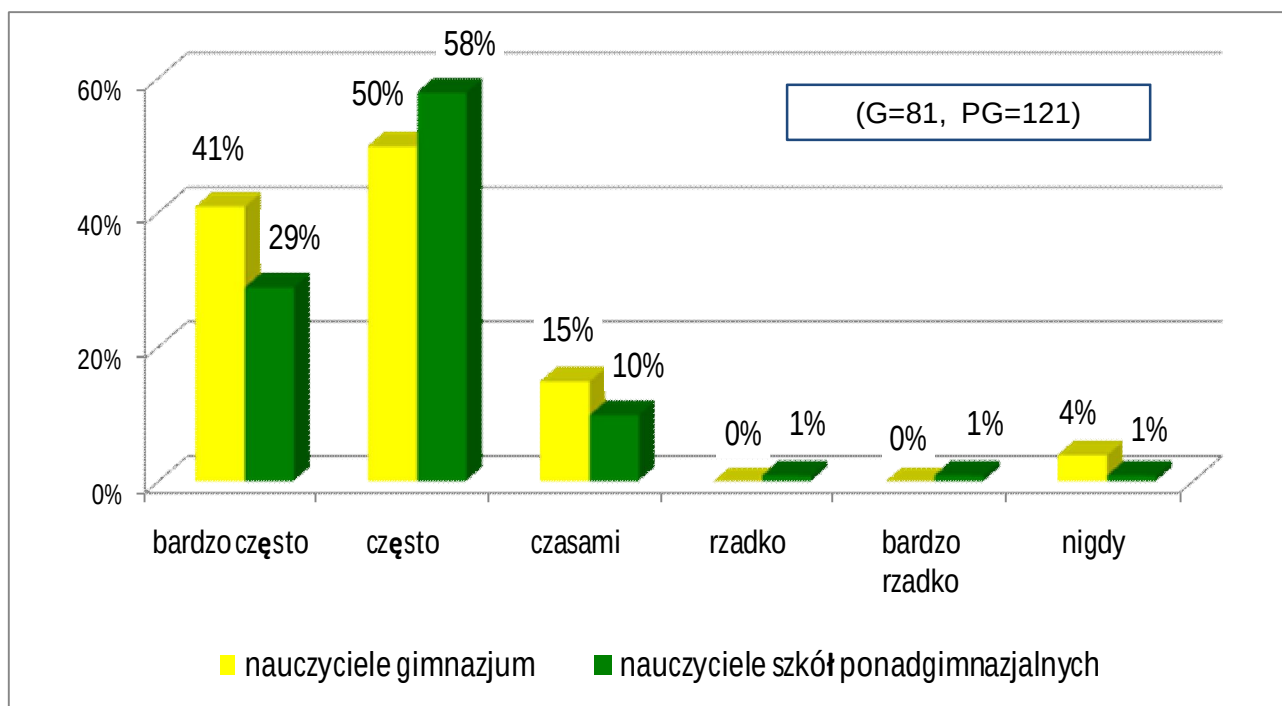
Znacznie częściej takie trudne emocje przeżywali wychowawcy i pedagodzy pracujący w szkołach ponadgimnazjalnych. Tylko co trzeci z nich (35%) przyznał, iż **rzadko lub bardzo rzadko** miał tego rodzaju przykre doświadczenia. Niemal taki sam odsetek badanych w tej grupie nauczycieli wyraził pogląd, że **czasami** ma poczucie emocjonalnego wyczerpania pracą (36%).

W grupie nauczycieli z krakowskich gimnazjów ponad połowa badanych (57%), przyznała, iż **rzadko lub bardzo rzadko** czuła się wyczerpana swoją pracą a co dziesiąty (10%) uznał, że **czasami** przeżywał takie emocje.

Analizując powyższe wyniki należy podkreślić, iż dla znacznej części nauczycieli, zwłaszcza tych ze szkół ponadgimnazjalnych – coraz częściej pracuje w warunkach dużego napięcia wywołanego poczuciem wyczerpania emocjonalnego. W tym kontekście należy rozważyć przygotowanie i uruchomienie specjalnego programu wsparcia i pomocy psychologicznej, który pozwalałaby im lepiej radzić sobie z trudnymi emocjami związanymi z codzienną pracą w szkole.

8.5. Przekonanie o dobrym wykonywaniu swojej pracy

Wykres 72: Przekonanie o dobrym wykonywaniu swojej pracy wśród nauczycieli pracujących w gimnazjach oraz szkołach ponadgimnazjalnych.

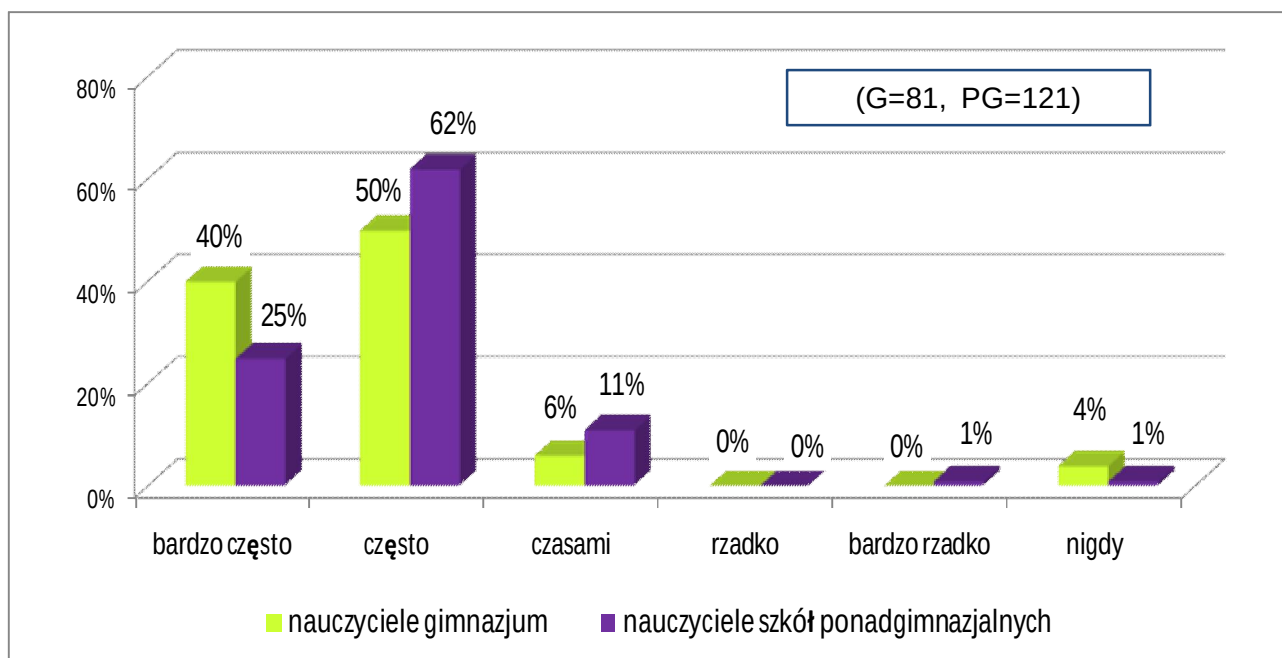
Badani odpowiadali także na pytanie dot. ich **osobistego przekonania nt. dobrego wykonywania swojej pracy**.

Zdecydowana większość badanych - w obydwu typach szkół - jest przekonana, iż **bardzo często** lub **często** dobrze wykonuje swoją pracę zawodową (odpowiednio: 91% w gimnazjach oraz 87% w szkołach PG). **Co siódmy** nauczyciel gimnazjum (15%) i **co dziesiąty** pracujący w liceum, technikum lub szkole zawodowej (10%) ma w tej sprawie pewne wątpliwości i przyznaje, że **jedynie czasami** (nie za często) ma poczucie dobrego wykonywania swojej pracy.

4% nauczycieli gimnazjalnych i 3% pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych stwierdziło, że **rzadko**, **bardzo rzadko** lub **nigdy** nie mieli poczucia, że dobrze wykonują swoją pracę w szkole. Tej grupie osób należy poświęcić szczególną uwagę oraz wsparcia psychologiczne i zawodowe.

8.6. Poczucie skuteczności w realizacji zadań zawodowych

Wykres 73: Poczucie skuteczności w realizacji zadań zawodowych wśród nauczycieli pracujących w gimnazjach oraz szkołach ponadgimnazjalnych.

Jedno z pytań zrealizowanego badania dotyczyło także **poczucia skuteczności realizacji zadań zawodowych przez wychowawców i pedagogów szkolnych**.

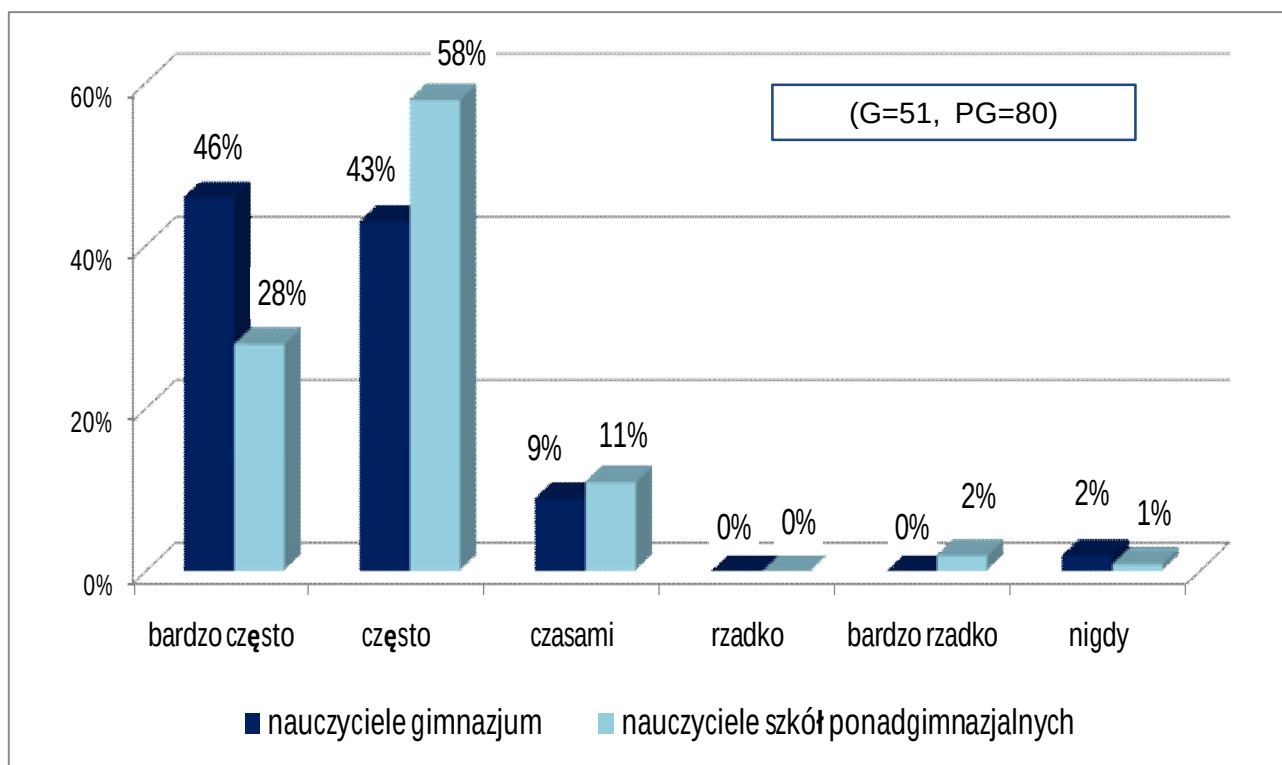
Rozkład odpowiedzi na to pytanie jest bardzo podobny do rozkładu uzyskanego w pytaniu dotyczącym **poczucia dobrego wykonywania pracy zawodowej przez nauczycieli**. Dobrze wykonywana praca powinna przynosić określone efekty, powinna być także skuteczna w osiąganiu stawianych sobie celów. Spójność jaka wyraźnie zaznacza się pomiędzy dwoma analizowanymi wykresami (72 i 73) świadczy o wysokiej samoocenie badanych.

90% nauczycieli gimnazjalnych oraz 87% pracujących w krakowskich liceach, technikach i szkołach zawodowych wyraziło przekonanie, że **często** lub **bardzo często skutecznie realizuje swoje zadania zawodowe**. Jedynie 6% wychowawców i pedagogów pracujących w gimnazjach i co dziesiąty (11%) ze szkoły ponadgimnazjalnej miał w tej kwestii wątpliwości (i wybierał odpowiedź „czasami”). 4% badanych nauczycieli gimnazjów i 2% ze szkół ponadgimnazjalnych stwierdziło, iż **bardzo rzadko lub nigdy nie miało poczucia skuteczności w swojej pracy zawodowej**. Z takim przekonaniem trudno jest rzetelnie wykonywać jakąkolwiek pracę, tym bardziej tak trudną i odpowiedzialną jaką jest zawód nauczyciela.

8.7. Poczucie sensu pracy

Wykres 74: Poczucie sensu wykonywanej pracy wśród wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych pracujących w gimnazjach oraz szkołach ponadgimnazjalnych.

Badanych zapytano także, **czy mają poczucie sensu swojej pracy**. Jak pokazuje wykres 74 zdecydowana większość nauczycieli **często** lub **bardzo często** ma poczucie, że ich praca zawodowa ma sens. Taki pogląd wyraziło w badaniu 89% nauczycieli pracujących w gimnazjach 86% nauczycieli ze szkół ponadgimnazjalnych.

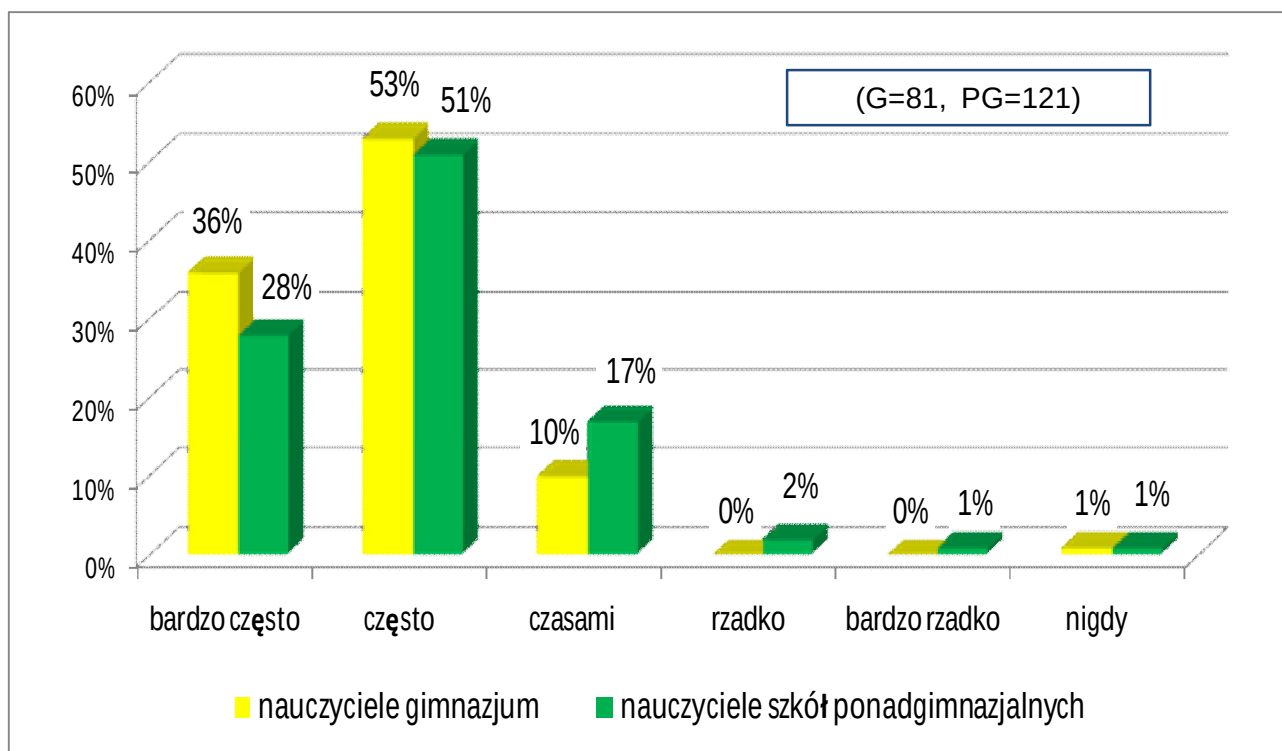
Średnio co dziesiąty badany nauczyciel – w oby typach szkół - **przyznaje, iż tylko czasami ma poczucie sensu swojej pracy**. Taki pogląd wyraziło w badaniu odpowiednio 9% respondentów w gimnazjach i 11% w szkołach ponadgimnazjalnych.

Kilku spośród badanych nauczycieli przyznało, iż **bardzo rzadko** lub **nigdy nie ma poczucia sensu wykonywanej pracy zawodowej** (2% w gimnazjach i 3% w szkołach ponadgimnazjalnych). Wynik ten może to być jeden z symptomów wypalenia zawodowego, o które bezpośrednio zapytaliśmy w dalszej części badania.

8.8. Poczucie dokonaniu wielu wartościowych rzeczy w pracy

Wykres 75: Poczucie dokonania wielu wartościowych rzeczy w pracy wśród wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych pracujących w gimnazjach oraz szkołach ponadgimnazjalnych.

Badanych zapytano także, **czy mają poczucie, iż dokonali w swojej pracy wielu wartościowych rzeczy.**

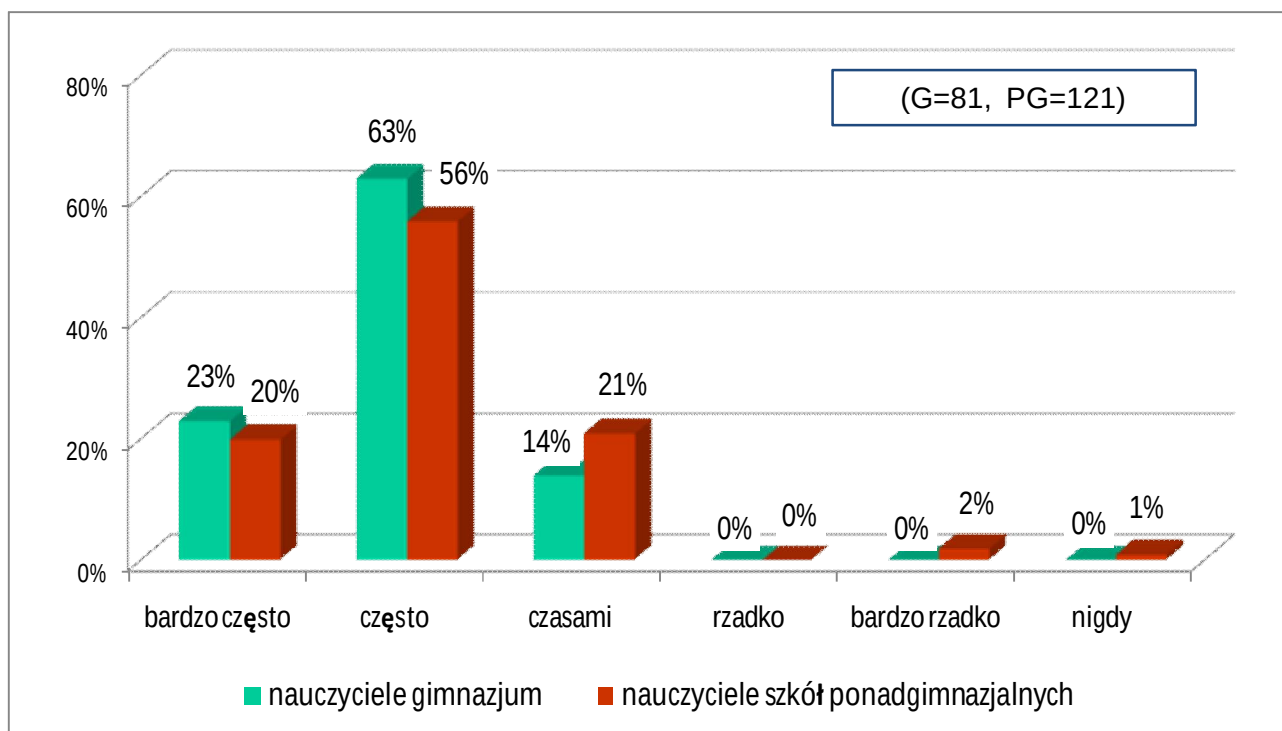
Jak pokazuje wykres 75 zdecydowana większość nauczycieli **często** lub **bardzo często** ma poczucie, że dokonała w swojej pracy wielu wartościowych rzeczy. Taki pogląd wyraziło w 89% nauczycieli krakowskich gimnazjów i 79% respondentów pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych.

Niepokojąco wysoki wydaje się odsetek badanych, którzy przyznają, iż tylko czasami wydaje im się, że dokonali wielu wartościowych rzeczy w pracy. Taki pogląd wyraził w badaniu co dziesiąty nauczyciel gimnazjum (10%) i co szósty w szkole ponadgimnazjalnej (17%). To również może to być jeden z symptomów wypalenia zawodowego, o które bezpośrednio zapytaliśmy w dalszej części badania.

8.9. Przekonanie o umiejętności skutecznego rozwiązywania problemów w pracy

Wykres 76: Przekonanie o umiejętności rozwiązywania problemów w pracy wśród wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych pracujących w gimnazjach oraz szkołach ponadgimnazjalnych.

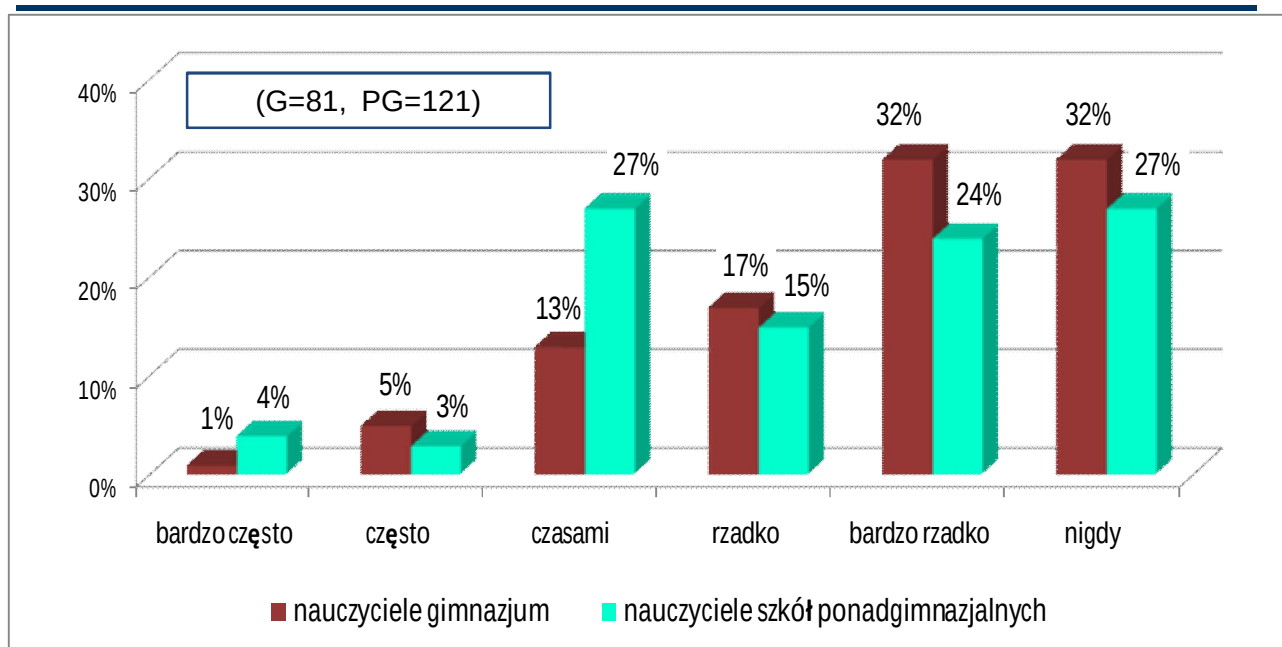
Zdecydowana większość badanych w obydwu typach szkół jest przekonana o swoich umiejętnościach w zakresie rozwiązywania problemów w pracy. 86% nauczycieli pracujących w gimnazjach i $\frac{3}{4}$ ze szkół ponadgimnazjalnych (76%) przyznało, iż **często** lub **bardzo często** ma przekonanie, że potrafi skutecznie rozwiązywać problemy w swojej pracy.

Warto jednak zwrócić uwagę, iż **co piąty nauczyciel ze szkoły ponadgimnazjalnej (21%)** i **co siódmy nauczyciel gimnazjalisty (14%)** nie miał w tej kwestii jednoznacznego przekonania. Wybierając odpowiedź „**czasami**” pedagogzy ci wskazywali jednocześnie na to, iż w różnych sytuacjach nie umieli satysfakcjonująco poradzić sobie z problemami w pracy.

8.10. Poczucie wypalenia zawodowego

Wykres 77: Poczucie wypalenia zawodowego wśród nauczycieli pracujących w gimnazjach oraz szkołach ponadgimnazjalnych.

Tylko co trzeci nauczyciel z gimnazjum i co czwarty badany wychowawca i pedagog pracujący w szkole ponadgimnazjalnej stwierdził, iż **nigdy** jeszcze nie czuł się wypalony swoją pracą zawodową (32% w gimnazjach i 27% w szkołach PG).

Zdecydowana większość badanych, od czasu do czasu, z różną częstotliwością odczuwa **wypalenie zawodowe**. Sytuacja ta jest szczególnie niepokojąca, kiedy taki stan pojawia się często lub jest długotrwały. Może wówczas mieć istotny wpływ zarówno na efektywność nauczania, jak i na działania wychowawcze podejmowane przez nauczycieli.

6% nauczycieli pracujących w gimnazjach oraz 7% ze szkół ponadgimnazjalnych przyznaje, iż **często** lub **bardzo często** ma poczucie wypalenia zawodowego. Prawie połowa badanych nauczycieli gimnazjalnych stwierdziła, iż **rzadko** lub **bardzo rzadko** czuje się wypalona zawodowo (49%). W grupie nauczycieli ponadgimnazjalnych odsetek badanych mających taką opinię był nieco niższy (39%).

Niepokojąco wysoki wydaje się odsetek nauczycieli krakowskich liceów, techników i szkół zawodowych, którzy deklarują, że **czasami** czuje się zawodowo wypaleni (27%). W szkołach gimnazjalnych podobnych opinii było 2-krotnie mniej (13%). Te sygnały wyraźnie pokazują jak wielu nauczycieli wymaga profesjonalnego wsparcia psychologicznego, bez którego trudno będzie im skutecznie radzić sobie z problemami w szkole.

8.11. Ocena klimatu społecznego szkoły a kondycja zawodowa badanych

Analizy wykazały, że wskaźnik sumaryczny z 10 skal dotyczących zadowolenia i satysfakcji z wykonywanej pracy stanowi dobrą samodzielną skalę.

Utworzono więc zmienną pn. Kondycja badanych, sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na pytanie 21 A- J.

Współczynnik Alfa Cronbacha dla skali wynosił 0,767 w gimnazjach, w szkołach ponadgimnazjalnych 0,814. Zmienna może przyjmować wartości od 10-60. Średnia wartość zmiennej wyniosła: w gimnazjach $M=47,27$ $SD=5,97$, a w szkołach ponadgimnazjalnych: $M=45,97$, $SD=6,97$. W badaniu nie odnotowano istotnej statystycznie różnicy pomiędzy kondycją zawodową wśród badanych uczących w gimnazjach oraz szkołach ponadgimnazjalnych.

Jak pokazuje tabela 15, odnotowano natomiast silną korelację dodatnią pomiędzy oceną klimatu społecznego szkoły a kondycją zawodową badanych. Kondycja ta była tym lepsza im wyższa była ocena klimatu społecznego szkoły formułowana przez badanych.

Tabela 15: Kondycja zawodowa badanych - porównanie średnich - gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne.

TYP SZKOŁY			Ocena klimatu społecznego szkoły	Kondycja zawodowa badanych
GIMNAZJUM	Ocena klimatu społecznego szkoły	Korelacja Pearsona	1	,608
		Istotność (dwustronna)		,000
		N	71	71
	Kondycja zawodowa badanych	Korelacja Pearsona	,608	1
		Istotność (dwustronna)	,000	
		N	71	81
PONADGIMNAZJALNA	Ocena klimatu społecznego szkoły	Korelacja Pearsona	1	,489
		Istotność (dwustronna)		,000
		N	103	103
	Kondycja zawodowa badanych	Korelacja Pearsona	,489	1
		Istotność (dwustronna)	,000	
		N	103	121

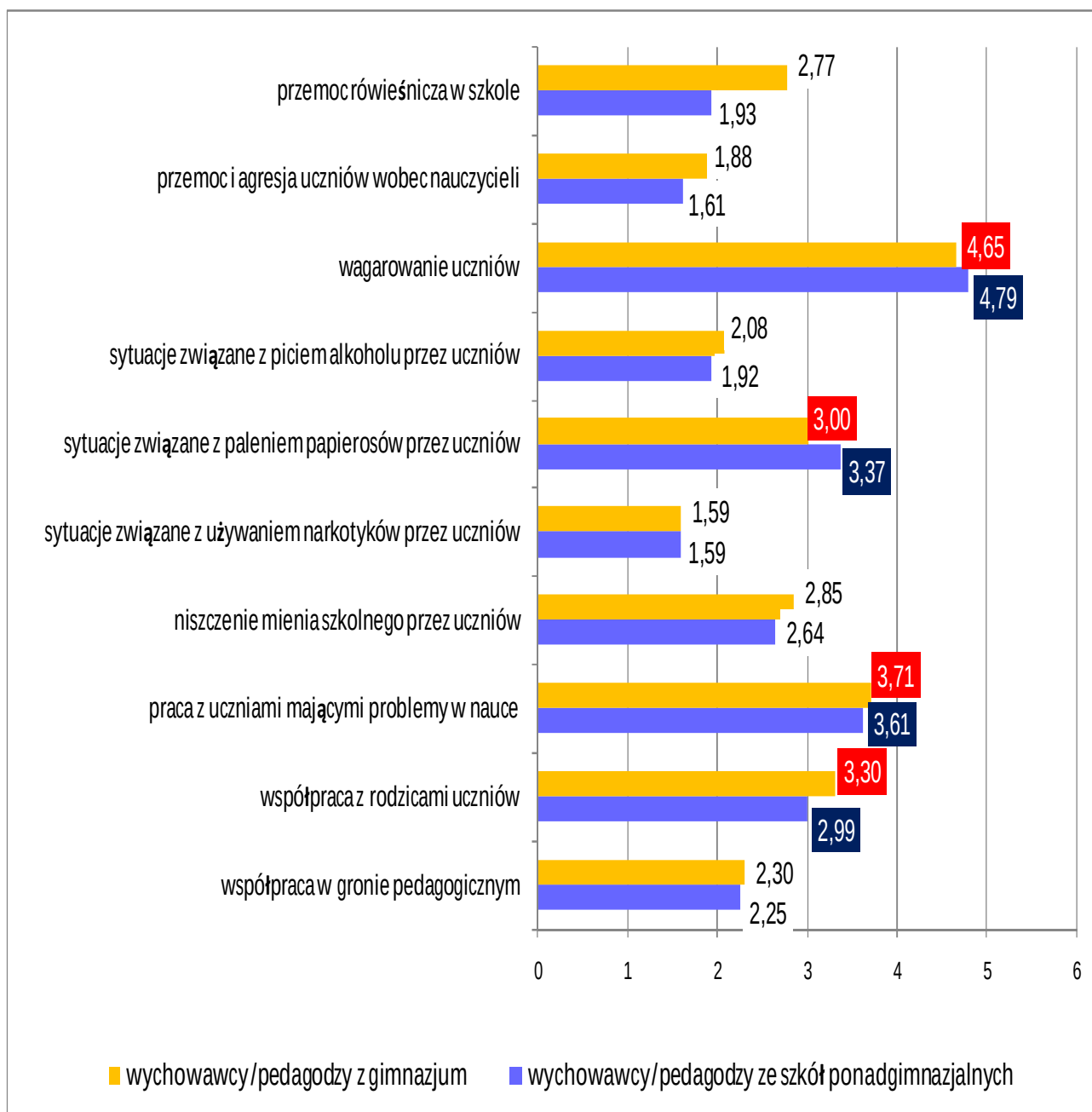
Korelacje istotne statystycznie na poziomie $p<0,01$.

8.12. Ocena stopnia trudności w radzeniu sobie z sytuacjami problemowymi w szkole

1/4

Wykres 78: Ocena stopnia trudności w radzeniu sobie z sytuacjami problemowymi w szkole – porównanie wartości średnich. G=80 PG=119.

8.12. Ocena stopnia trudności w radzeniu sobie z sytuacjami problemowymi w szkole

2/4

W badaniu pytano również nauczycieli, w jakim stopniu określone problemy sprawiają im trudność w codziennej pracy w szkole. Odpowiadając mogli określić ten stopień korzystając z siedmiostopniowej skali od 1 (niski stopień trudności) do 7 (wysoki stopień trudności).

Jak pokazuje wykres 78, **najwięcej trudności w pracy pedagogicznej – zarówno w gimnazjach, jak i w szkołach ponadgimnazjalnych – sprawię nauczycielom problem *wagarowania uczniów*** (średnia ocena: w gimnazjach - 4,65 a w szkołach ponadgimnazjalnych – 4,79).

Drugim największym wyzwaniem sprawiającym poważne trudności nauczycielom w obydwu kategoriach szkół jest ***praca z uczniami mającymi problemy w nauce*** (średnia ocena: 3,71 w gimnazjach i 3,61 w szkołach PG). Na trzecim miejscu wśród najtrudniejszych sytuacji problemowych, z którymi badani spotykają się w swojej codziennej pracy znalazły się dwie kwestie – w gimnazjach był to problem ***współpracy z rodzicami uczniów*** (średnia ocena: 3,30) a w szkołach ponadgimnazjalnych ***problem palenia papierosów przez uczniów*** (średnia ocena: 3,37).

Wysoką ocenę w tym rankingu – **wśród wychowawców gimnazjalistów** – uzyskały także dwa inne problemy: ***palenia papierosów przez uczniów*** (średnia ocena: 3,0) oraz ***niszczenie mienia szkolnego*** (średnia ocena: 2,85).

W grupie nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych, oprócz wymienionych powyżej problemów, wysokie średnie oceny wskazujące na znaczny poziom trudności w radzeniu sobie tymi problemami otrzymały również – współpraca z rodzicami (ocena 2,99) i niszczenie mienia szkolnego (ocena: 2,64).

Rozważając możliwość uruchomienia jakiegoś lokalnego systemu pomocy i wsparcia dla nauczycieli należy przede wszystkim poszukiwać sposobów lepszego radzenia sobie z wymienionymi powyżej problemami.

8.12. Ocena stopnia trudności w radzeniu sobie z sytuacjami problemowymi w szkole

3/4

Aby określić wewnętrzną strukturę skali składającej się ocen stopnia trudności w radzeniu sobie z różnymi problemami w codziennej pracy w szkole, została wykonana eksploracyjna analiza czynnikowa metodą głównych składowych.

Do określenia liczby składowych użyto kryterium osypiska, na podstawie którego ustalono, że należy wyodrębnić 2 czynniki. Wyjaśniają one około 55% wariancji wyników.

Po wykonaniu analizy rotacją czynników metodą Varimax stwierdzono, że:

Pierwszy czynnik silnie ładuje pytania o trudność w radzeniu sobie z:

- Przemocą rówieśniczą w szkole
- Przemocą i agresją uczniów w stosunku do nauczycieli
- Sytuacjami związanymi z piciem przez uczniów i używaniem przez nich narkotyków
- Niszczeniem mienia szkolnego
- Paleniem uczniów

Czynnik drugi silnie ładuje pytania o trudności w radzeniu sobie z :

- Pracą z uczniami mającymi problemy w nauce
- Współpracą z rodzicami uczniów
- Wagarowaniem
- Ze współpracą z innymi osobami z grona pedagogicznego

Interpretując czynniki w kategoriach psychologicznych można stwierdzić, że:

a/ Czynnik pierwszy określa trudność w radzeniu sobie z problemem używania substancji oraz agresji i przemocy stosowanej przez uczniów

b/ Czynnik drugi określa trudności w pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych, współpracy z ich rodzicami oraz współpracy z innymi nauczycielami.

8.12. Ocena stopnia trudności w radzeniu sobie z sytuacjami problemowymi w szkole

4/4

Wskaźniki zmiennych o nazwach:

- trudność w radzeniu sobie z zaburzeniami zachowania (używaniem substancji, przemocą)
 - trudności w pracy z uczniami z problemami w nauce, współpracy z rodzicami i innymi nauczycielami
- zostały przygotowane za pomocą metody regresyjnej uwzględniającej ładunki czynnikowe poszczególnych pytań w każdym czynniku.

8.12. Ocena stopnia trudności w radzeniu sobie z sytuacjami problemowymi w szkole a jakość klimatu szkoły

Tabela 16: Macierz korelacji pomiędzy zmiennymi: jakość klimatu społecznego szkoły w ocenie badanych a zmienną: trudność w radzeniu sobie w pracy z uczniami mającymi problemy w nauce, współpracy z rodzicami i innymi nauczycielami.

TYP SZKOŁY			Ocena klimatu społecznego szkoły	Trudności w radzeniu sobie w pracy z uczniami mającymi problemy w nauce, współpracy z rodzicami i innymi nauczycielami
GIMNAZJUM	Ocena klimatu społecznego szkoły	Korelacja Pearsona	1	-,569
		Istotność (dwustronna) N	71	,000 64
	Trudności w radzeniu sobie w pracy z uczniami mającymi problemy w nauce, współpracy z rodzicami i innymi nauczycielami	Korelacja Pearsona	-,569	1
		Istotność (dwustronna) N	,000 64	73
PONADGIMNAZJALNA	Ocena klimatu społecznego szkoły	Korelacja Pearsona	1	-,566
		Istotność (dwustronna) N	103	,000 101
	Trudności w radzeniu sobie w pracy z uczniami mającymi problemy w nauce, współpracy z rodzicami i innymi nauczycielami	Korelacja Pearsona	-,566	1
		Istotność (dwustronna) N	,000 101	115

Korelacje istotne statystycznie na poziomie $p < 0,01$.

Jak pokazuje tabela 16, odnotowano istotną negatywną korelację pomiędzy takimi zmiennymi jak trudności w radzeniu sobie z uczniami mającymi problemy w nauce i współpracy z ich rodzicami a oceną klimatu szkoły. Im wyżej oceniany jest klimat społeczny szkoły, tym mniejsze jest u badanych poczucie trudności w radzeniu sobie z uczniami mającymi problemy w nauce i trudności we współpracy z ich rodzicami oraz innymi nauczycielami.

8.12. Ocena stopnia trudności w radzeniu sobie z sytuacjami problemowymi w szkole a jakość klimatu szkoły

Tabela 17: Macierz korelacji pomiędzy zmiennymi: jakość klimatu społecznego szkoły w ocenie badanych i trudność w radzeniu sobie z zaburzeniami zachowania u uczniów.

TYP SZKOŁY			Ocena klimatu społecznego szkoły	Trudności w radzeniu sobie z zaburzeniami zachowania u uczniów
GIMNAZJUM	Ocena klimatu społecznego szkoły	Korelacja Pearsona	1	-,385
		Istotność (dwustronna)		,002
	N	71	64	
	Trudności w radzeniu sobie z zaburzeniami zachowania u uczniów	Korelacja Pearsona	-,385	1
Istotność (dwustronna)		,002		
	N	64	73	
PONADGIMNAZJALNA	Ocena klimatu społecznego szkoły	Korelacja Pearsona	1	-,324
		Istotność (dwustronna)		,001
	N	103	101	
	Trudności w radzeniu sobie z zaburzeniami zachowania u uczniów	Korelacja Pearsona	-,324	1
Istotność (dwustronna)		,001		
	N	101	115	

Korelacje istotne statystycznie na poziomie $p < 0,01$.

Jak pokazuje tabela 17, odnotowano istotną negatywną korelację pomiędzy takimi zmiennymi jak: ocena klimatu społecznego szkoły a trudności w radzeniu sobie z zaburzeniami zachowania u uczniów.

Im wyżej oceniany jest klimat społeczny szkoły, tym mniejsze jest u badanych poczucie trudności w radzeniu sobie z problemami związanymi z piciem, paleniem, używaniem narkotyków oraz przemocą i agresją ze strony uczniów.

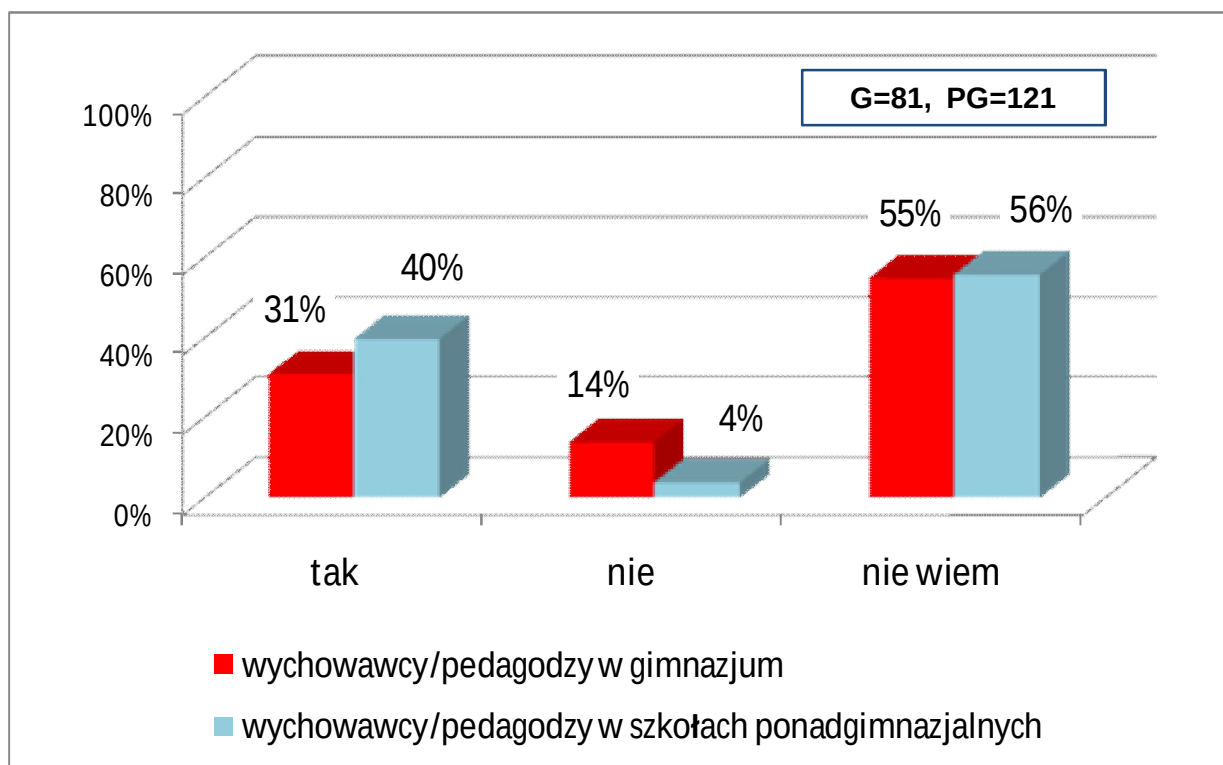

9. Potrzeby szkoleniowe w zakresie wsparcia zawodowego i psychologicznego

9.1. Dostępność różnych form wsparcia dla wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych w środowisku lokalnym

Wykres 79: Wiedza badanych na temat funkcjonowania na terenie miasta, w którym pracują grup wsparcia dla nauczycieli i pedagogów;

Badanych zapytano, czy w mieście, w którym pracują są organizowane jakieś grupy wsparcia dla nauczycieli/pedagogów szkolnych, podczas których można porozmawiać o trudnych sytuacjach związanych z pracą w szkole?

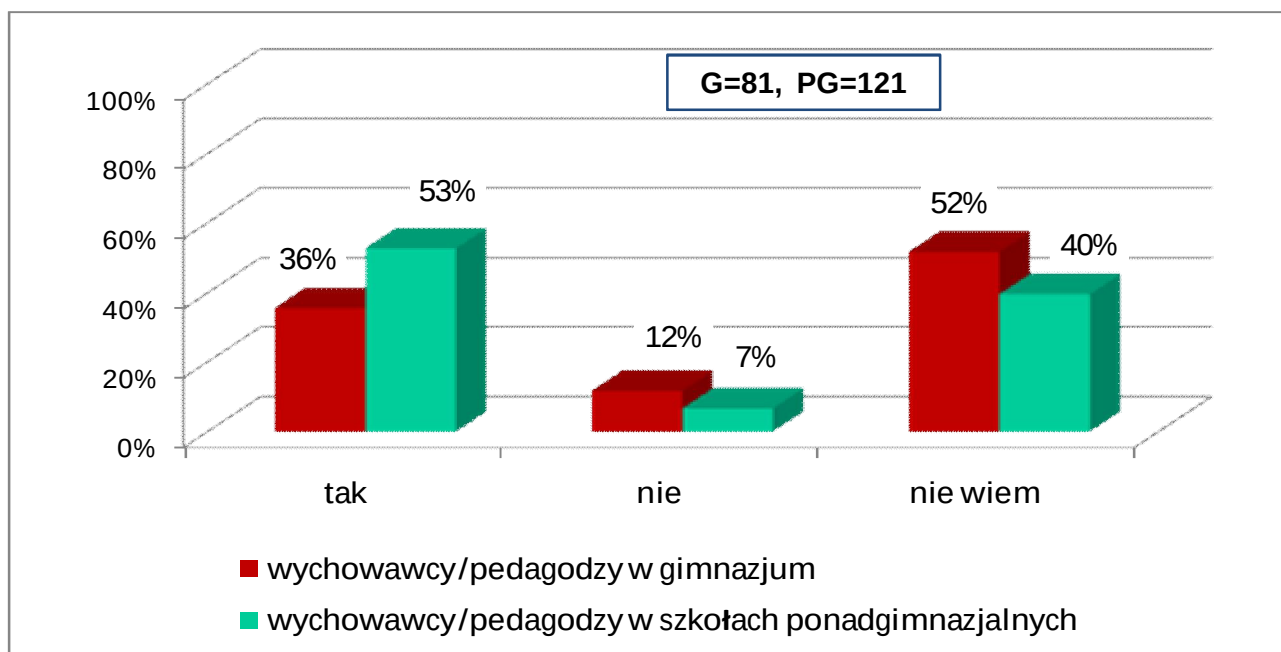
W grupie nauczycieli pracujących w gimnazjach co siódmy badany (14%) negatywnie odpowiedział na powyższe pytanie, a ponad połowa (55%) przyznała, iż nie ma w tym zakresie żadnej orientacji. Tylko 31% nauczycieli pracujących w krakowskich gimnazjach przyznało, iż w ich środowisku funkcjonują tego typu grupy wsparcia. W szkołach ponadgimnazjalnych odsetek ten był nieco wyższy. Dwie piąte badanych nauczycieli z liceów, techników i szkół zawodowych (40%) stwierdziło, że w Krakowie działają grupy wsparcia dla nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych.

Tylko 4% było w tej sprawie odmiennego zdania a ponad połowa badanych (56%) przyznała, że nie ma w tej sprawie żadnej wiedzy.

9.1. Dostępność różnych form wsparcia dla wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych w środowisku lokalnym

Wykres 80: Wiedza badanych na temat dostępności stałego, specjalistycznego wsparcia dla nauczycieli i pedagogów (psycholog, terapeuta, trener osobisty);

Jedną z analizowanych w badaniu kwestii była **dostępność stałych (mniej więcej raz w tygodniu) kontaktów ze specjalistą (doświadczonym psychologiem, terapeutą, trenerem osobistym), który pomaga/doradza, gdy pojawiają się trudności w codziennej pracy nauczyciela/pedagoga.**

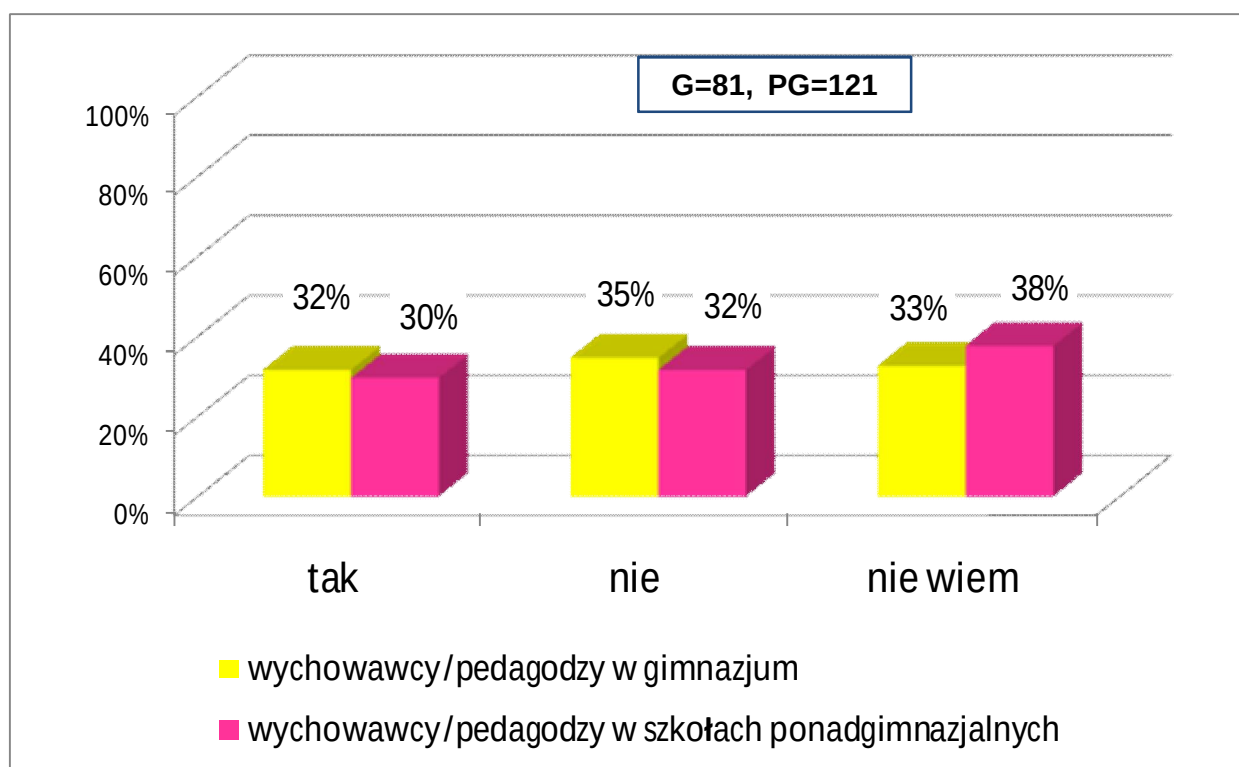
Wśród nauczycieli pracujących w gimnazjach średnio co trzeci (36%) pozytywnie odpowiedział na pytanie w sprawie dostępności do stałego, specjalistycznego wsparcia dla nauczycieli. Co ósmy badany był przeciwnego zdania (12%), a ponad połowa respondentów nie miała w tej sprawie żadnej orientacji (52%).

W szkołach ponadgimnazjalnych odnotowano zdecydowanie wyższy niż w gimnazjach odsetek nauczycieli (53%), którzy przyznali, iż mają dostęp do specjalistycznego wsparcia psychologiczno-terapeutycznego. **Tylko 7% badanych w tej grupie było odmiennego zdania twierdząc, że nie mają takiego wsparcia na terenie Krakowa.** Dwie piąte badanych w tej frakcji (40%) przyznało, iż nie ma w tej kwestii odpowiedniej wiedzy.

9.2. Ocena osobistych potrzeb w zakresie wsparcia zawodowego

Wykres 81: Ocena własnych potrzeb w zakresie wsparcia zawodowego;

Badanych zapytano także, czy stałe wsparcie specjalisty jest potrzebne im samym. Głosy respondentów niemal równomiernie podzieliły się na trzy grupy – zwolenników, przeciwników i niezdecydowanych.

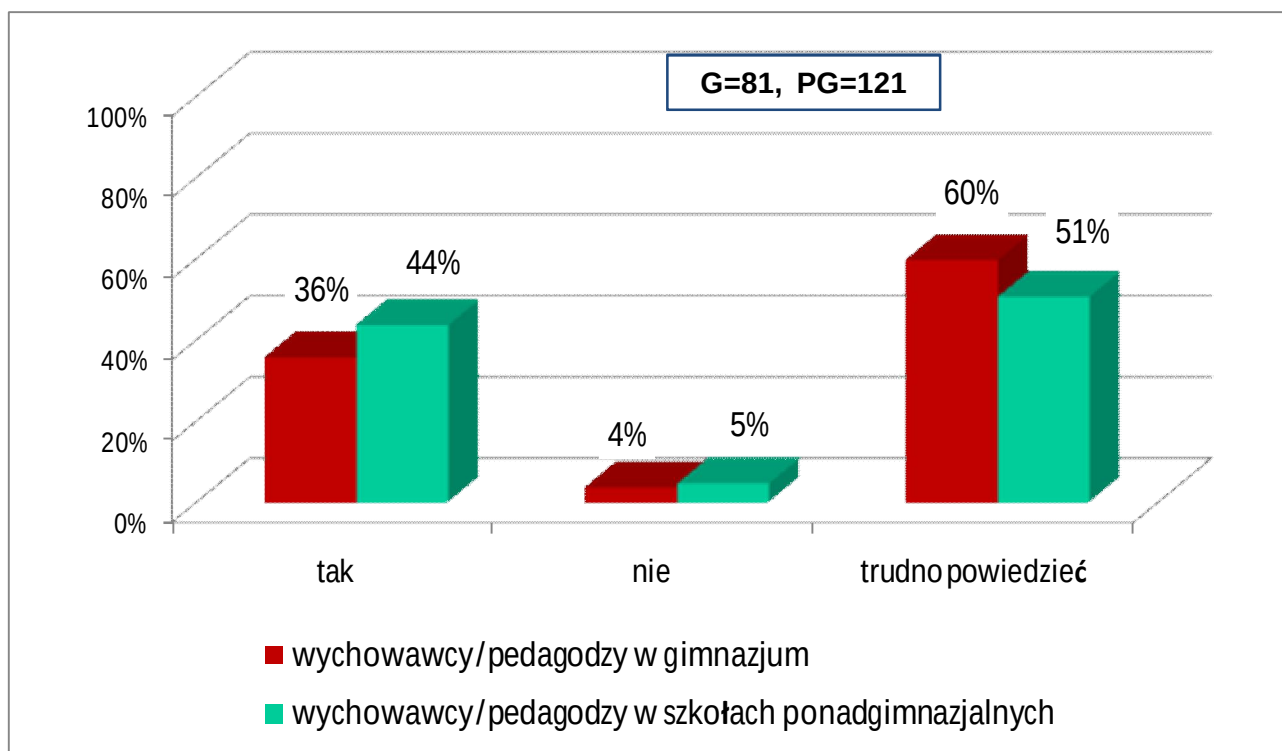
W grupie nauczycieli pracujących w gimnazjach co trzeci badany (32%) przyznał, że taka pomoc byłaby mu potrzebna. Wśród nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych podobną opinię wyraziło 30% nauczycieli. Niemal tyle samo badanych uznało, iż nie potrzebuje takiego wsparcia (35% w gimnazjach i 32% w szkołach PG).

Co trzeci wychowawca i pedagog pracujący w krakowskim gimnazjum (33%) i prawie 2/5 ze szkół ponadgimnazjalnych (53%) nie ma w tej kwestii wyrobionego zdania.

9.3. Ocena potrzeb innych nauczycieli w zakresie wsparcia zawodowego

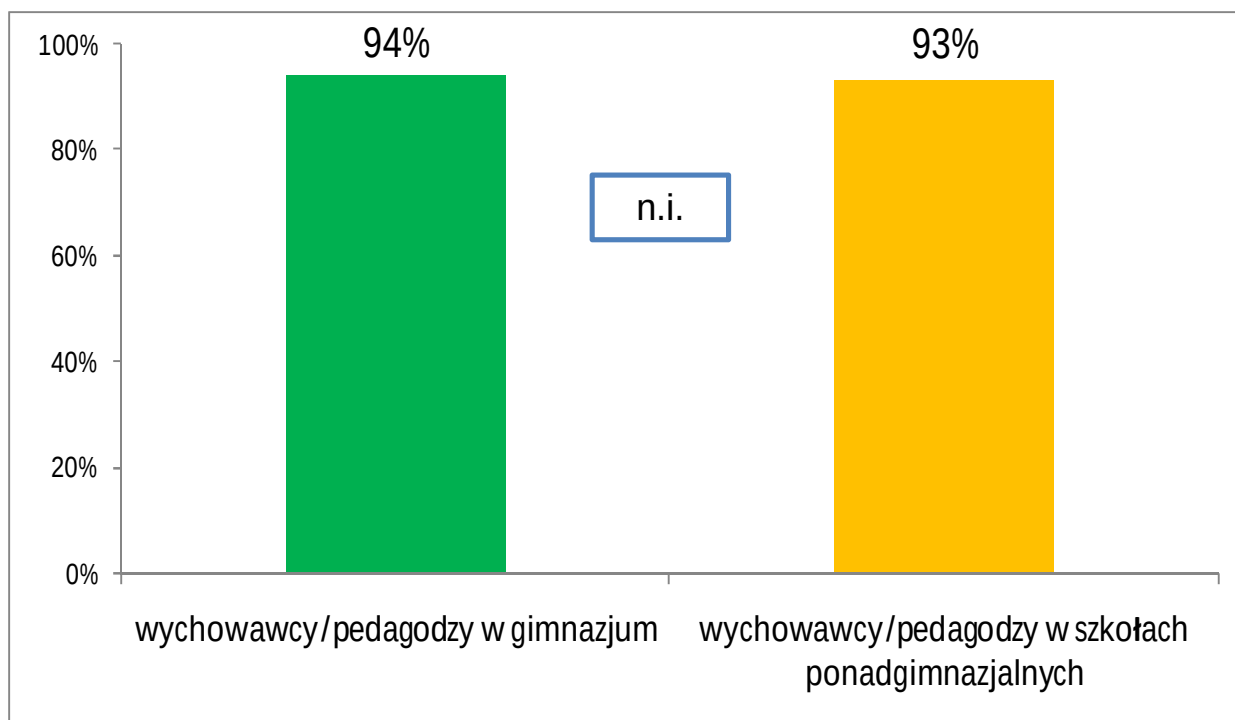
Wykres 82: Ocena potrzeb innych nauczycieli z grona pedagogicznego szkoły w zakresie specjalistycznego wsparcia zawodowego;

Na zakończenie zapytano także respondentów, czy ich zdaniem ze specjalistycznej pomocy/wsparcia chciałoby skorzystać inne osoby z grona pedagogicznego szkoły? **Co trzeci nauczyciel pracujący w gimnazjum (36%) i ponad 2/5 ze szkół ponadgimnazjalnych (44%) twierdząco odpowiedziało na to pytanie.** Tylko 4-5% nauczycieli z obydwu typów szkół było przeciwnego zdania.

Większość badanych nauczycieli nie umiała jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie – 60% w gimnazjach i 51% w szkołach PG.

9.4. Potrzeby szkoleniowe wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych

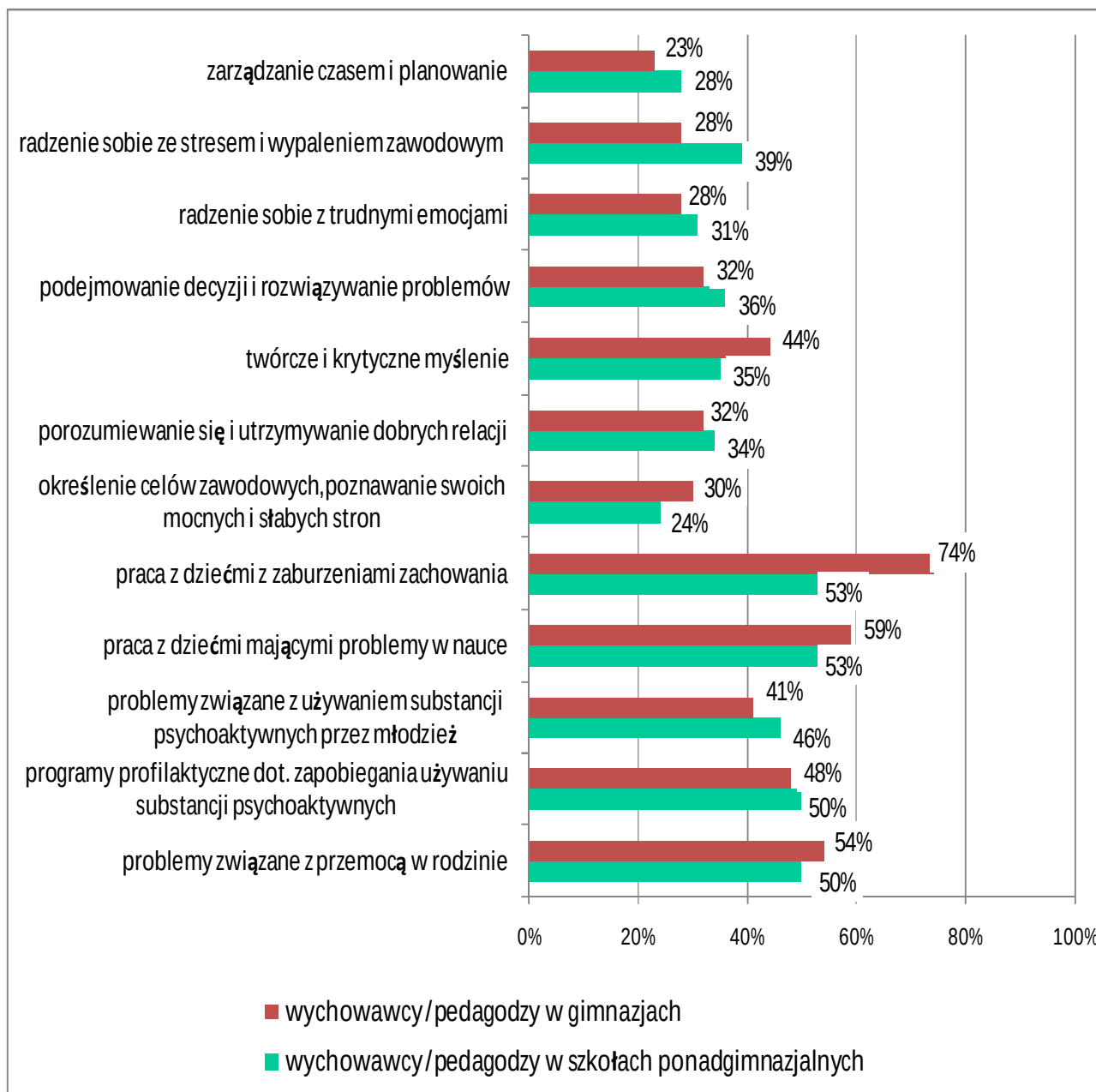
Wykres 83: Udział w szkoleniach podnoszących kompetencje osobiste i zawodowe w ciągu ostatnich 2 lat. G=81 PG=121

Jak pokazuje wykres 83, nie odnotowano istotnej różnicy pomiędzy odsetkami nauczycieli badanych w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych, którzy deklarowali, że w ostatnich 2 latach uczestniczyli w jakimkolwiek szkoleniu podnoszącym ich kompetencje zawodowe lub osobiste.

W pierwszym typie szkół takie szkolenia odbyło 94%, zaś w drugim 93%. Odsetki uczestników szkoleń w obu badanych grupach były bardzo zbliżone.

9.5. Tematy szkoleń preferowane przez badanych

Wykres 84: Preferowana tematyka szkoleń, w których badani chcieliby uczestniczyć, G=81 PG=121.

9.5. Tematy szkoleń preferowane przez badanych

Badani zapytani, w jakich szkoleniach chcieliby wziąć udział wskazywali przede wszystkim takie tematy jak:

• praca z dziećmi z zaburzeniami zachowania;	G – 74%	PG – 53%
• praca z dziećmi mającymi problemy w nauce;	G – 59%	PG – 53%
• problemy związane z przemocą w rodzinie;	G – 54%	PG – 50%
• programy profilaktyczne dot. zapobiegania używaniu substancji psychoaktywnych przez młodzież;	G – 48%	PG – 50%
• problemy związane z używaniem substancji psychoaktywnych przez młodzież;	G – 41%	PG – 46%

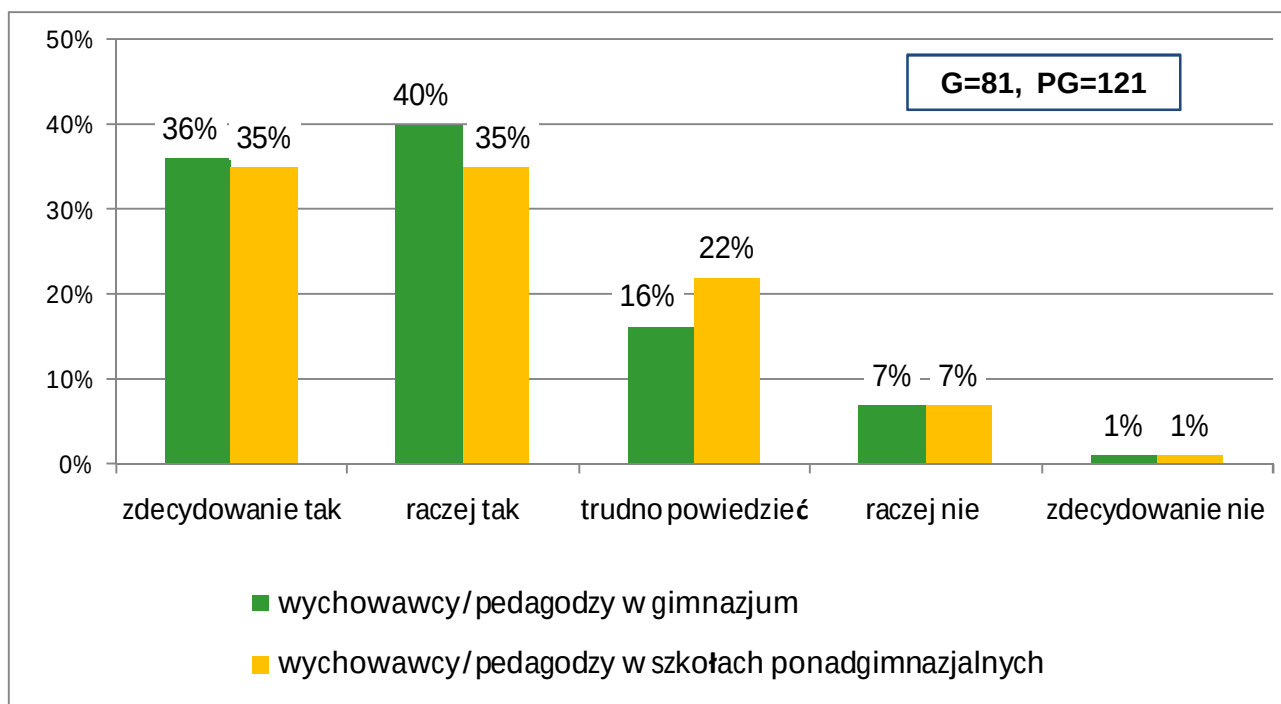
Ponad 2/5 nauczycieli w gimnazjach i co trzeci w szkołach ponadgimnazjalnych wskazało także na potrzebę udziału w **szkoleniu doskonalącym umiejętności twórczego i krytycznego myślenia** (odpowiednio: 44% w gimnazjach i 35% w szkołach PG). Wysoki odsetek badanych zwrócił także uwagę na potrzebę szkoleń **pogłębiających kompetencje w zakresie podejmowania decyzji i rozwiązywania problemów** (odpowiednio: 33% w gimnazjach i 36% w szkołach PG) oraz **szkoleń dot. radzenia sobie ze stresem i wypaleniem zawodowym** (28% w gimnazjach i 39% w szkołach PG).

Wysokie odsetki respondentów wskazujących poszczególne tematy szkoleń w praktyce oznaczają, że zapotrzebowanie na udział w takich formach podnoszenia kompetencji jest wśród nauczycieli i pedagogów/psychologów szkolnych bardzo wysokie.

9.6. Czy dokonując raz jeszcze wyboru zawodu wybrałbyś ponownie zawód nauczyciela /pedagoga szkolnego ?

Wykres 85: Gotowość ponownego wyboru zawodu nauczyciela /pedagoga szkolnego.

Co trzeci badany nauczyciel – w obydwu typach szkół - stwierdził, iż mając raz jeszcze możliwość dokonania wyboru zawodu **zdecydowanie** wybrałaby profesję **nauczyciela** (odpowiednio: 36% w gimnazjach i 35% w szkołach PG).

40% respondentów pracujących w krakowskich gimnazjach i 35% ze szkół PG ponownie wybrałby zawód nauczyciela – choć z nieco mniejszym przekonaniem, na co wskazuje wybór odpowiedzi „raczej tak”.

Co szósty nauczyciel z gimnazjum (16%) i co piąty pracujących w liceum, technikum lub szkole zawodowej (22%) **nie umiał jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie**.

Średnio co dwunasty nauczyciel krakowskiego gimnazjum oraz szkoły ponadgimnazjalnej (po 8% w każdej z badanych grup) mając jeszcze jedną szansę dokonania wyboru zawodu stwierdził, iż nie zostałby nauczycielem ani pedagogiem szkolnym.

IV. PODSUMOWANIE WYNIKÓW

Najważniejsze wyniki badania

1/18

1. Jako poważny problem **W SKALI KLASY** wychowawcy najczęściej wskazywali **wagarowanie (40% w gimnazjach oraz 46% w szkołach ponadgimnazjalnych)**. **Drugim w kolejności poważnym problemem w klasie**, na który zwracają uwagę zarówno wychowawcy w gimnazjach, jak i w szkołach ponadgimnazjalnych jest **palenie papierosów przez uczniów (28% w gimnazjach oraz 38% w szkołach PG)**. Trzecią pozycję na liście poważnych problemów w klasie - w opinii nauczycieli krakowskich gimnazjów zajmuje **wulgarne zachowanie i braku kultury osobistej uczniów (27%)**. Kolejne dwa miejsca – z wyraźnie niższym odsetkiem wskazań – zajmują: **przemoc i agresja pomiędzy uczniami (12%)** oraz **agresywne zachowania przemocowe pomiędzy uczniami w tzw. cyberprzestrzeni** (przy użyciu Internetu i telefonów komórkowych) – 12%.

W szkołach ponadgimnazjalnych wychowawcy klas najczęściej, jako poważny problem w klasie – oprócz wagarów, na które wskazała prawie połowa badanych i palenia papierosów, o którym wspominało prawie 2/5 respondentów (38%) deklarowali:

- **wulgarne zachowanie i braku kultury osobistej uczniów (16%),**
- **picie alkoholu przez uczniów (12%),**
- **zaburzenia odżywiania – bulimia, anoreksja (9%),**
- **niszczenie mienia szkolnego (9%)**

2. Porównując wyniki wychowawców klas gimnazjalnych z wychowawcami nieco starszej młodzieży ze szkół ponadgimnazjalnych należy podkreślić, że:

- w obu typach szkół respondenci równie często (na pierwszym miejscu) wymieniali jako poważny problem wychowawczy w klasie **wagarowanie uczniów**;
- **przemoc i agresja pomiędzy uczniami** – w opinii wychowawców – ponad 2-krotnie częściej jest wskazywana jako problem wśród młodzieży gimnazjalnej (12%), niż w grupie uczniów ze szkół ponadgimnazjalnych (5%);
- **brak kultury osobistej i wulgarne zachowania młodzieży** – to problem wskazywany prawie 2-krotnie częściej przez wychowawców i pedagogów w gimnazjach niż w szkołach PG (odpowiednio: 27% nauczycieli gimnazjalistów i 16% nauczycieli ze szkół PG);
- wśród wychowawców gimnazjalistów częściej niż w grupie wychowawców starszej młodzieży, jako poważny problem w klasie wymieniany jest **wandalizm czyli niszczenie mienia szkolnego** – na ten rodzaj zachowania wskazywał co ósmy badany pracujący w gimnazjum (13%) i **2-krotnie niższy odsetek respondentów ze szkół ponadgimnazjalnych (6%)**;

Najważniejsze wyniki badania

2/18

- problem **picia alkoholu przez młodzież** jest prawie 2-krotnie częściej wskazywany przez wychowawców szkół ponadgimnazjalnych (12%), niż przez respondentów pracujących w gimnazjach (5%).
- niewielką różnicę pomiędzy badanymi z obu typów szkół odnotowano w zakresie rozpowszechnienia **przemocy elektronicznej wśród młodzieży (realizowanej za pomocą Internetu lub telefonu komórkowego)** – zjawisko to wskazuje, jako poważny problem w klasie co ósmy wychowawca z gimnazjum (12%) i tylko 8% wychowawców pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych;
- **zaburzenia odżywiania (bulimia, anoreksja)** wskazuje jako problem w klasie 5% wychowawców ze szkół gimnazjalnych i 9% wychowawców starszej badanej młodzieży uczącej się w szkołach ponadgimnazjalnych;
- w obu typach szkół odnotowano zbliżony odsetek badanych, którzy stwierdzili, iż **przemoc i agresja w stosunku do nauczycieli** jest poważnym problemem w ich klasie – odpowiednio: 3% w gimnazjach i 7% w szkołach PG;
- jedynie 2% wychowawców pracujących w gimnazjum i 5% ze szkół ponadgimnazjalnych stwierdziło, że poważnym problemem w ich klasie jest **używanie przez młodzież dopalaczy**;

3. Jako poważny problem **W SKALI SZKOŁY** badani wychowawcy oraz pedagodzy/psychologowie pracujący w gimnazjum najczęściej wskazywali **wagarowanie (61%)**, zaś w szkołach ponadgimnazjalnych – **palenie papierosów przez uczniów (71%)**.

Drugim problemem najczęściej wymienianym przez respondentów z krakowskich gimnazjów jest **wulgarne zachowanie i brak kultury osobistej uczniów**. Zwraca na to uwagę ponad połowa badanych nauczycieli w tej kategorii szkół (53%). Trzecim najpoważniejszym problemem w gimnazjach jest **palenia papierosów przez uczniów (51%)**.

Ponad 2/3 nauczycieli z krakowskich liceów, techników oraz szkół zawodowych (68%), jako **drugi najpoważniejszy problem** wskazuje **wagarowanie** uczniów. Na kolejnej pozycji badani wymieniają problem niszczenia mienia szkolnego czyli wandalizm. Zwraca na to uwagę co trzeci badany pedagog i wychowawca w tej grupie (35%). 21% respondentów pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych i o połowę mniej w gimnazjach (11%) podkreśla również, iż istotnym problemem w „ich szkole” jest – **picie alkoholu przez uczniów**. Co szósty badany wskazuje także na kwestię **przemocy i agresji pomiędzy uczniami (16%)** oraz **agresję realizowaną w cyberprzestrzeni realizowaną za pomocą Internetu i telefonu komórkowego (14%)**. Warto również podkreślić, iż ten rodzaj agresji w podobnym nasileniu występuje również w gimnazjach (17%).

Najważniejsze wyniki badania

3/18

4. **Co dziesiąty wychowawca (9%) trzecich klas gimnazjum** stwierdził, iż w jego klasie nie ma palących uczniów. Prawie 90% badanych w tej kategorii (89%) przyznało, że w klasie pali papierosy **kilku uczniów** a jedynie 2% stwierdziło, iż sięga po nie **mniej więcej połowa klasy**. Żaden z badanych nauczycieli nie uznał, że papierosy pali większość uczniów w ich klasie.
5. Nieco inaczej wygląda to w **szkołach ponadgimnazjalnych**. Tylko 6% nauczycieli pracujących w tego typu szkołach (licea, technika, ZSZ) uważa, że w klasie, w której są wychowawcami żaden z uczniów nie pali papierosów. Tak jak w gimnazjach najliczniejsza jest grupa badanych, którzy są zdania, że w klasie pali jedynie kilku uczniów (79%). **Co dziesiąty badany nauczyciel (10%) uważa, iż pali mniej więcej połowa klasy. Odsetek ten jest 5-krotnie wyższy niż w grupie wychowawców pracujących w gimnazjach. 5% badanych uznało, że w klasie pali większość młodzieży.**
6. W opinii **nauczycieli krakowskich gimnazjów** rozpowszechnienie palenia papierosów **przez uczniów w szkole**, w której pracują **jest zbliżone do tego**, jakie występuje w „ich klasie” (w której są wychowawcami). Ani jeden z badanych nauczycieli nie stwierdził, że w „jego szkole” żaden z uczniów nie pali papierosów. Co czwarty badany (27%) przyznał, iż papierosy pali jedynie **kilku uczniów w szkole**. Prawie 2/3 wychowawców i pedagogów z gimnazjów (63%) wyraziło przekonanie, że w ich szkole jest **kilkudziesięciu uczniów palących papierosy**. Co czternasty badany nauczyciel krakowskich gimnazjalistów (7%) uważa, że papierosy pali **mniej więcej połowa uczniów w szkole**, a 3% twierdzi, że robi to **większość** uczniów.
7. **Znacznie wyższe wyniki odnotowano w grupie wychowawców i pedagogów pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych.** Niemal co ósmy spośród nich przyznał, iż w jego szkole pali papierosy **większość uczniów** (13%), a co czwarty stwierdził, że robi to **mniej więcej połowa młodzieży** (23%). 57% badanych jest zdania, że po papierosy sięga **kilkudziesięciu** uczniów w szkole, a kolejne 6% uważa, że **problem ten dotyczy tylko kilku uczniów w szkole**.
8. **Co piąty badany wychowawca z gimnazjum (21%)** stwierdził, iż w jego klasie **żaden z uczniów nie pije napojów alkoholowych**. $\frac{3}{4}$ respondentów w tej kategorii (74%) przyznało, że w klasie sięga po alkohol tylko kilku uczniów a 5%, że pije go **mniej więcej połowa klasy**. Inaczej wygląda to w **szkołach ponadgimnazjalnych**. Tylko 6% wychowawców drugich klas tego typu szkół (liceum, technikum, ZSZ) uważa, że w „jego klasie” żaden z uczniów nie pije alkoholu. Najliczniejsza jest grupa badanych, którzy są zdania, że w „ich klasie” pije jedynie **kilku** uczniów (55%). Średnio **co piąty badany (21%)** wyraził przekonanie, iż w klasie **pije połowa uczniów**, a co siódmy (15%) stwierdził, że robi to **większość młodzieży**. **3% badanych** przyznało, że po alkohol sięgają **wszyscy lub prawie wszyscy** uczniowie w klasie.

9. W opinii **nauczycieli z gimnazjum** rozpowszechnienie picia alkoholu **przez uczniów szkoły**, w której pracują **jest nieco większe** niż w klasie, w której są wychowawcami. Jedynie 2% respondentów stwierdziło, że w „ich szkole” **nikt z uczniów nie pije alkoholu**. 46% uważa, że po alkohol sięga **kilku uczniów w szkole**, a niemal identyczny odsetek badanych jest zdania, że w „ich szkole” jest **kilkudziesięciu uczniów** pijących alkohol (47%). Jedynie 4% badanych w tej kategorii respondentów wyraziło opinię, że napoje alkoholowe pije **mniej więcej połowa uczniów w szkole**, a 1% stwierdziło że robi to **większość**.
10. W grupie wychowawców i pedagogów ze szkół ponadgimnazjalnych odnotowano prawie **8 razy więcej nauczycieli**, niż w gimnazjach, według których po napoje alkoholowe sięga **mniej więcej połowa uczniów** w szkole. Jeszcze większe zróżnicowania dotyczyły grupy respondentów, według których **pije alkohol większość uczniów** w szkole. Taką opinię wyraził co siódmy wychowawca i pedagog pracujący w szkole ponadgimnazjalnej (14%) i tylko 1% w gimnazjach. 3% nauczycieli badanych w krakowskich liceach, technikach i ZSZ stwierdziło, że po alkohol sięgają wszyscy uczniowie z ich szkoły.
11. Ponad $\frac{3}{4}$ wychowawców trzecich klas gimnazjum (77%) stwierdziło, iż w ich klasie żaden z uczniów nie upija się alkoholem. Co czwarty badany w tej kategorii (23%) przyznał, że w jego klasie upija się **kilku uczniów**. W opinii wychowawców drugich klas szkół ponadgimnazjalnych rozpowszechnienie zjawiska upijania się uczniów jest wyższe niż w gimnazjach. Nieco ponad połowa nauczycieli pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych (54%) stwierdziła, że w ich klasie nikt się nie upija, a **dwie piąte badanych (43%) przyznała, że zdarza się to kilku uczniom**. Tylko 2% wychowawców pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych stwierdziło, że w „ich klasie” **upija się połowa uczniów** a 1% przyznał, że robi to **większość**.
12. W krakowskich liceach, technikach i szkołach zawodowych (ZSZ) odnotowano ponad 2-krotnie wyższy odsetek nauczycieli niż w gimnazjach, którzy stwierdzili że „w ich szkole” upija się **kilkudziesięciu uczniów** (odpowiednio: 13% i 33%). 6% badanych nauczycieli przyznało, iż w ich szkole upija się **mniej więcej połowa uczniów** a 2% wyraziło opinię, iż upija się **większość uczniów**.
13. **85% wychowawców trzecich klas gimnazjum** - jak pokazuje wykres 24 - stwierdziło, iż w ich klasie **nie ma uczniów używających narkotyków**. Co siódmy badany w tej kategorii (15%) przyznał, że w jego klasie sięga po narkotyki **kilku uczniów**. Identyczne wyniki odnotowano również wśród wychowawców drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. **Co siódmy badany nauczyciel krakowskich liceów, techników i szkół zawodowych przyznał, że w klasie w której jest wychowawcą kilku uczniów używa narkotyków (15%)**.

Najważniejsze wyniki badania

5/18

14. Dla części badanych przyznanie się do tego, iż w „ich klasie” niektórzy uczniowie mają problemy narkotykowe – wydaje się zbyt trudne i nieco ryzykowne. Dużo łatwiej mówić o tym zjawisku z perspektywy całej szkoły, kiedy odpowiedzialność za podejmowanie działań (albo ich zaniechanie) rozkłada się na całe grono pedagogiczne oraz dyrekcję szkoły.

W grupie nauczycieli pracujących w gimnazjach odsetek tych, którzy uważają, w ich szkole żaden z uczniów nie używa narkotyków jest ponad 2 razy niższy niż wtedy, gdy to samo pytanie dotyczyło problemu narkotykowego w „ich klasy”. Ponad połowa badanych (53%) uważa, że w ich szkole sięga po narkotyki kilku uczniów a 5% stwierdziło, że problem ten dotyczy kilkudziesięciu uczniów w szkole.

W szkołach ponadgimnazjalnych skala tego problemu jest znacznie poważniejsza. **Aż 70% respondentów przyznało, że w szkole są uczniowie używający narkotyków** (z perspektywy klasy takie problemy dostrzegało jedynie 15% respondentów), a co dziesiąty badany stwierdził, że jest ich nawet kilkudziesięciu (9%).

15. Poziom rozpowszechnienia używanie dopalaczy przez młodzież jest niemal taki sam, jak w przypadku narkotyków. Co siódmy wychowawca trzecich klas gimnazjum (14%) przyznał, iż w „jego klasie” **kilku** uczniów używa dopalaczy. W szkołach ponadgimnazjalnych skala tego zjawiska jest znacznie większa. **Co czwarty badany wychowawca drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych (27%) stwierdził, że ma w klasie kilku uczniów sięgających po dopalacze. Warto podkreślić, iż odsetek ten jest prawie dwukrotnie wyższy niż w przypadku używania narkotyków** (15% wychowawców deklarowało, że w ich klasie są uczniowie sięgający po narkotyki).

Zdecydowana większość badanych – w obu kategoriach szkół - jest zdania, iż w „ich klasie” **żaden z uczniów sięga po dopalacze** (86% w gimnazjach i 73% w szkołach PG).

16. **Skala rozpowszechnienia używania dopalaczy z perspektywy szkoły** wydaje się zdecydowanie większa. W badaniu odnotowano wyraźne zmniejszenie się odsetka respondentów, którzy uważają, że żaden z uczniów (w ich szkole) nie używał dopalaczy (odpowiednio: 34% i 22%). Około 60% nauczycieli - w obydwu kategoriach szkół - przyznało, iż w ich ocenie w szkole, w której pracują jest **kilku** uczniów używających dopalaczy. (odpowiednio: 58% w gimnazjach i 61% w szkołach ponadgimnazjalnych). 8% nauczycieli pracujących w krakowskich gimnazjach oraz co szósty pracujący w szkole ponadgimnazjalnej (16%) przyznał, że w jego szkole po dopalacze sięga **kilkudziesięciu uczniów**.

Najważniejsze wyniki badania

6/18

17. W ciągu ostatnich 12 miesięcy **rozmowy z rodzicami na temat palenia przez uczniów papierosów musiało przeprowadzić 2/3 wychowawców i pedagogów oraz psychologów w obu typach szkół (odpowiednio: 68% w gimnazjach i 67% w szkołach PG)**. Ponad 2/5 nauczycieli z gimnazjum (42%) i co trzeci ze szkoły ponadgimnazjalnej (33%) podejmował takie rozmowy **raz lub dwa razy w roku**. Nieco częściej tj. **kilka razy w roku** rozmawiał na ten temat z rodzicami uczniów **co piąty wychowawca i pedagog z gimnazjum (19%) oraz co czwarty nauczyciel z liceum, technikum lub szkoły zawodowej (24%)**. **Co najmniej raz w miesiącu lub częściej** na temat palenia papierosów przez młodzież rozmawiało z rodzicami uczniów **7% nauczycieli z gimnazjów i 10% ze szkół ponadgimnazjalnych**.
18. Średnio co czwarty nauczyciel pracujący w gimnazjum (28%) przyznaje, iż w ostatnim roku odbył 1-2 razy rozmowy z rodzicami uczniów w związku z **piciem przez nich alkoholu**. W grupie respondentów pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych, **co piąty badany (22%) zadeklarował, iż jeden lub dwa razy przeprowadził podobne rozmowy z rodzicami**. Zaledwie kilku nauczycieli w obu badanych typach szkół stwierdziło, iż odbyło kilka takich rozmów w ciągu roku - 4% w gimnazjach i 5% w szkołach PG.
19. **Co szósty badany nauczyciel** – zarówno z gimnazjum, jak i ze szkoły ponadgimnazjalnej – przyznał, iż w ostatnim roku **zmuszony był przeprowadzić rozmowę z rodzicami ucznia (-ów) na temat używania przez niego narkotyków** (odpowiednio: 16% w gimnazjach i 15% w szkołach PG).
20. Podobne odsetki badanych odnotowano również w kontekście rozmów nauczycieli z rodzicami w sprawie **używanie przez uczniów dopalaczy**. **Co siódmy nauczyciel z liceum, technikum lub szkoły zawodowej** stwierdził, iż w ciągu ostatniego roku odbył raz lub dwa razy tego typu **rozmowę z rodzicami uczniów (15%)**. W gimnazjach odnotowano nieznacznie niższy odsetek respondentów, którzy stwierdzili, że rozmawiali z rodzicami uczniów sięgających po dopalacze (11%).
21. Wychowawcy i pedagodzy/psychologowie z krakowskich gimnazjów uznali, że **najłatwiej dostępne dla młodzieży są papierosy, a następnie piwo i wino**. Nieco trudniej w ocenie badanych jest zdobyć młodemu ludziom wódkę oraz kleje (lub substancje wziewne), a także dopalacze. **Najtrudniejszy w ocenie badanych jest dostęp do narkotyków, zwłaszcza kokainy i heroiny**. Nieco łatwiej – w ocenie nauczycieli pracujących w gimnazjach – młodzież może zdobyć marihuanę lub haszysz, a także ecstasy i amfetaminę.

22. **Niemal 90% badanych wychowawców i pedagogów pracujących w gimnazjach uznało, że dla 15-letniej młodzieży (gimnazjalnej) w Krakowie łatwo dostępne są papierosy.** Co dziesiąty nauczyciel stwierdził, że są one średnio dostępne (11%). Żaden z badanych wychowawców nie uznał, iż krakowskim gimnazjalistom trudno jest zdobyć papierosy.
- **83% respondentów stwierdziło również, że dla gimnazjalistów łatwo dostępne jest piwo.** Tylko 1% nauczycieli pracujących w gimnazjach było innego zdania. Co szósty badany nauczyciel (16%) określił poziom jego dostępności dla tej grupy młodzieży, jako średni.
 - **Wino, jako łatwo dostępne dla gimnazjalistów uznało niemal 3/4 badanych wychowawców i pedagogów (72%).** Przeciwną opinię w tej sprawie miało jedynie 5% respondentów.
 - **Spośród legalnych substancji psychoaktywnych, w opinii badanych nauczycieli najtrudniej dostępna dla młodzieży gimnazjalnej jest wódka.** Jednak i w tym przypadku odnotowano zaskakująco wysoki odsetek nauczycieli – aż 62% !!! - którzy przyznali, że dla uczniów krakowskich gimnazjów jest ona łatwo dostępna.
23. **Niemal połowa wychowawców i pedagogów pracujących w krakowskich gimnazjach (48%) uznała, iż dopalacze są łatwo dostępne dla młodzieży gimnazjalnej.** Tylko 10% nauczycieli w tej grupie było przeciwnego zdania, uznając iż substancje te są trudno dostępne. W kontekście wprowadzonych w ubiegłym roku regulacji prawnych, które faktycznie zdelegalizowały oficjalny handel dopalaczami w Polsce i doprowadziły do likwidacji tysięcy sklepów zajmujących się ich sprzedażą, tak wysoka ocena dostępności dopalaczy przez nauczycieli wydaje się bardzo niepokojąca.
- W badaniu odnotowano także **wysoki poziom dostępności klejów i innych substancji wziewnych (używanych w celu odurzania się).** Ponad połowa badanych nauczycieli przyznała, że są one łatwe do zdobycia (51%).
 - **Aż 40% badanych w tej grupie respondentów wyraził opinię, że dla krakowskich gimnazjalistów łatwo dostępna jest marihuana.** Co trzeci nauczyciel pracujący w gimnazjum (32%) stwierdził, że łatwo dostępna dla uczniów jest także **amfetamina (32%).** Przeciwnego zdania był co czwarty badany w tej grupie (26%), a 42% uznało ten narkotyk za średnio dostępny.
 - **Podobnie jak amfetaminę oceniano także dostępność ecstasy.** 30% badanych nauczycieli z gimnazjów przyznało, że **młodzież łatwo może zdobyć ten narkotyki.** Najtrudniej dostępna dla krakowskich gimnazjalistów – w opinii ich wychowawców i nauczycieli – jest **heroina i kokaina.** Uważa tak co trzeci badany nauczyciel gimnazjum (34% i 33%).

24. Tylko 1% badanych nauczycieli z krakowskich szkół ponadgimnazjalnych uznało, iż dla młodzieży uczącej się w tych szkołach papierosy, piwo i wino są trudno dostępne. W przypadku wódki podobną opinię wyraziło 2% badanych. Zdecydowana większość wychowawców i pedagogów pracujących w tych szkołach uważa, że wszystkie to substancje są łatwo dostępne dla 17-letniej młodzieży (odpowiednio: papierosy – 96%, piwo – 90%, wino – 85%). Wyniki te jednoznacznie wskazują, iż poziom dostępności niskoprocentowych napojów alkoholowych oraz papierosów dla niepełnoletniej młodzieży z krakowskich szkół ponadgimnazjalnych jest prawie nieograniczony.

W przypadku wódki odnotowano nieco niższy odsetek nauczycieli, którzy uznali, że jest ona łatwo dostępna dla młodzieży, niż w przypadku piwa, czy wina. Opinię taką wyraziło ponad $\frac{3}{4}$ respondentów w tej grupie badanych (77%) a co piąty stwierdził, że wódka jest średnio dostępna (21%).

25. Odsetki nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych, którzy stwierdzili, że dopalacze oraz narkotyki są łatwo dostępne dla nastolatków są zbliżone do wyników odnotowanych w grupie nauczycieli gimnazjów. Połowa badanych wychowawców i pedagogów z krakowskich liceów, techników i szkół ponadgimnazjalnych uznała, że dopalacze są łatwo dostępne dla młodzieży (50%). W grupie nauczycieli z gimnazjów podobną opinię miało 48% respondentów.

- W przypadku marihuany i amfetaminy co trzeci badany wychowawca (36% i 34%) uznał, że są one łatwo dostępne dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Podobnie jak w gimnazjach odnotowano również wysoki poziom dostępności substancji wziewnych (klej). Taką opinię wyraziła ponad połowa badanych nauczycieli.
- W badaniu odnotowano także podobny, jak w gimnazjach odsetek pedagogów, według których łatwo dostępne dla młodzieży ponadgimnazjalnej są tzw. twarde narkotyki (kokaina i heroina). Co trzeci nauczyciel w tej grupie miał tego typu opinię (29% w przypadku heroiny i 30% w przypadku kokainy).
- Dostępność ekstazy była oceniana na podobnym poziomie, jak dostępność marihuany. Co trzeci badany nauczyciel (37%) szkoły ponadgimnazjalnej stwierdził, iż narkotyk ten jest łatwo dostępny dla krakowskiej młodzieży.

26. Najbardziej rozpowszechnioną formą przemocy wśród uczniów w opinii badanych wychowawców i pedagogów jest *używanie przez uczniów wulgaryzmów i obraźliwych słów*. 37% nauczycieli pracujących w gimnazjum i co czwarty ze szkoły ponadgimnazjalnej (23%) stwierdził, iż takie zachowania zdarzyły *codziennie lub prawie codziennie*.

Nauczyciele ze szkół ponadgimnazjalnych nieco rzadziej niż ich koledzy z gimnazjów oceniają częstotliwość tego typu zachowań wśród młodzieży.

Najważniejsze wyniki badania

9/18

27. Drugą w kolejności najbardziej rozpowszechnioną zdaniem badanych formą przemocy wśród uczniów jest **wyśmiewanie się**. W grupie nauczycieli pracujących w gimnazjach co dziesiąty (11%) przyznał, że do takich zachowań dochodzi **prawie codziennie lub codziennie**, a co trzeci (36%) że zdarzają się **raz w miesiącu** a nawet **raz w tygodniu**. W szkołach ponadgimnazjalnych rozpowszechnienie tego typu zachowań jest zdecydowanie mniejsze. Tylko 6% badanych przyznało, że zdarzają się one niemal codziennie a co piąty (20%) stwierdził, iż dochodzi do nich raz **w miesiącu** a nawet **raz na tydzień**.
28. Kolejną poważną formą przemocy, jednak znacznie rzadziej rozpowszechnioną w krakowskich gimnazjach jest **zastraszanie lub grożenie innemu uczniowi**. Co ósmy nauczyciel pracujący w tego typu szkołach (12%) stwierdził, że takie zachowania zdarzają się **przynajmniej raz w miesiącu lub częściej** (raz w tygodniu lub prawie codziennie). W szkołach ponadgimnazjalnych podobną opinię wyraziło tylko 3% nauczycieli. 60% badanych w tej grupie uznało, że nigdy nie spotkało się w taką sytuacją a co czwarty (28%) że zdarzyła się raz lub dwa razy.
29. Prawie połowa nauczycieli z krakowskich gimnazjów (47%) przyznała, iż **raz lub kilka razy** w ostatnim roku zdarzało się, że **uczniowie zmuszali innego ucznia do oddania jakiejś wartościowej rzeczy**. W szkołach ponadgimnazjalnych zjawisko to jest znacznie rzadsze – aż 87% badanych wyraziło przekonanie, iż taka sytuacja nigdy nie zdarzyła się w ich szkole, a co dziesiąty (10%), że wystąpiła **raz lub dwa razy**.
30. Prawie 3/5 wychowawców i pedagogów pracujących w gimnazjach (59%) przyznaje, iż w ciągu ostatniego roku zetknęło się ze zjawiskiem przemocy w „cyberprzestrzeni”. Prawie 2/3 spośród wspomnianej grupy (38%) uważa, że tego typu zdarzenia były incydentalne i zdarzyły się najwyżej raz lub dwa razy. Co szósty badany nauczyciel stwierdził, że takie sytuacje miały miejsce co najmniej kilka razy w roku, a 3% przyznało, iż dochodziło do nich co najmniej raz w tygodniu. Poziom rozpowszechnienia tego typu form przemocy w szkołach ponadgimnazjalnych jest wyraźnie niższy. Co trzeci nauczyciel z krakowskiego liceum, technikum lub szkoły zawodowej (37%) stwierdził, iż w jego szkole pojawiły się tego typu zachowania przemocowe, przy czym zdecydowana większość (30%) podkreśliła ich incydentalny charakter.

Najważniejsze wyniki badania

10/18

31. Warto zwrócić uwagę na istotne **deficyty w zakresie szkolnej profilaktyki**, zarówno w gimnazjach, jak i szkołach ponadgimnazjalnych. **Co trzeci badany nauczyciel z gimnazjum (35-37%) przyznał, iż w ciągu ostatniego roku w klasie, w której jest wychowawcą nie były realizowane programy profilaktyczne dotyczące ryzykownych zachowań młodzieży związanych z piciem alkoholu, paleniem papierosów, czy używaniem narkotyków. Ponad 40% nauczycieli stwierdziło także, iż nie były realizowane programy dot. przeciwdziałania przemocy i agresji rówieśniczej wśród młodzieży.** Jeszcze większe braki odnotowano w szkołach ponadgimnazjalnych. **Niemal połowa badanych w tej grupie nauczycieli (46-49%) przyznała, że w ich klasie nie były prowadzone ww. zajęcia profilaktyczne.**
32. Jednym z ważnych obszarów badawczych było **poznanie oceny klimatu społecznego szkoły**. W projekcie uwzględniono m.in. taki jego element jak **okazywanie szacunku nauczycielom przez uczniów**. Zdecydowana większość badanych uznała, że **przeważająca liczba uczniów w taki właśnie sposób odnosi się do swoich nauczycieli**. Zarówno w gimnazjach, jak i szkołach ponadgimnazjalnych takie przekonanie wyraziło **ponad 90% respondentów (91% w gimnazjach i 93% w szkołach PG)**. Jedynie 9% badanych w gimnazjach i 6% w szkołach ponadgimnazjalnych - uznało, że taka jest postawa **mniej więcej połowy uczniów**.
33. **6% nauczycieli pracujących w krakowskich gimnazjach** deklaruje, że **często lub bardzo często nie otrzymuje wsparcia od swoich współpracowników w szkole**. **Co piąty badany w tej grupie (20%) przyznaje, że taka sytuacja zdarza się czasami**. Wśród nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych średnio co dwunasty (8%) zwraca uwagę, iż **często lub bardzo często brakuje mu wsparcia ze strony współpracowników w szkole**. 13% badanych w tej frakcji przyznaje, że taka sytuacja zdarza się **czasami**.
34. **Okolo 91% badanych nauczycieli gimnazjalnych czuje się przeciążona liczbą obowiązków w szkole**. Co czwarty z nich ma takie poczucie **często lub bardzo często (26%), a niemal 40% czasami**. Problem ten w równym stopniu dotyczy także nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych. Podobnie jak w gimnazjach, co czwarty z respondentów (26%) pracujących w liceum, technikum lub szkole zawodowej, **często lub bardzo często czuje się przeciążony obowiązkami, jakie ma w swojej pracy**, a co trzeci (34%) przyznaje, że ma takie poczucie **czasami**.
35. **Prawie 2/3 nauczycieli gimnazjalnych (63%) i ponad połowa pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych (57%) uważa, że przełożeni w pracy nie wspierają ich**. Problem ten w większym stopniu dotyka nauczycieli pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych. Czasami, często lub bardzo często taką sytuację odnotował co czwarty nauczyciel pracujący w szkole ponadgimnazjalnej (26%) i co piąty zatrudniony w gimnazjum (19%).

36. Ważną kwestią poruszoną w badaniu była również **częstotliwość krytycznych ocen dotyczących pracy nauczycieli w szkole - wyrażanych przez przełożonych (dyrektorów szkół) - i jednocześnie brak wskazówek z ich strony, pokazujących jak poprawić błędów**. Co czwarty nauczyciel gimnazjum (28%) i co trzeci ze szkoły ponadgimnazjalnej (33%) spotkał się z tego typu sytuacją. Większość z nich – w obu badanych grupach - podkreślała, iż miała takie odczucia **rzadko lub bardzo rzadko** (24% w gimnazjach i 25% w szkołach PG), a tylko kilka procent doświadczyło ich nieco częściej (4% w gimnazjach i 8% w szkołach PG - *czasami, często i bardzo często*).
37. **Aż 79% nauczycieli pracujących w gimnazjach i 83% pedagogów i wychowawców ze szkół ponadgimnazjalnych** ma poczucie, że **ich wpływ na to co realizują w szkole jest zbyt mały**. Konieczność wypełnienia tzw. nowej podstawy programowej z jednej strony standaryzuje tematy i treści nauczania, z drugiej zaś istotnie ogranicza inwencję nauczycieli redukując do minimum czas, który mogliby przeznaczyć na rozwijanie oryginalnych pomysłów, także w zakresie profilaktyki i redukcji szkód. Co dziesiąty nauczyciel w gimnazjum (10%) i 12% w szkołach ponadgimnazjalnych **często lub bardzo często ma poczucie bardzo ograniczonego wpływu na kształt i zakres działań, które mógłby realizować w swojej szkole**.
38. Niemal 2/3 respondentów pracujących w gimnazjach (63%) i ponad połowa ze szkół ponadgimnazjalnych (55%) przyznała, iż **spotyka się w szkole z rywalizacją ze strony innych nauczycieli**. W niektórych momentach taka rywalizacja może negatywnie wpływać na relacje pomiędzy kadrą pedagogiczną w szkole a także podejmowane przez nauczycieli działania wychowawcze adresowane do uczniów. Co piąty nauczyciel pracujący w gimnazjum (21%) stwierdził, iż takie sytuacje zdarzają mu się **czasami** a 4% uznała je za częste. W szkołach ponadgimnazjalnych rywalizacja w gronie pedagogicznym jest zjawiskiem nieco mniej rozpowszechnionym. Co ósmy badany respondent w tej grupie (12%) przyznał, iż **czasami** doświadczał takiej sytuacji, a 5% stwierdziło, że zdarza się ona dość **często**.
39. Ważnym elementem wpływającym na kondycję psychiczną nauczycieli są wzajemne relacje pomiędzy dyrektorem szkoły (przełożonym) i nauczycielami. Miarą tych relacji była odpowiedź na jedno z pytań zawartych w kwestionariuszu ankiety. Nauczyciele mieli odnieść się do stwierdzenia, iż **przełożony stosuje wobec nich wyjątkowo trudne wymagania, których nie stawia innym pracownikom szkoły** i zaznaczyć, jak często mają podobne odczucia. **Średnio co czwarty badany nauczyciel z gimnazjum oraz szkoły ponadgimnazjalnej ma podobne doświadczenia ze swojej pracy** (odpowiednio: 24% i 23%). Większość badanych przyznaje, iż takie sytuacje zdarzają się sporadycznie (rzadko lub bardzo rzadko), a jedynie 5% uważa że występują często lub czasami (w szkołach ponadgimnazjalnych).

Najważniejsze wyniki badania

12/18

40. Co piąty nauczyciel w obu badanych grupach (odpowiednio: 18% w gimnazjach i 20% w szkołach PG) stwierdził, iż jest w szkole **obiektem złośliwych uwag i dowcipów ze strony innych nauczycieli** (kolegów i koleżanek w pracy). Z reguły tego typu zdarzenia występują **rzadko lub bardzo rzadko**, a tylko 3% respondentów – w obu typach szkół – zadeklarowało, iż spotyka się z nimi **czasami**.
41. Niemal 40% nauczycieli, zarówno z gimnazjum, jak i szkół ponadgimnazjalnych przyznało, iż **doświadczyło w pracy przykrych sytuacji ze strony innych nauczycieli, którzy podważali ich opinie i kompetencje w sprawach, na których dobrze się znali**. Co trzeci z nich z nich stwierdził, że wspomniane sytuacje zdarzały **rzadko** lub **bardzo rzadko** (34% w gimnazjach oraz 32% w szkołach PG). Kilka procent badanych respondentów spotkało się z tego typu zdarzeniami wiele razy, na co wskazuje zaznaczona przez nich odpowiedź - **często** lub **czasami** (6% w gimnazjach oraz 5% w szkołach PG). Chociaż takie sytuacje zazwyczaj zdarzają się rzadko lub bardzo rzadko to z pewnością mają one wpływ na jakość relacji społecznych w szkole i otwartość w podejmowaniu różnych nowych wyzwań, przed którymi często stają nauczyciele.
42. **Ponad 2/5 nauczycieli pracujący w krakowskich gimnazjach (42%) i 40% ze szkół ponadgimnazjalnych czuje się osamotnionych i zdanych tylko na siebie**. Co siódmy badany - w każdej z grup wychowawców i pedagogów - zwraca uwagę, iż nie jest to pojedyncza sytuacja ale przekonanie, które pojawia się **czasami** a nawet **często** lub **bardzo często** i co jakiś czas powraca (14% w gimnazjach i 13% w szkołach PG).
43. Innym ważnym **elementem klimatu szkoły** analizowanym w badaniu są **agresywne zachowania uczniów w stosunku do nauczycieli**. Jednym z przejawów takich zachowań jest **lekceważenie i brak szacunku wobec nauczyciela** a także **ignorowanie lub odmowa wykonania jego poleceń**. Jak pokazuje wykres 61 w ciągu ostatnich 12 miesięcy z **lekceważeniem i brakiem szacunku ze strony uczniów** spotkało się **prawie ¾ badanych nauczycieli w gimnazjach (73%)**. **8% doświadcza takich sytuacji raz w tygodniu lub częściej** (prawie codziennie).
44. Jeszcze wyższy odsetek respondentów wskazał na **ignorowanie nauczyciela i odmowę wykonania jego polecenie przez ucznia**. Takich zachowań w ostatnim roku doświadczyło **ponad 80% wychowawców i pedagogów/psychologów pracujących w krakowskich gimnazjach (82%)**. Co ósmy badany w tej grupie (13%) przyznaje, że zdarzały się one **co najmniej raz w tygodniu lub częściej**.

Najważniejsze wyniki badania

13/18

45. Niemal połowa nauczycieli pracujących w gimnazjach (49%) stwierdziła, iż **spotkała się z nieprzyjemnym komentarzem swoich wypowiedzi lub przejęzyczeń**. Co czwarty badany (23%) przyznał, że miał przynajmniej kilka takich sytuacji w ciągu ostatniego roku.
46. Średnio co piąty nauczyciel krakowskiego gimnazjum (22%) przyznał, iż w ciągu ostatniego roku **uczeń użył wobec niego wulgarnych lub obraźliwych słów**. Najczęściej były to pojedyncze wydarzenia (raz lub dwa razy), jednak 7% badanych w tej grupie stwierdziło, iż takich sytuacji było co najmniej kilka.
47. **4% badanych nauczycieli gimnazjalnych** przyznało, iż w ostatnim roku stali się **ofiarami fizycznej agresji ze strony uczniów** – szarpnięcia, popchnięcia lub uderzenia przez ucznia. Taki sam odsetek badanych potwierdził także inny rodzaj uczniowskiej agresji – **niszczenie rzeczy należących do nauczyciela**.
48. **7% respondentów w tej grupie** stwierdziło, iż w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyły im się takie sytuacje, podczas których **uczniowie wypowiadali wobec nich groźby**. Ani jeden z badanych nauczycieli nie stwierdził, że uczniowie byli wobec niego agresywni w Internecie.
49. Szczególnie niepokojący wydaje się dość wysoki odsetek wychowawców i pedagogów pracujących w krakowskich gimnazjach, którzy stwierdzili, że **uczniowie zachowywali się wobec nich w taki sposób, jakby byli pod wpływem alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych**. Ponad 2/5 badanych nauczycieli pracujących w krakowskich gimnazjach (41%) w ciągu ostatniego roku znalazło się w takiej sytuacji, a co ósmy z nich (12%) miał kilka tego typu doświadczeń.
50. Badanie pokazuje zdecydowanie mniejsze rozpowszechnienie niektórych agresywnych zachowań uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych. **Lekceważenie i brak szacunku wobec nauczyciela** deklarowało niemal 2/3 badanych w szkołach ponadgimnazjalnych (65%). W gimnazjach odsetek ten był nieco wyższy i wynosił 73%, przy czym aż 30% respondentów podkreślało, iż takie sytuacje zdarzały się kilka razy lub częściej. W krakowskich liceach, technikach i szkołach zawodowych częstotliwość takich wydarzeń była **prawie 2-krotnie mniejsza**. 16% badanych stwierdziło, iż zdarzyły się kilka razy lub częściej.
51. **Nauczyciele szkół ponadgimnazjalnych zdecydowanie częściej niż ich koleżanki i koledzy pracujący w gimnazjach przyznają**, iż w okresie ostatniego roku **nie zdarzyło im się aby uczeń zignorował ich albo odmówił wykonania polecenia**. Tylko 6% badanych przyznało, iż spotkało się z taką sytuacją raz w miesiącu lub częściej, w grupie nauczycieli gimnazjalnych podobną opinię wyraziło 17% respondentów.

Najważniejsze wyniki badania

14/18

52. Odnotowano także nieco niższy niż w gimnazjach odsetek respondentów, którzy stwierdzili, że **spotkali się z nieprzyjemnymi komentarzami swoich wypowiedzi lub przejęzyczeń** (odpowiednio: 41% w szkołach PG i 49% w gimnazjach).
53. Podobną różnicę odnotowano również w zakresie rozpowszechnienia **używania obraźliwych i wulgarnych słów ze strony uczniów wobec nauczycieli. W szkołach ponadgimnazjalnych** z taką sytuacją spotkał się **co siódmy nauczyciel** (14%) zaś w gimnazjach **co piąty** (22%).
54. Podobnie jak w gimnazjach **4% nauczycieli w tej grupie badanych przyznało, iż w ciągu ostatniego roku stało się ofiarami fizycznej agresji ze strony uczniów** (popchnięcia, szarpnięcia lub uderzenia).
55. **3% badanych nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych stwierdziło, iż uczniowie grozili im, a 4% zadeklarowało, że byli ofiarami agresji ze strony uczniów w Internecie.**
56. W badaniu odnotowano także **nieco niższy niż w grupie nauczycieli gimnazjalnych odsetek nauczycieli, którzy stwierdzili, że uczniowie zachowywali się wobec nich tak, jakby byli pod wpływem alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych.** W grupie nauczycieli gimnazjalnych odnotowano 41% takich respondentów, zaś w grupie nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych - 32% .
57. W ramach badania analizowano również kwestię **relacji wychowawców i pedagogów/psychologów szkolnych z rodzicami** w oparciu o dane dotyczące odpowiedzi na pytanie o to, **ilu rodziców nawiązuje z nauczycielami zadowolającą współpracę przy rozwiązywaniu problemów wychowawczych uczniów.** Prawie $\frac{3}{4}$ nauczycieli pracujących w gimnazjach (72%) i 58% respondentów pracujących w szkołach ponadgimnazjalnych jest przekonana, że taką współpracę nawiązuje **większość lub wszyscy rodzice.** Co ósmy nauczyciel gimnazjalny (12%) i co czwarty pracujący w szkole PG (25%) stwierdził, że taki rodzaj współpracy nawiązuje z nim **mniej więcej połowa rodziców.** Jedynie **co szósty (16%) badany nauczycieli** – zarówno z gimnazjum, jak i szkoły ponadgimnazjalnej - przyznał, iż w sposób zadawalający współpracuje z nimi **mniejszość rodziców.**
58. Co dziesiąty wychowawca i pedagog/psycholog z gimnazjum (9%) i jedynie 2% nauczycieli ze szkół ponadgimnazjalnych **często lub bardzo często** odczuwa **lekceważenie ze strony rodziców** uczniów. Znacząca grupa badanych przyznała również, że miała takie odczucia **czasami** (odpowiednio: 17% w gimnazjach i 13% w szkołach PG). **Bardzo rzadko** lub **rzadko** z tego typu zachowaniami spotykała się w swojej szkole niemal połowa pedagogów i wychowawców gimnazjalistów (47%) i nico ponad połowa nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych (54%).

Najważniejsze wyniki badania

15/18

59. Co ósmy nauczyciel pracujący w gimnazjum oraz szkole ponadgimnazjalnej (12%) przyznaje, iż czasami spotykał się z **krytyką swojej pracy wyrażaną przez rodziców uczniów**. Zdecydowana większość respondentów – w obu badanych grupach – uznała, iż tego typu reakcje rodziców zdarzały się **rzadko** lub **bardzo rzadko**. Jednocześnie, co warto podkreślić, **prawie 2/5 nauczycieli pracujących w krakowskich liceach, technikach i szkołach zawodowych (38%) i co piąty pracujący w gimnazjum (22%) nigdy nie spotkał się z krytyczną oceną swojej pracy w szkole ze strony rodziców uczniów**.
60. **Bardzo częstą lub częstą życzliwość ze strony rodziców** odnotowało 89% nauczycieli pracujących w gimnazjach oraz 93% nauczycieli ze szkół ponadgimnazjalnych. 69% nauczycieli z gimnazjów i prawie $\frac{3}{4}$ ze szkół ponadgimnazjalnych (71%) przyznało, iż **często** lub **bardzo często** spotyka się z **gotowością współpracy z rodzicami swoich uczniów**. Zdecydowana większość nauczycieli w obu badanych grupach przyznaje, iż **często** lub **bardzo często spotyka się z szacunkiem** ze strony rodziców swoich uczniów. W gimnazjach takie przekonanie wyraziło 87% badanych zaś w szkołach PG – 93%.
61. Oceniając kondycję zawodową badanych zapytano ich m.in. o to jak często czują się bezradni w związku z problemowymi zachowaniami uczniów w szkole. **Często** lub **bardzo często**, jak pokazuje wykres 68, takie uczucie przeżywa 6% nauczycieli ze szkół gimnazjalnych i 8% pracujących w liceach, technikach i szkołach zawodowych. **Większą grupę wychowawców, którzy przyznają iż czasami** towarzyszyło im poczucie bezradności związanej z problemowymi zachowaniami uczniów - odnotowano wśród nauczycieli gimnazjów. **Co trzeci spośród nich (33%) stwierdził, iż miał takie odczucia**. W grupie wychowawców i pedagogów pracujących w szkołach PG odsetek ten był nieco niższy. **Co czwarty nauczyciel w tej frakcji badanych (27%) przyznał, iż czasami** towarzyszyły mu w pracy takie emocje.
62. Badanych nauczycieli zapytano ich również o to, jak często czują się bezradni w związku z postawami rodziców uczniów sprawiających problemy wychowawcze w szkole. **Częste** lub **bardzo częste poczucie bezradności w kontekście wspomnianych postaw i zachowań rodziców uczniów** odczuwa co piąty badany wychowawca i pedagog – w obu kategoriach szkół (20% w gimnazjum i 20% w szkołach PG). Prawie połowa respondentów z gimnazjów (46%) i co czwarty ze szkoły PG (28%) - przyznał, iż **czasami** miał takie odczucia w swojej codziennej pracy w szkole.

63. Badanych zapytano także, czy mają poczucie **emocjonalnego wyczerpania swoją pracą**. Większość nauczycieli miała już w swoim życiu takie trudne doświadczenie (83% w gimnazjach i 82% w szkołach ponadgimnazjalnych). Co szósty wychowawca pracujący w gimnazjum (16%) i co dziesiąty nauczyciel szkoły ponadgimnazjalnej (11%) przyznał, iż **często** lub **bardzo często** miał poczucie emocjonalnego wyczerpania swoją pracą. Znacznie częściej takie trudne emocje przeżywali wychowawcy i pedagodzy pracujący w szkołach ponadgimnazjalnych. Tylko co trzeci z nich (35%) przyznał, iż **rzadko lub bardzo rzadko** miał tego rodzaju przykre doświadczenia. Niemal taki sam odsetek badanych w tej grupie nauczycieli wyraził pogląd, że **czasami** ma poczucie emocjonalnego wyczerpania pracą (36%). W grupie nauczycieli z krakowskich gimnazjów ponad połowa badanych (57%), przyznała, iż **rzadko lub bardzo rzadko** czuła się wyczerpana swoją pracą a co dziesiąty (10%) uznał, że **czasami** przeżywał takie emocje.
64. Tylko co trzeci nauczyciel z gimnazjum i co czwarty badany wychowawca i pedagog pracujący w szkole ponadgimnazjalnej stwierdził, iż **nigdy jeszcze nie czuł się wypalony swoją pracą zawodową** (32% w gimnazjach i 27% w szkołach PG). Zdecydowana większość badanych, od czasu do czasu, z różną częstotliwością odczuwa **wypalenie zawodowe**. Sytuacja ta jest szczególnie niepokojąca, kiedy taki stan pojawia się często lub jest długotrwały. Może wówczas mieć istotny wpływ zarówno na efektywność nauczania, jak i na działania wychowawcze podejmowane przez nauczycieli. 6% nauczycieli pracujących w gimnazjach oraz 7% ze szkół ponadgimnazjalnych przyznaje, iż **często** lub **bardzo często** ma poczucie wypalenia zawodowego. Prawie połowa badanych nauczycieli gimnazjalnych stwierdziła, iż **rzadko lub bardzo rzadko** czuje się wypalona zawodowo (49%). W grupie nauczycieli ponadgimnazjalnych odsetek badanych mających taką opinię był nieco niższy (39%). Niepokojąco wysoki wydaje się odsetek nauczycieli krakowskich liceów, techników i szkół zawodowych, którzy deklarują, że **czasami** czuje się zawodowo wypaleni (27%). W szkołach gimnazjalnych podobnych opinii było 2-krotnie mniej (13%). Te sygnały wyraźnie pokazują jak wielu nauczycieli wymaga profesjonalnego wsparcia psychologicznego, bez którego trudno będzie im skutecznie radzić sobie z problemami w szkole.

Najważniejsze wyniki badania

17/18

65. Badanych zapytano, czy w mieście, w którym pracują są organizowane jakieś grupy wsparcia dla nauczycieli/pedagogów szkolnych, podczas których można porozmawiać o trudnych sytuacjach związanych z pracą w szkole? W grupie nauczycieli pracujących w gimnazjach co siódmy badany (14%) negatywnie odpowiedział na powyższe pytanie, a ponad połowa (55%) przyznała, iż nie ma w tym zakresie żadnej orientacji. Tylko 31% nauczycieli pracujących w krakowskich gimnazjach przyznało, iż w ich środowisku funkcjonują tego typu grupy wsparcia. W szkołach ponadgimnazjalnych odsetek ten był nieco wyższy. Dwie piąte badanych nauczycieli z liceów, techników i szkół zawodowych (40%) stwierdziło, że w Krakowie działają grupy wsparcia dla nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych. Tylko 4% było w tej sprawie odmiennego zdania a ponad połowa badanych (56%) przyznała, że nie ma w tej sprawie żadnej wiedzy.
66. Jedną z kwestii poruszonych w badaniu była dostępność stałych (mniej więcej raz w tygodniu) kontaktów ze specjalistą (doświadczonym psychologiem, terapeutą, trenerem osobistym), który pomaga/doradza, gdy pojawiają się trudności w codziennej pracy nauczyciela/pedagoga. Wśród nauczycieli pracujących w gimnazjach średnio co trzeci (36%) pozytywnie odpowiedział na pytanie w sprawie dostępności do stałego, specjalistycznego wsparcia dla nauczycieli. Co ósmy badany był przeciwnego zdania (12%), a ponad połowa respondentów nie miała w tej sprawie żadnej orientacji (52%). W szkołach ponadgimnazjalnych odnotowano zdecydowanie wyższy niż w gimnazjach odsetek nauczycieli (53%), którzy przyznali, iż mają dostęp do specjalistycznego wsparcia psychologiczno-terapeutycznego. Tylko 7% badanych w tej grupie było odmiennego zdania twierdząc, że nie mają takiego wsparcia na terenie Krakowa. Dwie piąte badanych w tej frakcji (40%) przyznało, iż nie ma w tej kwestii odpowiedniej wiedzy.
67. Badanych zapytano także, czy stałe wsparcie specjalisty jest potrzebne im samym. Głosy respondentów niemal równomiernie podzieliły się na trzy grupy – zwolenników, przeciwników i niezdecydowanych. W grupie nauczycieli pracujących w gimnazjach co trzeci badany (32%) przyznał, że taka pomoc byłaby mu potrzebna. Wśród nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych podobną opinię wyraziło 30% nauczycieli. Niemal tyle samo badanych uznało, iż nie potrzebuje takiego wsparcia (35% w gimnazjach i 32% w szkołach PG). Co trzeci wychowawca i pedagog pracujący w krakowskim gimnazjum (33%) i prawie 2/5 ze szkół ponadgimnazjalnych (53%) nie ma w tej kwestii wyrobionego zdania.

68. Badani zapytani, w jakich szkoleniach chcieliby wziąć udział wskazywali przede wszystkim takie tematy jak:

- **praca z dziećmi z zaburzeniami zachowania;**
- **praca z dziećmi mającymi problemy w nauce;**
- **problemy związane z przemocą w rodzinie;**
- **programy profilaktyczne dot. zapobiegania używaniu substancji psychoaktywnych przez młodzież;**
- **problemy związane z używaniem substancji psychoaktywnych przez młodzież;**

Ponad 2/5 nauczycieli w gimnazjach i co trzeci w szkołach ponadgimnazjalnych wskazało także na potrzebę udziału w szkoleniu doskonalącym **umiejętności twórczego i krytycznego myślenia** (odpowiednio: 44% w gimnazjach i 35% w szkołach PG). Wysoki odsetek badanych zwrócił także uwagę na potrzebę szkoleń pogłębiających **kompetencje w zakresie podejmowania decyzji i rozwiązywania problemów** (odpowiednio: 33% w gimnazjach i 36% w szkołach PG) oraz szkoleń dot. **radzenia sobie ze stresem i wypaleniem zawodowym** (28% w gimnazjach i 39% w szkołach PG).

69. **Co trzeci badany nauczyciel – w obydwu typach szkół - stwierdził, iż mając raz jeszcze możliwość dokonania wyboru zawodu zdecydowanie wybrałaby profesję nauczyciela** (odpowiednio: 36% w gimnazjach i 35% w szkołach PG). 40% respondentów pracujących w krakowskich gimnazjach i 35% ze szkół PG ponownie wybrałby zawód nauczyciela – choć z nieco mniejszym przekonaniem, na co wskazuje wybór odpowiedzi „raczej tak”.

Co szósty nauczyciel z gimnazjum (16%) i co piąty pracujących w liceum, technikum lub szkole zawodowej (22%) **nie umiał jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie.**

Średnio co dwunasty nauczyciel krakowskiego gimnazjum oraz szkoły ponadgimnazjalnej (po 8% w każdej z badanych grup) mając jeszcze jedną szansę dokonania wyboru zawodu stwierdził, iż nie zostałby nauczycielem ani pedagogiem szkolnym.

